İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

GELENEKSEL YERLEŞİMLERİN KORUNMASI AÇISINDAN KÜLTÜREL PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİ: MUDANYA ÖRNEĞİ

Yüksek Peyzaj Mimarı Zerrin ÖZSÜLE

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman

Prof. Dr. Adnan UZUN

EYLÜL, 2005

İSTANBUL

Bu çalışma 23/09/2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Peyzaj Mimarlığı programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Prof. Dr. Adnan UZUN
(Danışman)
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI
İstanbul Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Kamil ŞENGÖNÜL
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof.Dr. Güniz AKINCI KESİM
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof.Dr. Aslı KORKUT
Trakya Üniversitesi
Ziraat Fakültesi

Bu çalışma İ.Ü. Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği tarafından T-1199/0112001 no'lu proje ile desteklenmiştir.

ÖNSÖZ

'Geleneksel Yerleşimlerin Korunması Açısından Kültürel Peyzaj Değerlendirmesi: Mudanya Örneği' adlı bu çalışma İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Peyzaj Mimarlığı Lisansüstü Programında Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır.

Doktora tez danışmanlığımı üstlenerek bana bu konuda çalışma olanağı veren ve çalışmalarımda her türlü değerli yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Adnan UZUN'a desteği ve anlayışı için teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Doktora tez çalışmamda bilgi ve görüşlerinden yararlandığım değerli hocalarım Prof.Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'ya ve Prof. Dr. Kamil ŞENGÖNÜL'e burada teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, fikirlerine saygı duyduğum hocam Yrd. Doç. Dr. Nurgül ERDEM ve Peyzaj Teknikleri Anabilim dalındaki araştırma görevlisi çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Araştırma alanına ait verilerin elde edilmesinde yardımlarını gördüğüm Mudanya Belediyesi Fen İşleri Müdürü Metin ŞEN, Özel Kalem'den Sevgi AKKUŞ ve Encümen üyesi Hüseyin TÜRKER'e ve Mudanya hakkındaki fotoğraf arşivini ve bilgilerini benimle paylaşan Mimar Mustafa ÖZ ve Cüneyt PEKMAN'a, Mudanya'da bana rehberlik eden Mudanya Belediyesi Bando şefi Fehmettin BAHÇIVANCI'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

'Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama' çalışmalarıma destek olan Mudanya Halk Eğitim Merkezinden Durmuş Ali BENLİ ve Ekrem SERVİ ile benim için fotoğraf çeken bütün Mudanyalılara, fotoğrafların basım aşamasında dükkanını bana tamamen açan Selçuk ÖZCAN'a yardımları için teşekkür ederim.

Doktora çalışmam süresince yanımda yer alan ve yardımlarıyla bana destek olan arkadaşım Arş. Gör. Dr. Muhittin İNAN'a teşekkür ederim.

Uzun eğitim yıllarım boyunca benden destek ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme minnetlerimi sunarım.

İstanbul, 2005 **Zerrin ÖZSÜLE**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **İ**

İÇİNDEKİLER ..... **İİ**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **V**

TABLO LİSTESİ ..... **Vİİİ**

ÖZET ..... **X**

SUMMARY ..... **Xİİİ**

1 GİRİŞ **1**

1.1 TEZİN AMACI 1

1.2 TEZİN KAPSAMI 4

2 GENEL KISIMLAR **6**

2.1 KÜLTÜREL PEYZAJ KAVRAMI VE TANIMLAR 6

2.2 KÜLTÜREL PEYZAJIN TARİHÇESİ 10

2.3 KÜLTÜREL PEYZAJ TİPOLOJİLERİ 17

2.3.1 A.B.D. Milli Park Servisi Tipolojisi 18

2.3.2 UNESCO Tipolojisi 20

2.4 TİPOLOJİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI 21

3 MALZEME VE YÖNTEM **23**

3.1 ÇALIŞMA ALANI DOĞAL VERİLERİ 23

3.1.1 Coğrafi Konum 23

3.1.2 Yüzey Şekilleri ve Topoğrafya 24

3.1.3 Toprak 28

3.1.4 İklim 28

3.1.5 Doğal Bitki Örtüsü 29

3.1.6 Jeoloji 30

3.1.7 Mudanya'da Etkin Olan Doğal Afetler 30

3.2 ÇALIŞMA ALANI KÜLTÜREL VERİLERİ 32

3.2.1 Nüfus ve Demografik Yapı 32

3.2.2 Ekonomik Yapı 33

3.2.3 Turizm ... 35
3.2.4 Alan Kullanımı ... 37
3.2.5 Ulaşım ... 38
3.2.6 Sosyal Durum ... 39
3.2.7 Gelenekler ve Folklor ... 41
3.2.8 Geleneksel Mimari ve Konut Dokusu ... 42
3.2.9 Kentsel Açık ve Yeşil Alanlarının Durumu ... 43
3.3 ÇALIŞMA ALANININ TARİHSEL GELİŞİMİ ... 49
3.3.1 Mudanya Adının Kaynağı ... 49
3.3.2 Tarihsel Değişimi ... 49
3.3.3 Yerleşim Dokusunun Tarihi Süreçte Fiziksel Değişimi ... 51
3.3.3.1 İmar Planları Aşamaları ... 63
3.3.3.2 Koruma Kararları (Kentsel Sit ve Arkeolojik Sit Alanı Kararları) ... 66
3.4 YÖNTEM ... 69
3.4.1. Çalışma Alanı İçin Kültürel Peyzaj Yaklaşımı ... 70
3.4.2. Çalışma Alanının Peyzaj Karakter Alanlarına Ayrılması ... 76
3.4.3. Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama ... 76
3.4.4. Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde Anketler ... 82
3.4.5. Fiziksel Çevre Analizinde 'Mekansal Dizin' Yöntemi ... 83
4 BULGULAR ... 85
4.1 ÇALIŞMA ALANININ PEYZAJ KARAKTER ALANLARINA AYRILMASI VE ANALİZİ ... 85
4.1.1 Birinci Peyzaj Karakter Alanı ... 89
4.1.1.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler ... 89
4.1.1.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler ... 93
4.1.1.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler ... 101
4.1.1.4 İşlevsel Analiz ... 104
4.1.2 İkinci Peyzaj Karakter Alanı ... 106
4.1.2.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler ... 106
4.1.2.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler ... 111
4.1.2.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler ... 123
4.1.2.4 İşlevsel Analiz ... 127
4.1.3 Üçüncü Peyzaj Karakter Alanı ... 128
4.1.3.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler ... 128
4.1.3.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler ... 131
4.1.3.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler ... 139
4.1.3.4 İşlevsel Analiz ... 142
4.1.4 Dördüncü Peyzaj Karakter Alanı ... 144
4.1.4.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler ... 144

4.1.4.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler 150
4.1.4.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler 157
4.1.4.4 İşlevsel Analiz 158
4.2 "KULLANICI KATILIMLI FOTOĞRAFLAMA" VERİLERİNİN ANALİZİ 160
4.3 ANKET VERİLERİNİN ANALİZİ 172
4.3.1 Mudanya Hakkındaki Genel Görüşler 173
4.3.2 Doğal ve Kültürel Çeşitliliğini Koruma ve Geliştirmeye Yönelik Değişiklik Tercihleri 176
4.3.3 Mudanya'nın Yapısını Yansıtan ve Kişisel Bir Önem Taşıyan Özel Mekan Tercihleri 178
4.3.4 Katılımcıların Özellikleri /Sosyo-demografik Yapı 179
4.4. MEKANSAL DİZİN VERİLERİNİN ANALİZİ 180
5 TARTIŞMA VE SONUÇ 186
6 KAYNAKLAR 206
7 EKLER 214
7.1 EK 1 DÜNYA MİRASI LİSTESİ'NE TÜRKİYE'DEN KABUL EDİLEN ALANLAR 214
7.2 EK 2 MUDANYA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ TESCİLLİ ANITLAR VE SİVİL MİMARLIK ÖRNEKLERİ LİSTESİ 217
7.3 EK 3 BURSA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI KORUMA KURULU'NUN MUDANYA ARKEOLOJİK SİT ALANI KARARI 225
7.4 EK 4 FOTOĞRAF KAYIT DOSYASI 227
7.5 EK 5. ANKET FORMU 229
8 ÖZGEÇMİŞ 232

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Saucer'ın kültürel peyzajın bileşenlerini gösteren çizelgesi (Buckle, 2002)...11
Şekil 3.1 Mudanya'nın konumu ve sınırları....24
Şekil 3.2 Çalışma alanının yükseklik haritası....25
Şekil 3.3 Çalışma alanının eğim haritası....26
Şekil 3.4 Çalışma alanının bakı haritası....27
Şekil 3.5 Mudanya kitle-boşluk analizi....45
Şekil 3.6 Mudanya'nın yeşil alan dağılım analizi....46
Şekil 3.7 Osmanlı döneminde sahilden Mudanya görünümü....54
Şekil 3.8 Osmanlı döneminde Mudanya'dan genel bir görünüm....55
Şekil 3.9 Eski belediye binası ve meydan....56
Şekil 3.10 Mudanyalıları Yörükali Mevkii'ndeki şenliklere götüren açık vagonun 1934 yılına ait bir fotoğrafı....57
Şekil 3.11 Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nde eskiden varolan akasya ve dut ağaçları...59
Şekil 3.12 Günümüzde Tekel Bahçesi olarak kullanılan eski kent parkının 1936 yılından bir görünümü....60
Şekil 3.13 Belediye Gazinosu ve tenteli kayıklar (1940'lı yıllar)....61
Şekil 3.14 Mudanya'da 1980 sonrası yapılaşma görünümleri....63
Şekil 3.15 Mudanya Koruma Alanları sınırları....67
Şekil 3.16 Tez yöntem şeması....70
Şekil 4.1 Mudanya peyzaj karakter alanları sınırları....86
Şekil 4.2 Çalışma alanının peyzaj karakter alanlarını değerlendirme şeması....87
Şekil 4.3 Sokak kullanımı....92
Şekil 4.4 Giritli Mahallesinin genel bir görünümü....93
Şekil 4.5 Giritli Mahallesinin 2003'de yapılan suluboya bir resmi....94
Şekil 4.6 Mudanya'nın eski mahalle yapısı 1930 Halitpaşa Mahallesi Çınarlı Kahve...95
Şekil 4.7 İnönü Parkı ve Mütareke Meydanı'na ait genel görünümler....96
Şekil 4.8 İnönü Parkı (Mütareke Meydanı) Rölövesi....97
Şekil 4.9 Giritli bölgesindeki geleneksel konutların parsel içi yerleşimi....99
Şekil 4.10 Eski yol döşemeleri....100
Şekil 4.11 Birinci bölgede en çok rastlanan plan tipi....103

Şekil 4.12 Birinci peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi 105
Şekil 4.13 Giritli Mahallesinde geleneksel doku ile uyumsuz apartmanlar 106
Şekil 4.14 Kenan Doğruöz evi kesiti (Envanter No:6) 108
Şekil 4.15 Yükseltilen zemin kat kesiti (Envanter No:151) 108
Şekil 4.16 Bahçe bağlantısının üst katta olduğu ev kesiti (Envanter No: 136) 108
Şekil 4.17 Zemin katta kot farkının yapıldığı ev kesiti (Envanter no: 150) 109
Şekil 4.18 Zemin kodunun bahçe kotundan düşük olduğu ev kesiti (Envanter no:10). 109
Şekil 4.19 Osmanlı Mahallesi'nin tepeden genel bir görünümü 111
Şekil 4.20 Osmanlı yerleşiminde sokaktan bir görünüm 113
Şekil 4.21 Bayramyeri Parkı rölövesi 115
Şekil 4.22 Bayramyeri Parkı'ndan genel görünümler 116
Şekil 4.23 Bölgedeki çocuk oyun elemanı bulunan alandan bir görünüm 116
Şekil 4.24 İkinci peyzaj karakter alanında sokak-parsel-yapı ilişkisi 117
Şekil 4.25 Osmanlı Mahallesi'nin 1972'de yapılan suluboya bir resmi 121
Şekil 4.26 Tarihi dokuya uyması için döşenen yeni parkeler 122
Şekil 4.27 Geleneksel bahçe duvarı örnekleri 122
Şekil 4.28 İkinci Bölgede en çok rastlanan konut plan tipi 124
Şekil 4.29 Geleneksel Osmanlı Evleri 125
Şekil 4.30 İkinci peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi 126
Şekil 4.31 Üçüncü bölgenin genel bir görünümü 129
Şekil 4.32 Cami Sokak'tan bir duvar görünümü 131
Şekil 4.33 Atatürk Parkı rölövesi 133
Şekil 4.34 Demirhane Parkı rölövesi 134
Şekil 4.35 Belediye binası önündeki parkın rölövesi 135
Şekil 4.36 İnönü Bulvarı'ndaki kuş evleri, 2004 136
Şekil 4.37 Üçüncü peyzaj karakter alanında Eski Cami'nin yer aldığı yapı adasının rölövesi 141
Şekil 4.38 Üçüncü peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi 143
Şekil 4.39 Kentteki yapılaşmadan genel bir görünüm 147
Şekil 4.40 Sitelerin peyzaj düzenlemeleri 152
Şekil 4.41 Değirmenli Park rölövesi 154
Şekil 4.42 Şehit Şükrü Çavuş Parkı rölövesi 155
Şekil 4.43 Yenimahalle Parkı rölövesi 156

Şekil 4.44 Değirmenli Park, Şükrü Çavuş ve Yenimahalle Parkı'ndan görünümler 157
Şekil 4.45 Dördüncü peyzaj karakter alanı mevcut durum analizi 159
Şekil 4.46 Fotoğraf çekim noktalarının Mudanya genelinde dağılımı..... 171
Şekil 4.47 Mudanya kent merkezine ait bağlantı haritası 182
Şekil 4.48 Mudanya kent merkezine ait bütünleşme haritası..... 183
Şekil 5.1 Sit alanı sınırları içinde bakımsızlıktan çöken bir ev 190

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Kültürel peyzajın tanımı 10
Tablo 2.2 Kültürel peyzaj karşılaştırması 22
Tablo 3.1Mudanya'da hasara yol açan tarihsel depremler..... 31
Tablo 3.2 Hüdavendigar Vilayet Salnamesine göre Bursa Sancağı Mudanya Kazası'nda 1831 - 1902 yılları arasındaki yerli ve yabancı nüfus. 32
Tablo 3.3 Mudanya ilçe merkezi'nin yıllara göre nüfus artışı 33
Tablo 3.4 Mudanya genelinde yetiştirilen tarımsal ürünler ve alanları 35
Tablo 3.5 Mudanya'da bulunan plaj ve kumsallar ile uzunlukları..... 36
Tablo 3.6 Mudanya mekansal alan kullanımı dağılımı. 38
Tablo 3.7 Mudanya'da tarihsel dönemler ve yerleşim statüsü..... 51
Tablo 3.8 Kültürel Peyzajlar:Teori 71
Tablo 3.9 Kültürel Peyzajlar: Analiz 72
Tablo 4.1 Birinci bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı..... 104
Tablo 4.2 İkinci peyzaj karakter alanındaki ön bahçeli evlerin listesi..... 118
Tablo 4.3 İkinci peyzaj karakter alanındaki arka bahçeli evlerin listesi 119
Tablo 4.4 İkinci peyzaj karakter alanındaki ön bahçeli evlerin listesi..... 120
Tablo 4.5 İkinci peyzaj karakter alanındaki yan ve arka bahçeli evlerin listesi 120
Tablo 4.6 İkinci peyzaj karakter alanındaki bahçesiz evlerin listesi..... 121
Tablo 4.7 İkinci bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı 127
Tablo 4.8 Üçüncü peyzaj karakter alanı içinde korunması gerekli doğal anıtlar..... 139
Tablo 4.9 Üçüncü bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı 142
Tablo 4.10 1996-2005 yılları arası yeni yapılaşma alanlarındaki konut ruhsatı için başvuruların dağılımı 150
Tablo 4.11 Dördüncü bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı..... 160
Tablo 4.12 Mudanya'nın kültürel özellikleri ve yaşam kalitesinin sürekliliği açısından korunması/düzeltilmesi için fotoğraflanan elemanların listesi 163
Tablo 4.13 Fotoğraflardaki konu dağılımı 164
Tablo 4.14 Katılımcılarda yarattıkları etkiye göre fotoğraf kategorilerinin dağılımı ... 167
Tablo 4.15 Katılımcılarda yarattıkları etkiye göre fotoğraf kategorilerinin yöre halkı ve ziyaretçilere göre dağılımı..... 168

Tablo 4.16 Mudanya'nın kültürel özellikleri ve yaşam kalitesinin sürekliliği açısından kullanıcıların taşıdığı değerler....170
Tablo 4.17 Mudanya'da yaşamaktan memnuniyet dereceleri....173
Tablo 4.18 Mudanya'yı farklı kılan, kendine has özellikleri....174
Tablo 4.19 Mudanya'nın pozitif özellikleri....174
Tablo 4.20 Yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin Mudanya'yı yaşanılır bir kent kılmasındaki önemi....175
Tablo 4.21 Mudanya'nın negatif özellikleri....175
Tablo 4.22 Mudanya'da son 25-30 yıl içinde gelişen yerleşimler ve ikinci konutlar hakkındaki düşünceler....176
Tablo 4.23 Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini ve kimliğini korumak ve geliştirmek için yapılacak potansiyel değişimler....177
Tablo 4.24 Özel mekanlar....178
Tablo 4.25 Yaş bilgileri....179
Tablo 4.26 Mudanya'da yaşama süresi....180

ÖZET

GELENEKSEL YERLEŞİMLERİN KORUNMASI AÇISINDAN KÜLTÜREL PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİ: MUDANYA ÖRNEĞİ

Yeryüzünün farklı bölgelerini temsil eden ve oldukça geniş bir çeşitliliğe sahip olan kültürel peyzajlar; kültür ve doğal çevre arasındaki karşılıklı ilişkilerin etkisiyle zaman içinde değer kazanan ve doğal, kültürel, görsel, anlamsal nitelikleriyle ifade edilebilen ve coğrafi olarak sınırlanabilen bir alan olarak tanımlanabilirler. Dünya üzerinde oldukça fazla çeşitliliğe sahip olan kültürel peyzaj alanları insanoğlunun sosyal gelişiminin, yaratıcılığının ve ruhsal zenginliğinin aynalarıdır ve ortak kimliğimizin parçalarını oluştururlar. İnsan ve çevre arasındaki ilişkilerin çeşitliliğini sağlamak ve yaşayan geleneksel kültürler ile bunların kaybolmakta olan izlerini korumak amacıyla kültürel peyzajlar olarak adlandırılan bu alanların değerlendirmelerinin yapılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için kayıt altına alınmaları gerekmektedir. Geleneksel yerleşim dokularının ve kültürel peyzaj özelliklerinin araştırıldığı oranda tanınması, tanındığı oranda korunması ve değerlendirilmesi, sahip olunan kültürün geleceğe doğru aktarılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada örnek alan olarak seçilen Mudanya, gerek denizden itibaren 0-15 km.'de yer alan zeytin ağaçları ile sahip olduğu baskın maki formasyonu ve tarım dokusu, gerek yüzyıllar boyunca burada yaşamış farklı kültürlerin oluşturduğu geleneksel Rum ve Türk evlerinden oluşan tarihi yerleşim dokusu, ve gerekse ulusal kurtuluş savaşımızın sonunda önemli bir başarı olarak nitelendirilen "Mudanya Mütarekesi"ne yapmış olduğu evsahipliğinden dolayı "kültürel peyzaj alanı" olarak kabul edilebilecek yerleşimlerden biridir. Taşıdığı nitelikler ve kompleks yapısı ile kültürel peyzaj alanlarının genel özelliklerini yansıtan Mudanya, koruma sorunları ve uygulanmakta olan stratejiler ile benzer alanlarda faydalı olabilecek önemli bir örnek oluşturmaktadır. Doğa-kültür mirası ve Mudanya'nın değerlerinin yitirilmemesi adına kültürel peyzaj özelliklerinin incelenmesi ve 21. yüzyılda Mudanya'nın kimliğinden güçlü izler bırakılması gerekliliğinden kültürel peyzaj özellikleri açısından değerlendirilmesi bu çalışma için uygun görülmüştür.

Bu çalışmanın kapsamı bir kültürel peyzaj alanı olarak seçilen çalışma alanının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiği, bu değişimden ne kadar etkilendiği ve bugün nasıl kullanıldığının araştırılması ve bu araştırma sonucunda alanın kültürel peyzaj karakter alanlarının ortaya konulması ve günümüz kentlisinin değişen gereksinim ve beklentileri ile kültürel peyzaj alanlarına gösterilmesi gereken hassasiyet arasındaki dengenin sağlanmasına yardımcı olacak değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesidir.

Araştırmada ilk olarak kültürel peyzajların değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlere dair bir literatür araştırması yapılmış ve Mudanya için kültürel peyzaj yaklaşımı belirlenmiştir. Kültürel peyzajların analizinde masabaşı çalışmaları ve genel arazi çalışmalarının hemen ardından gelen aşamada ise çalışma alanının, dokümantasyon amacıyla, doğal peyzaj elemanları (bu çalışma için zeytinlikler, kıyı bandı, topoğrafya, vb) ve yollar, sınırlar ve yerleşimin özellikleri gibi kültürel peyzaj elemanları temel alınarak, alan baskın ve belirleyici karaktere sahip dört farklı peyzaj karakter alanına ayrılarak incelenmiştir. Özellikle "birinci peyzaj karakter alanı" olarak değerlendirilen bölge, vaktiyle Rumların yerleştiği Giritli Mahallesi'nden oluşmaktadır ve birbirine paralel ve bunları dik kesen sokakların oluşturduğu ızgara planlı yerleşimiyle farklı bir karakter sergilemektedir. Türklerin yerleştiği ve halk arasında yerli mahallesi olarak geçen bölge ise topoğrafik yapının da etkisiyle eğimli ve dar sokaklardan oluşmuş ve hücrelerin birleşmesi gibi organik bir doku meydana gelmesiyle farklı bir karakter sergilediğinden "ikinci peyzaj karakter alanı" olarak belirlenmiştir. "Üçüncü peyzaj karakter alanı" ilçenin ticaret ve kamu yapılarının toplu olarak bulunduğu ve Türk-Rum mahallelerinin birleştiği bölge olarak göze çarpmaktadır ve Cumhuriyet döneminin etkilerini taşımaktadır. "Dördüncü peyzaj karakter alanı" olarak değerlendirilen kısım ise "Modernleşme" denilen süreçte kimlik değişimi olarak Mudanya'yı da etkileyen ve geleneksel doku ile uyuşmayan yazlık konut, site ve apartmanların oluşturduğu yeni yerleşim bölgelerini içermektedir. Bu bölümlemelerle araştırma alanının kültürel peyzaj envanterinin bütünü için bir çerçeve oluşturulması hedeflenmektedir.

Peyzaj karakter alanlarının değerlendirilmesinden sonra ise kullanım ve kullanıcıya ait özellikler ile kullanıcıların peyzaj tercihlerinin ve önceliklerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu aşamada ilk olarak, kentteki önemli peyzaj elemanlarının, tarihi ve

kültürel özelliklerin kullanıcı tarafından algılanışının ve kentsel mekanlarla ilgili tercihlerinin ve sezgisel tepkilerinin belirlenmesi amacıyla "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"nden yararlanılmıştır. Bu fotoğraf çalışmasının hemen ardından ve bu çalışmada elde edilen verilerden yararlanılarak hazırlanan anket tekniği, yine yöre halkının gözünden Mudanya'nın olumlu ve olumsuz yönleri ile kentteki doğal ve kültürel çeşitliliği korumak ve geliştirmek için yapılacak değişiklikleri değerlendirmeye yönelik ikinci bir teknik olarak uygulanmış ve "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinden elde edilen kategorilerin kontrolü amacıyla yardımcı bir yöntem olarak kullanılmıştır. Çalışmada fiziksel çevre analizinde bir teknik olarak kullanılan mekansal dizin yöntemi ise diğer iki yöntemden elde edilen kısmen subjektif mekansal algı ve tercih verileri ile matematiksel analize dayalı olan bu yöntemle elde edilen veriler arasında karşılaştırma yapabilmek, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek hedeflenerek uygulanmıştır.

Çalışmanın son aşamasında ise önceki aşamalarda gerçekleştirilen incelemeler sonucunda ortaya çıkan veriler temel alınarak Mudanya'nın kültürel peyzaj özelliklerinin korunmasında karşılaşılan sorunlar ve çözümler üzerine değerlendirmeler yapılmış ve geleneksel yerleşimlerin korunması açısından genel bir koruma yaklaşımı ve öneriler getirilmiştir.

SUMMARY

AN ASSESMENT OF CULTURAL LANDSCAPE FOR THE CONSERVATION OF TRADITIONAL SETTLEMENTS : A CASE STUDY OF MUDANYA

The term “cultural landscape” emcompasses a variety of landscape types, including: rural agricultural areas, traditional settlements, small towns, designed gardens and national parks. For this reason some agencies including both the United States National Park Servis and UNESCO World Convention, have tried to define the term and the types of the cultural landscapes. The cultural landscape could be defined as “ a geographically definable area that acquires significance over time by virtue of interrelationship between culture and the natural environment, and which may be described by its natural, cultural, visual, and meaning attributes. A cultural landscape is a complex phenomenon with a tangible and intangible identity. The intangible component arises from ideas and interactions which have an impact on the perceptions and shaping of a landscape. Cultural landscapes mirror of the cultures which created them and they need to be examined and registered for transfering the inventory through the next generations.

In this research, Mudanya was chosen for the cultural values comes from its traditional dwelling and settlement patterns devoloped in hundred years and most part of the town still keep its vernacular architecture and historic vernacular landscapes and its agricultural patterns dominated by olive trees and more it is the place that an important truce finished the war between Turkey and Greece took place that makes the town an important historic site. An assesment of Mudanya’s cultural landscape provides a holistic perspective from which to provide planning strategies for inventory and conservation of cultural landscape characteristics.

The objective of this study is to research how the cultural landscape characteristics are changed from the past until today, how much of these are affected by this change and

how they are perceived today and to realize the assesments that will help in providing the balance between the needs and expectations of the urban people of the 21st century and the sensitivity that needs to be shown to the traditional settlements.

In the first chapter, the theory and analysis of cultural landscapes has reviewed and conceptual border of the cultural landscape approach for Mudanya has been determined. After the literature and field studies, based on the natural landscape elements (in this case olive plantations, coastal line, topography, etc.) pathways, borders and settlements characterictics, the study area has divided into four different landscape character areas and examined.

Following the analyses of these landscape character areas, the evaluation of residents and visitors' landscape preference and priorities, and usage characteristics have conducted. In this step "Visitor Employed Photography" (VEP) has used as a technique for determining the perception of the users about important landscape elements, cultural and historical characteristics, and their intuitive reactions related to the city. By using VEP technique, what critical areas, elements and special outdoor places are essential to cultural identity of the town has been evaluated. After that, the questionarie categories derived based on the VEP results and has conducted for evaluating residents' perception about positive and negative aspects of the city and their proposals about the settlements' natural and cultural diversity that needs to be protected. Finally, the space syntax method as a technique for physical environment analyses has applied to the area. The aim of applying space syntax method was to make comparion of data between space syntax method based on mathematical analysing and VEP and questionarie methods that gather partly subjective user perception and preference; and to display similarities and differences of results.

The final section of this research consist of the evaluation of the problems and their solutions gathered from the previous sections and general conservation approach and suggestions for the conservation of the traditional settlements.

1 GİRİŞ

1.1 TEZİN AMACI

Dünya üzerindeki peyzajlar, yeryüzünün farklı bölgelerini temsil eden oldukça geniş bir çeşitliliğe sahiptirler. İnsan ve doğanın karşılıklı etkileşimleriyle uzun yıllarda oluşan bu peyzajlar doğal çevre ve insan arasındaki ilişkileri de yansıtırlar. Bazı bölgeler özel alan kullanımlarıyla biyolojik çeşitliliği sürdürürken, diğer bölgeler güçlü inançlara sahip toplulukları, sanatsal ve tarihsel gelenekleriyle ön plana çıkarak insan-doğa arasında ruhsal bir ilişki ortaya koyarlar. Dağlık bölgelerdeki tarım amacıyla teraslamalar, aynı iklim kuşağı boyunca devam eden tarımsal alan kullanımlarının oluşturduğu dokular, halk yapı sanatının ortaya koyduğu geleneksel konutlar, kutsal mekanlar, bahçeler ve örneklerini artırabileceğimiz çoklukta çeşitlilik gösteren kültürel peyzajlar insanoğlunun sosyal gelişimin, yaratıcılığın ve ruhsal zenginliğinin aynalarıdır ve ortak kimliğimizin parçalarını oluştururlar.

İnsan ve çevre arasındaki ilişkilerin çeşitliliğini sağlamak ve yaşayan geleneksel kültürler ile bunların kaybolmakta olan izlerini korumak amacıyla kültürel peyzajlar olarak adlandırılan bu alanların değerlendirmelerinin yapılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için kayıt altına alınmaları gerekmektedir.

Kültürel peyzaj teması, tarihi koruma ve korunan alanlar literatüründe oldukça yeni rastlanan bir kavramdır. Kültürel peyzajların yoğunlaştığı konular ise insanoğlunun tarihi, kültürel geleneklerinin sürekliliği, sosyal değerleri ve istekleridir. Odak noktası fiziksel öğelerin yanısıra sosyal yaşam ve kullanım sürekliliği olduğunda, korumanın mevcut duruma odaklanmış ve alanın fiziksel niteliğini değerlendirme ve kontrolüne yönelik klasik anlayışı yerine, onu oluşturan tarihsel öğelerin birbirleriyle etkileşimleri ve sağladıkları bütünlük ile değerlendirildiği, bütüncül ve ilişkisel bir bakış açısına gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle kültürel peyzaj alanlarında koruma, alana özgü

nitelik ve dinamiklerin üzerine kurulu, tarihsel süreci ayırımcı ve seçici değil, bütüncül ve kapsayıcı bir bakış açısıyla inceleyen ve korumayı doğal sürekliliğin bir parçası haline getirebilen bir anlayışla gerçekleştirilebilir. Esas olan insandır, yaşamdır ve koruma ancak bu insan-doğa etkileşiminin, farklı biçimler kazanarak da olsa sürekliliğinin sağlanması ile mümkündür.

Tarihsel süreç içinde kentlerdeki her mekanda olduğu gibi yerleşim dokusu da insan gereksinimlerinin farklılaşması, teknolojinin ve taleplerin gelişmesine paralel olarak değişime uğramış ve uğramaktadır. Tüm ülkeyi hatta dünyayı etkileyen popüler kültürün yaygınlaşması da yöreye ait elemanların ve kültürel özelliklerin yerini her yerde görülen elemanlara ve manzaralara terk etmesine yol açmaktadır. Ekonomik, teknolojik, politik ve sosyo-kültürel değişim süreci kentlerdeki yaşamı sürekli olarak etkilemekte, değişen kent dinamikleri içinde kentsel açık alanların ve yerleşim dokusunun da yeniden değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zaman içindeki bu değişimin incelenmesi hem kentin fiziksel ve kavramsal değişiminin ortaya konulmasına, hem de 21. yüzyıl kentlisinin yeni gereksinim ve beklentilerinin belirlenmesine olanak sağlayacaktır. Fiziksel mekan ve kullanım ilişkileri ile kullanıcıların tepkilerinin araştırılması da bu mekanların bugünün koşullarına uygun planlanması ve tasarımına olanak sağlayacaktır.

Türkiye'de birçok küçük kent ve yerleşimde, özgün yapıları giderek bozulma ve yok olma tehlikesiyle yüz yüze gelen konutlar ve yerleşim dokusu, gerek mimarlık ve kent tarihi gerekse kültürel mirasımız açısından oldukça önemlidir. İnsanlığın ortak malı olarak kabul edilen kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde aktarılabilmesi için tanımlanması, korunması ve bu bilincin geliştirilmesi çağdaş yaşamın ve kültürel değerlerimizi korumanın vazgeçilmez bir koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih öncesi çağlardan günümüze değin kesintisiz devam eden kültürleri barındıran Anadolu, bu açıdan oldukça zengindir ve bu tarihsel birikimi bugüne taşıyan ve yaşatmaya devam eden yerleşimlerin sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Kültürel değerlerimizi oluşturan ve Anadolu-Türk kenti olarak tanımlanan bu fiziksel yapının ve bunu oluşturan peyzaj elemanlarının belirlenmesi ve birbirleriyle ilişkilerinin ortaya konmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekliliği ortadadır. Yaşadığımız şehirlerin

içinde yer alan bu alanların tanıtılmasına yönelik çalışmalar, koruma çalışmalarında büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada örnek alan olarak seçilen Mudanya, gerek denizden itibaren 0-15 km.'lik kuşakta yer alan zeytin ağaçları ile sahip olduğu baskın maki formasyonu ve tarım dokusu, gerek yüzyıllar boyunca burada yaşamış farklı kültürlerin oluşturduğu geleneksel Rum ve Türk evlerinden oluşan tarihi yerleşim dokusu, gerekse ulusal kurtuluş savaşımızın sonunda önemli bir başarı olarak nitelendirilen "Mudanya Mütarekesi"ne yapmış olduğu evsahipliğinden dolayı "kültürel peyzaj alanı" olarak kabul edilebilecek yerleşimlerden biridir. Taşıdığı nitelikler ve kompleks yapısı ile kültürel peyzaj alanlarının genel özelliklerini yansıtan Mudanya, koruma sorunları ve uygulanmakta olan stratejiler ile benzer alanlar da faydalı olabilecek önemli bir örnek oluşturmaktadır. Doğa-kültür mirası ve Mudanya'nın değerlerinin yitirilmemesi adına kültürel peyzaj özelliklerinin incelenmesi ve 21. yüzyılda Mudanya'nın kimliğinden güçlü izler bırakılması gerekliliğinden, kültürel peyzaj özellikleri açısından değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Özetle, bu çalışmanın amacı hem geleneksel konutları ve zeytinliklerin oluşturduğu tarım dokusu, hem de tarihsel özellikleri nedeniyle organik olarak gelişen ve tarihi yöresel peyzaj olarak tanımlanabilecek bir kültürel peyzaj özelliği taşıyan çalışma alanının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiği, bu değişimden ne kadar etkilendiği ve bugün nasıl kullanıldığının araştırılması ve bu araştırma sonucunda alanın kültürel peyzaj karakter alanlarının ortaya konulması ve günümüz kentlisinin değişen gereksinim ve beklentileri ile kültürel peyzaj alanlarına gösterilmesi gereken hassasiyet arasındaki dengenin sağlanmasına yardımcı olacak değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesidir. Bu noktada önemli olan konu kültürün sürekliliğine koşut olarak "eski"nin bugün üzerinden geleceğe nasıl aktarılacağıdır. Bu bağlamda kent ölçeğinde eski kavramı "yıpranmış, harap olmuş, kullanılmaz duruma gelmiş" anlamında değil geçmişten bugüne evrim geçirerek gelen yapı sanatının, yaşam biçiminin ve yerel kültürün fiziksel anlatım biçimidir. Dolayısıyla, bugün mekanda ve yaşamda varolabilen herşey günceldir ve bu geçmişe ve onun izlerine aşırı derecede bağlılık değildir. Geleneksel kavramı üzerinde toplumun yeni değerler yaratması ve bu değerlerin

evrensel boyutlara taşınması gelecek adına önem taşımaktadır. Bu noktada önemli olan bir diğer konu da, sadece kültürel mirasın korunması ve gelecek endişesi ile geçmişe sahip çıkma değil, bugünün gereksinimlerinin de karşılanmasıdır. Özellikle yaşam kalitesinin sağlanmasında sadece 'yeni' nin sahip olduğu güncel konforun yeterli olmadığı, toplumsal bir varlık olan insanın yaşam memnuniyeti için "kendini belli bir yere ve topluluğa ait hissetmesi" duygusunun sağlanmasında, geleneksel olan herşeyin güçlü bir motivasyon aracı olduğu bilinmektedir. Sonuç olarak, geleneksel konut ve yerleşim dokusu, geleneksel niteliği ile toplumun sürekliliğini belgeleyen ve yer belleğini oluşturan, toplumun öğelerini birbirine ve yaşadığı coğrafyaya bağlayan maddi kültür öğelerindendir. Bu nedenle korunması gereklidir. Koruma sürecinde de başlangıç noktası geçmişi tanıma - anlama ve koruma değerinin saptanmasıdır.

1.2 TEZİN KAPSAMI

Bu çalışmada kültürel peyzaj kavramı ve araştırma alanı olan Mudanya için bazı kritik konular gözönünde bulundurularak, bir kültürel peyzaj değerlendirmesi yaklaşımı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma yedi aşamadan oluşmaktadır.

İlk aşama kültürel peyzaj kavramını ele almaktadır. Bu bölümde kültürel peyzaja yönelik onaylanmış tanımlar gözden geçirilmekte ve kültürel peyzaj türleri ve çeşitli kuRumların kültürel peyzaja yaklaşımları tartışılmaktadır. A.B.D. Milli Park Servisi ve UNESCO tipolojisi ele alınarak karşılaştırılmaları yapılmakta ve kültürel peyzaj alanlarının tanımlanması ve değerlendirilmesindeki genel yaklaşımları açıklanmaktadır.

İkinci aşamada, araştırma alanı olan Mudanya hakkında kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve çalışma alanının doğal ve kültürel verilerine ait mümkün olduğunca çok sayıda veri toplamaya çaba gösterilmiştir. Ardından çalışma alanının tarihsel gelişimi ve fiziksel oluşum sürecine yönelik araştırmalar yapılmıştır. Günümüz öncesi dönemlere ait verilerin toplanması için ansiklopedi ve seyahatnameler gibi yazılı kaynaklar ve yerel tarihçilerin monografileri, arşiv belgeleri ile resmi kuRum ve özel kişilerden elde edilen sınırlı sayıdaki tarihi fotoğraf ve basılı yayınlar ile sözlü görüşmelerden faydalanılmıştır. Güncel veriler ise yine yazılı kaynak ve arşiv verileri ile eski ve yeni fotoğrafların dışında İller Bankası ve Mudanya Belediyesi halihazır

haritaları ve BUSKİ (Bursa Su ve Kanalizasyon İşletmesi)'den elde edilen sayısal ortofoto ve uydu görüntülerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Çalışmanın 3. ve 4. bölümü, Mudanya'ya ait bir örnek alan çalışmasıdır. Yerleşimin doğal ve kültürel özellikleri ve tarihini özetlemektedir.

Bir sonraki aşama, kültürel peyzajlar için kültürel peyzaj envanteri hazırlanması, peyzaj karakter alanlarının tanımlanmasını kapsayan bir yaklaşımı ele almaktadır. Çalışma alanı kültürel peyzaj envanteri için çalışma alanında dokusal analiz ve sentezlerin gerçekleştirilmesi amacıyla arazi çalışması yapılmıştır. Bu amaçla kent, taşıdığı fiziksel özellikler gözönünde bulundurularak dört farklı peyzaj karakter alanına ayrılmış ve yerinde yapılan tespitlerin yanısıra 1994 yılında Y.T.Ü. Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve ve Restorasyon programı tarafından B. Batum, N. Çağlarım ve G.Aydoğan'a yaptırılan yüksek lisans tez çalışmalarından da faydalanılmıştır. Bu aşamada kültürel peyzaj karakter alanlarını tanımlamak için oluşturulan haritalardan yararlanılarak elde edilen bilgilerin analizi yapılmakta ve tüm bilgiler tezin bulgular bölümünde yer almaktadır.

Tezin bundan sonraki bölümünde, çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj özellikleri ve önemli peyzaj elemanlarının değerlendirilmesi amacıyla kullanıcıların peyzaj tercihlerinin değerlendirilmesinde bir teknik olarak 'kullanıcı katılımlı fotoğraflama' ve anket çalışmalarından faydalanılmış ve katılımcıların Mudanya için önemli buldukları kültürel peyzaj elemanlarını nasıl algıladıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine bu aşamada bilgisayar ortamında gerçekleştirilen mekansal dizin yöntemiyle alanlar ile ilgili matematiksel analizler gerçekleştirilmiş ve kullanıcı katılımlı fotoğraflama, anket çalışmasıyla elde edilen algıya dayalı verilerle karşılaştırılmıştır. Bu aşamada gerçekleştirilen tüm çalışmalar tezin yöntem bölümünde açıklanmakta ve sonuçları bulgular bölümünde yer almaktadır.

Çalışmanın son aşamasında ise, önceki aşamalarda gerçekleştirilen incelemeler sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve çözümler üzerine genel bir değerlendirme yapılmış ve geleneksel yerleşimlerin korunması açısından genel bir koruma yaklaşımı ve öneriler getirilmiştir. Tezin son aşaması bu değerlendirmeleri kapsamaktadır.

2 GENEL KISIMLAR

2.1 KÜLTÜREL PEYZAJ KAVRAMI VE TANIMLAR

Kültürel peyzajın tanımlanmasında birbiriyle biraz farklılık gösteren fakat sıklıkla bakış açıları çakışan üç temel kaynak bulunmaktadır. Bunlar; kültürel peyzajı yorumlamaya çalışan coğrafyacılar, kültürel peyzajların korunmasına yönelik çalışan örgütler ve kültürel peyzajın planlama ve yönetiminden sorumlu planlama meslek disiplininden yetişmiş planlamacılardan oluşmaktadır.

Kültürel peyzaj kavramı yeni bir kavram olmamasına karşın, uluslararası literatürde ancak son zamanlarda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Kültürel peyzaj ifadesi ile ilgili çeşitli tanımlamalar ve çalışmaların bulanabileceği en önemli iki kaynak Amerikan Milli Park Servisi (U.S.A N.P.S.) ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO)'dur. Bunların dışında Parks Canada, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Uluslararası Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN), Avrupa Topluluğu (EU), Kültürel Peyzaj Vakfı (The Cultural Landscape Foundation), Akdeniz Kültürel Peyzaj Çalışmaları Merkezi (Mediterranean Cultural Landscape Study Centre) ve Harvard Üniversitesi Arnold Arboretumu'na bağlı olarak çalışan Kültürel Peyzaj Çalışmaları Merkezi kültürel peyzaj çalışmalarının yapıldığı diğer önemli kuruluşlardır.

UNESCO Dünya Kültürel Mirası Komitesi'nin hazırladığı rehberde doğal kaynak değerleri ve kültürel peyzaj değerleri arasındaki ilişkiye açıklık getirmekte ve kültürel peyzajları "doğa ve insanoğlunun ortak çalışmasının yansıtılması" şeklinde ifade edilmektedir. Kılavuzun 36.bölümünün ilk maddesi kültürel peyzajları insanoğlunun doğal çevresi ve sosyal, ekonomik, kültürel iç ve dış güçlerin etkisiyle oluşmuş insan toplumu ve yerleşimlerinin evrimi olarak bahsedilmektedir. 37. bölümde ise Kültürel Peyzaj terimi, insanoğlunun içinde yaşadığı doğal çevre ile karşılıklı ilişkilerinin ortaya çıkardığı çeşitliliği kapsamaktadır ve kültürel peyzajlar "insanoğlu ve onun doğal çevresi arasındaki etkileşimlerin şekillendirdiği çeşitlilik" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre kültürel peyzajlar; fiziksel çevreye zaman içinde şekil veren ve bugünün peyzajlarını oluşturan kültür ve doğanın karşılıklı etkileşimleri sonucunda oluşmuştur.

Biyolojik çeşitliliği korumak için sürdürülebilir alan kullanımının önemi ve bu roldeki kültürel peyzajların önemli payına değinmek için, Dünya Mirası rehberinde ayrıca doğa koruma çalışmalarında kültürel peyzajların tanımlanmasına özellikle yer verilmiştir (FOWLER, 2003).

Parks Canada "Kültürel Peyzaj" kavramını insanlar tarafından herhangi bir şekilde değiştirilmiş, etkilenmiş ya da özel kültürel anlamlar yüklenmiş bir coğrafi alan olarak tanımlamaktadır. Parks Canada'nın tanımında doğal ve kültürel özelliklerin yanısıra anlam misyonuna da yer verilmektedir. Buna göre bir peyzaj, peyzajda güçlü fiziksel özellikler bulunmamasına rağmen bir grup insan için oldukça önemli anlamlar taşıyabilmektedir (Parks Canada, 1994).

Parks Canada ve UNESCO tanımlarının her ikisi de oldukça geniş bir çeşitliliği ve farklı peyzaj türlerini kapsamaktadır. Sadece dinsel anlam taşıyan peyzajlar UNESCO tanımı kapsamına girmekte iken Parks Canada tanımında tam bir netlik kazanamamaktadır.

"A.B.D. Milli Park Servisi Tarihi Peyzaj Girişimi" komisyonu kendi programlarında uygulanmak üzere eylemsel bir kültürel peyzaj tanımı geliştirmişlerdir. Oluşturdukları "Kültürel Peyzajlara Yaklaşım Rehberi"nde kültürel peyzaj tanımı, kültürel ve doğal kaynakları içeren (yaban hayatı ve evcil hayvanlar dahil) ve tarihi bir olay, aktivite, bir kişi ya da diğer kültürel ve estetik değerlere sahip bir coğrafi alan şeklinde yer almaktadır (Birnbaum, 1996).

Milli Park Servisi'nin tanımı, önem derecesini tanımlayan birtakım kriterleri de içermektedir. Bazı kültürel peyzajlar bir kişi, aktivite veya olayla ilgisine göre diğerlerinden daha önemli olabilmektedir. Bu tanım tarihi kaynakların değerlendirilmesinde geleneksel bir yol izlese de aynı zamanda "sıradan" peyzajlarda da bulunabilecek diğer kültürel estetik değerleri de göz önünde bulundurmaktadır.

Bu konudaki literatürlerin yazarları da kültürel peyzaj tanımını yukarıdakilere benzer yaklaşımlarla yapmışlardır. Cathy Gilbert, 1991'deki George Wright FoRum'da yer

alan koruma disiplininden gelenlerden hareketle şu tanımı oluşturmuştur: Kültürel Peyzaj insanoğlunun aktivitelerinden etkilenmiş ya da tarihimizdeki önemli bir kişi veya olaya geri plan oluşturmuş herhangi bir coğrafi alan olarak tanımlanabilir.

Rapoport (2004), kültürel peyzaj teriminin kültürel coğrafyadan geldiğini ve insan eylemleriyle "ilkel" manzaranın zaman içinde karşılıklı ilişkilerinin sonuçlarına gönderme yaptığını ifade etmektedir. Bir peyzajın insanlar tarafından ne kadar değiştirilirse o ölçüde kültürel peyzaj niteliği kazandığını şeklinde algılandığını söylemektedir. Rapoport (2004)'a göre peyzajların insan tarafından değiştirilmesi tarımın başlamasından sonra çok belirgin hale gelmiştir. Yeni Gine yaylalarındaki bahçeler, Asya'nın pirinç ekilmiş terasları, Akdeniz bölgesinin bazı yerlerindeki zeytin ağacı dikili teraslar, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun hurma ağaçlı vahaları, içlerindeki barınaklar ve yerleşmeler kadar kültürel peyzajlardır, üstelik tek bir sistem oluşturmaktadırlar. Bu durum çeşitli ölçeklerdeki çevrelerle ilişkilerin önemini belirtmektedir: "doğal" manzara, yerleşme alanları, komşuluklar, binalar, açık alanlar, vb. Yeni Zelanda gibi yerlerde peyzajın tümü sadece binaların ve yerleşmelerin yapılmasıyla değil; egzotik bitkilerin varlığıyla da değişime uğramıştır. Dolayısıyla tipik olarak "doğal" olarak adlandırılan peyzajlar, gerçekte kültüreldir ama "doğal" malzemelerden –bitki, toprak, kaya, su, vb.- oluşmaktadırlar. Buna karşılık daha çok insan yapısı malzeme ve elemanlardan oluşan yerleşmeler, hatta ekip-biçme ve su devreye girince daha kültürel gözükmektedir. Farklılık değişmenin derecesindedir, ama bunların hepsi kültürel peyzajlardır. Bu aynı zamanda tasarımdaki birliğin de altını çizmektedir; Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Tasarım, Mimarlık ve İç Mimarlık tek bir sistemin farklı parçalarıdır. Kültürel peyzajların önemli bir rolü, kelimenin geleneksel anlamıyla "tasarlanmamış" olmaları veya sadece çok küçük bir bölümünün tasarlanmış olmasıdır. Bunlar uzun bir zaman dilimi içinde pek çok kişinin birbirinden bağımsız olarak verdiği sonsuz sayıda kararlarla oluşmaktadır. Yine de belirleyici bir karakteri vardır ve insan işaretleri yakalayabilirse, tek bir imge bile tümünü tanımlamaya yetebilmektedir. Görünürde birbirinden bağımsız kararların nasıl olup da açıkça bir bütün oluşturduğu sorusuna en geçerli yanıt, insanların tercihlerini ortaya koymuş olmalarıdır (Rapoport, 2004).

Melnick (1984), "Kültürel Peyzajlar: Milli Park Servisindeki Kırsal Tarihi Bölgeler" adlı raporunda aşağıdaki bakış açısıyla kültürel peyzajlara yaklaşmaktadır. Bir kültürel peyzajda faktör kültürdür, zaman içinde doğal peyzajların aracılığıyla ve sonucunda görülen ve deneyim kazanılan peyzaj ortaya çıkmaktadır.

Bu tanım, kültürel coğrafyacı Saucer'ın tanımıyla oldukça benzerlik göstermektedir, fakat görsel algılamayı ve peyzajla olan deneyimleri de hesaba katmaktadır. Melnick'in tanımı akıllara şu soruyu getirmektedir: Bir insanın gördüğü ve belleğine aldığı şey farklı bir insanın deneyimleri ile aynı mıdır?. Bir insan, bir ağaç topluluğunu doğal ve kültürel elemanların etkileşimlerinin bir sonucu olarak algılarken, diğer bir insan için anlamı ve görsel kalitesi farkı olabilmektedir.

Kültürel peyzajlar; kültürel ve doğal kaynakları birarada bulunduran, evcil hayvanlar veya yaban yaşamının yer aldığı, tarihi bir olay, aktivite veya kişi ile bağlantılı olan veya diğer kültürel veya estetik değerlere sahip bir coğrafi alan olarak tanımlanabilmektedir.

Kültürel peyzajlar; binlerce hektarlık alanı kaplayan tarım arazilerinden, bir dönümden daha küçük formal bahçelere kadar çeşitlilik gösteren kompleks kaynaklardır. Arazi formları, toprak yapısı, vejetasyon gibi doğal elemanlar sadece kültürel peyzajın bir parçası olarak kalmayıp aynı zamanda onun gelişiminin de iskeletini oluşturmaktadır. En geniş anlamıyla, bir kültürel peyzaj insanoğlunun doğal kaynakları kullanımı ve adaptasyonunu yansıtmakta ve doğanın organizasyon ve bölüşümüyle oluşan yerleşim dokusu, alan kullanımı, dolaşım sistemi, inşa edilmiş yapı tipleri, vb. ile ifade edilmektedir. Bir kültürel peyzajın karakteri hem yollar, binalar, duvarlar ve vejetasyon gibi fiziksel materyallerle ve hem de kültürel değer ve gelenekleri yansıtan kullanım biçimleriyle tanımlanmaktadır (Vos& Meeks, 1999).

Peyzajı oluşturan önemli elemanları ve özelliklerini tanımlamak ve bunların birbirleriyle ve tarihi olaylar, eğilimler ve insanlarla olan ilişkilerini ortaya koymak, peyzajı bir kültürel kaynak olarak algılamayı sağlamaktadır. Çoğu durum için bu elemanlar dinamik ve zamana bağlı olarak değişkendir. Çoğu durumda tarihsel olarak

taşıdığı önem, peyzajın fiziksel ve kültürel evrimini uzunca bir zaman dilimi boyunca etkilemektedir (Ingerson, 2003).

Bütün bu tanımlar dikkate alınarak kültürel peyzajlar için aşağıdaki tanım yapılmaktadır: Kültürel peyzaj; kültür ve doğal çevre arasındaki karşılıklı ilişkilerin etkisiyle zaman içinde değer kazanan ve doğal, kültürel, görsel ve anlamsal nitelikleriyle tanımlanabilen ve coğrafi olarak sınırlanabilen bir alandır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Kültürel peyzajın tanımı (Buckle, 2002)

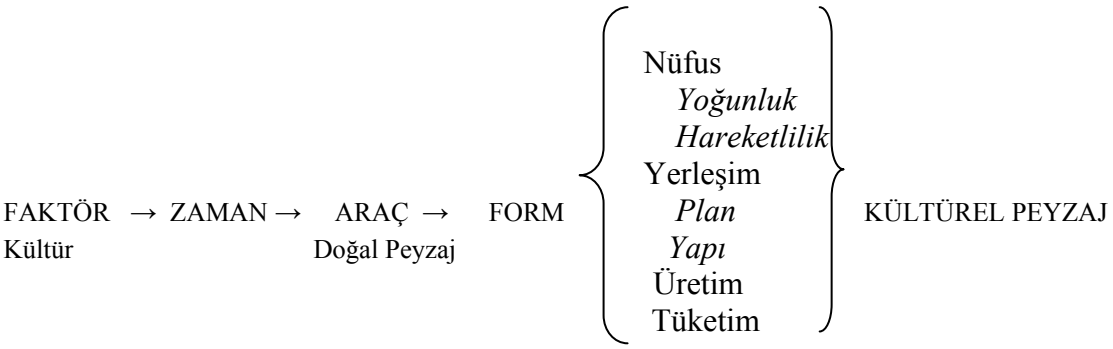
Coğrafi olarak sınırlanabilen alan	Doğal, politik, sosyal ya da diğer tanımlanabilen sınırlarla belirlenebilen alan
Zaman içinde değer kazanmak	Değer; bir insan veya insan topluluğuyla bağlantılar ya da bir olay veya hareketle ilişkiler sonucunda edilebilmektedir.
Doğal	Fiziksel çevre ve bunun süregelen değişimler üzerine etkisi
Kültürel	Çevre ile insan arasındaki ilişkiler ya da insanın çevre üzerine etkisi
Görsel	Bir uzman ya da sıradan bir insan tarafından görsel olarak algılanan peyzaj
Anlamsal	Bir birey ya da topluluk tarafından anlam kazanan peyzajlar

Kültürel peyzaj kavramının üzerinde durulması gereken ve uluslararası tanımında da vurgulanmış olan üç ana bileşkesi bulunmaktadır. Bunlar; nitelikli bir doğal yapı, doğa ile etkileşim halinde süregelen bir kültürel yaşam ve bu etkileşimin sürekliliğinin yansımalarını somut olarak gözlenebilir kılan tarihsel bir süreçtir. Burada, doğal ve insan yapımı fiziksel öğelerle, kültürel yaşamın parçası olan sosyal beceri ve etkinlikler, kültürel peyzajın korunmaya değer kabul edilen niteliğini birlikte oluşturmakta, böylece kültürel peyzajın bu geniş kapsamını, bizim kültürel mirasın iki ayrı türü olarak tanımladığımız somut ve soyut türlerini de biraraya getirmektedir.

2.2 KÜLTÜREL PEYZAJIN TARİHÇESİ

Kültürel peyzaj çalışmalarının başlangıcı olarak coğrafyacı Carl Orwin Sauer'ın 1925 yılında yayınladığı "The Morphology of Landscape" gösterilmektedir. Yayınlandığı dönemde coğrafyanın başlıca endişesi jeoloji, jeomorfoloji ve klimatoloji gibi pozitif bilimlerle ilişkisini incelemeye yönelikken, Saucer coğrafyanın çalışma alanının sadece pozitif bilimlerle sınırlandırılmayacak kadar geniş olduğu ve daha geniş bir perspektifle sosyal bilimlerle de yakın ilişkilerinin incelenmesi gerektiği konusunu gündeme

getirmiştir. Dile getirilen bu düşünce peyzaja dair araştırmalar söz konusu olduğunda hem doğal hem de kültürel faktörlerin birarada incelenmesi yaklaşımını doğurmuştur.

Şekil 2.1 Saucer'ın kültürel peyzajın bileşenlerini gösteren çizelgesi (Buckle, 2002).

Amerikalı coğrafyacı Saucer'ın "sosyal bir topluluğun kültürel yaşantısı ile şekillendirdiği doğal bir coğrafi alan" da, "Kültür etken, doğa araç, kültürel peyzaj ise sonuçtur" (Hayden, 1996) diyerek, güncel tanımına oldukça yakın bir tanım getirdiği kültürel peyzaj kavramının, kültürel peyzaj alanlarının koruma literatüründeki yerini alması ve uluslararası koruma politikalarının bir parçası haline gelmesi ise ancak son dönemlerde insanoğlu ve çevreye ait konuların ayrılmaz bir bütün olduğuna dair bilincin önem kazanmasına paralel olarak etkili olmaya başlamıştır. Sıradan diye tanımlanabilecek peyzajlara yönelik koruma endişeleri ve kültür miraslarının korunması kavramı ancak son 20-30 yıl içinde gündemde olan konulardır. Geleneksel olarak korumaya yönelik yaklaşımlar materyal kültürüne odaklanmakta iken günümüzde sürdürülebilir bir gelişim için kültürel ve doğal kaynakların birarada yönetiminin gerekliliği kaçınılmaz olmuştur. Tarihi ve kültürel kaynaklara yönelik artan ilgi sonucunda ise tarihi koruma, çevresel koruma ve planlamaya yönelik meslek disiplinleri de gelişmeye başlamıştır.

Tarihi koruma hareketi 19.yüzyılın ortalarında kentin merkezden çeperlere doğru hızla yayılımı sonucunda oluşan tahriplere karşı olarak ortaya çıkmıştır. Tarihi koruma yaklaşımının ilk dönemlerinde genellikle tehdit altındaki bireysel elemanlar, özellikle de bina ve yapıların korunmasına odaklanılmış, sonra bunu mimari kalite ve estetik değerlerin korunmasına yönelik kaygılar izlemiştir (Jackson, 1984).

20. yüzyılın ilk yarısında ise tarihi koruma çalışmalarının çoğu tarihi kaynakların envanterinin oluşturulmasıyla sınırlı kalmış; korumacılar tarafından sörvey, değerlendirme, bölümleme ve zonlama gibi planlama stratejilerinin kullanılması ise gittikçe önem kazanmaya başlamıştır (Hough, 1990).

Tarihi koruma alanında tek yapıların korunmasına yönelik bireysel çabaları, A.B.D., İngiltere ve Danimarka gibi tarihi korumaya büyük önem veren ülkelerin öncülüğünde geliştirilmiş planlama teknikleri izlemiştir. Günümüzde tarihi kaynakları koruma çalışmaları, tarihi öneme sahip izole edilmiş bir binayı koruma çalışmalarından hem kültürel hem de tarihi öneme sahip bina grupları ve daha büyük ölçekte koruma çalışmalarına doğru genişletilmeye başlamıştır.

Bugün, yöre halkının kültürel değerleri ve öncelikleri koruma alanında önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır ve tarihi koruma hareketindeki yenilikler planlama alanındaki değişikliklere paralel gelişim göstermektedir. Planlama ve koruma disiplinlerinin amaçları, hedefleri ve kökenleri farklı gelişmesine rağmen günümüzde ortak bir tabanı paylaşmaktadırlar. Her iki disiplinde 1950 ve 1960'lı yıllarda etnik, savunma, toplu konut planlaması gibi yeni konseptlerle karşı karşıya kalmış ve yerel, kültürel, tarihi değerler ve halkın tercihleri gözönüne alınmadan uygulamalar yapılmıştır. Daha sonrasında ise tarihi ve kültürel değerlerin dahil edilmesi ve herbirine özel yer verilmesi, her iki disiplin için de açık bir amaç haline dönüşmeye başlamıştır (Ribeiro, 1998).

Benzer şekilde, çevre koruma bilinci ve hareketi de yavaş yavaş gelişirken, tarihi ve kültürel değerler de önem kazanmaya başlamıştır. Çevre koruma hareketinin orjini olarak 19. yüzyılda Amerika'da oluşturulan milli park kavramı ve doğal ve görsel kaliteleri gözönünde tutularak kent nüfusu için rekreasyon olanakları sağlayan özellikli peyzajların koruma çalışmaları gösterilebilir. Amerikan Milli Park Servisi ilk milli tarihi rezerv alanını (Ebey's Landing) 1978 yılında ilan etmiştir ve sonrasında alan bölgesel kültürel peyzaj yönetimi yapısına kavuşmuştur. Bu da Kuzey Amerika'da kültürel peyzaj korumaya yönelik farklı bir yaklaşımın başlangıcı sayılmaktadır (Gilbert, 1985). 1984 yılının Mayıs ayında "ASLA (Amerikan Peyzaj Mimarları Odası) Tarihi Koruma

Komitesi" ülke sınırları içindeki tarihi peyzaj alanlarını kayıt altına almak amacıyla "Milli Tarihi Peyzaj Alanları Sörveyi " adı altında 4 sayfalık bir form oluşturarak, bu formların ülke çapında değerlendirilmesini hedefleyen bir girişim başlatmıştır. Bunu takip eden envanter çalışmaları da bu ilk ASLA formatına uygun olarak geliştirilmiştir. Şubat 1985'te Amerikan Milli Park Servisi, ASLA Tarihi Koruma Komitesi, İçişleri Bakanlığı Kültürel Kaynaklar Bölümü ve Olmsted Parkları Derneği biraraya gelerek Amerikan Milli Park Servisi önderliğinde ülkenin kültürel peyzaj envanterini çıkarmaya başlamıştır (O'Donnell, 1995).

Kültürel peyzaj koruma hareketinin diğer bir önemli yönü de Birleşik Devletler'deki peyzaj kayıtlarının özellikle tarihi tasarlanmış peyzajların kataloglandırılması olmuştur. 1987 yılında oluşturulan bu girişim, ilgili alanda peyzaj tarihi ile ilgili biyografik veriler, çizimler, sörveyler, tasarım planları, kartpostallar, vejetasyona ait tohumlar ve bitki listeleri gibi bilgileri kayıt altına alarak bir veri tabanının oluşturulmasını hedeflemektedir.

Son yıllarda kültürel peyzajların araştırılması, envanteri, analizi, iyileştirilmesi, yönetimi ve yoRumlanmasını hedefleyen çeşitli projeler geliştirilmektedir. Bu kaynakların özellikle tarihi ve kültürel yönlerinin araştırılmasının gelecekteki yönetim planları ile oldukça ilişkili olduğu düşünüldüğünden araştırma ekibini peyzaj mimarları veya peyzaj tarihçileri yönlendirmektedir (O'Donnell, 1995).

Kültürel peyzaj konusunda "Amerikan Milli Park Servisi Tarihi Peyzaj Girişimi" grubu tarafından oluşturulan Milli kayıt bültenleri bu konularda çalışanlara ülke genelinde yön vermektedir (Keller & Keller,1998 ve Keller et all.1999).

Avrupa'da ise Amerikan milli park konsepti İngiltere'ye uyarlanırken İngiliz peyzajlarının varlığı büyük ölçüde insan aktivitelerine dayandığı için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Benzer uygulamalar bütün Avrupa boyunca da yaygınlaşmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra doğal ve kültürel değerlere sahip ve rekreasyonel olanaklar sunan Avrupa peyzajlarının korunmasına yönelik çeşitli stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır (Ribeiro, 1998).

Doğa koruma yaklaşımında en çok ilgi çeken konular doğa rezervlerinin ve türlerin korunması olmuş, dünyanın insan etkisi altında kalan her doğal bölgesinin kendine özgü değerlerinin büyük kısmını kaybettiği çıkarımı yapılmıştır. Antropolojik etki altındaki bölgeler, bozulmamış bölgelere kıyasla daha değersiz kabul edilmiştir.

Kültürel miras ve doğa korumaya yönelik strateji ve değerler sistemi birbirine karşıt olsa da her ikisi de çift yönlü, statik ve korumacı bir yaklaşım benimsemiştir. Amaç, özgün değer taşıyan tek bir objeyi net olarak tanımlanmış varoluş aşamalarına göre koruma altına almaktı. Bu müze tarzı koruma tavrı dinamik süreçleri ve korunan objelerin fonksiyonel olarak tüm sisteme dahil edilmesini içine almıyordu. Kültürel objeler içinde bulunduğu peyzajdan ayrı tek olarak algılanmaktaydı ve doğal alanlar içinde insanların ve aktivitelerinin yer aldığı ve kendisini çevreleyen biyosferden ayrı görülüyordu. Her iki alanda da yönetim hedefleri belirli tarihi dönemlerin içinde yer alma eğilimi göstermekte ve gelişimin dinamikliği alanların yönetimi ve korunmasında ender olarak düşünülmekteydi.

Son yıllarda hızla değişen ekonomik ve sosyal sistemler bu tür peyzajların yönetiminde artan çevresel endişelerden dolayı farklı yaklaşımlara yol açmıştır. Özellik olarak, kültürel peyzajlar farklı ve yaratıcı koruma ve yönetim konseptleri gerektiren farklı bir sınıflandırma olarak ele alınmaya başlanmıştır. Hem kültür hem doğa bilimlerinde mirasın korunması ve gelişimine dair düşünceler hızla değişmeye başlamıştır. Kültürel peyzaj çalışmaları tek bir anıtın değerlendirilmesinden doğal ortamının korunması yönüne doğru değişmeye başlamıştır.

Kültürel peyzaj teması, tarihi koruma ve korunan alanlar literatüründe oldukça yeni rastlanan bir kavramdır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar doğal ve kültürel mirasın birbirine sımsıkı bağlı olduğunu ve koruma yaklaşımlarında her ikisinin de bütünleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Kültürel peyzaj teması yeni olmamasına rağmen “Kültürel peyzaj” kelimesi Dünya Mirası Sözleşmesi’nde yer almamış ve kelime olarak Dünya Mirası Komitesi’nce kabulü yaklaşık 15 yıl almıştır. Neredeyse on yıllık bir mücadelenin ardından 1992 yılında “Dünya Mirası Komitesi” kültürel peyzajların “olağanüstü dünya değerleri=outstanding universal value” kriterlerine uygun

olduğu konusunda ortak karara varmış ve topluluğun klavuzunda yer almıştır. Bu kılavuzda yer almasının anlamı kültürel peyzaj kategorisindeki peyzajların doğal karakterlerinden kaynaklanan görsel kaliteleri ve bilimsel değerlerinin dışında birtakım haklar ve değerler kazandığıdır (Fowler, 2003).

Dünya Mirası Komitesi tarafından son zamanlarda yapılan kültürel peyzaj tanımı, kültürel peyzajlara karşı bir bilincin oluşmasına ve bu peyzajların tanınması ve korunmasına yönelik talebin artmasına yol açmıştır. Bu tavır, bölgesel seviyeden uluslararası seviyeye doğru genişlemektedir (Droste, 1995).

1992 yılı Eylül ayında "La Petit Pierre (Fransa)'deki uzman toplantısı bu tartışmanın dönüm noktası sayılabilir. Bu toplantıda Dünya Mirası Komitesinin yine 1992 yılında Santa Fe(A.B.D.)'deki toplantısından yer verilen kültürel peyzajla ilgili üç kategori oluşturulmuştur. Ekim 1993'de Templin/Schorfhei (Almanya)'de toplanan ikinci uzman toplantısında ise dünya üzerindeki kültürel peyzajlara yönelik görsel medya ve örneklere yer verilmiştir. Bu uzman toplantısı Dünya Mirası Merkezi tarafından Dünya Mirası Komitesinin isteğiyle ve Dünya Koruma Örgütü (IUCN), Uluslararası Anıtlar Konseyi (ICOMOS) ve Alman Çevre KuRumu (Deutsche Bundesstiftung Umwelt) tarafından desteklenmiştir. Bu uzman toplantısının sonucunda Yeni Zelanda'daki Tongariro Milli Parkı Dünya Mirası Listesindeki ilk kültürel peyzaj olarak Aralık 1993'de ilan edilmiştir. Aynı listede ikinci sırada Avustralya'daki Uluru Kata Tjuta Milli Parkı kültürel peyzaj alanı olarak 1994 yılında ithaf almıştır. Filipinlerin Ifugao bölgesinde yer alan pirinç terasları son zamanlarda Dünya Mirasındaki kültürel peyzaj alanı aday gösterilerek kabul edilmiştir (Mechtild, 2000).

Templin'deki toplantıda elde edilen diğer bir sonuç, kültürel peyzajlar için geleceğe yönelik bir eylem planı oluşturulması fikridir. Toplantının sonunda katılımcılar tarafından Dünya Mirası Listesi için aday gösterilecek farklı kültürel çeşitliliğe sahip kültürel peyzaj alanlarını tanıtacak örnek çalışmalar yapılması önerilmiştir.

UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'ne yeni bir kategori olarak eklenmesi, kültürel peyzajların tanımlanması ve korunması için acil olarak net bir tanımının yapılmasını

gerektirmiştir. Kültürel peyzaj kavramı, hem Avrupa hem Amerika'da yer aldığı ve dünya çapında oldukça çeşitli tanımlamalar yapıldığı için, evrensel değere sahip ve küresel ölçüde korunması gereken kültürel peyzajların tanımlanması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Geliştirilen konsept ve metodolojinin ise ülkesel ve bölgesel ölçeklere uyarlanabilmesi düşünülmüştür. Dünya Mirası Sözleşmesinin dünyanın çeşitli ülkelerinde yer alan kültürel peyzaj konusundaki bilimsel tartışmaların ve uygulamaların değişiminin yapılabilmesine aracı olabilirliği gündeme gelmiştir (Rössler, 1995).

1995 yılında, Avrupa konseyi tarafından yayınlanan "Kültürel Peyzaj Alanlarının Bütüncül Korunmasına İlişkin Tavsiye", bu konudaki uluslararası düzeyde ikinci önemli belgedir. Konvansiyondan farklı olarak, yasal bir geçerliliği olmayan, ancak üye ülkelere tavsiye niteliği taşıyan bu belgede, "yapay ve doğal faktörlerin birlikte oluşturduğu, beşeri toplumun evrimine ve toplumsal yerleşmenin zamansal ve mekansal karakterine tanıklık eden, geçmişteki arazi kullanımı ve faaliyetleri ile sosyal beceri ve gelenekleri tanıtarak, tarihsel olaylara tanıklık eden fiziksel izler taşımasından dolayı, tarihsel süreç içerisinde ve farklı sosyal değerlerle özdeşleştirilmiş olan tanımlı arazi parçaları" olarak tanımlanan kültürel peyzaj alanlarının, ulusal peyzaj ve koruma politikalarının da parçası haline gelmesi ve uygun, etkili araçlarla sürekliliğinin sağlanması gereği vurgulanmıştır (Plachter ve Rössler,1995).

1992 yılında yayınlanan Dünya Mirası Konvansiyonu ile kültürel peyzaj alanlarına "Dünya Mirası Listesi" nde yer verilerek uluslararası düzeyde koruma altına alınmış olsa da, takip eden zaman diliminde bu listeye alınan kültürel peyzaj alanlarının sayıca azlığı dikkat çekmektedir. 2000 yılı itibarı ile "kültürel peyzaj" tanımına göre tespit edilmiş alanların sayısı yalnızca 16'dır (Mechtild, 2000). Bunun çeşitli nedenleri bulunmakla birlikte, bir bütün olarak ve entegre stratejilerle ele alınması gerekli bu tür yerleşik peyzaj alanlarının, pek çok ülkede henüz buna yönelik yasal araçların geliştirilmemiş olması nedeni ile, ulusal koruma politikalarının parçası olamayışının da katkısı büyüktür. Mayıs 2005 tarihindeki son Dünya Mirası Listesi'nde ise 611 kültürel, 154 doğal ve 23 karma alan olmak üzere 788 peyzaj alanı bulunmaktadır

T.C. Kültür Bakanlığı'nın 2005 yılı verilerine göre, Ülkemizde Dünya Mirası Listesine kabul edilen alanlar ve nitelikleri ise EK1'de gösterilmektedir (Anonim, 2005).

Günümüzde Avrupa ve Kuzey Amerika'daki Fransa, Norveç, Almanya, A.B.D. ve Kanada gibi bazı ülkeler kültürel peyzajların tanınması ve korunması yönünde oldukça önemli yol almışlardır. Fakat gelişmekte olan çoğu ülkelerde bu alan oldukça zayıftır ya da hiç bulunmamaktadır. Çoğu ülkede doğal alanlar kültürel alanlara oranla daha çok ilgi ve koruma altındadır (Plachter ve Rössler,1995).

Kültürel peyzajların değerlerinin tanınması ülkeleri bu peyzajların yönetimi ve korunması için fon oluşturma, peyzajı oluşturan bileşenler ve üzerinde yaşayanlara saygı konusunda teşvik etmektedir. Dünya Mirası Listesi'nde yeni bir kültürel peyzajın adaylığı diğer peyzajların da farkına varılması ve tanınması açısından yararlı olmaktadır. Gelecekteki aday olabilecek peyzajların temelini aynı bölge içindeki benzer yapıdaki kültürel peyzajların karşılaştırmalı çalışmaları oluşturacaktır.

2.3 KÜLTÜREL PEYZAJ TİPOLOJİLERİ

Kültürel peyzaj terimi kırsal alanlar, tarım alanları, küçük kasabalar, milli parklar vb. oldukça geniş çeşitliliği kapsamaktadır. Bu nedenle, Amerikan Milli Park Servisi ve UNESCO gibi kuruluşlar kültürel peyzaj türlerini tanımlamaya yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. Kültürel Peyzaj konusunda çalışan diğer örgüt ve kişiler ise bu iki kuruluşun tanımladığı peyzaj türlerini çalışmalarında temel almaktadırlar.

Amerikan Milli Park Servisi hazırladıkları "Kültürel Peyzajlara Yaklaşım Rehberi"nde; Tarihi Tasarlanmış Peyzajlar, Tarihi Yöresel Peyzajlar, Tarihi Alanlar ve Etnografik Peyzajlar olmak üzere kültürel peyzajları 4'e ayırmışlardır (Birnbaum, 1996).

UNESCO, 1992 yılındaki uygulamalı rehberine birtakım uyarlamalarla dahil ettiği kültürel peyzajı, Dünya Mirası Listesi'ne bir kategori olarak ta eklemiştir. Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmesi düşünülebilecek kültürel peyzajları ise 3 ana kategoriye ayırmaktadır (Mechtild, 2000 ve Fowler, 2003).

Bu gruplardan ilki ve en kolay tanımlanabilir olanı, insanlar tarafından tasarlanarak oluşturulan kültürel peyzaj alanlarıdır. Estetik kaygılar gözönünde bulundurularak oluşturulan bu alanlar, genellikle anıtsal ve dini bir yapı veya yapı kompleksi ile ilişkili olan park ve bahçeleri kapsamaktadır.

Kültürel peyzaj alanlarının ikinci türü, zaman içerisinde organik olarak gelişen alanlardır. Bu alanların oluşumunda sosyal, ekonomik, yönetsel ve bazen de dini faktörler rol oynarken, doğal çevrenin özellikleri alanın biçimsel ve işlevsel niteliğinin ana belirleyicisidir. Bu tür alanlar için, evrimi belirli bir zamanda sona ermiş fosil (relikt) peyzajlar ve gelişim süreci hala devam eden, dinamik kültürel peyzaj alanları olmak üzere iki alt grup tanımlanmıştır (Cleere, 1995).

Üçüncü grup ise dini, sanatsal veya kültürel bir gerçeklikle özdeşleştirilmeleri nedeniyle kültürel mirasın parçası kabul edilen kültürel peyzaj alanlarını kapsamaktadır. Bu alanların dünya mirası listesine girmesi, özdeşleştirildikleri olay ya da kavram ile doğrudan bağlantılı olup, somut kültürel kanıtların varlığı ikincil derecede önem taşımaktadır (Cleere, 1995).

2.3.1 A.B.D. Milli Park Servisi Tipolojisi

Amerikalıların bakış açısına göre ilk kategoriyi oluşturan peyzajlar **Tarihi tasarlanmış peyzajlar** (Historic designed landscapes)'dır. Bir peyzaj mimarı, mimar, mühendis, uzman bahçıvan veya hortikültürist tarafından bilinçli bir biçimde tasarım ilkelerine veya bir bahçe sanatı stili ve geleneğine dayandırılarak tasarlanmış, tanınmış stilleri ve sanat akımlarını yansıtan, sanatsal yaratıcılık sonucunda oluşmuş alanlardır. Bu peyzajlar önemli bir peyzaj mimarı ya da tasarımcının çalışmalarına, çeşitli dönemlerdeki eğilimlere, peyzaj mimarlığı teorisi ve uygulamalarındaki önemli gelişimlere paralel olarak şekillendirilebilir. Peyzaj önemli bir insan, akım ya da olayla ilişkili olabileceği gibi peyzaj mimarlığı teori uygulamasında önemli bir gelişimin temsilcisi de olabilmektedir. Tarihi tasarlanmış peyzajlarda estetik değerler önemli bir rol almaktadır. Tasarlanmış peyzajlar; peyzaj mimarlığı tarihi sürecinde önemli yer edinmiş insanlar, akımlar ya da tarihteki önemli bir olayı yansıtan alanları da içermektedir. Frederick Law Olmsted'in "Blue Ridge Parkway" ve "National Historic

Park" projeleri gibi. Washington D.C. deki 12 dönümlük Meridian Hill Park, fransız ve italyan rönesans bahçelerinde kullanılan elemanlarıyla tarihi tasarlanmış peyzajlara örnek oluşturabilir. Ayrıca parklar, kampüsler ve konut alanları bu grup için örnek olarak verilebilmektedir (Keller ve Genevieve, 1999).

İkinci grubu oluşturan kültürel peyzaj alanları, **Tarihi yöresel peyzajlar** (Historic vernacular landscapes) olarak ifade edilmektedir. İnsanların bir alanda yerleşimleri ve aktiviteleri sonucunda şekillenen peyzajlardır. İnsanların taşıdığı değer ve tavırları arazi kullanımına yansıtmaları sonucunda belirli bir zaman içinde oluşan yerleşim dokusu ve alan kullanımını ve bunlardaki gelişim ve değişimi ifade etmektedir. Bir yörede yaşayan insanların kendi koşulları içindeki gereksinimlerine karşılık arayarak bulunduğu aktivitelerle şekillendirdiği, belirli bir süreç sonucunda oluşmuş peyzajlardır. Bireylerin, ailelerin ve toplulukların sosyal ve kültürel tavırlarının etkileşimi sonucu peyzaj, bu insanların günlük yaşamlarında etkili olan fiziksel, biyolojik ve kültürel karakterleri taşımaktadır. Yöresel peyzajlarda işlev önemli bir rol almaktadır. Tek bir çiftliği içeren mülk yöresel peyzaj sayılabildiği gibi, bir nehir vadisi boyunca yer alan çiftlik evlerinin oluşturduğu bölge de yöresel peyzajlara örnek olmaktadır. Ayrıca köy evleri, fabrika binaları, tarım alanları, balıkçı köyleri, madencilikle uğraşan bölgeler, çiftlik alanları yöresel peyzajlara örnek gösterilmektedir (Watt, 2001).

Yöresel peyzajlara genellikle geniş kırsal alanlar, kentlerdeki küçük kenar mahalleler ve banliyölerde rastlanmaktadır. 17.400 dönüm alana yayılan Ebey's Landing tarihi rezerv alanı yüzyıldan uzun süredir değişmeyen alan kullanımı orman, köy, çiftlik ve kıyı alanlarının yörede yaşayanlar tarafından sürdürülebilirliği nedeniyle yöresel peyzaj özelliğini korumaktadır. Tarihi kırsal bölgeler ve tarım peyzajları da bu gruba girmektedir.

Bundan sonraki kategoriyi **Tarihi alanlar** (Historic sites) oluşturmaktadır. Önemli bir olay, etkinlik ve kişi ile ilişki nedeniyle önem kazanan peyzajlardır. Ev bahçeleri ve kent parkları, manzaralı karayolları, kamu kuRumlarına ait bahçeler, mezarlıklar, hayvanat bahçeleri ve muharebe alanları gibi mekanları kapsamaktadır. Ait oldukları zaman periyodu içinde peyzajın fiziksel görünüşüne katkıları olabilecek karakter

belirleyici özellikleri taşımaları gerekmektedir. Vejetasyon ve topoğrafik özelliklerinin yanısıra göletler, nehirler, çeşmeler gibi su elemanları; yollar, patikalar, basamaklar, duvarlar gibi çevreleme ve dolaşım elemanları; binalar ve parmaklıklar, banklar, aydınlatma ve heykeller gibi donatı elemanlarını içermektedirler. Ayrıca tarihi bir olay, aktivite veya kişi ile ilgili peyzajlarda bu kapsama girmektedir. Muharebe alanları, devlet başkanlarının evleri, tarihi antlaşmaların yapıldığı mekanlar da örnek olarak verilebilir. Günümüzdeki mevcut elemanlar ve koşullar geçmişteki belirli bir zaman diliminde neler yaşandığı gözönünde bulundurularak tanımlanmaktadır (O'Donnell, 1995).

Son kategoride ise, **Etnoğrafik peyzajlar** (Etnographic landscapes) yer almaktadır. Miras Coğrafyalar olarak tanımlanan ve çeşitli insan toplulukların ardındaki kültürlere miras olarak bıraktığı doğal ve kültürel kaynakları içeren, aynı zamanda yaşamış olan insan gruplarının geleneksel değerlerine göre biçimlendirdiği peyzajlardır. Dinsel olarak kutsal kabul edilen alanlar, tören alanları, masif jeolojik yapılar, çeşitli yerleşimler örnek olarak gösterilmektedir. Küçük bitki toplulukları, hayvanlar, tören alanları, askeri kamplar bu peyzajları oluşturan bileşenler olabilmektedir (O'Donnell, 1995).

Yerli Alaskalı'ların avlanma, balık tutma, toplanma ve barınma ortamlarını ve inançlarını yansıtan geniş alanlara yayılmış alaska parkları da bu tür peyzajlara örnek gösterilebilmektedir. Jean Lafitte Tarihi Milli Park ve Koruma Alanı, delta bölgesinin dinamik doğal yapısını ve çeşitli kuşaklar boyunca bölgede yer alan kültürel grupların bölge ile ilişkisini yansıtması açısından önemli bir etnoğrafik alandır. Bir bölgede uzun süre yerleşmiş grupların etnik kimliklerini ve toprakla aralarındaki bağları yansıtan kültür merkezleri de etnoğrafik peyzajlardır (Ingerson, 2003).

2.3.2 UNESCO Tipolojisi

Birinci kategoriye giren peyzajlar, **insanlar tarafından tasarlanarak oluşturulan peyzajlardır.** Bu kategori en kolay tanımlanabilen kültürel peyzaj grubudur ve insanoğlu tarafından özellikle tasarlanmış ve net olarak tanımlanmış peyzaj türüdür.

Estetik kaygılarla tasarlanmış ve sıklıkla dini ya da diğer anıtsal binaların çevrelendiği park ve bahçeler bu kategorinin en belirgin örneklerini oluştururlar (Rössler, 1995).

İkinci kategorideki peyzajlar, **organik olarak gelişen ve sürekli değişim içinde olan peyzajlardır.** Bu peyzajlar başlangıçta sosyal, ekonomik, yönetsel ve/veya dini zorunlulukların sonucunda ortaya çıkmış ve şimdiki formunu bulunduğu doğal çevrenin etkisiyle oluşturmuşlardır. Bu türdeki peyzajlar formlarında ve özelliklerinde süreç içinde oluşan değişimleri de yansıtmaktadırlar. Bu kategori, iki alt kategoriye ayrılmaktadır (Rössler, 1995).

İlki, evrimsel süreçlerini aniden veya uzun bir dönem sonucunda tamamlamış relikt ya da fosil olarak adlandırılan peyzaj türleridir. En belirgin karakter tanımlayıcı özellikleri görsel olarak etkili formlarda bulunmalarıdır. Baskın belirleyici elemanları hala kendi esasını oluşturan formunu korumaktadır. En belirgin örneklerini ise arkeolojik alanlar oluşturmaktadır (Cleere, 1995).

İkinci alt kategori ise, evrimsel olarak gelişimlerini hala sürdürmekte olan, halkın geleneksel yaşam tarzıyla sıkı ilişkileri bulunan ve günümüz topluluklarının yaşamında aktif sosyal rol oynayan, süregelen ve dinamik peyzajlardır. Bu peyzajlar aynı zamanda kendisinin gelişim sürecine ait ve esasını oluşturan evrelerine ait belge niteliği taşımakta ve tanıklık etmektedir (Cleere, 1995).

Son kategoride ise dini, sanatsal veya kültürel bir gerçeklikle özdeşleştirilebilen peyzajlar yer almaktadır. Bu peyzajlar kültürel yönden üstün özellikleri ve etkileri olmamasına rağmen, güçlü dinsel, sanatsal ya da kültürel bağlar taşıyan doğal elemanlar olması özellikleri nedeniyle Dünya Kültür Mirası listesine eklenmiştir (Cleere, 1995).

2.4 TİPOLOJİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Amerikan Milli Park Servisi ve UNESCO tarafından belirlenen kültürel peyzaj türleri karşılıklı olarak net bir biçimde eşleştirilememektedir. Ayrıca kültürel peyzaj olarak değerlendirilebilen bir alan kesin sınırlarla birbirinden ayrılmamıştır. Bu alanlar bir ya da daha fazla türün temsilcisi olarak sınıflandırılabilmektedir. Önemli bir tarihi olayla

anılan peyzaj, tasarlanmış olabilir ve yöresel karakter taşıyabilir ve kültürel bir grup açısından belirginleşebilmektedir.

A.B.D.'deki Gettyburg Askeri Milli Parkı, 1863 yılındaki iç savaşın meydana geldiği önemli bir tarihsel alandır. Bu park aynı zamanda savaş döneminde yer alan yöresel çiftlik yapılarını ve daha sonra savaş anısına tasarlanmış mezarlık, yol ve çeşitli anıtları içermektedir. Bu örnekler çoğaltılabilmektedir.

Tablo 2.2'de Amerikan Milli Park Servisi (NPS) ve UNESCO'nun kültürel peyzaj karşılaştırması yer almaktadır.

Tablo 2.2 Kültürel peyzaj karşılaştırması

ÖRNEKLER	UNESCO TİPOLOJİ	NPS TİPOLOJİ
Queenston Height Muhabere Meydanı	tasarlanarak oluşturulan peyzajlar	Tarihi Alan
Central Park, New York	tasarlanarak oluşturulan peyzajlar	Tarihi Tasarlanmış Peyzaj
Bar U Ranch Çiftlik alanı	organik olarak sürekli gelişen–dinamik peyzaj	Tarihi Yöresel Peyzaj
Cypress Hills	organik olarak sürekli gelişen-relikt	Tarihi Yöresel Peyzaj
Yeni Zelanda Tongoriro Milli Parkı	dini, sanatsal veya kültürel bir gerçeklikle özdeşleştirilebilen peyzajlar	Etnografik Peyzaj
San Diego Hayvanat Bahçesi	tasarlanarak oluşturulan peyzajlar	Tarihi Alan
Filipinler'deki çeltik terasları	organik olarak sürekli gelişen–dinamik peyzaj	Tarihi Yöresel Peyzaj
Cypress Hills	organik olarak sürekli gelişen–relikt	Tarihi Yöresel Peyzaj
Head Smashed in Buffalo Jump	dini, sanatsal veya kültürel bir gerçeklikle özdeşleştirilebilen peyzajlar	Etnografik Peyzaj

Bu araştırmada çalışma alanı olarak seçilen Mudanya ise, UNESCO'nun sınıflandırmasıyla organik olarak gelişen ve sürekli değişim içinde olan peyzaj kategorisine, Amerikan Milli Park sınıflandırmasına göre ise, Tarihi Yöresel Peyzaj ve/veya kısmen de etnografik peyzaj ve tarihi alan kategorisine girmektedir.

3 MALZEME VE YÖNTEM

Çalışma alanının kültürel peyzaj envanterini oluşturabilmek için yapılan kültürel peyzaj incelemesi (1) çalışma alanının genel özelliklerinin ortaya konulması, (2) belirli bir süreç boyunca gelişen ve değişime uğrayan başlıca alan kullanımı ve yerleşim dokularının ve bunları etkileyen önemli doğal ve kültürel kaynakların ortaya konulması, (3) Peyzajın tümünü oluşturan bireysel elemanlar ve kullanıcılar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortaya konulması için önemli bulunan özelliklerin ve tekniklerin değerlendirilmesi gibi aşamaları içermektedir.

Bu amaca ulaşmak için yapılan çalışmaların malzemesini ise; konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür çalışmaları, plan ve broşürler, Mudanya kenti imar planı sınırları içerisinde yer alan doğal ve kültürel elemanlar oluşturmaktadır.

Kente ait fiziksel veriler olarak 1980 ve 1984 yılları İller Bankası halihazır haritaları, Mudanya Belediyesine ait 2003 revizyon planı, IKONOS 2004 uydu görüntüleri, çeşitli yıllara ait hava fotoğrafları ve tarihi fotoğraflardan yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan verilerden halihazır haritalar İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Mudanya Belediyesi'nden, Revizyon imar planları Mudanya Belediyesi'nden, IKONOS uydu görüntüleri BUSKİ (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi)'den, tarihi fotoğraflar ise Mustafa ÖZ ve Cüneyt Pekman arşivinden elde edilmiştir. Sayısal arazi modelleri topografik haritalardaki eşyükselti eğrilerinin sayısallaştırılması ile elde edilmiştir.

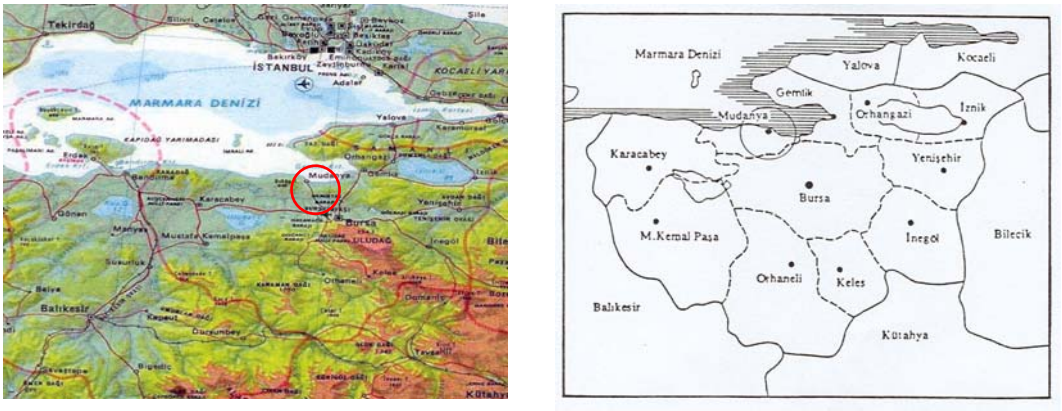
Ayrıca Mudanya halkı ve ziyaretçiler ile yapılan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" ve anket formları ile yüzyüze görüşme ve alan gözlemleri de araştırmayı desteklemiştir.

3.1 ÇALIŞMA ALANI DOĞAL VERİLERİ

3.1.1 Coğrafi Konum

Mudanya, Marmara Bölgesi'nin güneyinde yer almaktadır. Bursa ilinin bir ilçesidir. Bursa'nın kuzeybatısında ve Bursa'ya 29 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde Marmara Denizi, batısında Karacabey, güneyinde Nilüfer, doğusunda ise Gemlik ve Osmangazi

ilçeleriyle sınırlıdır (Şekil 3.1). Bölgenin güney bölümünde bulunan bu ilçe, 28º-29º derece doğu meridyenleri ile 40º-41º derece kuzey paralelleri arasında yer almaktadır ve denizden yüksekliği ortalama 10 m.'dir (Utku, 2001). Mudanya ilçesi topraklarının yüzölçümü 346 km²'dir. İlçe nüfusu Mudanya kentinde, Güzelyalı (Burgaz) ve Zeytinbağı (Trilye) beldeleriyle 36 köyde yerleşik durumdadır. Marmara Denizi ile Kıran Tepesi arasında dar kıyı düzlüğüne uzanan Mudanya'nın hemen ardından tepelikler başlamaktadır (İzbırak 1982).

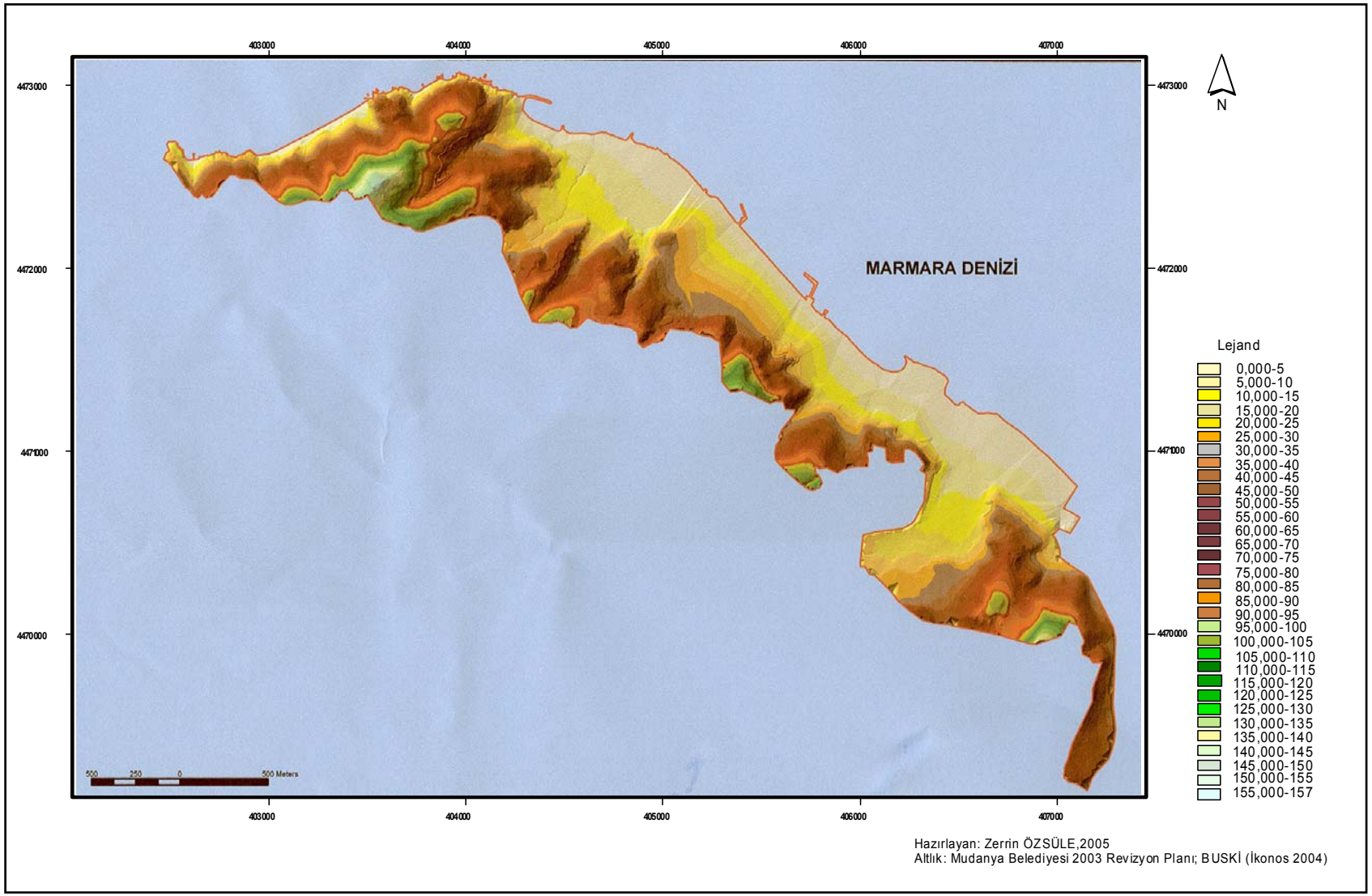

Şekil 3.1 Mudanya'nın konumu ve sınırları

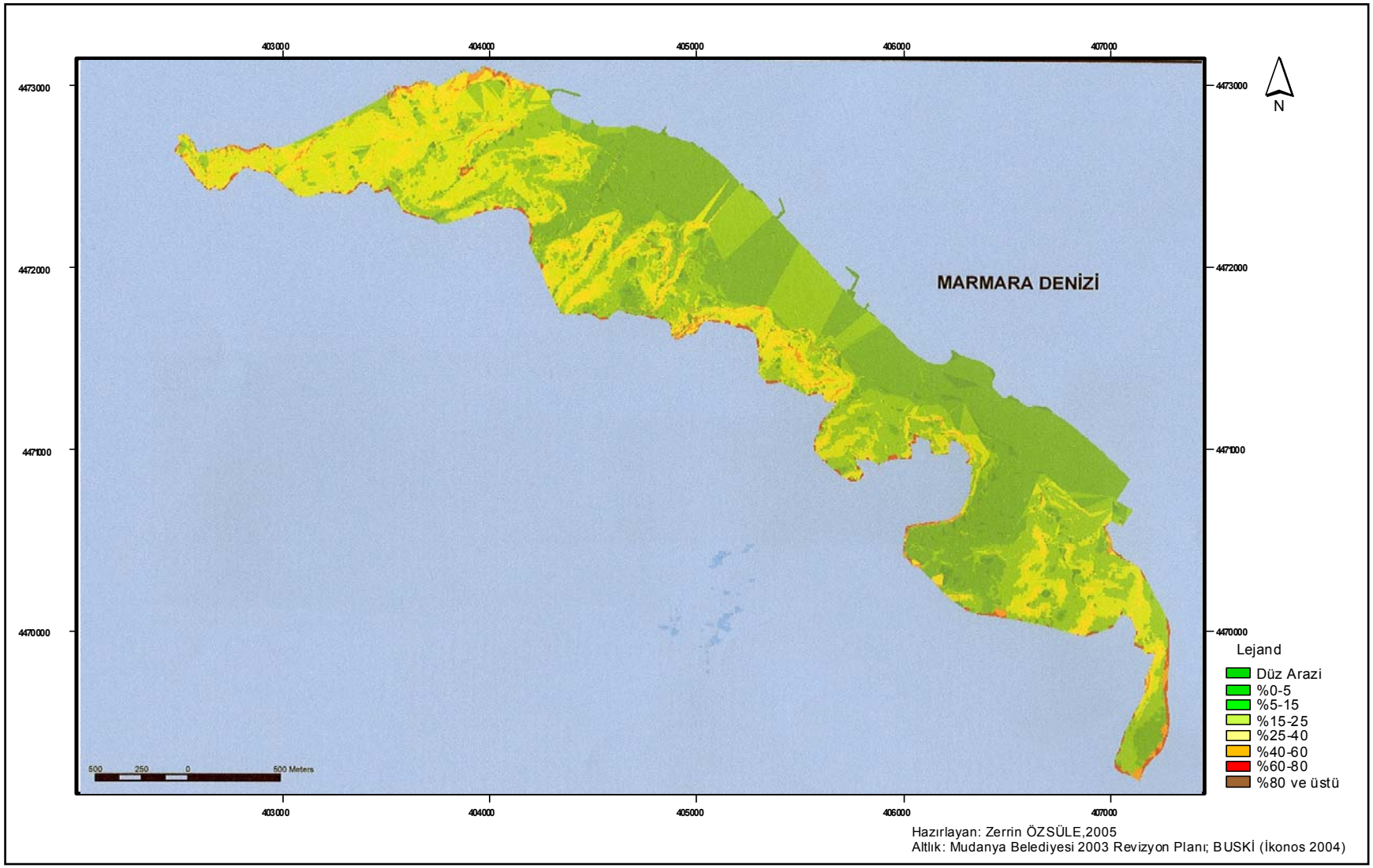
3.1.2 Yüzey Şekilleri ve Topoğrafya

Mudanya İlçesi'nde genel topgrafya vadilerle yarılmış dağlık, tepelik bir arazi durumundadır. Mudanya, Gemlik Körfezi'nin güney kıyısı boyunca uzanan tepelerle bunların kuzey eteklerindeki dar düzlükler üzerinde yerleşiktir. Mudanya'nın yüzey şekilleri genelde çok yüksek olmayıp ortalama yükseltisi 250 m.dir. Mudanya tepeleri adı verilen, yükseklikleri 400-500 m. civarında olan sırtlar ise güneyindeki Bursa ovasını Marmara kıyılarından ayırmaktadır. (Biberci, 1981).

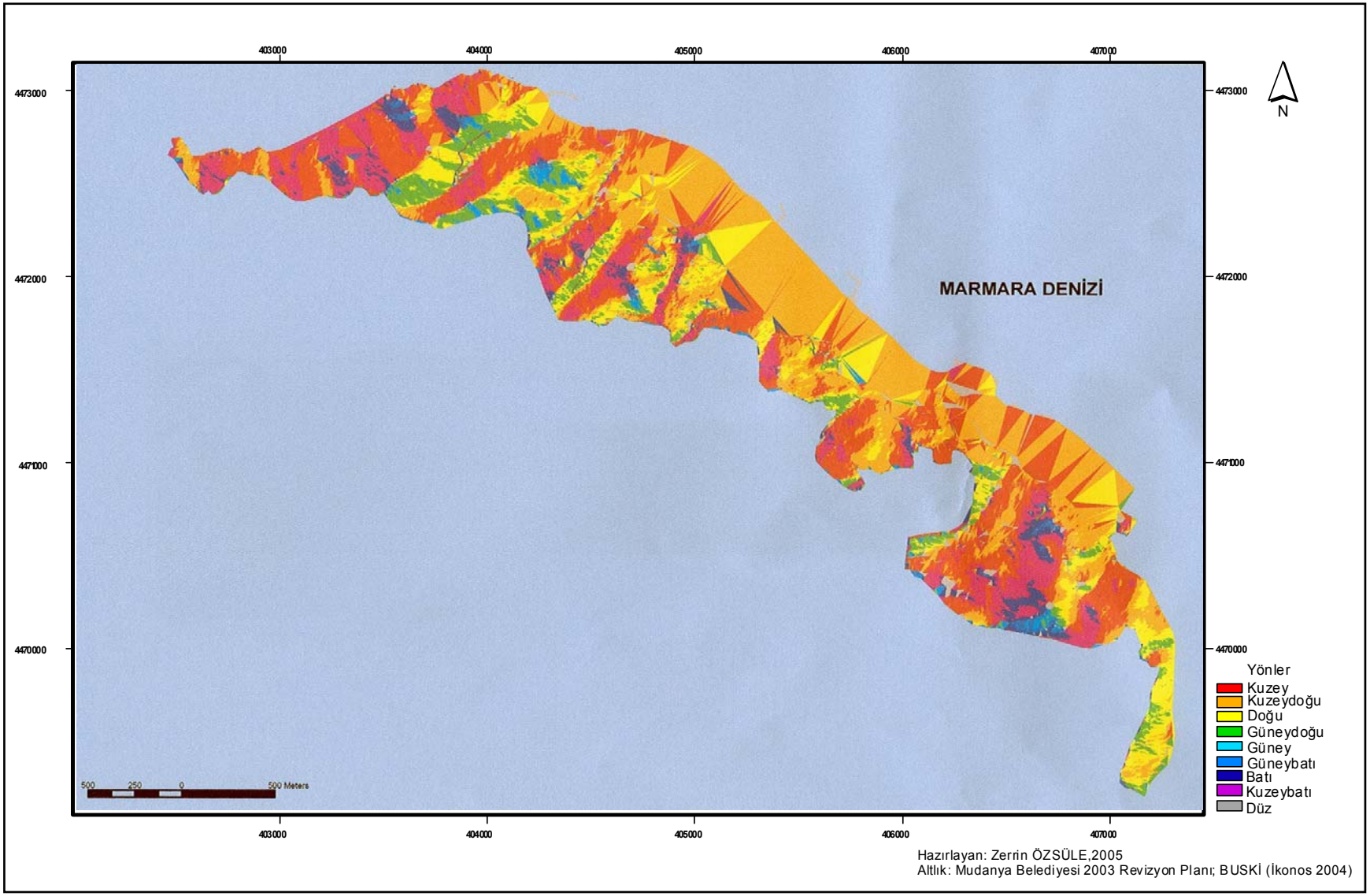
Çalışma alanının yükseltilerini İznik Gölü'nün güneyinde bulunan Avdan Dağı'nın batıya, kıyı şeridine paralel uzantısı olan Mudanya Dağları'nın kuzey etekleri oluşturmaktadır. Bölgenin arazi yapısı kuzeydoğudan güneybatıya yavaş yavaş alçalmaktadır. İnceleme alanındaki düzlükleri ise, kıyı şeridine paralel olarak uzanan kıyı düzlüğü ve güneydoğu kesiminde bulunan kuzeydoğu-güneybatı uzanımlı Çınarlı Deresi'nin oluşturduğu alüvyon düzlüğü olarak ikiye ayırmak olasıdır. Şekil 3.2 ve Şekil 3.3'deki haritalar çalışma alanının yükseklik grupları ve eğimi hakkında bilgi vermektedir. Şekil 3.4'de ise alanın bakı haritası yer almaktadır.

Şekil 3.2 Çalışma alanının yükseklik haritası

Şekil 3.3 Çalışma alanının eğim haritası

Şekil 3.4 Çalışma alanının bakı haritası

Alan kuzeybatı ve güneydoğuda dik (>%30), orta kesimlerde orta-dik (%10-%30) eğimlidir. Kıyı ve alüvyon düzlükleri ise yumuşak eğimli (<%10) bir topoğrafya oluşturmaktadır (Kiper ve Arel, 2002).

Sıradağların alçalma ve yükselmeleriyle ilgili olarak kıyılarda oluşan girinti çıkıntılar bazı yerde çok dar bir alan iken, bazı yerlerde 1 km.'ye varan genişliğe ulaşmaktadır. Kuzeyde ve güneyde iki depresyon sahası ile sınırlanmış olan kıyı bölgesi, batıda Eşkel Limanı'ndan doğuda Kurşunlu'ya kadar yaklaşık 50 km'lik bir uzunluğa sahiptir. Mudanya'nın batı sınırını oluşturan Eyerce ve Eşkel çevresinde de alçak kıyılar ve 10 km. uzunluğunda kumsallar ve plaj alanları bulunmaktadır (Elitoğ, 1989).

İlçe sınırları içinde akan en önemli akarsu Nilüfer Nehri'dir. Nehir genel olarak ilçenin güney sınırından geçerek Marmara Denizi'ne dökülmektedir. Ortalama derinliği 2 m. dir. Genişliği ise 5 m.yi bulmaktadır (Biberci, 1981).

3.1.3 Toprak

Mudanya'nın tepelik bölgelerinde tarıma uygun olmayan intrazonal toprağa rastlanmaktadır. Azonal toprak grubuna giren alüvyonal topraklar geniş alanlar kaplamaktadır. Kireçli olan bu topraklar kuruyken çok sert, ıslatıldığında oldukça yapışkandır (Yergün, 1991).

3.1.4 İklim

Bölge, iklim bakımından Akdeniz iklimiyle Karadeniz iklimi arasında bir geçiş göstermektedir. Kışlar ılık ve yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçmektedir. Denizin etkisi ve yüksekliğin fazla olmayışı nedeniyle kışları ılık geçmekte, yazları fazla sıcak olmamaktadır. Yazın kuzeyden gelen rüzgarların etkisiyle Ege ve Akdeniz'den daha serin olmakta, kışlar ise daha şiddetli geçmektedir (Biberci, 1981).

Bursa ve çevresinde, ortalama açık günlerin en fazla olduğu bölge Mudanya çevresidir. Havanın bulutlu olduğu günlerin sayısı ortalama 140 gündür. Kapalı hava en fazla Şubat ayında görülmektedir ve yıl boyunca kapalı günlerin sayısı ise ortalama 88 gündür. Yıllık ortalama sıcaklık 16,7 C°'dir. 22° ortalama ile en sıcak ay Ağustos ve 5 C° ortalama ile en soğuk ay Şubat'tır. Şimdiye kadar ölçülen en yüksek sıcaklık 41.3 C° ve

en düşük sıcaklık ise – 7.5 C° olmuştur. Yağışlar Ağustos ayında başlamakta, Mayıs ortalarına kadar devam etmektedir. Bu aydan sonra genellikle yağışsız geçmektedir. Karlı günler sayısı yılda ortalama 3.2 gün, karla örtülü günler sayısı ise ortalama 3.5 gündür (Elitoğ, 1989).

Mudanya'da esen en kuvvetli rüzgar, kuzey-batıdan 22.6 m/sec. olarak kaydedilmiştir. Hakim rüzgar kuzeyden gelmektedir. Poyraz ve Yıldız en etkili rüzgarlardır. Yaz sabahları hafif meltem şeklinde esen imbat, öğleden sonra genellikle yerini gündoğusuna bırakmaktadır. Güney rüzgarlarının etkisi çok azdır. Gemlik körfezini kuzeyden çevreleyen Samanlı Dağları'nın etkisiyle kuzey esintilerinden kısmen korunmaktadır. Mudanya, Bursa ve bağlı ilçeler arasında yıllık sıcaklık ortalamasının en yüksek olduğu bölgedir. Deniz suyu sıcaklığı 12-23° C olan Mayıs - Eylül ayları ise Mudanya'da denize girme mevsimidir (Ceylan, 2003).

3.1.5 Doğal Bitki Örtüsü

Mudanya'nın bitki örtüsü Akdeniz bölgesi bitki örtüsü ile benzerlik göstermektedir. Akdeniz bitki topluluğu daha çok alçak seviyelerde, bilhassa güneye bakan yamaçlarda görülmekte, kuzeye bakan yamaçlara geldikçe ve yükseklik arttıkça doğal bitki örtüsünün kserofit karakteri azalmaktadır. Bu kesimlerde yer yer nemcil ormanlar görülmektedir. Orman bakımından fakir bir bölgedir. Kıyı boyunca 200-250 m. yüksekliğe çıkan makiler 500 m.'ye kadar meşe, kocayemiş ve zeytin türlerinden oluşmakta, daha yüksek kesimlerde ise kayın ağaçlarına rastlanmaktadır. Ormanların tanıtıcı türü kayındır. Kışın yapraklarını döken kayın ağaçlarına 300 m.'den sonra gürgen, çınar, köknar, kestane ve ıhlamur gibi türler de katılmaktadır. Çınar ve ıhlamur ağaçları daha çok güneşli yamaçlarda bulunurken, yüksek seviyelerde iğne yapraklı ağaçlar daha ağırlık kazanmaktadır (Ötüken,1986).Deniz kıyıları genellikle zeytin alanlarıdır. Zeytinlikler deniz kıyısına 0-15 km arasında yer alır. İlçe topraklarında en geniş yeri zeytinlikler kaplamaktadır. Üretilen zeytinler iyi cins sofralık zeytinlikdir. Yıllık zeytin üretimi 22.000 tondur (Anonim, 2003a).

Önceleri bölge ekonomisinde önemli bir yer kazanmış olan bağlar, Rumların mübadele sonrasında Yunanistan'a gitmeleri ile önemli oranda azalmıştır. Bölgedeki arazi

kullanma durumunun dağılımı % 37 tarla ziraati, % 25 orman sahası, %19 zeytinlik alanlar, % 4 bağlar, %4 mera sahası ve % 11 tarıma elverişsiz topraklar şeklinde özetlenebilir (Elitoğ, 1989).

Mudanya merkez imar planları sınırları içinde ise doğal bitki örtüsü olarak çoğunlukla zeytinlikler bulunmaktadır.

3.1.6 Jeoloji

Arazi çeşitli oluşumların, özellikle mezozoik, metamorfik taşların, Kretase, Eosen ve Neojen devirleri tabakalarının yer tuttuğu ve kıyı boyunca volkanik arazinin (andezit) de bulunduğu bir yapı göstermektedir (Üzümeri ve diğ.,1987). Denizin ve akarsuyun meydana getirdiği alüvyonlu ova Neojen arazi üzerinde Güzelyalı civarında içeri sokulur. Mudanya'nın doğusunda ise oldukça daralmakta, Çınarlıdere ve diğerlerinin getirdikleri alüvyonlarla denize doğru büyük bir çıkıntı oluşturmakta ve Arnavutköy'ün doğusunda üçgen şeklini almaktadır (Kiper ve Arel, 2002).

Tektonik açıdan, Bandırma-Gemlik arasındaki kıyıya paralel olarak uzanan ve kuzey eteklerinin bir bölümü çalışma alanına da giren Mudanya Dağları'nın Paleozoik ve Eosen yaşlı birimleri, öncelikle Kaledoniyen ve Hersinyen orejenezlerinden etkilenerek kıvrımlı bir yapı kazanmıştır. Bölgedeki en önemli tektonik yapı ise Kuzey Anadolu Fay zonunun bir kolu olan ve Gemlik Körfezi'nden denize girerek, kıyı şeridine paralel bir şekilde Mudanya açıklarından geçen, sağ yanal doğrultu atılımlı bir faydır (Kiper ve Arel, 2002).

3.1.7 Mudanya'da Etkin Olan Doğal Afetler

Deprem tehlikesi ve riski açısından Bursa ülkemizin en riskli illeri arasındadır. İlin büyük bir bölümü 1. derecede deprem bölgesi içerisindedir ve geçmiş depremlerde il sınırları dahilinde önemli ölçüde can ve mal kaybı meydana gelmiştir. 346 km² yüzölçümüne sahip Mudanya'da birinci derecede deprem kuşağında yer almaktadır ve tarih boyunca burada meydana gelen depremler kentin yerleşim dokusu üzerinde önemli

değişikliklere yol açmıştır. Aşağıdaki tabloda Mudanya İlçesi sınırları içerisinde hasara yol açan ve kayda geçen tarihsel depremler yer almaktadır.

Tablo 3.1Mudanya'da hasara yol açan tarihsel depremler (Ergünay, 2003 ve Kiper ve Arel, 2002'den derlenmiştir).

Tarih	Yer	Şiddeti	Düşünceler
32	İznik	IX	Deprem İznik, Mudanya ve Bursa'da büyük hasarlara yol açmış, bir çok ev kullanılamaz hale gelmiştir.
120	İzmit Körfezi	IX	İzmit'te büyük hasar meydana gelmiştir. Güney Marmara çevresindeki yerleşimler ve dolayısıyla Mudanya'da da önemli can ve mal kayıpları olmuştur.
24.08.358	İzmit Körfezi	VIII	İzmit tamamen yıkılmıştır ve 100 binden daha fazla can kaydı olduğu bahsedilmektedir. Meyilli yamaçlarda heyelanlar ve dahilde tsunami oluştuğuna dair kayıtlar var. Başta İznik olmak üzere bütün doğu Marmara sahillerinde önemli Tsunamilerden bahsedilmektedir.
26.11.1143	Bursa	VIII	Önemli ölçüde can ve mal kaybına yol açan bir deprem. Nehirlerin suları kesilmiş.
22.05.1766	Marmara Denizi	IX- X	Mudanya'da büyük hasar ve tsunami. Bursa'da birçok yerde büyük hasar oluşmuştur.
31.01.1855	Bursa	IX	Bursa'da en çok hasara yol açan deprem.Bursa merkezde 3300 ev ve işyeri tamamen yıkılmış, hasar Mudanya'ya kadar uzanmıştır. Deprem sonrası çıkan yangınlar hasarı daha da arttırmıştır.
11.04.1855	Mudanya-Gemlik	VII	Hasar Mudanya ve Gemlik arasındaki yerleşmelerde yoğun olmuştur. Şubat depreminin artçısı olabilir.140 kişinin öldüğü kayıtlı. Deprem sonrası yoğun yangınlar çıkmış.
10.07.1894	İstanbul	IX	Güney Marmara kıyılarında hasarlar. Mudanya ve Gemlik'te hasar daha çok. Tsunami olmuştur.
02.05.1928	Emet	VIII	Hasar durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi olmamamsına rağmen bir çok evin yıkıldığı rapor edilmiştir.
04.01.1935	Erdek ve Marmara Adaları	IX	Deprem Mudanya'da da hasara yol açmıştır.
15.11.1942	Bigadiç-Sındırgı	VIII	Depremde toplam 1262 yapı yıkılmıştır. Mudanya'da da hasar yol açmasına rağmen yıkılan ev sayısı mevcut değildir.
18.10.1963	Çınarcık	VIII	Mudanya'yı VII şiddetinde etkilemiştir.
06.20.1964	Manyas	IX	Mudanya'yı VI şiddetinde etkilemiş, yapılarda hasarlara yol açmıştır.
17.08.1999	İzmit Körfezi	IX	Bu depremde Gemlik, Mudanya, Mustafakemal Paşa ilçeleri en çok etkilenmiştir.Deprem sonrasında Mudanya'da 44 yıkık/ağır tahribatlı, 88 orta, 47 az hasarlı yapı tespit edilmiştir. 3 ölü 2 yaralı bulunmaktadır.

Bursa İli büyük can ve mal kayıplarına yol açan büyük su baskınlarıyla karşılaşmamıştır. Bursa İlinin su baskın tehlikesi araştırmasına göre Mudanya için tekrarlama periyodu 100 yıl olarak görülmektedir (Ergünay, 2003).

Bursa İli ve Mudanya heyelan tehlikesi açısından da oldukça riskli konumdadır. Yine Kızılay Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan Bursa İlinin Afet Tehlikesi Raporu'nda Mudanya İlçesi'ne ait heyelanlı yer sayısı 1, etkilenen konut sayısı ise 60 olarak gösterilmektedir (Ergünay, 2003).

3.2 ÇALIŞMA ALANI KÜLTÜREL VERİLERİ

3.2.1 Nüfus ve Demografik Yapı

Mudanya, tarihin ilk çağlarından beri Bursa'nın dışarıya açılan bir kapısı olmuştur. Kurulmuş olduğu bölgenin oldukça elverişli şartlara sahip olması bunun en önemli etmenlerindendir. I. Murat döneminde Hüdavendigar Vilayeti, Bursa sancağına bağlı olan Mudanya'da, 1831-1902 yılları arasında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre gayrimüslimler (Rum halkı) müslümanlara göre daha kalabalık olarak görünmektedir (Tablo 3.2). Mudanya ve çevresindeki Rum kültürünün kökeni; İ.Ö.VII.y.y.'da Yunanistan'dan gelen kavimlerin bölgede Bithynia Krallığı'nı kurmasına kadar uzanmaktadır (İzbırak, 1982).

Tablo 3.2 Hüdavendigar Vilayet Salnamesine göre Bursa Sancağı Mudanya Kazası'nda 1831 - 1902 yılları arasındaki yerli ve yabancı nüfus.

Yıl	İslam	Rum (Ortodoks)	Ermeni (Gregoryan)	Toplam
1831	1.496	-	-	1.496
1870	1.604	2.699	-	4.303
1875	3.476	3.602	-	7.087
1893	5.151	12.244	-	17.395
1902	4.861	13.329	3	18.193

Bölgede Rum olarak bilinen halkın, 1923-1926 yılları arasında yapılan mübadelede Yunanistan'ın Girit Adası ve Mora Yarımadası'ndan gelen ve orada Türklerle evlenerek Türk-Rum karışımı haline gelen aileler oldukları görülmektedir. Yunanistan'da yaşadıkları süre içinde ticaretle uğraşan Rum nüfusun Mudanya'yı tercih etmeleri, ilçenin Marmara Denizi'nin güneyindeki ticaret limanı oluşu ile ilişkilidir. Günümüzde Mudanya'da sayısı çok az olan Rum kökenli halkın çoğunluğu Mütareke Evi'nin batısında Giritli Mahallesi'nde yaşamaktadır (Özdeğer, 1941).

Mudanya'nın 1902 tarihinde 18193 olan nüfusu 1927 sayımında 13.866 olarak belirlenmiştir. Beş yılda bir yapılan sayımlar günümüze kadar incelendiğinde en hızlı ve en büyük artışın 1945-1950; 1975-1980 yılları arasında olduğu görülmektedir. İlçe merkezinin ise aynı dönemlerdeki nüfus artışı Tablo 3.3'de verilmektedir.

Tablo 3.3 Mudanya ilçe merkezi'nin yıllara göre nüfus artışı

Yıllar	Nüfusu	Artış Oranı (%)
1927	4.189	-
1935	4.989	19.0
1940	4.823	-3.3
1945	5.623	16.5
1950	5.824	3.5
1955	5.911	1.5
1960	6.026	1.9
1965	6.849	13.6
1970	7.938	15.0
1975	8.399	5.8
1980	10.606	26.2
1985	12.152	14.5
1990	17.200	41.5
1995	19.080	10.9
2000	21.280	11.5

Tablo 3.3'de görüldüğü gibi yıllara göre değişmekle beraber nüfusta sürekli bir artış gözlemlenmektedir. 1927-1975 yılları arasında yavaş olan bu artışın, 1975 yılından sonra belirgin şekilde hızlandığı izlenmektedir. Mudanya'nın yazlık konut yapımı için uygun olması ve 1981 yılında Bursa-Mudanya arasındaki yeni yolun açılmasını izleyen yıllarda yapılaşma oldukça hızlanmıştır. Yerleşme sayfiye özelliği kazandıktan sonra, özellikle yaz aylarında nüfusunda büyük bir artış olduğu halde bu artış nüfus sayım devreleri itibarıyla sayım sonuçlerında gözlenememektedir. Yaz ayları boyunca yakın bölgelerden ilçeye gelenlerle nüfus 100.000'i bulmaktadır.

3.2.2 Ekonomik Yapı

Mudanya'da gelişmiş bir endüstrinin varlığından söz edilemez. İlçede faaliyette bulunan, Türk Pirelli Kablo ve Sistemleri A.Ş., Siemens Otomotiv Sistemleri Ltd. Şti, Bağcılar Ağaç Ürünleri A.Ş., Turbel Gıda Şirketi, Türk Petrol Ofisi Depolama Tesisleri, Zeytin İşletme Tesisleri, Tekel Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü gibi endüstriyel tesisler önemli istihdam alanlarıdır. İlçenin girişinde bulunan Türk Siemens Kablo ve Elektrik Fabrikası ve Türk Pirelli Kablo ve Sistemleri A.Ş. ile bu tesisin bitişiğinde yer alan Türk Petrol Ofisi Akaryakıt Depolama Dağıtım Tesisleri bunların başlıcalarıdır. Siemens Fabrikası (Yazaki) Mudanya'nın en büyük sanayi tesisidir. Yaklaşık 150.000 m² lik bir alanda kurulmuştur. Mudanya İlçe Emniyet Müdürlüğü Mart 2005 verilerine göre; Siemens Fabrikası yapısında 258, Türk Pirelli 300 ve Petrol Ofisi Dolum Tesisleri 35 işçi çalıştırmaktadır. 1991 yılında Mezarlık yolu üzerinde kurulan Mudanya Küçük

Sanayi Sitesinin yaklaşık 4000 m² lik alanı üzerinde 56 dükkan faaliyet göstermektedir. En çok; oto tamir-bakım işini yapan işletmeler bulunmaktadır. Naylon plastik, tarım aletleri, örme, demir-doğrama, mobilya atölyeleri bu sanayi sitesinde yer alan bazı iş kolları arasındadır (Anonim, 2002). İlçe merkezinde toplam çalışan kayıtlı işçi ve esnaf sayısı yine İlçe Emniyet Müdürlüğü (2005) verilerine göre 2020 kişidir.

Mudanya'da iş hacminin bir çoğunu ithalat işlemleri oluşturmaktadır. İthalat, hem deniz ve hem de karayoluyla gelen sanayi mamûlleri ve yarı mamûllerinden; ihracat ise Bursa Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının ürettikleri mamûllerden ve gemilerle yapılan maden cevheri ihracatından meydana gelmektedir. Liman kapasitesinin önemli bir bölümü Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın yurtiçi rafinelerinden getirttiği petrolün boşaltılması işlemine ayrılmıştır. Mudanya, Bursa Organize Sanayi Bölgesine en yakın liman olması nedeniyle bir dış alım limanı görevini de üstlenmiştir. İlçenin en önemli ticari ürünleri zeytin, üzüm, soğan, incir, elma, şeftali civardaki hal ve pazarlara sevkedilmektedir. Ilçe sınırları içinde yer alan Oyak-Renault Otomobil Fabrikası ve Siemens Elektrikli Aletler Fabrikası'nın Avrupa kaynaklı parçaları da bu limana gelmektedir (Arısoy, 1990).

Marmara denizinde balık azaldığı için, balıkçılık Mudanya'da eskisi kadar yaygın değildir. Bursa, balık ihtiyacını Mudanya ve Gemlik ilçelerinden karşılarken, Mudanya kendisine bile yetmeyen balık üretimiyle bu talebe cevap verebilmek ve pazarı kaptırmamak için İstanbul ve İğneada'dan balık getirtmektedir. Bolluk zamanlarında ise Mudanya, Bursa'nın yanısıra, İstanbul'a da balık göndermektedir. Ayrıca sahil şeridi boyunca sıralanmış büyüklü küçüklü balıkçı restaranları da turizm açısından önemli bir gelir sağlamaktadır.

Mudanya ve çevresindeki köylerde ise kırsal alanın tamamı, tarımla uğraşmaktadır. Çalışabilen nüfusun % 90'ının çiftçilikle uğraştığı Mudanya ilçesinde, tarım çok önemli yer tutmaktadır. Genel kültür arazisinin % 65'i kıraçtır. İlçe yüzölçümünün % 37 (128 km²) sini ekilebilen alanlar, % 23 (80 km²) 'ünü zeytinlik ve bağlar oluşturmaktadır. İlçede ayrıca hayvancılık da yapılmaktadır. Büyük ve küçükbaş hayvanlar beslendiği gibi, tavukçuluk da son yıllarda büyük bir gelişme göstermiştir (Ceylan, 2003).

Tarım İlçe Müdürlüğü (2003) verilerine göre; Mudanya genelinde yetiştirilen tarımsal ürünler ve kapladığı dönüm miktarları Tablo 3.4' te özetlenmektedir.

Tablo 3.4 Mudanya genelinde yetiştirilen tarımsal ürünler ve alanları

TARIMSAL ÜRÜN	YAYILDIĞI ALAN (dönüm)
Zeytin	91.000
Şeftali	6680 (35 kilo/ağaç)
Buğday	30.000
Ayçiçeği	12.000
Yonca	2.200
Silajlık Mısır	3500
Siyah İncir	32.000 (12 ağaç/dönüm)
Domates	3.000
Kuru Soğan	3.000
Karpuz	1.500
İLÇENİN TOPLAM TARIM ALANI	210.000
MUDANYA MERKEZ TARIM ALANI	4.200 (kayıtdışılarla birlikte 6.000 dönüm olabilir)

Ayrıca Tarım İlçe Müdürlüğü verilerine göre, Mudanya merkezindeki tarım alanlarının tümünü zeytinlikler oluşturmaktadır ve bu zeytinlikler merkez ilçede yeni yapılaşmalara yer vermek amacıyla kesilerek azaltılmaktadır. Mudanya ilçesi 2003 yılı zeytin varlığı cetveline göre Mudanya merkezde 79.125 adet ürün veren ağaç bulunmaktadır. İlçe genelinde ise özellikle son on yılda zeytin tarımında artışlar olmuştur. Özellikle buğday alanlarının zeytin alanlarına dönüştürüldüğü gözlemlenmektedir. Zeytin, şeftali ve siyah incir Bursa yöresine özgün ihraç ürünleridir. Diğer ürünleri ise, ilçe pazarının gereksinimlerini karşılamaktadır (Anonim, 2003a).

3.2.3 Turizm

Mudanya hem turizm ve kayakçılık merkezi olan Bursa'nın İstanbul ile bağlantısını sağlayan bir iskele konumunda olması, hem de kentte egemen olan ılıman iklimi, kumsalları, denizi, geleneksel evleri ve zeytinlikleriyle turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir ve bu özellikleriyle yaz ayları başlangıçından Eylül ayı sonlarına kadar turistlerin uğrak yeri olmaktadır.

Altıntaş'tan Trilye-Eğerce'ye kadar uzanan 30 km.lik kıyılar turizm için elverişli özelliklere sahiptirler. Bu kıyılar sudan, denizden, kumsaldan ve güneş ışığından yararlanma açısından önemli bir kaynak niteliğindedir ve dolayısıyla buralar turizm faaliyetlerinin yoğunlaşma noktaları durumundadırlar.

Özgüç (1984)'ünde belirttiği gibi, "Büyük şehirler çevresindeki kırsal alanlar, insanların kentten kaçma arzularının artması ve bu arada gelir düzeylerinin yükselmesi, özel oto sahipliğinin artması gibi etkenlerin de rolüyle kentlerin istilasına uğramaktadırlar". Mudanya da yeşillikler içinde ve deniz kenarında dinlenmeye elverişli bir kıyı kasabası olarak, kent gürültüsünden uzaklaşmak isteyen günümüz insanları için oldukça çekici özelliklere sahip olması nedeniyle yaz mevsimi boyunca turistlerin uğrak yeri olmuş ve çevreden sahile yönelen insanların akımına yol açmıştır. Bu akım 1982 yılında Bursa'yı Mudanya'ya bağlayan çift şeritli karayolunun yapılmasıyla en üst noktasına ulaşmış ve ikinci konut ve yazlık evlerin sayısında büyük bir patlama yaşanmıştır. Bu yazlık evler özellikle yakın zamana kadar çadır ve kamp alanlarına evsahipliği yapan Güzelyalı sahil şeridini boydan boya çevrelemişlerdir ve Mudanya tepelerine doğru yayılmaktadırlar.

Altıntaş ile Eşkel arasında kalan kıyıda yer yer kamplar kurulmaktadır. Burgaz'ın doğusunda Tilkikaya denilen alanda Kızılay'ın öğrencilere hizmet veren tatil kampı, Kumyaka yöresinde Özel İdare'ye bağlı dinlenme tesisleri ve çeşitli çadır kampları bulunmaktadır. Mudanya ve çevresinde bulunan başlıca plaj ve kumsallar ve uzunlukları Tablo 3.5'de verilmektedir.

Tablo 3.5 Mudanya'da bulunan plaj ve kumsallar ile uzunlukları (Elitoğ, 1989)

KUMSAL	**UZUNLUĞU (m)**
Mudanya-Eğerce	6.500
Mudanya-Eşkel	3.500
Mudanya-Uzunyalı	950
Mudanya-Arnavutköy	500
Mudanya-Güzelyalı	2.500
Mudanya-Altıntaş	1.250
TOPLAM UZUNLUK	15.200

Günümüzde Mudanya içinde denize girilebilecek yerlerin giderek azalması ve plaj olabilecek en iyi yerlere çeşitli sanayi tesislerinin, askeri alanların ve yazlık konutların yerleşmesiyle ilçeye gelip uzun süre konaklayan yerli ve yabancı turist sayısında azalmalar olmaktadır. Yeniköy'deki askeri saha ve Mudanya-Güzelyalı (Burgaz) arasında yaklaşık 200.000 m² lik alan kaplayan Siemens ve Petrol Ofisi A.Ş. Dolum Tesisleri oldukça uzun bir kıyı şeridini kullanım alanı dışında bırakmıştır.

İlçe merkezinde eski istasyon binasının restorasyonuyla hizmete açılan Montania Otel en kapsamlı konaklama ve hizmet tesisidir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nde yoğunlaşmış Koç Otel, Ferah Otel ve Mudanya Oteli olmak üzere üç otel daha bulunmaktadır.

1984 yılı imar planı gereğince belediye önündeki genişce bir sahada deniz doldurularak 8.000 m²' lik bir alan kazanılmıştır. 8.000 m²' lik bu alanın 400 m²'si iki ayrı çay bahçesi, 2.500 m²'si çimlendirme, çiçeklendirme ve yeşil alan olarak, geriye kalan yaklaşık 5.000 m²'lik alan ise gezinti ve dinlenme yeri olarak düzenlenmiştir (Artuner, 1992).

İlçedeki diğer turistik tesisler, doldurulan İsmet İnönü Bulvarı ve Yarımada Çarşısı'nda yer alan balıkçı lokantaları ve çay bahçeleridir. Bu tesisler özellikle Bursa'dan günübirlik gelen yerli turistlere hizmet vermektedir.

Bölge ayrıca geleneksel yerleşim dokusu ve tarihi Mütareke Evi ile nedeniyle de genellikle günübirlik turistlerin ve gezi turlarının ilgisini çekmektedir. Fakat turizm altyapısı ve turizm faaliyetinin çok geniş boyutlu ve büyük kapasiteli olduğunu söylemek mümkün değildir.

3.2.4 Alan Kullanımı

Toplam 530 hektar alana sahip olan Mudanya'nın, mekansal alan kullanımının büyük bir yoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır. İlçe genelinde alan kullanımının dağılımını Tablo 3.6'da özetlenmektedir.

Tablo 3.6 Mudanya mekansal alan kullanımı dağılımı (Artuner, 1992).

ALAN KULLANIMI	Kapladığı Alan (ha)
Konut	210.4
Ticaret	7.3
Sanayi	18.22
Küçük Sanayi	2.75
Depolama	5.84
Tercihli Kullanım Alanı	2.78
Kentsel Çalışma Alanı	1.6
İdari ve Sosyal Tesis	0.32
Resmi KuRum	2.6
Askeri Alanlar	2.25
Pazarlama	0.7
İskele ve Sahil Düzenleme	0.63
Orta Öğretim	3.62
İlköğretim	2.05
Mesleki Eğitim	1.78
Ağaçlandırılacak Alan	9.57
B.H.A. (Belediye Hizmet Alanı)	4.48
Turistik Tesis	7.9
Günübirlik Tesis	3.78
Sağlık	1.06
Dini Tesisler	0.4
Yeşil Alanlar	60.58
Spor Tesisleri	7.2
Jeolojik Sakıncalı Alanlar	3.09
Yol, Otopark ve Meydan	168.03
TOPLAM	**528.93**

3.2.5 Ulaşım

Mudanya, Bursa'nın Marmara Denizi kıyısındaki en önemli iskelelerinden biridir. Denizyolu ile İstanbul'a, karayolu ile de Bursa'ya bağlı olan ilçe, Bursa'nın önemli bir iskelesi konumundadır.

Mudanya'nın, 15200 m. lik denizden yararlanılan kıyı şeridi bulunmaktadır. Sayfiye yerleşmeleri için uygun arazilerin varlığı ve İstanbul ile Bursa'dan kolay ulaşılabilirlik, bölgenin tercih edilme nedenleridir (Elitoğ, 1989). Günümüzde Mudanya iki büyük kent arasındaki ulaşımı deniz ve karayoluyla sağlayan bir geçit durumundadır. İç ve Batı

Anadolu'yu İstanbul ve Avrupa'ya bağlayan en kısa denizyolu bağlantısı Mudanya-İstanbul arasındadır. İstanbul-Armutlu-Mudanya ve Mudanya-Armutlu-İstanbul arasında çalışan deniz otobüsleri yazın gelen yerli ve yabancı turistlerin tercih ettikleri ulaşım araçlarıdır. Deniz otobüsü seferlerinde yazın artan yolcu talebini karşılamak için ek seferler konulmakta, kış ayları boyunca kısıtlamalara gidilmektedir.

İlçe ile Bursa arasında 31 km.lik çift şeritli (geliş-gidiş) ve asfalt bir karayolu mevcuttur. Bursa-Mudanya karayolu, 1962 yılında Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulmasından sonra çeşitli üretim sektörleri için gerekli olan hammadde ve ara malların taşınması, işlenmiş malların kara ya da denizyolu ile il dışı pazarlara gönderilmesi açısından önem kazanmıştır (Arısoy, 1990). Yolu olmayan köyü yoktur. Köylerin çoğundan Mudanya ve Bursa'ya kalkan otobüsler ulaşımı sağlamaktadır.

Mudanya çevre il ve ilçelere ulaşılabilirlik bakımından son derece elverişli bir coğrafi konuma sahip olup bir geçit özelliliği taşımaktadır. Mudanya sahilden giden 10 km.lik bir yol ile Trilye'ye bağlıdır. Dar ve virajlı olan bu yol, ilerde Bursa-Karacabey asfaltına çıkmaktadır. Bursa yolu Mudanya'ya girmeden önce bir kol ile Güzelyalı'ya ayrılmakta ve Gemlik'e kadar gidilebilmektedir. Gemlik'ten ulaşım Bursa üzerinden olabileceği gibi, Kurşunlu köyü içinden geçen sahil yolu ile de yapılabilmektedir (Ceylan, 2003). Bursa'ya devamlı olarak minibüs seferleri sabah 06.00 ve 24.20 saatleri arasında düzenlenmektedir.

Bursa-Mudanya arasında 1892 yılında işletmeye açılmış olan 41 km'lik demiryolu hattının Anadolu'ya uzantısı yapılamayınca, Devlet Demir Yolları Bursa-Mudanya hattını özelleştirmiştir. Ancak zamanla kar sağlamadığı anlaşılan bu hat 1953 yılında kaldırılmıştır (Durak, 2003).

3.2.6 Sosyal Durum

Konut durumu açısından ilçe merkezi ve köylerde ahşap ve kagir olan binalar yerlerini giderek betonarme ve yığma yapılara terk etmektedir. Özellikle son yıllarda manzaraya hakim tepelerde ve sahillerde siteler halinde yerleşim alanları ve villa inşaatları gözle görülür bir şekilde artmaktadır. Halkın gelir düzeyinin genelde yeterli olması, kültür

yapısı ve turistik özellikleri ile, havasının iyot yönünden zengin ve temiz olması nedeniyle emeklilerce tercih edilmesi, vb. gibi etmenler bu gelişmede büyük pay sağlamaktadır.

Kirada oturanların çoğunluğu memur ve işçidir. Köylerde konutlar genelde ahşap olup, kiremit çatılıdır. Yeni yapılan inşaatlar ise çoğunlukla betonarmedir.

Sosyal yaşantı bakımından ilçe tipik bir Batı Anadolu özelliği göstermektedir. Memur, işçi, esnaf ve emekli kesimin çoğunluğu ilçe merkezinde oturmaktadır. Kırsal alanın tamama yakın bir bölümü tarımla uğraşmaktadır. İlçenin en önemli gelir kaynağı zeytindir. Yaklaşık 5000 çiftçi ailesi zeytincilikle uğraşmaktadır. Üreticinin malının büyük bir çoğunluğunu ilçede kurulu olan 150 Sayılı Zeytin Tarım Satış Kooperatifi almaktadır.

İlçede Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, İş Bankası, Halk Bankası ve Akbank'ın şubeleri bulunmaktadır.

Kültürel açıdan ele alındığında, ilçede mütareke ile ilgili fotoğraflar, eşya ve belgelerin sergilendiği Mütareke Evi müze olarak kullanılmaktadır. İlçe merkezinde 1962 yılında açılan 13.000 kitap kapasiteli Halk Kütüphanesi, tarihi bir yapı olan Tahirpaşa Konağı'nda hizmet vermektedir.

Mudanya'da iletişim araçları olarak, Bursa Hakimiyet ve Olay gazetelerinin temsilciliklerinin yanısıra; ilçeye ait Mudanya YoRum, Mudanya Gürses, Mudanya'nın Sesi ve Mudanya Belediyesi Gazeteleri ile 107.1 frekansından yayın yapan Radyo Poyraz adında iletişim organları bulunmaktadır.

1993 yılında faaliyete geçen, Mudanya Belediyesi Uğur Mumcu Kültür Merkezi kültürel etkinliklerin yürütülmesinde ve sergilenmesinde önemli bir sosyal yapıdır. Etkinliklerini burada sergileyen amatör bir tiyatro kulübü bulunmaktadır. İlçe merkezinde toplam 8 adet cami yer almaktadır.

İlçe merkezinde 750 kişilik açık tribünü bulunan bir stadyum vardır. Arsası Belediye tarafından temin edilen kapalı spor salonu inşaatı ise 1995 yılından bu yana su basman seviyesinde kalmıştır.

3.2.7 Gelenekler ve Folklor

Gelenekler ve folklor bakımından Mudanya il merkezi Bursa ile benzerlik göstermektedir. Sosyal konulardan nişanlanma ve evlenmelerde, oğlan tarafı kız tarafına bir heyet halinde ziyaret ederek kızı istemekte ve olumlu cevabını beklemektedir. Bu onay alındıktan sonra nişan töreni kız tarafınca gerçekleştirilmekte ve evlenme hazırlıklarına hız verilmektedir. Nişanda oğlan tarafının "Nişan Bohçası" düzenlemesi gelenek halindedir. Düğün zamanı geldiğinde çeyiz sergilenmekte, gelin olacak genç kız ve arkadaşları oğlan tarafıyla gelin hamamına götürülmekte, arkasından kız ve oğlan için ayrı ayrı kına gecesi düzenlenmektedir. Evlenmeden birgün önce kız tarafının oğlan tarafından tavuk alması ve oğlan tarafının da kız tarafından baklava alması gelenekleri bugün de sürdürülmektedir (Ceylan, 2003).

Mudanya'da Ramazan geleneği, il merkezi Bursa ile benzer şekilde önemli bir ay olarak halk yaşantısında yerini korumaktadır. Bayramlarda da giyim kuşama ve karşılıklı ziyaretlere büyük bir önem verilmektedir.

Mudanya ve Zeytinbağı'nın güneyine düşen Hançerli köyünde her yıl Hıdırellezden bir hafta sonra anma günü yapılmaktadır. Mesire yeri olan bu yerde o gün lunaparklar kurulur, seyyar satıcılar, börekçiler ve çerezciler yer alır. Yeşil alanlar ve büyük meşe ağaçları altında şenlikler düzenlenmektedir. Bu köyde 2. Beyazıd'ın torunu Hançerli Fatma Sultan'nın mezarı bulunmaktadır ve çocuk isteyen kadınlara şifa dağıttığı yönünde bir inanış hakim olduğundan her yıl aynı günde Hançerli Fatma Sultan'a mevlit ve kur'an okunmakta ve adaklarda bulunulmaktadır (Aykut, 2001). Hançerli Hıdırellez şenlikleri eskiden tüm Mudanya'yı etkileyen önemli bir rekreasyon olayı iken günümüzde etkinliğini yavaş yavaş kaybetmektedir.

Mudanyalıların yemek geleneği, zaman zaman değişiklikler göstermekle beraber, köklüdür. Kurtuluş Savaşı sonrasında yerli Rumların Yunanistan'a göç etmesiyle,

bunların yerine Yanya ve Girit'den gelen halk kendi eski yemek kültürlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Mudanyalıların yemek ve tatlıları arasında başlıcaları düğün çorbası, kereviz gavata, zeytinyağlı enginar, güvercin budu, İnegöl köftesi, İskender kebabı, çiğ börek, gülvarak, cennet künkü, peynir tatlısı, köpük helvası, lezuniye, tahinli pide ve kestane şekeridir. Halk oyunları güvende, cezayeri, çiftelikli, kılıç kalkan gibi oyunlardan oluşmaktadır (Ceylan, 2003).

Mudanya'nın güzelliğine yazılıp, ünlü bestekarlar tarafından bestelenen birçok şarkı da bulunmaktadır.

3.2.8 Geleneksel Mimari ve Konut Dokusu

Mudanya'da geleneksel konut dokusu, denize paralel olarak uzanan iki farklı yerleşim deseni sergilemektedir. Önce Rumların ve sonra 1923-1926 yılları arasında süregelen mübadele sonrasında Girit ve Yanya'dan gelen göçmenlerin yerleştiği sahildeki düz alana yayılan ızgara plan şemalı kesim ile, eğimli araziye yerleşen ve topoğrafya ile bütünleşmiş, Türk kültürünün son örnekleri olan ev ve konakların oluşturduğu organik dokudan oluşan kesim, Mudanya'nın geleneksel mimari ve konut dokusunu yansıtmaktadır.

Izgara plan şemalı dokuda, bitişik düzen hakim durumdayken, organik dokuda ayrık ve bitişik düzen birarada kullanılmıştır. Yapı düzeni yapılara girişleri de tanımlamaktadır. Bitişik düzen yapılara sokaktan doğrudan girildiği halde, ayrık düzende konuta bahçeden ulaşılmaktadır. Sokakların belirlediği dikdörtgen yapı adaları konut adalarıdır. Ayrıca zeytinin işlendiği ve depolandığı "mağaza" adı verilen işliklerde geleneksel mimaride yer almaktadır. Giritli Mahallesi'nde yapılanma düzeninde zengin Rum tüccarlarının ayrık nizam bahçeli düzendeki iki ya da üç katlı evleri sahilde yer alırken, orta gelir durumundaki tüccarların evleri geridedir. Büyük çoğunluğu 100 m²'den küçük olan parsellerde sokak üzerinde evler, arkada aydınlatma işlevi gören küçük arka bahçeler bulunmaktadır. Köşe parsellerde konumlanan yapılarda bahçe yoktur. Cephelerde "Art Nouveau" özellikleri taşıyan elemanlara sıkça rastlanmaktadır (Alper, 1997).

Organik dokuda iki veya iki+ara katlı yapılar baskın durumdadır. Ara katlar özgün olarak ipek böceği üretimi için kullanılmıştır, alçak tavanlı olmasından dolayı kolay ısıtıldığı için kışlık kat olarak da kullanılmaktadır. Plan şemalarında iç sofalı, yan sofalı ve sofanın planın bir köşesinde yer aldığı üç farklı ev tipi tespit edilmiştir. Başlıca ahşap iskelet sistemi kullanılmıştır ve cepheler sıvalı ve badanalıdır. İç ve dış bezemeler azdır (Aydoğan, 1994).

Her iki dokuyu da Kültür Bakanlığı'nca onarılan anıtsal nitelikli iki yapı simgeleştirmektedir. Izgara plan şemalı dokuda yakın tarihimize ait belgelerin sergilendiği bir müze olarak değerlendirilen Mütareke evi ve organik yapıda 17.yüzyıl Osmanlı sivil mimarisini yansıtan ve günümüzde kütüphane ve müzeye dönüştürülen Tahir Paşa Konağı Mudanya'daki geleneksel mimarinin güzel örneklerini oluşturmaktadır.

Mudanya'da bugüne ulaşabilen mütevazi olmayan konutların çokluğu, kentin geçmişteki ekonomik düzeyinin yüksek olduğunun göstergesi sayılabilmektedir. Bunlara Mütareke Evi, Halil Ağa Evi, Kenan Doğruöz Evi, Tahir Paşa Konağı, Bıçkıcı İslam Ağa Evi gösterilebilir (Ceylan, 2003).

3.2.9 Kentsel Açık ve Yeşil Alanlarının Durumu

Açık alan kavramı, kent dokusunun önemli temel elemanlarından birisi olup, mimari yapı ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır ve dış mekan üzerinde herhangi bir amaca göre yapılaşmanın olmadığı ve herhangi bir rekreasyon kullanımı için uygun potansiyel imkanı bulunan alanlar olarak algılanmaktadır. Diğer bir deyişle, gerek belirli bir arazi kullanma özelliğine sahip (tarım, orman, göl, vb.), gerekse belirli işlevlere cevap veren (park, bahçe, meydan, gezinti yeri, vb.) kent içindeki veya kent dışındaki inşa edilmemiş boş alanlardır (Yıldızcı, 1982).

Yeşil alan kavramı ise, mevcut açık alanların bitkisel elemanlar (odunsu ve otsu bitkiler) ile kaplı veya kombine edilmiş yüzey alanları olarak tanımlanmaktadır (Öztan, 2004)

23804 sayılı İmar Yönetmeliği'nde, yeşil alan kavramı "toplumun yararlanması için ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçeleri, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamıdır. İnterpol ölçekteki fuar, botanik ve hayvanat bahçeleri ve bölgesel parklar da yeşil alan kapsamındadır" denilmektedir. Aktif yeşil alan kavramını ise, kent ve mahale parkı, çocuk bahçesi ve oyun alanlarının toplamıdır şeklinde tanımlanmaktadır (Anonim, 2000).

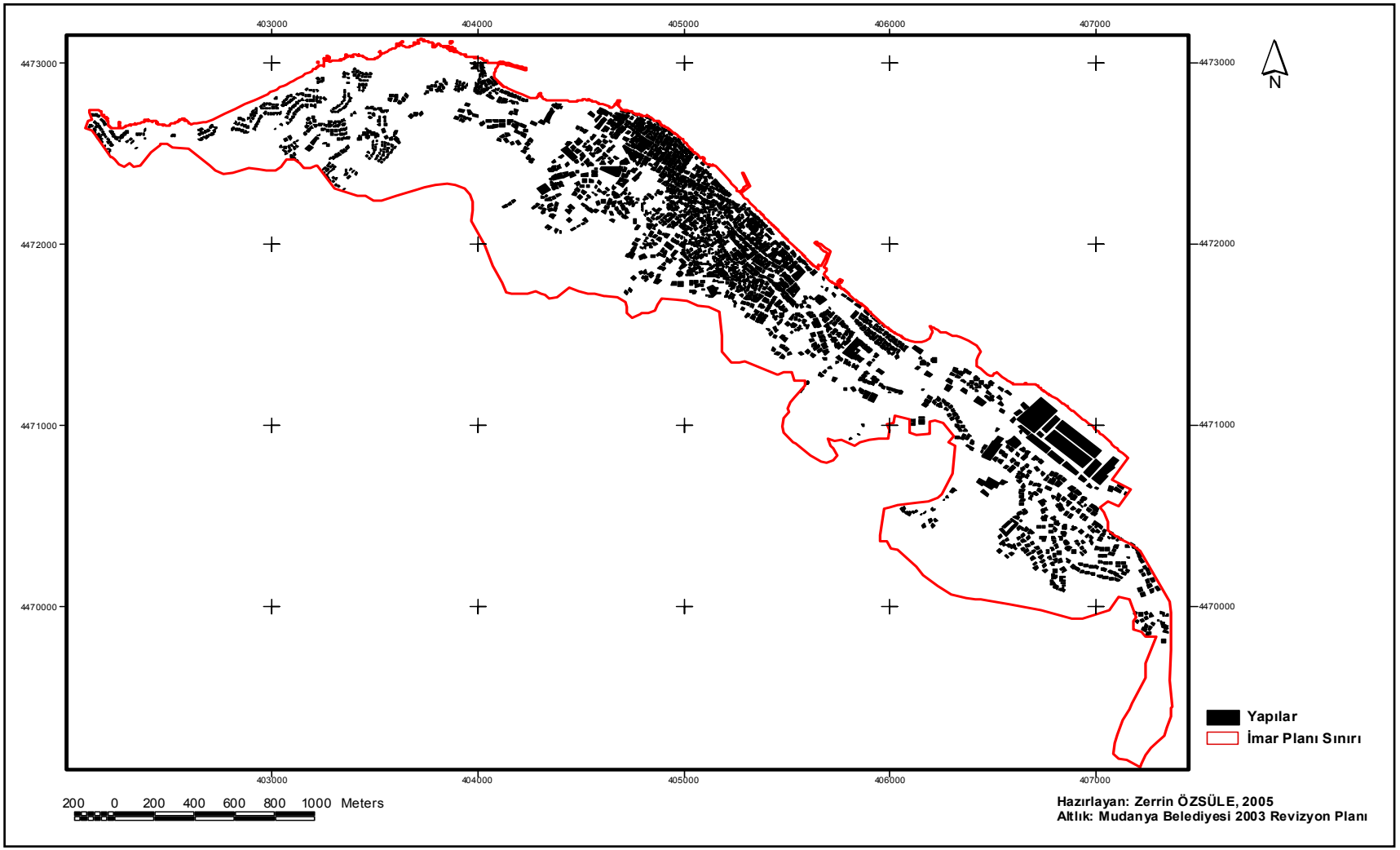
Bu iki kavramı, ayrı kavramlar olarak kullanmak mümkündür. Ancak bu iki kavramı uygulamada birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmadığı için açık ve yeşil alanlar/mekanlar olarak birlikte kullanılmasının bu çalışma için uygun olacağı düşünülmektedir.

Yıldızcı (1982)'ya göre, çeşitli kent yerleşim planları incelendiğinde, kent içerisindeki yeşil doku sisteminin önemli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Yeşil sistem bazı durumlarda bir plan çerçevesinde oluşturulmakta, bazı durumlarda ise, plansız olarak kendiliğinden oluşmaktadır. Her iki halde de yeşil sistem farklılığının etkenleri olarak yörenin topoğrafyası, morfolojisi, iklimi, kentin özelliği (tarım, ticaret, sanayi, turistik) ve politikası sayılabilmektedir.

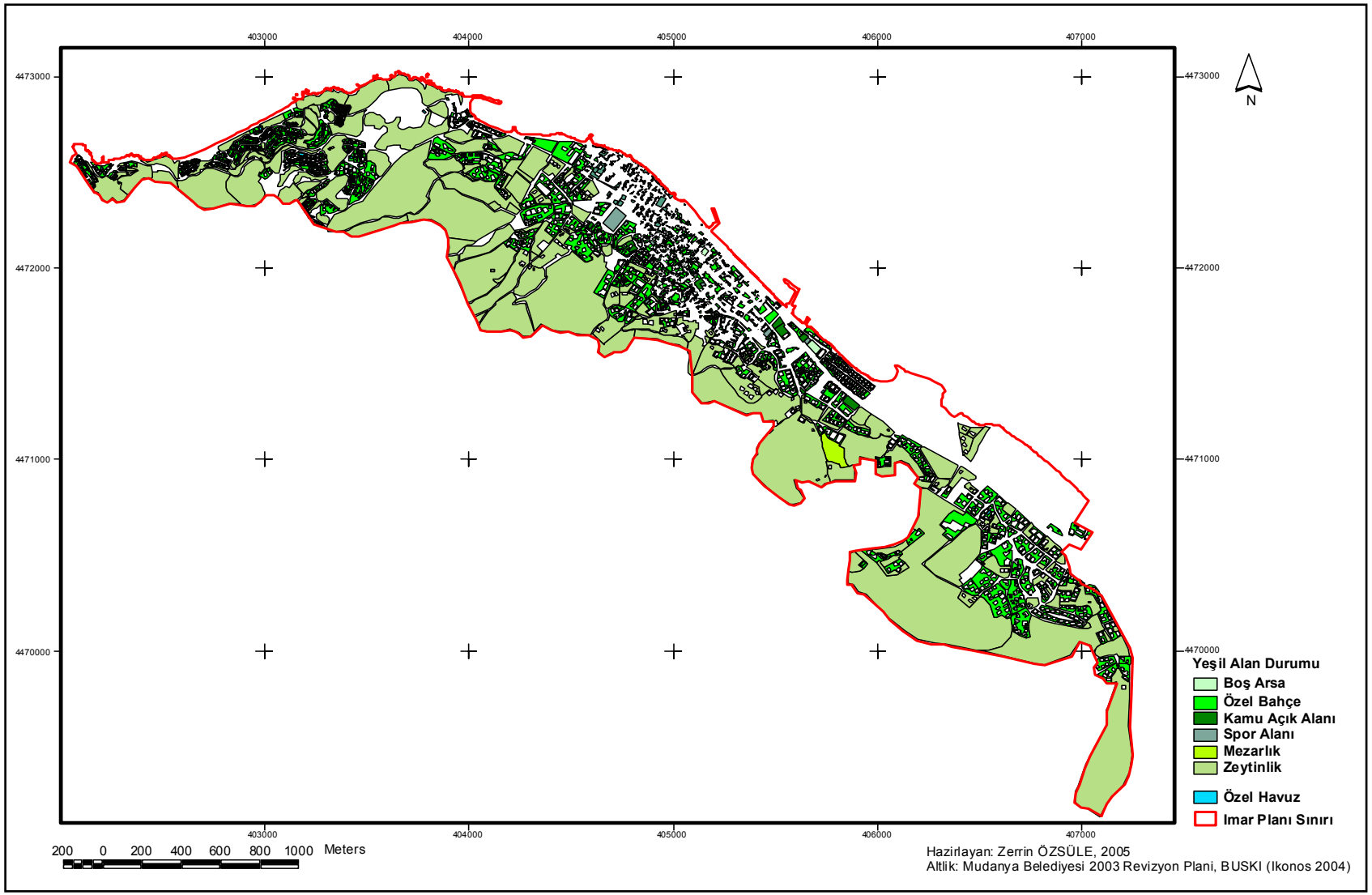
Öztan (1995)'a göre; kentin fiziksel yapısı genel anlamda kitle ve boşluklardan oluşmaktadır. Kitleleri kent yapıları, boşlukları ise ulaşım artelleri ve açık alanlar meydana getirmektedir. Bir kentin ulaşım ağı içinde yer alan yaya yolları, oto yolları, bulvarlar, tramvay ve demiryollarının kent içinde olanları sayılabilmektedir.

Mudanya kent merkezinin fiziksel yapısının daha iyi algılanabilmesi için kentin açık ve yeşil analizine geçmeden önce kitle boşluk haritası çıkarılmıştır. Bu harita Şekil 3.5'de gösterilmiştir.

Mudanya kent merkezinin açık ve yeşil alan durumunun genel dağılımı ise Şekil 3.6'da yer almaktadır.

Şekil 3.5 Mudanya kitle-boşluk analizi

Şekil 3.6 Mudanya'nın yeşil alan dağılım analizi

Açık ve yeşil alan kavramı bazı kent planlamacıları yönünden değişik anlamlar taşımakta ve farklı tiplere ve fonksiyonlara göre çeşitlilik göstermektedir. 23804 sayılı imar yönetmeliğinde de belirtildiği gibi, açık ve yeşil alanlar fonksiyonlarına göre aktif ve pasif yeşil alanlar olarak iki gruba ayrılarak incelenmektedir (Anonim, 2000).

2005 yılı itibarıyla Mudanya'da mevcut olan ve kamuya açık aktif yeşil alanların listesi aşağıda sunulmaktadır.

Parklar
Atatürk Parkı (İskele Meydanı)
İnönü Parkı (Mütareke Meydanı)
Bayramyeri Parkı
Şükrü Çavuş Parkı (Deniz Caddesi)
Deniz caddesinde (çocuk parkı niteliğinde) 2 adet Mahalle Parkı
Emniyet Müdürlüğü yanındaki Park
Hasanbey Mahallesi 4 adet Park
Yenimahalle 2 adet Çocuk Parkı
Halitpaşa Mahallesi 4 adet park (2'si çocuk parkı)
Kaymakamlık Parkı (Demirhane Parkı)
Yıldıztepe Parkı (Polis Ormanı'nın altı)
Yeldeğirmeni Parkı (Şükrü Çavuş Mah.)
Ayrıca çeşitli yerlerde çocuk oyun alanları bulunmaktadır.

Spor Alanları
İlçe Stadyumu
Kaymakamlık yanı Basketbol Sahası
Postane yanı Basketbol Sahası
Okul bahçelerindeki basketbol sahaları (6 adet)

Mudanya'da mevcut olan pasif yeşil alanlar ise refüjler ve mezarlıktan meydana gelmektedir. Mudanya merkezinde mevcut olan refüjler;
Kordonboyu-İnönü Bulvarı

Burgaz kavşağı trafik ışıkları- iskele meydanı arası
İş merkezi-Hükümet Konağı arkası
Bağcılar Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Deniz Caddesi
Halitpaşa Mahallesi Pazartesi pazarının kurulduğu yer
Bursa asfaltı ve Yenimahalle sınırları içinde yeni kurulan mahallelerin ortasında yer almaktadır.

Ayrıca Küçük Sanayi Bölgesinin hemen arkasından başlayarak zeytinliklerin içine doğru uzanan halk mezarlığı ilçenin pasif yeşil alanları arasındadır.

Kentsel açık ve yeşil alanlar, kullanım durumuna göre kamusal (genel), yarı-özel ve özel alanlar olarak üç grup altında toplamak ta mümkündür (Öztan, 2004).

Kamusal açık ve yeşil alanlar, toplumun yararlandığı veya tüm rekreasyonel ihtiyaçlarının karşıladığı genel kullanım alanlarıdır. Kent ve mahalle parkları, kent ormanları ve koruluklar, mezarlıklar, botanik ve hayvanat bahçeleri, fuar ve sergi alanları, yol-bulvar, meydan ve refüjler, spor alanları gibi yerler sayılabilmektedir. Mudanya için listesi verilen tüm açık ve yeşil alanlar kamusal alanlardır.

Yarı özel açık ve yeşil alanlar; çoğunlukla toplumun tümüyle yararlanamadığı, sadece kuRum ve kuruluşların çalışanları, ailesi veya belirli bir kesim tarafından belli şartlarda kullanıma açık alanlardır. Okullar, askeri alanlar, kamu kuRum ve kuruluşları, fabrika bahçeleri gibi.

Mudanya'da bulunan yarı özel açık ve yeşil alanlar olarak 12 Eylül, Şükrü Çavuş ve Hatice Kayan İlköğretim Okulu, Mudanya Lisesi, Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi Bahçeleri aynı zamanda yarı özel spor alanlarıdır. Askeri alanlar dışında kamuya ait yarı-özel kuRum bahçesinin en dikkat çekeni Atatürk Parkı'nın karşısında bulunan Tekel İşletmeleri ve Eski Pratik Kız Sanat Okulu bahçeleridir.

Özel açık ve yeşil alanlar ise sadece özel mülkiyetli alanlarda, sahipleri tarafından kullanılan alanlardır. Özel mülkiyetli ev ve toplu konut bahçeleri bu gruba girmektedir.

Mudanya'nın özel bahçelerine ait bilgiler, bu araştırmanın bulgular bölümünde 'Mudanya'nın Peyzaj Karakter Alanlarının Analizi' adlı bölümün altında yer almaktadır.

Mudanya İmar Planı Raporu (1992)' na göre daha önce kişi başına düşen yeşil alan miktarı 6.68 m² iken yeni revizyon planında 7.57 m² olarak gösterilmektedir. Yeşil alanların artırılması konutların dışında kalan ve Mudanya imar planı sınırları içinde sahilden itibaren 0-15 km. içinde yer alan zeytinlik alanların bir kısmının son revizyon planı (2003)'na göre kentin yeşil alan ihtiyacını artırmak amacıyla ileriye dönük olarak park alanları ve çocuk oyun alanlarına dönüştürülmesiyle mümkün olacaktır.

3.3 ÇALIŞMA ALANININ TARİHSEL GELİŞİMİ

3.3.1 Mudanya Adının Kaynağı

Mudanya ilkçağdan beri önemli bir liman şehri olmuştur. Mudanya'ya M.Ö. 7. yy.da Myrleia, M.Ö. 279 – 260 yıllarında Moronia, M.Ö. 229 – 182'de Apameia, 1096 – 1270 yılları arasında Montania, Osmanlı İmparatorluğu Döneminde ise Budamya denilmiştir. Bilinen en eski yerleşim Bitinyalılar tarafından Mudanya'nın doğusunda gerçekleştirilmiştir. Myrleia adını taşıyan kent Makedonyalı'lar tarafından yıkılmıştır. Bitinya Kralı Prusias kenti imar ederek yeniden kurmuştur ve karısı Apome'nin isminden esinlenerek Apameia adını vermiştir. Haçlı seferleri sırasında Latinlerin eline geçen kasabaya bu kez de Montaneia (Montania) adı verilmiştir. Bu adın Latince'de dağ anlamına gelen Monts'dan türetildiği ve dağlık yöre olduğu öne sürülmektedir. Bu isim zamanla Türkler tarafından değiştirilerek Mudanya'ya dönüşmüştür (İzbırak, 1982).

3.3.2 Tarihsel Değişimi

Mudanya'nın kuruluşu, Anadolu'nun batı kıyılarına ticaretle uğraşan Şehir (site) Devletlerinin Akdeniz'de ve Marmara Denizi'nde kendilerine bağlı şehirler kurduğu dönemlere rastlamaktadır. Bu dönemin M.Ö. 750-550 yılları arasında ikiyüz yıl kadar sürdüğü tahmin edilmekte birlikte, ilçenin kim tarafından ve ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Konumundan dolayı tarihte kale rolü oynamıştır. Tarihte ilk adı olarak görülen "Myrleia"nın M.Ö. 7. Yüzyılın ilk yarısında Kolofonlular tarafından

kurulduğu sanılmaktadır. Sonraki dönemlerde sürekli olarak işgale uğramış, ilçe önce Perslerin sonra Makedonyalıların egemenliğine girmiştir. Makedonyalı'ların egemenliği Kral İskender'in M.Ö. 327'de ölmesiyle sona ermiş ve İskender'in komutanları arasında paylaştırılan topraklarda küçük yeni devletler ortaya çıkmıştır. M.Ö.283'lerde Anadolu'da kurulan Bergama Krallığı topraklarını genişletip Marmara Denizi kıyılarına kadar yaklaşmış ve M.Ö. 185 yılında Mudanya'yı egemenliğine almıştır. Bergama'nın genişlemesi sırasında Bitinya Kralı Prusias, Makedonya Kralı 5.Philip ile anlaşarak Marmara Denizi çevresine saldırılar düzenlemiş ve bu saldırılarda Myrleia ele geçirilip Bitinya Krallığı'nın egemenliğine girmiştir ve Bitinyalılar şehri yeniden düzenleyip adını da Apameia koymuşlardır. Ne varki Apameia M.Ö. 2 yy.'da Anadoluyu istila etmeye başlayan Romalıların işgaline uğramış ve daha sonra imar edilerek Montania adını almıştır. Roma İmparatorluğu'nun M.S.395'de ikiye ayrılmasıyla kent Bizans'a kalmış, Opikion eyaletine bağlanmıştır. Daha sonraları Selçuklular tarafından işgal edilen Mudanya Osmanlılar'ın eline 1305'de Orhangazi zamanında geçmiştir. Osmanlı kayıtlarında Budamya olarak adı geçen kent, Bursa dahil tüm yörenin dış satım merkezi rolünü taşımış, kasabayı Bursa'ya bağlayan düzgün bir karayolunun yanısıra sahip olduğu demiryolundan dolayı ticaret limanı olarak Gemlik'ten önce gelmiştir (Utku, 2001).

Milli mücadele sırasında Temmuz 1920'de Yunan işgaline uğrayan ve iki yılı aşkın bir süre işgal altında kalan Mudanya'nın burada imzalanan Mudanya Mütarekesi nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde çok özel bir anlama sahiptir. Kurtuluş Savaşı'nın sonunda, Boğazlar ve Trakya sorunları için 3 Eylül 1922'de Mudanya'da başlatılan görüşmeler sonunda 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır. Görüşmelere Türk heyetine başkanlık eden Garp cephesi komutanı İsmet Paşa, Kurmay Başkanı Asım Gündüz ve Harekat Şubesi Müdürü Tevfik Bıyıkoğlu katılmıştır ve mütareke Kurtuluş Savaşı'nın ilk zafer belgesi olmuştur. İşgalci devletlere karşı bağımsızlığın tescil edilmesine tanıklık eden Mudanya'nın anlamı ve belleklerdeki izi, bu nedenle ayrıcalıklıdır (Oğuzoğlu, 2002).

3.3.3 Yerleşim Dokusunun Tarihi Süreçte Fiziksel Değişimi

Bu bölümün amacı Anadolu'nun önemli kentlerine ait "kent tarihi" çalışmalarının çok az olduğu ülkemizde, Türk öncesi ve Türk dönemlerinde önemli yerleşme merkezi olarak görülen "Mudanya Kenti" nin fiziksel yapısının tarihsel gelişim sürecinin değerlendirilmesidir. Araştırmada, kent ile ilgili çeşitli uygarlık dönemlerine ait maddi kalıntıların ve mevcut yerleşme dokusunun yazılı kaynaklarla birlikte değerlendirilmesi ve kent dokusunun her uygarlık dönemine ait fiziksel yapısının ortaya konması öngörülmüştür.

Bu amaçla, özgün yazılı kaynaklara olabildiğince ulaşılmaya çalışılmış ve özellikle günümüzde 60 yaş ve üstü yerli halkın kente dair hafızalarının aktarılarak değerlendirilmesi, tartışılması amaçlanmıştır. Kent dokusu ve anıtlarla ilgili yerinde yapılan saptamaların yanısıra İller Bankası, Mudanya Belediyesi ve BUSKİ'den elde edilen halihazır haritaları ve hava fotoğrafları ile diğer basılı yayınlarda yer alan kent planları ve tarihi fotoğraflardan yararlanarak, kentin tarihsel süreçte fiziksel değişiminin genel bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Mudanya, çalışma alanının tarihsel gelişiminde değinildiği gibi, Khalkolitik (Bakırtaş M.Ö. 5000 – 3500) dönemden başlayarak, M.Ö. 7 yy.da Myrleia, M.Ö. 279 – 260 yıllarında Moronia, M.Ö. 229 – 182'de Apameia, 1096 – 1270 yılları arasında Montania, Osmanlı İmparatorluğu Döneminde ise Budamya olarak devam eden ve bugünlere kadar ulaşan uzun bir değişim süreci yaşamıştır (Tablo 3.7)

Tablo 3.7 Mudanya'da tarihsel dönemler ve yerleşim statüsü

Tarihsel Dönem	**Yerleşim Statüsü**
M.Ö. 5000-3500	Khalkolitik Dönem
M.Ö. 750-550 (Myrlea)	Şehir Devletleri Dönemi (Kolofonlular)
M.Ö. -----	Pers egemenliği
M.Ö. -----	Makedonya egemenliği
M.Ö. 327	Makedon egemenliğinin sonu
M.Ö. 283	Bergama Krallığı'na geçişi
M.Ö. 229-182 (Apamea)	Bitinya Krallığı
M.Ö. 1096-1270 (Montania)	Roma işgaline uğraması
M.S. 395	Bizans Opikion eyaletine bağlanması
M.S. 1305 (Budamya)	Osmanlıların eline geçişi
Temmuz 1920	Yunan işgali
12 Eylül 1922	Mudanya'nın kurtuluşu
1923 - günümüz	Cumhuriyet Dönemi

Yazılı kaynaklardaki bilgilere ve arkeolojik verilere göre kentteki bilinen ilk yerleşim bölgesi Mudanya civarında bir tiyatro harabesiyle diğer bazı eserlerin bulunduğu "Pyrgos" Bergos denilen mevki ve Bithynia Kralı'na ait olduğu söylenen bir mezar, küp, avize gibi tarihi buluntulara rastlanan ilçenin doğusundaki Hisarlık tepesi mevkileridir (Üzümeri ve diğ. 1987). Bu buluntuların tespit edildiği bölgede Myrleia (Apameia) Antik kentinin yayılmış olduğu tahmin edilmektedir ve 24.1.1992 tarihinde T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir.

M.Ö. 75-74 yıllarında son bağımsız Bithynia Kralı Nikomedes'in ülkesini Roma İmparatorluğu'na bağışlamasından sonra Bithynia, Roma'nın eline geçmiştir (İzbırak,1982). Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra Batı Anadolu'daki küçük devletler Doğu Roma egemenliğine girmiştir. Bu devletler arasında Bithynia Devleti de bulunmaktadır. Dolayısıyla Apameia'da Doğu Roma sınırları içinde kalmıştır. Batı Roma'nın yıkılmasından sonra Bizans Döneminde Anadolu Thema adı verilen eyaletlere bölünmüş ve Opsikion eyaletine bağlı Apameia (Mudanya)'da hiristiyanlığın simgesi olan kiliseler yapılmıştır (Ceylan, 2003).

Haçlı seferlerinin başlamasıyla Kios (Gemlik) gibi Apameia (Mudanya)'nın da özel bir önem kazandığı görülmektedir. Ayrıca dördüncü Haçlı seferi sırasında 1204 yılında İstanbul'da bir Latin İmparatorluğu kurulması üzerine Fransızlardan oluşan bir haçlı ordusu, Konstantinopolis'ten (İstanbul) gemilerle Kios ve Apameia'ya aktarılmış ve bu iki kıyı kenti Anadolu'da Haçlı ordularının lojistik destek üssü olarak kullanılmıştır (Utku, 2001).

Yörede en önemli kültürel dönüşüm Türkler'in XI. yüzyıl sonlarında bölgeye girmesiyle başlamıştır. 1071 yılında Malazgirt Savaşından sonra Bölgeye Türk göçleri başlamış, Süleyman Şah 1075 yılında İznik'i ele geçirerek Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştur. Ancak 1097 yılında haçlılar bölgeyi geri almıştır (İzbırak, 1982).

Son haçlı seferlerinin İstanbul'a yönelmesi ve Bizans'ın başkentini ele geçirip yeni Latin kökenli bir devlet kurmasıyla Bizans Devleti, Güney Marmara ve Batı

Anadolu'ya çekilmiş, bu dönemde Latinler Mudanya'yı da ele geçirerek burada yeni bir şehir kurmuşlardır. Bölge sık sık Bizanslılar ve Anadolu Selçuklular arasında el değiştirmekle beraber 14. yüzyıla değin Bizans egemenliğinde kalmıştır (İzbırak,1982).

1299'da Osmanlı Beyliğini kuran Osman Gazi bu tarihten sonra Bursa ve çevresini egemenliğine katmaya başlamıştır. Mudanya ise Osmanlı Beyliği'ne Osman Gazi oğlu Orhan Bey zamanında 1321'de katılmıştır. İlçe, sonraki yüzyıllarda Hüdavendigar Vilayeti sınırları içinde yer almıştır (Faroqhi, 1993).

Osmanlı Beyliği tarafından ele geçirildiğinde ise, etrafı surlarla çevrilmiş bir kale kent görünümünde olan kent, Evliya Çelebi'nin (1941) Mudanya hakkında yazdıklarına göre üç cami, yedi mihrap mescidi, üç hanı, bir hamamı, iki çocuk mektebi, ikiyüz kadar dükkanı vardır. Halkı Rum'dur. Su ve havasının güzelliğinden Rum güzelleri çoktur. İnciri, üzümü, şırası meşhurdur. Hele sirkesi bütün dünyaya dağıtıldığından bu şehre (Dar-ül Hall) derler. Şehir deniz kıyısında geniş bir alana kurulmuş olup, kalesi alçak ve kapalı bir yerde taş bir binadır. 1321 yılında Orhan Gazi şehzadeliği sırasında babası Osman Gazi'nin izni ile bu kaleyi fethetmiş ve bir daha küftarın eline geçmesin diye yer yer yıktırmıştır. Günümüzde, bahsedilen kale ve surlardan hiç bir iz bulunmamaktadır.

Ondördündü yüzyıl ortalarında Osmanlı hakimiyetine giren kentin tarihindeki önemli fiziksel değişim ve gelişim süreci gerçekleşmiştir. Kenti ele geçiren Osmanlılar hem önemli bir ticaret merkezi olan iskeleye hemde mevcut olan Rum yerleşmesine hakim olabilmek amacıyla her iki noktayı da kontrol altına alabilecekleri günümüzde hala Eski Camii olarak mevcut olan noktadan başlayarak, doğu-batı yönünde ve tepeliklere doğru yayılmaya başlamışlardır. Bu dönemde kent yapısına çok sayıda dini, ticari ve idari yapı eklenmiştir. Mudanya'nın ilk camileri olan ve Rum yerleşimini hemen yakınında yer alan Tekke-i Atik Cami ve Eski Cami'den sonra yeni yerleşimler ve mahalleler oluşturulmaya başlanmış, mahalleler önem kazanmış ve kentteki ortak kullanım alanları da gelişmeye başlamıştır.

Şekil 3.7 Osmanlı döneminde sahilden Mudanya görünümü (Cüneyt Pekman Arşivi)

Onaltıncı yüzyıldan itibaren yerleşim doğuya doğru kaymaya başlamış, Giritli mahallesinin yerli mahallesiyle kesiştiği bölgeler kentin ana merkezi kimliğini kazanmıştır. Mudanya'nın liman kenti olmasından dolayı da liman etrafındaki pazarların oluşturduğu bölge, merkezi iş alanı olarak gelişmiştir. 17. yy'da Mudanya iskelesi yakınlarında, Yeni Han Çarşısı diye adlandırılan bir dükkan topluluğu olduğu bilinmektedir.

Çeşitli gelişmelere rağmen Osmanlılarda 17.yüzyılın başından 19. yüzyıla kadar gözlenen toplumsal durağan yapısı kentlerin mekansal yapılarında da oldukça statik bir manzaraya neden olmuştur (Dumont ve Georgeon, 1999). Bu durum çeşitli Osmanlı kentleriyle beraber Mudanya için de geçerlidir.

Mudanya'da yüzyıllar boyu yaşanan deprem, taşkın ve yangın felaketleri de pek çok yapının hasar görmesine ve bazılarının yok olmasına neden olmuş ve kent dokusunda kalıcı fiziksel değişimlere yol açmıştır. Örneğin, 1855 yılında Bursa depremi ve yine aynı yıl Gemlik ve Mudanya'da oluşan artçı depremlerden sonra büyük tahribat olmuş ve deprem sonrasında çıkan yangınlar sonucunda Mudanya merkezinin önemli bir kısmı yenilenmek zorunda kalmıştır. Bu yangınlar Osmanlı imparatorluğu sınırları içindeki

kentlerin fiziksel değişiminde oldukça etkili olduğundan "Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri" kitabında Yerasimos (1999)'un belirttiği gibi 1800'lü yılların ikinci yarısından itibaren yangınları önlemeye yönelik Tanzimat nizamnameleri uyarınca inşaat malzemeleri tuğla ve ahşap olmuştur (Yerasimos, 1999).

Şekil 3.8 Osmanlı döneminde Mudanya'dan genel bir görünüm (Cüneyt Pekman Arşivi).

Mudanya'daki ilk imar hareketinin 1863'te Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa'ya vali olarak atanmasından sonra başladığı söylenebilmektedir. Mudanya'da kayda geçen ilk belediye başkanı 1884-86 arasında görev yapmış Hacı Tahir'dir. Öncesinde başkanlar Rumlardan seçilmiştir. 1869 yılında ise Mudanya Belediye Teşkilatı kurulmuştur (Üzümeri ve diğ., 1987).

Osmanlı yönetimi, Tanzimat reformlarını başkent dışında da uygulamaya karar vermiş, bunun için pilot bölge seçilen ve merkezi Bursa olan Hüdavendigar Eyaleti'ne Ahmet Vefik Paşa'yı atamıştır. Ahmet Vefik, bu işin yanısıra kentin restorasyonu ve yeniden inşasıyla da uğraşmış ve 1860-1882 yılları arasında yeni bir şehircilik ve mimarlık idealine, Tanzimat'ın modernlik ve Osmanlılık idealine uygun bir yeniden inşa çerçevesinde Bursa'ya eski görkemini kazandıracak bir restorasyona girişmiştir. Abdülaziz'in 1861'deki ziyareti için Bursa-Mudanya yolu genişletilmiştir. Mudanya Bursa'nın başlıca iskelesi olduğu için, eyalet merkezine denizden mal ve yolcu girişi

kolaylaşmıştır. Bu dönemde Bursa'nın Osmanlı kent dokusunda köklü değişiklikler yapılmıştır. Kentin ana sokakları genişletilmiş, yükseltilmiş ve çıkmazlar kaldırılmıştır. Büyük yangınlardan sonra mahallelerin yeniden kurulmasında İstanbul'da olduğu gibi yeni şehircilik ilkelerine uyulmuş, yani dik açılı planlar kullanılmıştır (Saint-Laurent, 1999). Bu dönemde Bursa'da uygulanan yeni dik planlı mahallelerin etkisi Mudanya'da da görülmüş, 1855 depreminden sonra büyük zarara uğrayan Giritli Mahallesi ızgara kesim planına göre İtalyan bir mimar tarafından yeniden yapılandırılmıştır.

Şekil 3.9 Eski belediye binası ve meydan (Mudanya Belediyesi Arşivi)

Bu yüzyılda artan nüfus için ızgara planlı mahalleler tüm Osmanlı kentlerinde görülmeye başlamış, yeni gelişen bu mahallelerde tekerlekli araçlarla ulaşıma, su ve kanalizasyon hizmetlerinin kolaylıkla götürülmesine olanak veren düzgün yollar yapılmıştır. At arabasının yaygın olarak kullanılmaya başlaması ile geleneksel kent merkezinin uzağında yeni mahalleler oluşmuş, kent çevresinde bağ evleri yapılmıştır (Durak, 2003).

Mudanya'daki konut alanlarının oluşmasında etnik ve dinsel gruplar 15. ve 16. yüzyıllarda olduğu gibi, 17. yüzyılda da etkili olmuştur. Mudanya'da da 17. yüzyılın sonunda Müslümanların yerleştiği yerli mahallesi oluşmaya başlamış, Halil Ağa Evi

(1644), Abdülvehip Efendi evi (1649), Bıçkıcı İslam Ağa Evi (17 yy.sonu), Tahir Paşa Konağı (1725) gibi bugün de ayakta kalan evlerin yanısıra, mahalle yukarı ve yanlara doğru genişlemeye başlamıştır.

Osmanlının ilk raylı sistemi olan Bursa-Mudanya demiryolu hizmete açılması da kent dokusunda önemli bir değişime yol açmıştır. 1873 yılında Mudanya'da demiryolu çalışmaları başlatılmış, 1892 yılında Bursa -Mudanya Demiryolu'nun işletmeye açılmıştır. 1874 yılında önceden gümrük binası olarak kullanılan mekan istasyon binasına dönüştürülmüştür.

Bursa-Mudanya hattının güzergahının bağ ve bahçeler arasından geçtiği, Bursalı'ların bu yeşilliklerle başbaşa kalmak için yazın kenarları açık vagonlarla yolculuk yaptığı anlatılmaktadır (Durak, 2003). Mudanya Gar Binasından yaklaşık 10 km. uzaklıkla bulunan Yörükali mevkii ise 1953 yılında demiryolunun sökülüp kaldırılmasına kadar Mudanya için mesire yeri olarak kullanılan, Hıdırellez şenlikleri ve köy bayramının da düzenlendiği bir rekreasyon alanı olarak önem taşımıştır (Şekil 3.8).

Şekil 3.10 Mudanyalıları Yörükali Mevkii'ndeki şenliklere götüren açık vagonun 1934 yılına ait bir fotoğrafı (Cüneyt Pekman Arşivi)

19. yüzyılda ayrıca kent içi ulaşımda atlı arabalar kullanılmaya başlamış ve kent dokusunu etkileyen önemli ulaşım araçları olarak yer almışlardır (Dostoğlu ve Oral, 1999).

Yollar at arabalarına uygun olarak genişletilmiş, ızgara plan tipinde kurulan mahalleyle bağlantı sağlayan cadde oluşturulmuştur. Bu caddenin günümüzde de ana ulaşım arterlerinden birini oluşturması nedeniyle 19. yüzyıldaki bu çalışmalar, kentin ilerideki gelişimine doğru yapılan atılımlar olarak değerlendirilebilmektedir. Bir toplu taşıma alternatifi olarak Mudanya-İstanbul deniz taşımacılığının başlatılması ise 1908 yılına denk gelmektedir.

19. yüzyılın ikinci yarısında kentlerin fiziksel yapısının yanısıra sosyo-ekonomik yapısında da değişiklikler görülmüş; kentlerdeki tarımsal ürünler, Avrupa'da hızla gelişen sanayinin talebi sonucunda, iç pazarlardan dış pazarlara yönelmiştir. Bölgelerarası ticaret ile birlikte mal akım ilişkileri ve yönü de değişme göstermiş, bu sayede demiryolları Anadolu'ya girmiştir. Avrupa ülkeleri ile imzalanan ticaret anlaşmaları gereği Avrupa Sanayi Ürünleri, Anadolu iç pazarında satılmaya başlanmış, böylece kentlerdeki zanaatlar çökmüştür. Ulaşım kolaylıkları nedeniyle ilk önce İstanbul ve Anadolu'nun kıyı bölgeleri, daha sonra da demiryolunun ulaşabildiği iç bölgeler ithal edilen malların rekabetinden etkilenmiştir. Bununla bağlantılı olarak Bursa ve Mudanya'da da ipekli kumaş dokuyan imalathanelerdeki tezgah sayısı giderek azalmıştır (Pamuk, 1999).

İpekböceği yetiştiriciliğinin Mudanya'da önemini kaybetmesi, önce konut mimarisindeki ara katları ortadan kaldırmış veya kışlık mekanlara dönüştürmüş, sonra mahalle aralarında mevcut olan dut ve akasya ağaçlarının yol genişletmek amacıyla yavaş yavaş ortadan kaldırılmalarına neden olmuştur (Akbaş, 2005).

Şekil 3.11 Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nde eskiden varolan akasya ve dut ağaçları (Cüneyt Pekman Arşivi)

Cumhuriyet'in ilanından sonra ise savaşta yitirilenler ve mübadele (1923-1926) sonucunda kent nüfusunda azalma olmuştur. Bu yüzden kentte yeni konut alanları sınırlı olarak bazı bölgelerde gelişmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Mudanya'da halka ait mekanlarının yapılandırılmasına hız verilmiş; 1923 yılında Şükrü Çavuş İlköğretim Okulu, 1932 yılında 12 İlköğretim Okulu ve 1937 yılında Şaziye Rüştü Hastanesi'nin açılışı yapılmıştır. Kentsel açık alanlarla ilgili önemli bir çalışma ise yine 1937 yılında gerçekleştirilmiş, Mütareke Evi'nin önünde ve yanındaki evler istimlak edilerek Mütareke Meydanı ve Mütareke Parkı oluşturulmuştur ve mekan, iskele meydanından sonra, kentin ikinci önemli toplanma meydanı haline gelmiştir.

1945 yılında ise, şimdiki Koç Otel'in bulunduğu arsada halkın rekreasyon ihtiyacını karşılamak amacıyla Mudanya Belediye Gazinosu yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, kentlere anıtsal bir görünüm vermek için anıtların çevresi boşaltılarak meydan düzenlemeleri yapılmış, denetimi sağlamak için yollar genişletilmiş, düz akslar oluşturulmaya başlamıştır. İskele meydanında yer alan kent parkının arazisinin 1953 yılında Tekel İşletmelerine verilmesinden sonra parkın bir kısmına Tekel Binası yapılmış, diğer kısmı ise binaya ait özel bahçe olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde de Tekel Bahçesi kent merkezindeki nadir yeşil alanlardan biridir.

Şekil 3.12 Günümüzde Tekel Bahçesi olarak kullanılan eski kent parkının 1936 yılından bir görünümü

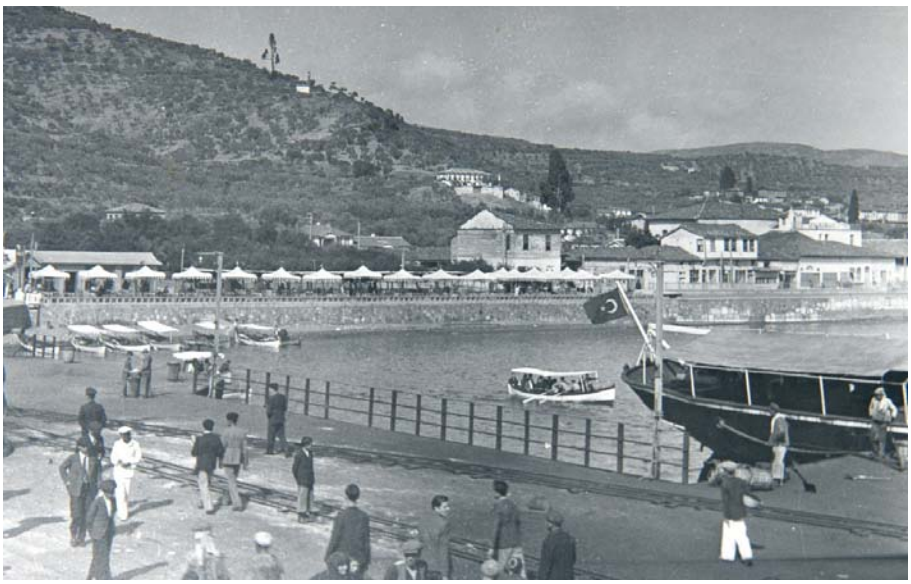
Eskiden iskelenin tam karşısında yer alan Müslüman mezarlığı ise, kentin yukarılarında yer alan şimdiki yerine taşınmış, yerine geniş bir meydan yapılmıştır. 1981 yılına kadar meydanda yer alan ve Mudanya'nın tek heykeli olan İnönü Heykelini ise Mudanya için hayırsever Hayri İpar ısmarlamıştır. İpar, bu heykelin Mütareke Binası önüne konulmasını, büyük kurtarıcımız Atatürk'ün heykelinin ise İskele meydanına konulması için heykeltıraş Nusret SUMAN'a sipariş vermiştir. Her 2 heykel bitip de Bursa'ya geldiğinde devrin Valisi Mudanya için 2 heykelin fazla geleceğini ileri sürerek Atatürk Heykeli'ni, Mudanya'ya göndermemiştir (Anonim, 2003b).

Cumhuriyet döneminde tüm yurtta olduğu gibi Mudanya'da da bir sanayi hareketi başlamış, 1953 yılında Tekel Yaprak ve Tütün İşletmeleri Mudanya'da hizmete girmiş, hemen ardından 1954 yılında Jüt Fabrikasının temeli atılmıştır. 1962'de Bursa Organize Sanayi Bölgesi kurulmuş ve Mudanya Limanı deniz yoluyla Avrupa ve İstanbul'dan gelen hammadde ve sonrasındaki ürünlerin taşınmasında Bursa'nın en önemli limanı konumunu güçlendirerek sürdürmüştür. Mudanya'nın günümüzde de en büyük iş istihdamını sağlayan Siemens Fabrikası ise, 1966 yılında hizmete açılmıştır. Fabrikanın kurulduğu bölge ise, öncesinde Mudanya halkı için İncirdibi olarak bilinen en önemli plaj, kamp ve mesire yeri iken fabrika arazisine dönüştürülmüştür (İnan, M., 2004).

Mudanya'nın rekreasyonel potansiyeli ve sahili açısından en önemli alanının Petrol Ofisi Dolum Tesisleri ve Siemens Fabrikası olarak tahsis edilmesi ve öncesinde 1953 yılında Tekel binası yapılmak amacıyla kentin en önemli kent parkının rahatça gözden çıkarılması, dönemin kentsel açık alanlara bakışını değerlendirmek açısından önemli ipuçları taşımaktadır.

Mudanya'da 60 yaşın üzerinde olanların anlattıklarına göre, 1940'lı yıllarda İncirdibi, İskele, Arnavutköy, Burgaz, Sırakayalar, Uzunyalı ve Kocakarı gibi plaj ve dinlenme alanlarına gidenleri taşıyan tenteli, çift kürekli sandallar; kentin denizle bağlantısını canlı tutan ve ulaşımı sağlayan en önemli araçlardı (Şekil 3.13). Hatta bu sandallar akşamları denizde demir atar, sahil boyunca yer alan Belediye'ye gazinosundaki sazlı-sözlü eğlencelere fenerler altında eşlik ederlerdi. Günümüzde ise Mudanya içi ulaşımda deniz bağlantısı tamanen kesilmiştir ve taşımacılık minibüslerle yapılmaktadır. Sahildeki Belediye Gazinosu ise yerini, 1990 yılında şimdiki Koç Otel ve restoranlara bırakmıştır.

1950'li yıllarda kentin simgesi olan özel kayıklar ise kayıkhanelerin bulunduğu sahil şeridinin 1984 yılında doldurularak İnönü Bulvarı'na dönüştürülmesiyle sekteye uğramış, Arnavutköy'de 1983 yılında düzenlenen Balıkçı Barınağını uzak ve elverişsiz bulan kent sakinleri, kayıklarını yavaş yavaş elden çıkarmışlardır (Akbaş, 2005).

Şekil 3.13 Belediye Gazinosu ve tenteli kayıklar (1940'lı yıllar) (Mustafa Öz Arşivi)

1975 yılından sonra kentte yaşanan bir diğer gelişme ise betonarme konutların ahşap ve karkas binaların yerini alması ve Mudanya'nın hızla betonlaşmaya başlamasıdır. Kentte konut alanları çoğalırken, kent merkezindeki yeşil alanların miktarında önemli bir artış görülmemiştir. 1975 yılında Eski Hükümet Konağı'nın yanmasından sonra yerine belediye önündeki küçük park yapılmış, önü meydan olarak düzenlenmiştir. Bu meydanda betondan yapılmış ve üzerinde saat bulunan bir heykel yer almaktadır.

Uzun süre Bursa'nın iskelesi olan Mudanya'nın gelişimi, karayollarının öne çıkması ve Gemlik ve Yalova'nın karayoluyla Bursa'ya bağlanarak Mudanya'dan hızlı bir gelişme göstermesi ve Mudanyanın hem Bursa ile tren hem İstanbul ile denizyolu bağlantısının ikincil konuma düşmesi nedeniyle olumsuz yönde etkilenmiştir.

Ancak 1970'li yıllardan sonraki sanayileşme süreci ve deniz turizmi ile kent yeniden canlanmış ve nüfusunda artış gözlemlenmiştir. 1982 yılında Mudanya'yı Bursa'ya bağlayan çift şeritli asfalt yolun hizmete açılmasından sonra ise deniz kenarı olması ve ikliminin güzelliğinden dolayı sayfiye yeri olarak popülerlik kazanmış, yazlık evler ve yeni yapılaşma hızlanmıştır.

Demirhane mevkinde emeklilerce yapılan yazlık evlerle başlayan betonlaşma, zaten topografik koşullar nedeniyle kentsel yeşil alan sıkıntısı yaşayan kentte gerekli yeşil alan standartına erişilmesini engellemiştir. Kentin deniz kenarından başlayarak 15 km. içeriye kadar doğu-batı yönünde uzanan zeytinlik alanları yerini yapılara bırakarak kaybedilmiştir. Kentsel açık alanların yakınında inşa edilen çok katlı binalar ise görsel ulaşılabilirliği bir ölçüde engellemiştir. 1979-1980 yılları sonrası Atatürk Parkı'nın arkasındaki sitelerin yapılmaya başlandığı yıllardır. Mudanya'da özellikle 1980'lerden sonra başta stadyumun arkalarına uzanan yapılaşma olmak üzere, kentin Bursa girişinden Arnavutköy sırtlarına kadar bölge yeni apartmanlar ve sitelerle kaplanmaya başlamış ve oldukça hızlı bir yapılaşma sürecine gidilmiştir (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 Mudanya'da 1980 sonrası yapılaşma görünümleri

Bir zamanlar köy durumunda bulunan Arnavutköy, günümüzde Mudanya'nın bir mahallesi haline gelmiş, benzer gelişme Güzelyalı (Burgaz)'da gerçekleşmiştir. Mahalle olarak Mudanya'ya bağlanan Burgaz, daha sonra belde konumu verilerek bağımsız belediye olmuştur. Bursa doğrultusundaki zeytinlikler de zamanla sökülerek, yerine yeni mahalleler kurulmuştur. Göynüklü, Bademli, Çağrışan gibi köylerde de villa tipi yapıların bulunduğu yeni yerleşim yerleri oluşmuştur.

Kentteki yapılaşma günümüzde de imar planı doğrultusunda ve doğu–batı yönünde kıyıya paralel olarak devam etmektedir.

3.3.3.1 İmar Planları Aşamaları

Mudanya hakkında, Mudanya Belediyesi ve Bursa İller Bankası'nın yaptığı çalışmalardan Cumhuriyet sonrasında yapılan imar planı çalışmaları konusunda bilgi edinilmektedir.

Mudanya Belediyesi arşivinde bulunan ilk kadastro çalışması 1928 yılına dayanmaktadır. 1/500 ölçeğinde ve Osmanlıca olarak hazırlanan bu paftalar hiçbir koordinat sistemine uymamaktadır. 1975 yılında 1/1000 ölçeğinde hazırlanan kadastro paftaları mevzii koordinat sistemine bağlı olarak, 1975-1976 yıllarında 1/2500 ölçeğinde hazırlanan fotogrametrik kadastro paftaları ise ülke koordinat sistemine bağlı olarak oluşturulmuştur.

İlk imar planı olarak adlandırabilecek veriler ise 1969 yılına aittir. 1/2000 ölçeğinde koordinatsız olarak ve 1 pafta olarak hazırlanan harita bir çeşit yol istikamet planı olarak ta tanımlanabilmektedir. Halihazır harita mevcut değildir (Şen, 2004).

Müh.Müteahhit İlhan Serpen'e hazırlatılan 1/1000 ölçekli, 7 paftadan oluşan Mudanya İlçesi halihazır haritaları, İller Bankası tarafından incelenerek 27.07.1970 tarihinde onaylanmıştır. İlçenin büyüyüp gelişmesiyle halihazır paftalara ilave olarak hazırlanan paftalar 11.04.1980 tarihinde onaylanmıştır. 30.11.1984 yılında yine İller Bankası tarafından hazırlatılan 1/1000 ve 1/5000 ölçekli imar planları ise Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmıştır. 1985 yılında ise 3194 sayılı madde ile imar kanunu onama yetkisi belediyelere geçmiştir (Şen, 2004).

İller Bankası'nın 1984 yılında onayladığı imar planının zamanla ihtiyaçlar karşısında yetersiz kalması yeni bir imar planı hazırlanmasını gerektirmiştir. Şehir Plancısı Gülay Bozkurt tarafından hazırlanan revize imar planı 18.06.1992'de Mudanya Belediyesi tarafından onaylanmıştır. Bu planda Güzelyalı Mudanya'ya bağlı mahalle pozisyonunda bulunmaktadır. 1994 yılında ise Güzelyalı Belde Belediyesi olarak Mudanya'dan ayrılmıştır. 1992 Mudanya + Güzelyalı Revizyon Plan raporuna göre kişi başına 7 m² yeşil alanın düştüğü görülmektedir (Artuner, 1992).

1995 yılında halihazır haritalar komple revize edilmiştir ve 1996 yılında imar planı revize edilmiş planların üzerinde güncelleştirilmiştir. 1999 Marmara depremine kadar bu planlar uygulanmış ve deprem sonrası hazırlanan Jeolojik Etüt Raporu Bayındırlık Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü'ne onaylatılmıştır. Mudanya İmar Planının Jeolojik Etüt Raporuna uygun hale getirmek için son güncellemesi ise 2003 yılı Şubat ayında yapılmıştır. Etüt raporuna göre bölgenin 1/3'ünü kapsayan kıyıya yakın yerler ve dik yamaçlar ayrıntılı etüt gerektiren alanlar olarak belirlenmiştir ve bu araştırmanın yapıldığı 2004 yılı sonları itibarıyla çalışmalar hala devam etmektedir. Etütün tamamlanmasından sonra tekrar bir revizyon yapılacaktır (Şen, 2004).

Ayrıca 1984 yılında kabul edilen Mudanya Kentsel Sit Alanını da içeren ve 3 paftadan oluşan koruma amaçlı imar planı 1992 yılında onaylanmıştır. Mudanya Arkeolojik Sit

Alanı ise, 1992 yılında ilan edilmiştir. Henüz Arkeolojik Sit Alanı ile ilgili herhangi bir planlama çalışması bulunmamaktadır. Son olarak 24 Temmuz 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa göre Mudanya, Bursa Büyükşehir Belediye'sine dahil edilmiştir. Bu kanuna göre 1 / 25000 ve 1 / 5000 ölçekli haritalar Büyükşehir Belediyesine, 1 / 1000 ölçek haritalar ise ilçeye ait olarak hazırlanacaktır (Şen, 2004).

Günümüzde yerleşmenin belediye mücavir sınırları içerisinde kalan kısmında tüm yapılaşma ve inşaatlar, Mudanya Belediyesinin hazırladığı ve 30.11.1984 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı'nca onaylanan imar planına ve revizyonlarına göre yapılmaktadır. Kent dışındaki yapılaşmalar ise mevzii imar planı ve ilave imar planlarına göre yapılmaktadır. 1984 yılında yürürlüğe giren imar planı gereksinimlere yanıt veremediğinden, 1992 yılında revizyon çalışması yapılmıştır ve 2003 yılında tekrar güncellenmiştir. Kentin eski yerleşim alanlarında konutlar hemen kıyıdan itibaren başlamıştır ve Osmanlı ve Rum mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. Bu eski yerleşim tarzı yapılaşma genellikle Halitpaşa, Karafatma, Mütareke, Şükrü Çavuş, Rüştü İpar mahallelerinde görülmektedir. Buralarda bugün kentsel sit alanı olarak ayrılmış koruma bölgesi hariç yapılaşma izni verilmektedir ve bu alanlarda en fazla zemin+beş kat dikey yükseklik onaylanmaktadır.

1984 imar planına göre Mudanya ve çevresindeki yapılaşma özellikleri; Güzelyalı'da köyiçi bitişik nizam yapılaşma, köy dışı ayrık bahçeli nizama göre yapılaşmakta ve bu sahada en fazla beş kat yüksekliğe izin verilmektedir. Eski yerleşim sahaları haricindeki yeni yapılaşma sahalarında kıyı kenar çizgisinden 10 m. sonra inşaata izin verilmektedir. Yeşil alanlar plandaki esaslara göre düzenlenmektedir (Artuner, 1992).

Mudanya'nın kentsel dokusunun 1985 yılında 3194 sayılı maddenin yürürlüğe girmesi ve imar yetki devrinin belediyeye verilmesi ile bozulmaya başladığı söylenebilmektedir. Mudanya'da 1980 yılı sonrasında konut açığını kapatmak için toplu konut alanları planlanmamış, özellikle 1982 yılında Bursa-Mudanya yolunun yapılmasıyla ve İmar planının geç onaylanıp uygulamaya konulmasıyla bu aşamaya kadar konut sayısında ve çarpık yapılaşmada hızlı bir artış olmuştur. Bölgede bugün sit alanı olarak ayrılmış alanlar hariç gerekirse yapılaşma izni verilmektedir.

3.3.3.2 Koruma Kararları (Kentsel Sit ve Arkeolojik Sit Alanı Kararları)

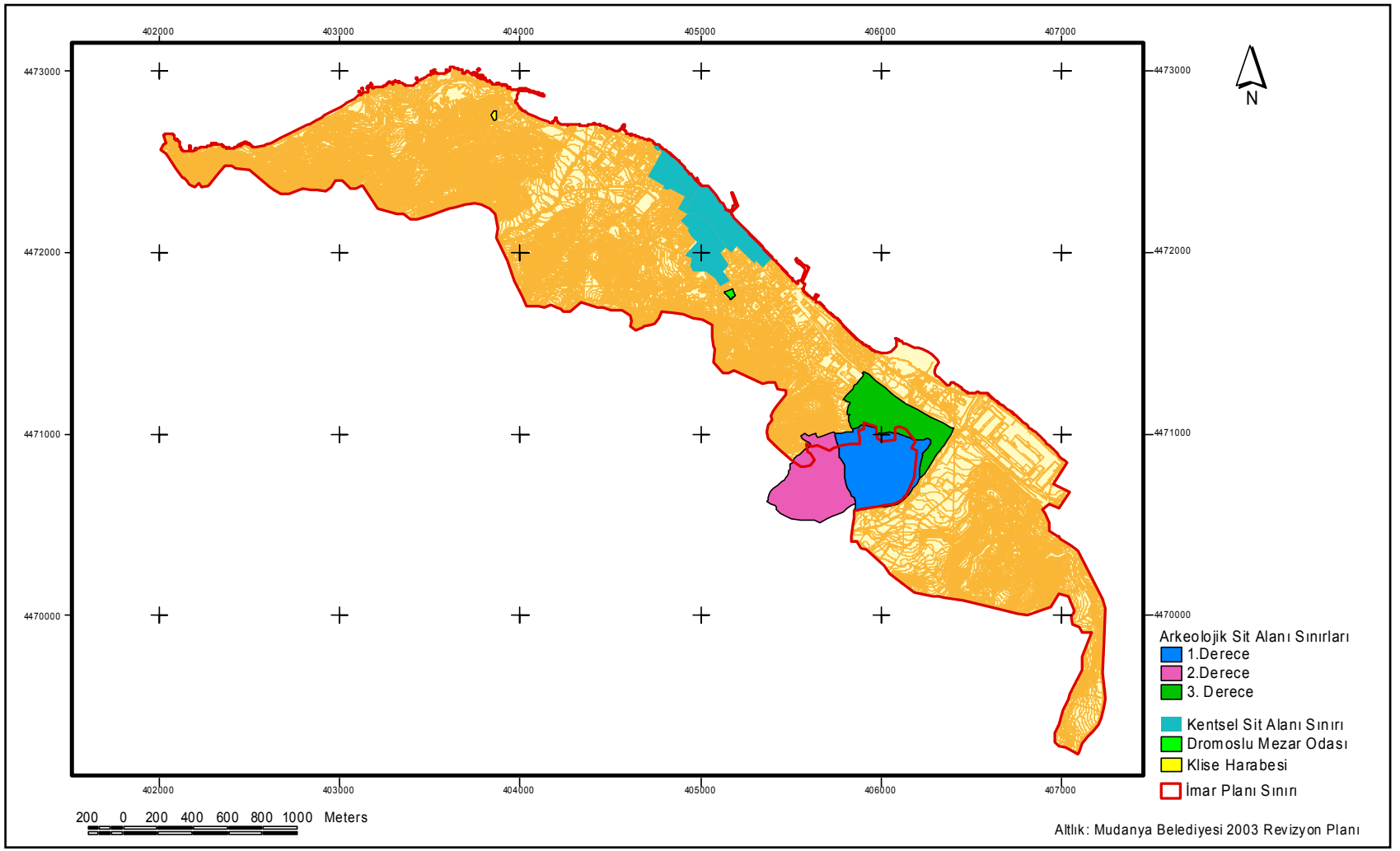
Kültür Bakanlığı'nın yetkisi kapsamında 2863 sayı ile 21 Temmuz 1983 tarihinde yayımlanarak, 3386 sayı ve 17 Haziran 1987 tarihinde birtakım değişiklikler yapılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, sit alanları ile ilgili düzenlemeleri içermektedir.

Sit Alanları ise tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari, vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi olayların meydana geldiği yerler ve tespiti yapılmış doğal özellikleri ile korunması gereken alanlardır ve kentsel sit, arkeolojik sit, tarihi sit ve doğal sit alanları olarak ayrılmaktadır.

Araştırma alanı olan Mudanya'da kentsel sit alanı ve arkeolojik sit alanı olmak üzere iki farklı koruma kararı bulunmaktadır. Kentsel Sit Alanı 155 ha, Arkeolojik sit alanları ise 58 ha.lık bir alana yayılmaktadır. Şekil 3.15'te koruma alanlarının kent içindeki konumları ve sınırları gösterilmektedir.

Mudanya Kentsel Sit Alanı ilçe merkezinde Rum ve Osmanlı konutlarının yoğun halde bulunduğu bölgeyi kapsamaktadır. Mudanya'nın kentsel sit alanını T.C. Kültür Bakanlığı, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 1987 yılında tespit etmiş ve 1992 yılında da Koruma Amaçlı İmar Planı'nı onaylayarak kent içinde 32 adet anıtsal yapı ve 239 adet sivil mimarlık örneği yapıyı tescil etmiştir. Ayrıca, yine aynı yıl içerisinde, arkeolojik sit alanları da belirlenmiştir.

Yurdumuzda ilk olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 28.06.1998 tarih ve 25 no'lu kararı ile anıt ağaçların tanımı ve korunmasına ait açıklamalarıyla bu nitelikteki ağaçların 2863 sayılı yasanın 6.maddesi uyarınca "Korunması gerekli Anıt Ağaç" olarak tescil edilmesine karar verilmiştir (Uzun, 1996). Çalışma alanında da eşine az rastlanır sivil mimarlık örneği yanısıra; çınar ve selvi ağaçları da doğal anıtlar arasında yer almaktadır. Mudanya'nın kentsel sit alanları dahilinde bulunan tescilli anıtlar ve sivil mimarlık örneklerinin tam listesi EK 2'de verilmiştir.

Şekil 3.15 Mudanya Koruma Alanları sınırları

Myrleia antik kent merkezinin bugünkü Mudanya'nın 1-2 km doğusunda kurulduğu yapılan inceleme ve buluntularla saptanmıştır. Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19.12.1991 gün ve 2570 sayılı görevlendirmesi ile arkeolog grubunun bölgede yaptığı tesbitlerden Myrleia Kent Akropolünün yerleşime hakim en yüksek tepede kurulduğu belirlenmiştir. Bursa K.T.V.K. Kurulu'ndan arkeolog Erdal Korkmaz'ın 24.12.1991 tarihli raporunda "Siemens ve Petrol Ofisi" tesislerinin yer aldığı alanın güneyinde mevcut karayolunun Mudanya'ya girişte sol tarafında Bithynia bölgesinin önemli kentlerinden biri olan Myrleia kentinin bulunduğu belirtilmektedir. Tesbit çalışmaları sırasında; yerleşime hakim en yüksek tepede bulunan Akropol'de yoğun boyalı-boyasız seramik, yapı kalıntısı izleri ve surlara ait olduğu düşünülen iri blok kesme taşlara rastlanmıştır. Tesbit çalışmalarını yapan teknik ekip, seramik kaplara ait parçaların Hellenistik, Roma ve Bizans yerleşimlerinin olduğunu belirlemeye yarayan ince işçilik sergilediklerini belirtmektedir. Ayrıca antik Myrleia kentinin olması gereken limanı ve liman çevresi yerleşiminin sanayi yapıları (Siemens, Petrol Ofisi, vb.) ve konutlar altında kalmış olması olasılığının yüksek olduğu sanılmaktadır.

Antik kentin yayılma alanlarının tesbit edilmesinin ardından K.T.V.K.Y. Kurulu'nun 04.03.1988 gün ve 6 sayılı ilke kararı doğrultusunda I., II., III. Derece Arkeolojik Sit Alanları belirlenmiştir. Mudanya ilçesi Musa bey mahallesi, 1 pafta 24 ve 148 adada yer alan 2863 ve 3386 sayılı yasalar kapsamındaki korunması gerekli kültür varlığı **Dromoslu Mezar Odası** ve yayılma alanı olan 1 pafta 24 ada 7,8,9,10,11,12,13,19,20,21,22,25 parseller ile 1 pafta 148 ada 6,7,8,9, parsel sınırları K.T.V.K.Y. Kurulunun 04.03.1988 gün ve 6 sayılı ilke kararı doğrultusunda I. derece arkeolojik sit alanıdır. Bursa K.T.V.K.K.'nun 24.01.1992/2272 tarih ve sayılı kararı Ek 3'de verilmektedir.

Denize hakim tepeler üzerinde kurulmuş Myrleia antik kentinin artık günümüzde yüksek apartmanlarla yanyana bulunmaktadır. Antik kentin bulunduğu yamaçların deniz manzarasına hakim oluşuyla yapılanmanın daha da genişleyeceği düşünülmektedir.

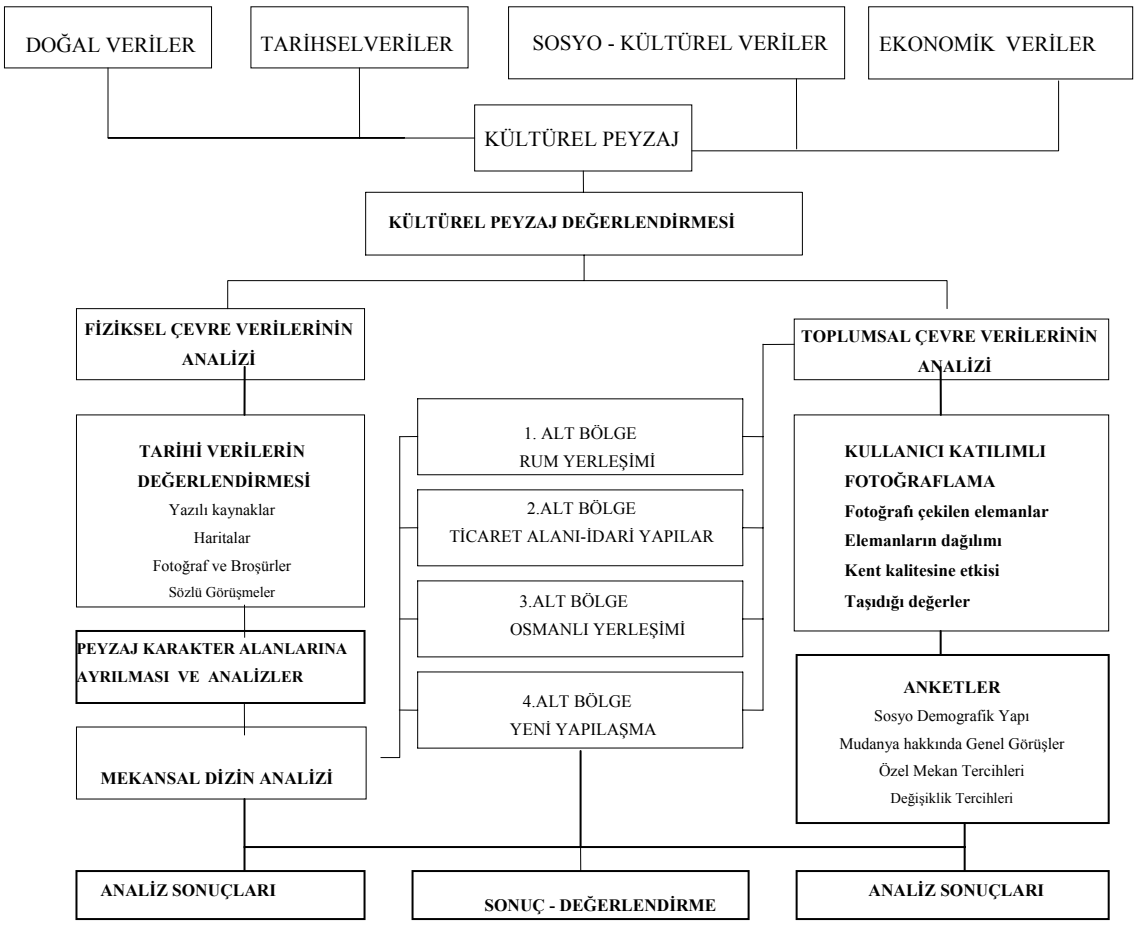
3.4 YÖNTEM

Araştırmada ilk olarak kültürel peyzajların değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlere dair bir literatür araştırması yapılmış ve Mudanya için kültürel peyzaj yaklaşımı belirlenmiştir. Kentin kültürel peyzaj özelliklerine göre değerlendirilmesinde ilk aşama olarak, araştırma alanı peyzaj karakter alanlarına ayrılarak incelenmiş, ikinci aşamada ise, kullanım ve kullanıcıya ait özellikler ile kullanıcıların peyzaj tercihlerinin ve önceliklerinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Mudanya'nın kültürel peyzaj değerlendirilmesi yapılırken Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da yapılan kültürel peyzaj değerlendirme yaklaşımını yansıtan örnekler esas alınmıştır. Bu amaçla A.B.D. sınıflamasına göre "Tarihi Yöresel Peyzaj" olarak kabul edilen ve aynı zamanda 19. yüzyıldan günümüze kadar tarihi yerleşimler ve geleneksel mimari açısından da önemli özellikler taşıyan "Ebey's Landing Ulusal Tarihi Rezerv Alanı" envanter içeriği ve Le Notre Kültürel Peyzaj Çalışma Grubu (2005)'nun kültürel peyzaj değerlendirme çizelgeleri rehber olarak alınmıştır. Analiz aşamasında yer alan Peyzaj Karakter değerlendirilmesinin içeriğinde ise "Ebey's Landing Ulusal Tarihi Rezerv Alanı" kültürel peyzaj yoRumlama rehberinin yanısıra İngiltere ve İskoçya genelinde yasal olarak tanınan "The Countryside Agency" ve "Scottish Natural Heritage" organizasyonlarının hazırladığı ülke genelinde kültürel peyzajların değerlendirilmesinde kullanılan "Peyzaj karakter Değerlendirme Rehberi"nden yararlanılmıştır (Swanwick,2002).

Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlerden ilki, yöre halkının Mudanya için önemli olduğuna inandıkları ve kent açısından özellikle korunması ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündükleri peyzaj elemanlarını ve bunlara yönelik taşıdıkları değerleri değerlendirmeye yönelik "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" çalışmasıdır.

İkinci yöntem, yine yöre halkının gözünden Mudanya'nın olumlu ve olumsuz yönleri ile kentteki doğal ve kültürel çeşitliliği korumak ve geliştirmek için yapılacak değişiklikleri değerlendirmeye yönelik bir anket çalışmasıdır.

Şekil 3.16 Tez yöntem şeması

Üçüncü yöntem ise, özellikle fiziksel çevre analizi amacıyla bilgisayar ortamında "Arcview – axwomen" programı yardımıyla mekansal dizin verilerinin belirlenmesidir. Farklı zaman dilimlerinde ve sırasına dikkat edilmeden kullanılan bu yöntemler birbirleriyle sonuç analizleri açısından ilişkilendirilecektir.

3.4.1. Çalışma Alanı İçin Kültürel Peyzaj Yaklaşımı

Son yıllarda kültürel peyzajlar konusunda çalışanların ortak platformlardaki tartışmalarından elde ettikleri sonuç, kültürel peyzajlarla ilgili konuları farklı açılardan yansıtan disiplinlerarası bir perspektifle çalışılması gerektiğini göstermektedir. Kültürel peyzajlar sürekli değişim içinde olduklarından, bu konuya yaklaşım da dinamik bir perspektif gerektirmektedir. Kültürel peyzajlar mevcut duruma oldukça odaklı olup, içeriği ve planlama yaklaşımları değişiklik göstermekle beraber tüm kültürel peyzajlara uygulanabilir genel bir çerçevede değerlendirilebilirler ve bu bilgiler ulusal ve

uluslararası ortamlarda paylaşılabilmektedir. Günümüzde planlama içerikli birçok konu uluslararası ve Avrupa standartlarında değerlendirilme standartına kavuşturulmaktadır ve kültürel peyzajlar içinde ortak bir dil gereksinimi vardır. Tablo 3.8 ve Tablo 3.9'da Le Notre Avrupa Peyzaj Mimarları iletişim ağının Nisan 2005 yılında Budapeste'de düzenlediği bahar toplantısında "Kültürel Peyzaj" çalışma atölyesinin belirlediği kültürel peyzajlar hakkında kültürel peyzaj değerlendirmesi aşamaları yer almaktadır. Bu amaçla kültürel peyzaj kavramı; kültürel peyzaj teorisi ve peyzaj analizi olmak üzere iki temada ele alınmıştır. Bu tablolarda kültürel peyzajla ilgili konular ve bu konuların bilgi, kavrama ve uygulamalar yönünden önemi belirtilmektedir.

Tablo 3.8 Kültürel Peyzajlar:Teori (Bell, 2005)

	1.Aşama			**2.Aşama**		
	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Bilgi	Kavrama	Uygulama
Tarih / Evrim						
Uluslararası	++			++	++	++
Ulusal Çerçeve	++	++	++	++	++	++
Tarihi ve Güncel Süreçler	++	++		++	++	
Alan Kullanımı						
Tarih / Peyzaj arkeolojisi	+			+	+	
Alan Kullanımı	+			+	+	
Yerleşim	+			+	+	
Toplum/ altyapı	+			+	+	
Peyzaj Ekolojisi						
Peyzaj Süreçleri	++	++		++	++	++
Peyzaj Algılanması						
Değer	+	+		+	+	
Tercih	+	+		+	+	
Sembolizm	+	+		+	+	
Sanat ve folklor	+	+		+	+	
Kimlik	+	+		+	+	
Doğa/Kültür İlişkileri	+	+		+	+	
Estetik						
Psikoloji	+					
Felsefe	+					
Avrupa Peyzaj Değerlendirmesi	+	+		+	+	

Tablo 3.9 Kültürel Peyzajlar: Analiz (Bell, 2005)

	1.Aşama			**2.Aşama**		
	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Bilgi	Kavrama	Uygulama
Peyzaj Karakter Değerlendirmesi						
Peyzajı yoRumlama	++	++	++	++	++	++
Mekansal analiz	++	++	++	++	++	++
Estetik tanımlama	++	++	++	++	++	++
Halk Katılımı						
Değerleme/Değer biçme	+	+	+	+	+	+
Kültürel algılama	+	+	+	+	+	+
Araçlar ve Teknikler						
Haritalama	++	++	++	++	++	++
Arazi sörveyi	++	++	++	++	++	++
Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS)	+	+	+	+	+	+
Tarihi harita yoRumlama	+	+	+	+	+	+
Hava fotoğrafları/ yoRumlama	+	+	+	+	+	+
Metodoloji						
Sistematik organizasyona bağlı sentezler	++	++	++	++	++	++
Veri sınıflandırması	+	+	+	++	++	++
Sentez	++	++	++	++	++	++

Tablolarda (+) basit düzeyde, (++) orta düzeyde bilgi, kavrama ve uygulama gerektiren durumları ifade etmektedir.

Bu çalışmanın bulgular bölümünde yer alan Kültürel Peyzaj Envanteri bölümüne altyapı oluşturan “Ebey’s Landing Ulusal Tarihi Rezerv Alanı”için hazırlanan “Kültürel Peyzaj YoRumlama Rehberi” ve İngiltere ve İskoçya genelinde yasal olarak tanınan “The Countryside Agency” ve “Scottish Natural Heritage” organizasyonlarının hazırladığı ülke genelinde kültürel peyzajların değerlendirilmesinde kullanılan “Peyzaj Karakter Değerlendirme Rehberi” ne ait dispozisyonlar sırasıyla Tablo 3.10 ve Tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.10 Amerikan Milli Park Servisi kültürel peyzaj değerlendirmesi dispozisyonu (Ebey's Landing örneği) (Gilbert,1985)

BÖLÜM 1. METODOLOJİ

1983 yılı yazında 1 tarihçi ve 2 peyzaj mimarından oluşan ekip 2. Dünya Savaşı'ndan önce inşa edilen her evin ve tüm rezervin fotoğrafını çekmişler ve tek tek tanımlamışlardır. Bunları kaydetmek için envanter kartları kullanılmıştır. Ayrıca alanla ilgili kültürel peyzajı şekillendiren ve bir yer belleği kazandıran topluluktan alan hakkında bilgiler elde edinilmiştir.

BÖLÜM 2. AMAÇ

Ebey's Landing milli tarihi rezerv alanına ait kültürel peyzaj değerlendirmesinin amacı alana ait önemli kaynak ve değerleri ortaya çıkarmak, araştırmak ve koruma önerileri geliştirmektir. Değerlendirmede esas olarak üç temel amaç belirlenmiştir.Bütün bir kültürel peyzaj ele alındığında, bu amaçlar:
Kültürel peyzajı nasıl okuruz?
Kültürel peyzajı nasıl anlarız?
Peyzajı oluşturan önemli ve belirgin elemanlarını nasıl tanımlar ve koruruz? şeklinde tanımlanmaktadır.
Bu yaklaşımlar temel alınarak, amaçlar da üç kısma ayrılabilir.
(1) Peyzajı kültürel eğilimlerin ve tarihi olayların bir yansıtıcısı olarak görülmesi ve bunların peyzaj üzerinde fiziksel bir etki ve büyük bir ayakizi oluşturduğunu düşünülmesi.
Çevreleyici duvarlar, yollar vb. yapısal elemanların ve başlıca alan kullanımlarının yüzyıllar boyunca benzer kalması ve yöredeki halk tarafından tekrarlanarak ortak olarak kullanılması örneğinden yola çıkarak bu fiziksel etkilerin incelendiği bir katalog oluşturulması.
(2) Bu kaynakların önemi ve değerini incelemek için alana ait verilerin, duygusal yaklaşımların ve değerlerin tanımının yapılması
Bu amaçla arazi, insanlar ve mekanlara dair araştırmalar yapılmıştır.
İnsanlara dair bilgiler ve sosyal durum alanı kullanan insanlardan destek alınarak belirlenmiştir.
ARAZİ Alanın tarih ve peyzaj özellikleri
İNSANLAR kültürel tarih, arkeoloji ve alandaki yerleşim özellikleri
MEKANLAR ziyaretçi için bilgiler, işlevler
(3) Tarihi özellikleri için tasarım düşünceleri / öneriler
Öneriler önemli tarihi ve kültürel peyzaj elemanlarının korunması için ilkelerin belirlenmesi ve bir rehber oluşturulmasını amaçlamaktadır.

BÖLÜM 3. KÜLTÜREL PEYZAJ İNCELEMESİ

Kültürel peyzaj incelemesi ana hatlarıyla 4 bölüme ayrılabilir.
1. Çalışma alanının genel özelliklerinin ortaya konulması
Belirli bir süreç boyunca gelişen ve değişime uğrayan başlıca yerleşim dokularının ve alan kullanımlarının ortaya konulması
2. Bu değişim periyodu boyunca bu dokuları etkileyen ve etkilenen önemli doğal ve kültürel kaynakların ortaya konulması
3. Peyzajın tümünü oluşturan bireysel elemanlar ve dokular arasındaki karşılıklı ilişkileri ortaya koymak için önemli bulunan özelliklerin ve tekniklerin değerlendirilmesi
Bireysel elemanlardan genel peyzaja doğru değerlendirmelerin yapılması (Katalog oluşturma)
4. Alanın tarihsel ve kültürel açıdan önemli olan doğal ve yapısal elemanalarının korunmasına yönelik koruma prensiplerinin önerilmesi

BÖLÜM 4. KÜLTÜREL PEYZAJ GELİŞİMİ VE YERLEŞİM DOKUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alan için yapılan daha önceki çalışmalar temel alınarak 5 tarihi dönem ve tema belirlenmiştir ve bu dönemlerin tarihçesi, dönemlerden arta kalan önemli yapılar ve özellikler ele alınmaktadır.

BÖLÜM 5. ÇALIŞMA ALANINA GENEL BİR BAKIŞ (Tablo 3.10'nun devamı)

DOĞAL ELEMANLAR Arazi formları
Toprak örtüsü
Vejetasyon (orman, bataklık, kültürel)

YAPISAL PEYZAJ ELEMANLARI Alan kullanım türleri
Yapı stilleri ve fonksiyonları
Ulaşım sistemleri

Tarihi bina olarak alan içinde 38 adet tarihi önemli yapı belirlenmiştir. Bunların yapısal ve kültürel önemi ve bu yapıların çevresindeki diğer elemanlarla (yol, vejetasyon, su, topoğrafya vb.) ilişkileri değerlendirilmiştir.Ayrıca yapıların başlıca mimari stilleri, baskın bina karakterleri, malzeme, ölçek vb. değerlendirmeler yapılmıştır.Ulaşım sistemleri değerlendirmesi ise ulaşım ile ilgili yol,liman, iskele, köprü gibi ulaşım ile ilgili yapılar ve diğer yapılar ve küçük ölçekli elemanlarla(askeri alanlar, mezarlıklar, duvarlar, çitler, kuyular, sulama yapıları, altyapı) ilgili bilgilerden oluşmaktadır.

SÖRVEY METODOLOJİSİ

Sörveyin amacı alandaki bütün doğal ve insan yapımı peyzaj elemanlarının kaydı ve 1940 öncesinde yapılan önemli yapıların envanterinin oluşturulmasıdır.

KÜLTÜREL PEYZAJ ENVANTERİ

Alanın bütüncül manzarasını oluşturan ve birbirinden farklı olmasına rağmen karşılıklı ilişkiler içinde bulunan yapısal elemanlar ve peyzaj elemanlarının değerlendirilmesi yapılmaktadır.

A.BİNALAR /YAPILAR

ENVANTER KARTLARI

Bina stili, yapım yılı, malzeme, plan/görünüş, kapılar, pencereler vs. yer almaktadır.

B. PEYZAJ ENVANTERİ

Envanterin peyzajı ele alan bölümünde alandaki doğal ve insan yapımı elemanların dökümantasyonu yapılmaktadır.

Araştırma ekibi dökümantasyon amacıyla doğal peyzaj elemanları (ormanlık alanlar, kıyı bandı, tepelik vb) ve yollar ve sınırlar gibi kültürel peyzaj elemanlarını temel alarak alanı baskın ve belirleyici karaktere sahip 10 alana bölmüştür. Bu bölümlemeler envanterin bütünü için temasal bir çerçeve oluşturmuştur. Peyzaj envanterinin 2. aşaması arazi çalışmalarına dayandırılmıştır. Bu aşamada mevcut peyzaj bileşenlerinin dökümantasyonu amacıyla 8x11 inç'lik envanter kartları doldurulmuştur.

ARAZİ TEKNİKLERİ / DÖKÜMANTASYON

Arazide dökümantasyon yapılırken arazinin ya da yapının dökümantasyonu bileşenden oluşmaktadır.

1. karakter yapıların mimari tanımının yapılması
2. fotoğrafının çekilmesi
3. alanla ilgili olan tarihi bilgilerin kayıt edilmesi

Bir binanın ya da alanın kültürel peyzaj açısından katkıda bulunup bulunmaması "national register" kriterlerine göre belirlenmiştir. Bu kriterler şöyle sıralanmaktadır:

A.Alanda geniş bir yayılım gösteren bir doku ya da arazi formunu mu temsil etmektedir?
B.Alanın tarihinde önemli bir olay ya da insanla mı ilişkilidir?
C.Alanın tarihinde belirgin ya da önemli olan bir konstrüksiyon periyodu ya da stili mim ifade etmektedir?

BÖLÜM 6. PEYZAJIN YORUMLANMASI

Bu aşamada hava fotoğrafları, topografik haritalar ve arazi gözlemleri aracılığıyla alanın genel peyzaj karakterinin değerlendirmesi yapılmaktadır.

Genel yerleşim dokusu
Baskın peyzaj özellikleri
Belirgin arazi formları
Birinci derece dolaşım ağı
Alan kullanım dokuları
Sınırlar
Kümeleşmeler

BÖLÜM 7. KORUMA İLKELERİ

Alanda,alanın bütünü ele alındığında belirli özelliklerine göre ayrılabilen ve peyzaj karakter alanı olarak ifade edilen 10 peyzaj karakter alanı tanımlanmıştır. Bu karakter elemanlarının herbiri için bina ve peyzaj envanterleri hazirlanmıştır. Ayrıca herbir alan için koruma önerileri getirilmiştir.

Tablo 3.11 Peyzaj karakter değerlendirmesi rehberinin organizasyon ve içeriği (Swanwick, 2002)

I. KISIM PEYZAJ KARAKTER DEĞERLENDİRMESİ İÇİN PRATİK BİR REHBER	
BÖLÜM 1	GİRİŞ Rehberin içeriği, peyzaj karakter değerlendirmesinin kullanımı, peyzaj karakteri koruma, planlama, yönetim ve geliştirilmesine yönelik temel bilgiler
BÖLÜM 2	İLKELER VE SÜREÇLER Peyzaj karakter değerlendirmesi yaklaşımının temel prensipleri ve sürecin genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır.
BÖLÜM 3	KAPSAMIN BELİRLENMESİ (Aşama 1) Değerlendirmeye başlamadan önce çalışmanın amacı ve hedefleri, ölçek ve verilecek detaylar, gerekli olan kaynaklar, karar verme aşamaları ve yaklaşımlar, araştırmadan elde edilecek çıktılara dair kararların belirlenmesinin önemini vurgulamaktadır.
BÖLÜM 4	MASABAŞI ÇALIŞMALARI (Aşama 2) Arazi çalışmalarına başlamadan önce farklı konulardaki haritalara ait bilgilerin gözden geçirilmesi ve peyzaj türlerinin tanımlanmasında temel oluşturacak harita katmanlarının hazırlanmasına yönelik tanımlar gibi gerekli olan ön çalışmaların açıklanmasını içermektedir.
BÖLÜM 5	ARAZİ ÇALIŞMALARI (Aşama 3) Arazi çalışmalarında dikkate alınacak önemli elemanlar ve bu çalşmaların etkili ve detaylı olması için etkili olabilecek noktalar vurgulanmaktadır.
BÖLÜM 6	SINIFLANDIRMA VE TANIMLAMA (Aşama 4) Peyzaj karakterinin belirlenmesinde sınırlar ve karakterin tanımlanmasıyla ilişkili sınıflandırmaya yönelik yaklaşımlar ve terminolojideki tutarlılık dahil olmak üzere izlenecek prensipler ve uygulama örnekleri ele alınmaktadır.
BÖLÜM 7	PEYZAJ KARAKTERİNE YÖNELİK KARAR VERME Peyzaj karakter değerlendirmesinin peyzaja yönelik karar verme ve yargıya varma aşamalarında nasıl etkili olabileceği değerlendirilmektedir.
II.KISIM PEYZAJ KARAKTER DEĞERLENDİRMESİ UYGULAMALARI	
BÖLÜM 8	PLANLAMA UYGULAMALARI Gelişim plan ve politikaları, yeni gelişim tasarımları ve gelişim potansiyeli çalışmaları gibi planlama sistemi ile ilgili peyzaj karakter değerlendirmesi yapılmış olan çalışmalar gözden geçirilmektedir.
BÖLÜM9	PEYZAJ KORUMA VE YÖNETİMİNDEKİ UYGULAMALAR Peyzaj yönetim stratejilerinin geliştirilmesi, ormanlık alanların genişlemesi veya tarımsal değişimden kaynaklanan temel peyzaj değişimini yönlendiren çalışmalarda peyzaj karakter değerlendirmesinden yararlanma şekilleri gözden geçirilmektedir.

3.4.2. Çalışma Alanının Peyzaj Karakter Alanlarına Ayrılması

Peyzaj karakter alanları; belirli bir peyzaj türüne ait olmasına rağmen jeoloji, topoğrafya, vejetasyon, tarihi alan kullanımı ve yerleşim dokusu gibi belirleyici özelliklerle ve coğrafi farklılıklarıyla ayrılan, bir ya da daha fazla açıdan kendine özgü özellikler taşıyan alanlar olarak tanımlanabilmektedir.

Kültürel peyzajların analizinde masabaşı çalışmaları ve genel arazi çalışmalarının hemen ardından gelen aşama çalışma alanının dökümantasyon amacıyla, doğal peyzaj elemanları (bu çalışma için zeytinlikler, kıyı bandı, topoğrafya, vb) ve yollar, sınırlar ve yerleşimin özellikleri gibi kültürel peyzaj elemanlarını temel alarak baskın ve belirleyici karaktere sahip peyzaj karakter alanlarına bölünmesidir.

Çalışma alanının peyzaj karakter alanlarına yönelik karar verme aşamasında, kentsel peyzajlarda peyzaj karakterini oluşturan topoğrafya, yön, iklim, manzara gibi fiziksel etkenler ve toplum, aile yapısı, yaşama biçimi ve tarihi özellikler gibi sosyal etkenlerin yanısıra alan kullanım özellikleri ve işlevsel analizler etkili olmaktadır. Doğal peyzajların peyzaj karakter alanlarına ayrılmasında ise, yukarıda sayılan etkenlerin yanısıra, çalışma alanı az müdahale edilmiş alanlar, çok müdahale edilmiş alanlar ve müdahale görmemiş alanlar gibi kullanım ve koruma kapasitesi temel alınarak ayrım yapılabilmektedir (Uzun ve diğ., 2002).

Bu araştırmada çalışma alanı, alandaki baskın ve belirleyici kültürel peyzaj elemanları temel alınarak dört farklı peyzaj karakter alanına bölünmüştür. Bu bölümlemelerle envanterin bütünü için temasal bir çerçeve oluşturulması hedeflenmektedir.

3.4.3. Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama

Peyzajların görsel olarak değerlendirilmesi ve algılanış biçimi peyzaj mimarlarının her zaman ilgilerini çeken konular arasında olmuşlardır. Özellikle 1960'lı yıllardan bu yana uzmanlar tarafından oluşturulan görsel değerlendirmelerin yerine, açık alanların aktif kullanıcılarının fikirlerine olanak veren halk katılımını hedef alan yaklaşımlara yer verilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımların sonucunda geliştirilen tekniklerden biri de ilk

kez Gabriel Cherem (1982) tarafından Güneydoğu Michigan'da doğa yürüyüşü parkurunun algılanışının değerlendirilmesinde kullanılan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" (Visitor Employed Photography) tekniğidir. Yapılan literatür araştırması sonucunda bu tekniğin Chase, Carliste ve Becker (1993) ile J.G.Taylor (1999) tarafından "Respondent-Employed Photography"; Lawson (1992) tarafından "Viewer-Employed Photography", Harper (1986) ve Beilin (1999) tarafından "Photo-elicitation" olarak kullanıldığı görülmektedir. Kullanım sıklığı ve ilk uygulayıcısının kararı nedeniyle İngilizce literatürde büyük bir sıklıkla "Visitor Employed Photography" tekniği olarak geçen bu tekniğin bu araştırmada Türkçe karşılığı olarak "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" kullanılacaktır.

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" kullanıcıların peyzajı algılayış biçimlerini, peyzaj tercihlerini belirlemeyi ve onların sezgisel tepkilerini değerlendirmeyi amaçlayan bir araçtır. Orijinali Cherem (1982) tarafından tasarlanan bu teknikte, ilk olarak belirli bir koridor ya da doğrusal bir rotayı kullanan ziyaretçilere ucuz ve kolaylıkla kullanılabilen fotoğraf makineleri dağıtılmış ve sadece çekecekleri poz adeti sınırlandırılarak, arzu ettikleri görüntüleri çekmeleri istenmiştir. Daha sonra fotoğraflanan manzara ve elemanlar belirlenerek, kullanıcıların neden fotoğrafladıklarına ait açıkladıkları nedenlerle birlikte niceliksel olarak analiz edilmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

Bir tercih değerlendirme tekniği olarak "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"nin kökeni oldukça geniş bir içeriğe sahip olan peyzaj algılama araştırmalarına dayanmaktadır. Zube, Sell ve Taylor (1982) peyzaj tercihlerine yönelik yaptıkları geniş bir literatür değerlendirmesi sonucunda peyzaj algılama araştırmalarında dört gruba ayırdıkları aşağıdaki sınıflandırmayı oluşturmuşlardır:

Uzman Modeli (Expert Paradigm): Bu yaklaşım peyzaj kalite değerlendirmesinin konusunda eğitim almış uzman gözlemcilerle yapılmasıdır. Görsel sanatlar, tasarım, ekoloji ya da doğal kaynak yönetimi gibi konularda deneyimli kişiler peyzajın kendine özgü ve estetik özelliklerini değerlendirirler.

Psikolojik Modelleme (Psychological Paradigm): Bu yaklaşım belirlenmiş bir peyzaj alanı ve peyzaj kalite değerlendirmesinin halkın geneli ya da seçilen grupların test edilmesi yoluyla değerlendirilmesidir. Dış mekandaki açık alanların kullanıcılarının davranışları ve değerlendirmeleri arasında karşılıklı ya da etki-tepki ilişkileri taşıdığı varsayılmaktadır.

Bilişim Modeli (Cognitive Paradigm): Bu yaklaşım, bir peyzaj bütünü ya da peyzaj parçalarının insanlar için ne anlamlar taşıdığının değerlendirilmesini içermektedir. İlgili konuda bilgisine başvurulan gözlemcinin geçmiş deneyimleri, gelecek beklentileri ve sosyo-kültürel yapısına göre peyzaja yüklediği anlamların değerlendirilmesidir.

Deneysel Model (Experimental Paradigm): Bu yaklaşımda peyzajı oluşturan değerler, insanoğlu ve peyzaj arasındaki ilişkiler sonucunda oluşan deneyimlere dayanmaktadır ve karşılıklı ilişkilere göre şekillenmektedir (Zube vd., 1982).

Yukarıda değinilen bu modeller veri toplama amacıyla çeşitli görsel değerlendirme yöntemlerinin gelişmesinde etkili olmuştur. Arthur, Daniel ve Boster'ın 1977'de ve Chenoweth'in 1984'de yaptığı çalışmalara göre peyzajın görsel olarak değerlendirilmesi üç geniş kategoride yapılmaktadır.

Bu kategoriler;
- Tanımlayıcı Envanterler (Descriptive Inventory)
- Sörveyler ve Anket Çalışmaları (Surveys and Questionnaries) ve
- Tercih Testleri (Preference Tests) 'dir.

Tanımlayıcı envanterler söz konusu olduğunda gözlemci genellikle çeşitli peyzaj nitelikleri arasında estetik açıdan ilgili olduğunu düşündüğü alanları değerlendirilmektedir. Envanter oluşturulurken, uzmanların kişisel tercihlerinden çok doğa bilimleri ya da güzel sanatlar gibi temsil ettiği mesleğin geleneklerine uygun olan temel tanımlar ve değerlendirme kriterlerine göre alanın görsel kalitesine ve niteliklerine göre değer biçmesi gözlemlenmektedir. Uygulanması oldukça kolay ve ucuz bir yöntem olmasına rağmen, tanımlayıcı envanter çalışmaları alanı kullanan

halkın algılayışını tam olarak yansıtmadığı ve güvenilirlik derecesinin ölçülemediği gibi nedenlerle eleştirilmektedir (Chenoweth,1984).

Tanımlayıcı envanterlerin aksine, sörveyler ve tercih testleri genellikle uzman görüşleri yerine halkın değerlendirmelerine dayanmaktadırlar. Sörvey tekniğinde deneklerden fotoğraf vb. simülasyonlar aracılığıyla ya da direkt araştırma konusu olan peyzajlarla ilgili yazılı tanımlamalar istenmektedir. Yanıtlar genellikle tercih edici ya da tanımlayıcı olmaktan çok araştırmacı tarafından seçilen peyzajın niteliklerini değerlendirmeye yönelik olmaktadır. Gözlemcinin seçtiği alanlar yerine araştırmacı tarafından seçilen belirlenmiş coğrafi alanlar değerlendirilmektedir (Chenoweth, 1984). Sörvey tekniği için Zube ve arkadaşları tarafından 1982'de ortaya konulan Psikolojik Modelleme yaklaşımını yansıttığı söylenebilir.

Tercih testleri, sörvey ve anket tekniğiyle birçok benzerlikler göstermesine rağmen, önceden seçilmiş çeşitli peyzaj alternatifleri arasında gözlemciye direkt olarak tercih ettiği görünümleri seçtirmeyi hedefleyen yapısıyla farklılık göstermektedir. Tercih testleri Uzman Modeli dışında diğer peyzaj tercihi değerlendirme modellerine uygun olacak şekilde yapılandırılabilir (Chenoweth, 1984).

Gabriel Cherem tarafından 1970'lerin başında geliştirilen "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" ise yukarıda değinilen bütün bu modelleme ve yaklaşımlardan farklı olarak kullanıcıların çevrelerini görsel yönden değerlendirmelerini, peyzaj tercihlerini ve algılayışlarını temel alan bir planlama aracıdır (Chenoweth, 1984).

Cherem'in "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" ni kullanarak yaptığı ilk çalışma Michigan'ın güneydoğu bölgesindeki doğa yürüyüş parkurunun algılanmasına yönelik Michigan Parkuru Değerlendirmesidir. Bu çalışma kullanıcıların daha önce işaretlenmiş bir alanda gelişigüzel dolaşmaları yerine bir doğa yürüyüşü parkuru oluşturma düşüncesini ve "doğrusal kontrol" temasını ortaya koyan ve bu amaçla kolaylıkla kullanılabilen basit fotoğraf makinelerinden yararlanan ilk çalışmadır. Doğrusal kontrolün amacı fotoğraf çekimlerinde tekrarlanan fikir birliklerinin kolaylıkla tanımlanması ve peyzaja yönelik kullanıcı deneyimlerinin aynı genel sıralamayı

izlemesidir. Bu çalışmada ziyaretçilerden yürüyüş yolu boyunca istedikleri şeylere ait 12 adet renkli fotoğraf çekmeleri ve kısaca neyi neden çektiklerini yazmaları istemiştir. Sonucunda fotoğrafların içeriği ve ortaya konulan çekilme nedenleri analiz edilmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

1975 yılında "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği", Colorado Rocky Dağları'nda Brainard Gölü rekreasyon alanında Long Lake yürüyüş parkuru için tekrarlanmıştır. Kullanılan method Michigan parkuru çalışmasıyla oldukça benzerlik taşımasına rağmen ziyaretçilerden canlarının istedikleri her şey yerine yürüyüşleri boyunca ilgilerini çeken 12 fotoğraf çekmeleri istenmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

1976 yılında Cherem ve Driver yeni bir "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" çalışmasını, ufak değişikliklerle, Michigan Huron Nehri'ndeki kano yapanlarla tekrarlamışlardır. Bu çalışmada ziyaretçilerin yarısından ilgi çekici ve olumlu buldukları görüntüleri, diğer yarısından ise göze hoş görünmeyen ve olumsuz buldukları görüntüleri çekmeleri istenmiştir (Cherem ve Driver, 1982).

Cherem, Driver'in bu konuda yaptığı çalışmalar parkur boyunca çeşitliliğin çoğaldığı noktalar boyunca çekilen fotoğraflarda görüş birliği olduğunu ortaya koymaktadır. Michigan ve Colorado'daki çalışmalarda en çok fotoğraflanan görüntüler nehir, baraj, kulübe ve bir ağaç türünün yer aldığı bataklık görüntüleri olmuştur (Cherem ve Driver, 1982).

1980'li yıllara kadar "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" spesifik özelliklere sahip alanlarda peyzajın estetik olarak algılanmasına yönelik dokümantasyon çalışmalarında etkili bir araştırma metodu olarak kullanılmıştır. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" metodolojisinde ise çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Thompson tarafından 1980'de Aşağı St. Croix Nehri'nde yapılan çalışmada bot kullanıcılarından nehirdeki kişisel deneyimlerine olumlu katkısı olduğunu ya da gölge düşürdüğünü hissettikleri elemanların fotoğraflarını çekmeleri ve bunları yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"ndeki bu yeni düzenleme ile

ziyaretçinin rasgele çektiği bir fotoğrafın araştırmacı tarafından yanlış olarak ilişkilendirilmesinin önüne geçmiştir (Chenoweth, 1984).

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" nde Thompson tarafından yapılan diğer bir düzenleme ise deneklerden önceden hazırlanmış bir harita üzerinde fotoğraflanan alanı ve çekim yönünü tanımlanması istenmiştir. Bu değişiklik araştırmacının kabaca fotoğraf noktalarının dağılımının ve tercih edilen görüntülerin fiziksel konumunun değerlendirilmesinde kolaylıklar sağlamıştır (Estepa, 1999).

Cherem, Driver ve Traweek'in 1970'li yıllar boyunca ve Thompson, Chenoweth ve Niemann'ın 1980'li yılların ilk yarısında yaptıkları çalışmalar sonucunda, Chenoweth "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"nin peyzaj mimarları için potansiyel bir araç olabilirliğine dair görüşlerini "Landscape Journal" adlı dergide yayınlamış ve "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" ne Peyzaj Mimarları'nın ilgisini çekmeyi hedeflemiştir (Chenoweth, 1984).

Bu tekniğin uygulanmasında dikkat çekici diğer bir düzenleme ise 1995'te "Rocky Dağları Milli Park Ziyaretçileri için Suyun Önemi" konulu Taylor, Czarnowski, Sexton ve Flick'in uyguladıkları araştırma olmuştur. Araştırma sonuçlarını kullanıcılara posta yoluyla uyguladıkları bir sörvey çalışması da desteklemiştir. Araştırma sonucu göstermektedir ki; su, ziyaretçilerin park deneyimlerinde ve alanı tekrar ziyaretlerinde oldukça etkili bir rol oynamaktadır ve su kaynaklarının korunması için ziyaretçilerin giriş ücretinin % 70 fazlasını ödemeye razı olduklarını göstermektedir. Ayrıca fotoğraflanan 10 kategori önem sırasına göre vistalar, su, yönetim elemanları, vejetasyon, yaban yaşamı, insan toplulukları, insanlar, kar, meteoroloji ve jeolojik formasyonlar olmuştur (Taylor ve diğ., 1995).

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" kullanılarak son dönemlerde yapılan diğer bir çalışma ise Taylor (1998) tarafından yürütülen "Tantramar Kültürel Miras Değerlendirilmesi" pilot çalışmasıdır. Taylor, katılımcıların çektiği fotoğrafların analizleri sonucunda peyzajların kültürel miras yönünden değerlendirilmesinde inşa

edilmiş yapıların en önemli manzara türü olduğunun ve insanlık tarihinin en önemli miras faktörü olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Literatür araştırmasında rastlanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" ne yönelik bir diğer çalışma da Kanada Guelph Üniversitesinde 1999 yılında tamamlanan "Yaşlıların açık alan tercihlerinin belirlenmesinde Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği'nin Adaptasyonu adını taşıyan mastır tezi çalışmasıdır (Estepa, 1999).

Literatür araştırması sonuçları "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" nin peyzaj tercihlerinin tanımlanmasında etkili bir teknik olduğunu ve doğal ya da kültürel çeşitli peyzaj türlerine kolaylıkla uygulanabilirliğini göstermektedir. Ayrıca tekniğin hedeflenen amaçlara göre uyarlanabilirliği önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

3.4.4. Kullanıcıların Peyzaj Tercihlerinin Değerlendirilmesinde Anketler

Araştırmada kullanım ve kullanıcıya ait özellikler ile kente dair algılarına ilişkin verilerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple konuyla ilgili bilgilerin toplanması, halkın araştırma alanı için önemli bulduğu peyzaj özelliklerindeki ve kentle ilişkili sorunlardaki değişkenlerin ve değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla sörvey tekniklerinin özel bir biçimi olan ve yapısı gereği standartlaştırılmaya elverişli bir araç olan anket tekniği uygulanmıştır. Sencer (1989)'in de ifade ettiği gibi anket tekniğinde istenen bilgileri elde edebilmek için soru cetveline herkes tarafından aynı biçimde anlaşılmaya ve amaca uygun olarak yanıtlamaya elverişli bir nitelik kazandırılmalıdır. Bunun için de soruları standart bir biçime sokmak ve istenen yanıtları alabilmek üzere uygun seçenekler sunmak bir anket hazırlanırken karşılaşılan en zor konulardır.

Anket, yapısal özelliğinden dolayı sınırlı bilgiler sağlayabilmesi ve soruların içerik olarak çeşitli koşullara uyma ve yeniden dile getirme kolaylığı olmamasından dolayı esnekliği olmayan, ama araştırma grubu içindeki çok sayıda birim üzerinde gözlem yapma olanağı tanıdığı ve standartlaştırılmaya çok daha elverişli olduğu için sıklıkla kullanılan bir gözlem aracıdır. İyi hazırlanmış bir soru dizisiyle amaca uygun ve sistematik bilgilerin sağlanması olanaklıdır (Güven, 1996).

Bu araştırmada anket tekniği, araştırmacının katılımcılarla karşı karşıya gelerek bir görüşme yapmasına ve bir soru dizisi yoluyla bir ilişki ve diyalog kurmasına olanak verdiği için ve "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinden elde edilen kategorilerin denetlenmesi amacıyla yardımcı bir yöntem olarak kullanılmıştır. Anket soruları fotoğraflardaki verilerinin değerlendirilmesinden sonra elde edilen kategori ve alt kategorilerden yararlanılarak oluşturulmuş, A.B.D. İşleri Bölümü'nün Colorado Platosu'nda kullanıcılar tarafından yaşam kalitesinin değerlendirilmesine yönelik "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği"nin hemen ardından yapılan anket formu temel alınarak elde edilmiştir (Taylor ve diğ., 1999).

Bu çalışma için hazırlanan anket formu Ek 5'de gösterilmektedir.

3.4.5. Fiziksel Çevre Analizinde 'Mekansal Dizin' Yöntemi

Mekansal Dizin (space syntax) Yöntemi Londra Üniversitesi Bartlett Mimari Çalışmalar Ünitesi'nde Hillier, Hanson, Peponis, Hudson ve Burdet tarafından geliştirilmiştir ve binaların, kentsel alanların, mimari planlar ve kent planlarının biçimsel analizinde kullanılmaktadır (Hillier, 1988; Peponis vd.,1990). Mekansal Dizin bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar uzanan mekansal boyutun biçimsel yapısı ile kullanım biçimi ya da o bölgede söz konusu olan eylemler arasındaki ilişkileri tanımlayan, bu ilişkileri sayısal bir yöntemle değerlendiren ve ortaya koyduğu yaklaşımlarla mekan organizasyonunda yeni biçimlenmelere fırsat tanıyan bir yöntemdir. Yapılaşmış çevreye sayısal tanılar getirmekle birlikte, mekan organizasyonunu etkileyen kullanıcı hareketlerine ve kültürel faktörlere yeni çerçeveler çizerek kullanıcı davranışlarına göre biçimlenen mekansal yapının, yerleşmelerin genel fiziksel yapısı içinde kavranabilmesine de olanak vermektedir.

Mekansal dizin, fiziksel formların oluşturduğu verilerin ve mekan içinde hareket eden kişilerin gözlemlediği, algılayabildiği yüzey, kenar, alan ve yolların birbirleriyle ve mekanın tümüyle ilişkilerini açıklamaya çalışan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Edgü, 2002).

Birbirinden çok farklı niteliklere sahip kentsel mekanları analiz ederek tasarım sorunlarının ya da tasarım sonrası kullanımla ortaya çıkan sorunların belirlenmesinde ve çözümlenmesinde yöntemin önemli bir yeri vardır. Uygulamada, kullanılan bilgisayar teknolojisinin sağladığı kolaylıklar yöntem için vazgeçilmez niteliktedir. Buna rağmen, yalnızca bilgisayar temelli bir yöntem olmaktan öte kullanıcı hareketleri, gözlemler ve anket çalışmalarını da içine alarak mekansal problemlere çok boyutlu çözümler getirmektedir. Birbirinden çok farklı niteliklere sahip kentsel alanların karşılaştırmasına da olanak veren bu yöntem sayesinde, tarihi kent dokuları ile modern kentler arasında bir karşılaştırma yapmak da mümkün olmakta ve bu tür yerleşmelerin arasındaki farklar daha iyi bir şekilde açıklanabilmektedir. Yöntem yalnızca tarihi doku niteliği taşıyan kentlerin analizinde ve bu dokuların modern kent dokusuyla karşılaştırılmasında değil, bozulmakta olan mevcut mekansal dokunun analizinde de kullanılmaktadır (Tutal, 1999).

Bir mekandan diğerine ulaşım için gerekli yön değişimlerinin, sistemdeki tüm mekanlar için hesaplanıp ortalamalarının alınmasıyla bulunan aksiyel doğrunun bütünleşme değeri, bu doğrunun sistemde ne kadar kullanılıp kullanılmadığını sorgulamaktadır. Bu sayede yoğun ya da seyrek biçimde kullanılan alanlar saptanabilmekte, dolayısıyla mekansal tercihle ilgili matematiksel veriler elde edilebilmektedir.

Bu yöntemin uygulanması amacıyla çeşitli yazılımlar mevcuttur. Bu çalışmada ‘axwoman’ adı verilen yazılımdan yararlanılmıştır. Bir Arc View modülü olan *axwoman.avx* yazılımı, bölgesel ulaşılabilirlik veya hareketliliği modellemeye çalışan analitik bir araç olarak tanımlanabilir. Axwoman modülü ile hareketliliğin belirlenmesi amacıyla bağlantı (connectivity), derinlik (depth), bütünleşme (integration), gösterge (index), kontrol (control) ve benzeri değerlerin hesaplanması amacıyla farklı analizler yapılabilmektedir (Anonim, 2004).

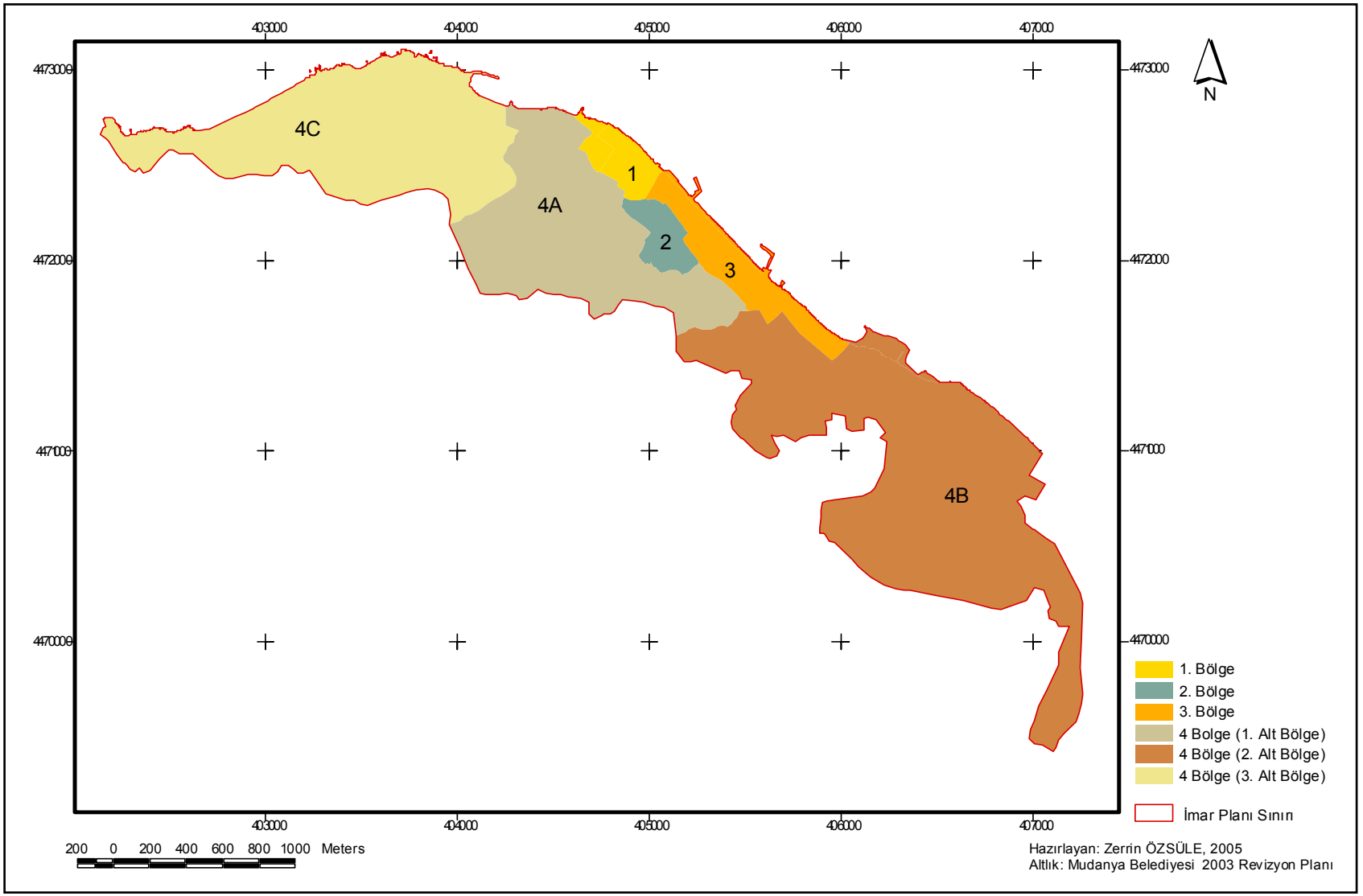
Bu çalışmada, mekansal dizin yöntemi diğer iki yöntemden elde edilen kısmen sübjektif mekansal algı ve tercih verileri ile matematiksel analize dayalı olan bu yöntemle elde edilen veriler arasında karşılaştırma yapabilmek, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek hedeflenerek uygulanmıştır.

4 BULGULAR

4.1 ÇALIŞMA ALANININ PEYZAJ KARAKTER ALANLARINA AYRILMASI VE ANALİZİ

Çalışma alanındaki baskın ve belirleyici kültürel peyzaj elemanları temel alınarak, alan farklı karakterlere sahip dört ayrı peyzaj karakter alanına bölünmüştür. Mudanya için belirlenen peyzaj karakter alanlarının sınırları Şekil 4.1'de gösterilmektedir.

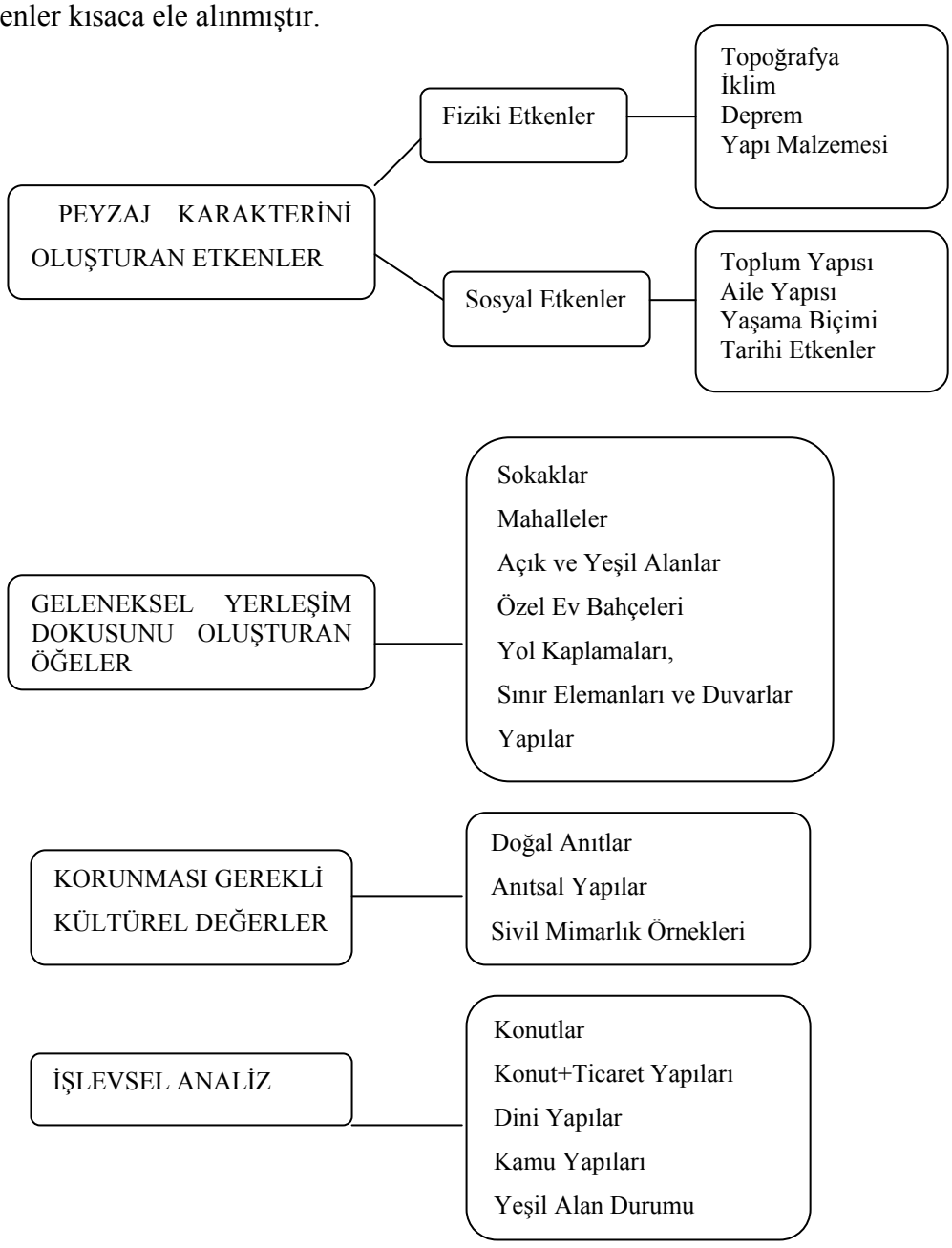
Mudanya'nın tarihsel dokusu içerisinde ayrılan bu dört bölge, incelendiğinde, farklı bazı özellikler gösterdikleri görülmektedir. Bu farklı özelliklerin sebebi topoğrafya, yön, manzara gibi doğal verilerden kaynaklandığı gibi, bölgeye yerleşen halkın kültür farkının da bir sonucu olarak görülmektedir. Özellikle Birinci bölge olarak adlandırılan ve vaktiyle Rumların yerleştiği Giritli Mahallesi, birbirine paralel ve bunları dik kesen sokakların oluşturduğu ızgara planlı yerleşimiyle farklı bir karakter sergilemektedir. İkinci bölge olarak adlandırılan kısım ise, yamacın eğimi üzerine oturmuştur. Türklerin yerleştiği bu kısım, topografik yapının da etkisiyle eğimli ve dar sokaklardan oluşmuş ve hücrelerin birleşmesi gibi organik bir doku meydana getirmiştir. Rumların yerleştiği Giritli Mahallesinin düzgün geometrik yapısından farklı bir karakter göstererek, Türk-Osmanlı kent dokularının genel özelliklerini yansıtmaktadır.Yani ızgara dokuda bitişik düzen etkinken, organik dokuda ayrık ve bitişik düzen birlikte kullanılmıştır. Üçüncü Bölge ilçenin ticaret ve kamu yapılarının toplu olarak bulunduğu ve Türk-Rum mahallelerinin birleştiği bölge olarak göze çarpmaktadır. Dördüncü bölge olarak adlandırılan kısım ise, "Modernleşme" denilen süreçte kimlik değişimi olarak Mudanya'yı da etkileyen ve geleneksel doku ile uyuşmayan yazlık konut, site ve apartmanların oluşturduğu bölgedir. İçinde bulunduğu bölge ve topoğrafyaya uyum kaygısının olmadığı yapılaşma 1982 yılından sonra ilçeyi Bursa'ya bağlayan karayolunun yapılması ve imar planının geç onaylanıp uygulamaya konulması gibi nedenlerden hızlı kentleşme döngüsüne giren bir karakter taşımaktadır.

Şekil 4.1 Mudanya peyzaj karakter alanları sınırları

Bu dört farklı peyzaj karakter alanı kendi içlerinde incelenirken, Şekil 4.2'de verilen değerlendirme şemasındaki sıra izlenmektedir.

İlk aşamada, alanın genel peyzaj karakterini ve yerleşimin biçimlenmesini etkileyen faktörler fiziksel ve sosyal etkenler olarak iki ana başlığa ayrılarak incelenmektedir. Fiziksel etkenler olarak topoğrafya ve iklim özellikleri, deprem durumu ve kullanılan yapı malzemeleri; sosyal etkenler olarak toplum ve aile yapısı, yaşama biçimi ve tarihi etkenler kısaca ele alınmıştır.

Şekil 4.2 Çalışma alanının peyzaj karakter alanlarını değerlendirme şeması

Geleneksel yerleşim dokusunu oluşturan öğeler ise, peyzajın tümünü oluşturan bireysel elemanlar ile dokular arasındaki karşılıklı ilişkileri ortaya koymak ve önemli bulunan özelliklerin değerlendirmesini yapmak amacıyla genel peyzaj görünümünden bireysel peyzaj elemanlarına doğru belirlenen başlıklar altında incelenmiştir. Bu başlıklar sokak ve mahalle yapılanması, açık ve yeşil alanların ve alandaki peyzaj yapılarının genel özellikleri şeklinde sıralanabilir.

Bu araştırma için kültürel peyzaj envanterinin oluşturulmasında daha çok genel peyzaj görünümü ve peyzaj elemanlarının değerlendirilmesi üzerinde durulmakta, yapısal özelliklere genel olarak değinilmektedir. Karakter alanlarının peyzaj envanterinde doğal ve insan yapımı elemanların genel bir değerlendirmesi ve kamusal alanlar olan parkların dokümantasyonu yapılmıştır. Envanter niteliğindeki park çalışmalarında, Mudanya'nın parklarında yer alan ağaç ve çalılar numaralandırılarak listeler oluşturulmuş ve bu numaralar tekrar çizilen park planlarına aktarılarak park rölöveleri elde edilmiştir. Yapısal elemanların özelliklerine ait katalog oluşturulması (yapım yılı, malzeme, stil, kütle biçimlenişi, planlama özellikleri, tasarım detayları vb.) uzmanlık gerektirdiğinden dolayı ayrı bir araştırma konusu olarak değerlendirilmelidir.

Daha sonraki aşamada korunması gerekli kültürel değerler olarak, karakter alanı sınırları içinde bulunan doğal anıtlar, anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örneklerinin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Peyzaj karakter alanlarının analizinde son olarak alan kullanımını ortaya koymak amacıyla konutlar, konut+ticaret yapıları, dini yapılar ve kamu yapıları ile açık ve yeşil alanların durumu ve dağılımı ortaya konulmuştur. Alandaki açık ve yeşil alanların değerlendirmesinde aktif yeşil alanlar olarak parklar ve spor alanları, pasif yeşil alanlar olarak ise özel ev bahçeleri, refüjler, mezarlık ve yapılanmamış/boş araziler ve dağılımları ele alınmaktadır.

4.1.1 Birinci Peyzaj Karakter Alanı

4.1.1.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler

Peyzaj karakter alanı olarak seçilen birinci bölge, halk arasında Rum Mahallesi veya Giritli Mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Bölge, 1877 yılı yangınından sonra Girit göçmenlerinin yerleştiği, sahildeki düz alana yayılan, yapılarında yer yer "Art Nouveau" özellikler gösteren, birbirine paralel ve bunları dik kesen sokakların oluşturduğu ızgara planlı yerleşimiyle ve düzgün geometrik yapısıyla farklı bir karakter sergilemektedir. Giritli Mahallesi'ni oluşturan ızgara plan tipine bağlı olarak, bölgedeki parseller de dikdörtgen olarak şekillenmişlerdir ve bitişik düzen hakim durumdadır (Alper, 1997). Bu dokuyu yakın tarihimize ait anıların sergilendiği bir müze olarak değerlendirilen ve Kültür Bakanlığınca onarılan anıtsal nitelikli Mütareke Evi simgeleştirmektedir.

Halitpaşa, Kara Fatma Mahalleleri ve Mütareke Mahallesi'nin bir kısmını kapsayan bölge, birbirine paralel 3 ana yol (12 Eylül Cad., Fevzi Paşa Cad., Mustafa Kemal Paşa Cad.) ve bunları dik kesen dar sokaklardan oluşmuştur ve büyük bir çoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır.

Mudanya genelinde, Rum ev geleneği ve ızgara planlı yerleşim dokusuna sahip olan bölgedeki çekirdek yerleşim, Osmanlıların Mudanya'yı hakimiyetine almalarından önceki ve takip eden yıllarda Rumların oluşturdukları yapılardan meydana gelmektedir. 1923-1926 yılları arasında Mudanya'da yaşayan yerli Rumları da kapsayan mübadele anlaşmasından sonra bölgeye Girit, Kandiya ve Yanya'dan gelen Türk mübadiller yerleştirilmiştir (Özcan ve diğ., 1998).

Mudanya'daki parsellerin özgün biçimleri ve zaman içinde geçirdigi değişimlerle ilgili kesin tarihsel bilgiler edinilememiştir. Ancak yerleşim alanı, 1877 yılı yangınından oldukça zarar görmüştür. Sonraki yıllarda İtalyan bir mimarın planına uygun olarak yeniden planlanan Giritli Mahallesi, kıyı çizgisine paralel caddelerle bunları dik kesen sokaklardan oluşan grid (ızgara) plan mahalle dokusu ve düzgün paralel kenarlardan oluşmuştur. Geleneksel Rum konutları parsel üzerine bitişik düzene göre yerleşmiş olup, konutların büyük çoğunluğunun sokaktan görülemeyen arka bahçeleri

bulunmaktadır. Giritli Mahallesi konutları incelendiğinde, Rum halkın yaşamış olduğu bölge olmasına rağmen; konutların tümüyle Rum evi olmadığı, uzun yıllar birlikte olduğu Türk kültürü ve yaşantısından etkilendiği de görülmektedir.

Bu evleri oluşturan fiziksel etkenler olarak topoğrafya, iklim, deprem, yapı malzemesi, sosyal etkenler olarak toplum yapısı, aile yapısı, yaşama biçimi ve tarihi etkenleri sıralanabilmektedir.

Bu etkenleri birinci bölge genelinde kısaca irdeleyecek olursak; topoğrafya Mudanya'nında değerlendirme yapılan bölgesinin yerleşimini etkileyerek yapıların konumlanmasında ve mimarilerinde etkili olmuştur. Rumların deniz ticareti ile ilgili olarak yerleşmek için Mudanya'nın düz olan kıyı kesimini tercih ettikleri görülür. Yine topoğrafyaya bağlı olarak kıyı çizgisine paralel caddelerle bunları dik olarak kesen sokakların oluşturduğu oldukça düzenli geometrik bir planı uygulamak mümkün olmuştur.

Yön ve manzara yapıların konumlanmasında etkili olmaktadır. Kuzeyde yer alan deniz manzarası yapıların yerleşmesinde oldukça önemli bir etmen durumundadır. Mütareke Meydanı'ndan başlayarak denize paralel uzanan caddelerde, evler kıyı boyunca yer almakta ve caddeleri dik olarak kesen sokaklar deniz kıyısına kadar ulaşmaktadır. Evlerin yönlendirilmesi ve fiziksel olarak planlanması ise mümkün olduğunca denizi görecek şekilde yapılmıştır. Fakat yapılar birbirinin manzarasını ve iklimlenmesini de engellemeyecek biçimde konumlanmışlardır. Günümüzde bu bölgedeki evlerin çoğunluğu denizin hemen kenarında olmasından dolayı kışın hafta sonları ve yazları sayfiye amacıyla kullanılmaktadır.

Mudanya iklimi genel olarak ılıman olmakla beraber kıyılarla iç bölgeler arasında küçük farklılıklar göstermektedir. Bölgedeki ev ve yerleşim dokusunda iklime bağlı olarak çok büyük düzenleme farklılıkları yoktur. Denize dik olarak konumlandırılmış sokaklar sayesinde, eski yerleşim dokusunda denizden esen poyraz rüzgarının bölge içinde dolaşımı oldukça iyi bir biçimde sağlanmıştır. Ancak son dönemlerde yapılan

büyük ölçekli yapıların kütlesi ve konumlandırılması yüzünden bu dolaşım aksaklığa uğramaktadır.

Mudanya deprem kuşağı üzerindedir ve ahşap çatkı sisteminin bu nedende geliştirildiği söylenebilmektedir. Yapım sistemi olarak ta geleneksel Rum evleri ahşap karkas ve yığma yapım sisteminde inşa edilmiştir. Alanda ayrıca betonarme yapım sistemine sahip olan yeni yapılarda bulunmaktadır (Aydoğan, 1994).

Toplum yapısı açısından bakıldığında; 1923 yılındaki mübadeleye kadar Mudanya nüfüsu çoğunlukla Rum, Ermeni ve az da olsa Yahudilerden oluşmuş ve inceleme alanı olan birinci bölgedeki yerleşimin büyük bir çoğunluğu Rum tüccar, esnaf ve zanaatkarlardan meydana gelmiştir. Bitişik düzene göre birbirine benzer planlanan konutlar, çoğunlukla gelir düzeyi orta olan ailelere ait olmuştur. Genellikle iki ya da üç katlı olup köşe parseller hariç hepsinin arka bahçesi bulunmaktadır. Mahallede gelir düzeyi yüksek Rum tüccarların yaptırmış oldukları evler ise ayrık düzende ve bahçe içindedir. 4 ya da daha çok odalıdır ve genellikle deniz kenarında yer almaktadır (Alper, 1997). Bölgedeki yapılaşmanın yoğunluğuna karşı rekreasyon alanlarının hemen hemen hiç bulunmamasının da bölgede yaşayan insanların toplum yapısından kaynaklandığı söylenebilir. Evlerin arkalarında yer alan bahçeler özel kullanımlarından çok bir depo, tuvalet ve aydınlatma ortamı olarak görülmektedir ve insanlar sosyalleşme amacıyla kaldırımlar üstüne atılı sandalyelerde ve yine kaldırıma kurulu ufak bir masa etrafında toplanarak ya da pencere ve kapı önlerinde vakit geçirmektedirler (Şekil 4.1).

Mudanya'nın büyük oranda düz alana yayılmış ve birinci peyzaj karakter alanı olarak incelenen Rum yerleşimi, kentin geçmişe uzanan kültürünü ve önemli sivil mimarlık örneklerini barındırması bakımından da etkileyicidir. Bir kısmı kentsel sit alanı olarak değerlendirilen Giritli Mahallesi denize bakan taş döşeli dar sokakları, kayıkları, ahşap köşkleri, saçakları tahta işlemeli, yeşil, mavi, sarı badanalı kâgir evleriyle geleneksel Rum kıyı kasabası özelliklerini yansıtmaktadır.

Şekil 4.3 Sokak kullanımı, 2004

Mudanya'nın tarihi kent dokusu, günümüzde kentsel SİT alanı olarak koruma altına alınmıştır. 12 Eylül, Fevzi Paşa, Mustafa Kemal Paşa Caddeleri ve bunları dik kesen sokakların oluşturduğu ahşap ve kâgir binaların bulunduğu, anıtsal çınarlarla süslü konut alanları arasında eskiden zeytinin işlendiği "yağhaneler" ile depo olarak kullanılan "mağaza"lar da bulunmakta iken, günümüzde bu yapılar yok olmuş ya da tamamen işlevini kaybetmişleridir.

Bölgenin içinden geçen 12 Eylül ve Fevzi Paşa Caddesi geleneksel mimari örneklerinin yoğunlaştığı aksları oluşturmaktadır. Bu caddeleri dik kesen ara sokaklarda yer alan Geleneksel Rum Mimarisi örneklerinin oluşturduğu ve korunması gereken sokak dokuları bulunmaktadır. Bu sokaklardan Şükrü Çavuş Sokağı, Çekül (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)'ün 7 Bölge 7 Kent projesi kapsamında pilot sokak olarak ele alınmış ve cephe iyileştirme çalışmaları yapılmıştır.

İlk aşamada "Mudanya Araştırmaları Merkezi" olarak da kullanılması düşünülen "Çevre Kültür Evi" nin onarımı tamamlanmış ve yapının açılış töreni, Mudanya'da düzenlenen "22 Nisan 2002 Dünya Günü"nde yapılmıştır. Bu süre içinde, Mudanya Jandarma Karakolu, Tarihi Polis Karakolu, ÇEKÜL Vakfı Bursa Şubesi ve Mudanya Temsilciliği tarafından ele alınarak projeleri hazırlanmış, Mudanya Kaymakamlığı tarafından onarılmıştır (Sözen, 1997).

4.1.1.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler

Bölgeyi önemli bir peyzaj karakter alanı yapan ve geleneksel bölge dokusunu oluşturan öğeler; sokaklar, mahalleler, açık ve yeşil alanlar, özel ev bahçeleri, yol kaplamaları, sınır elemanları, duvarlar ve yapılar olarak belirlenmiş ve sırasıyla incelenmiştir.

Şekil 4.4 Giritli Mahallesinin genel bir görünümü, 2005

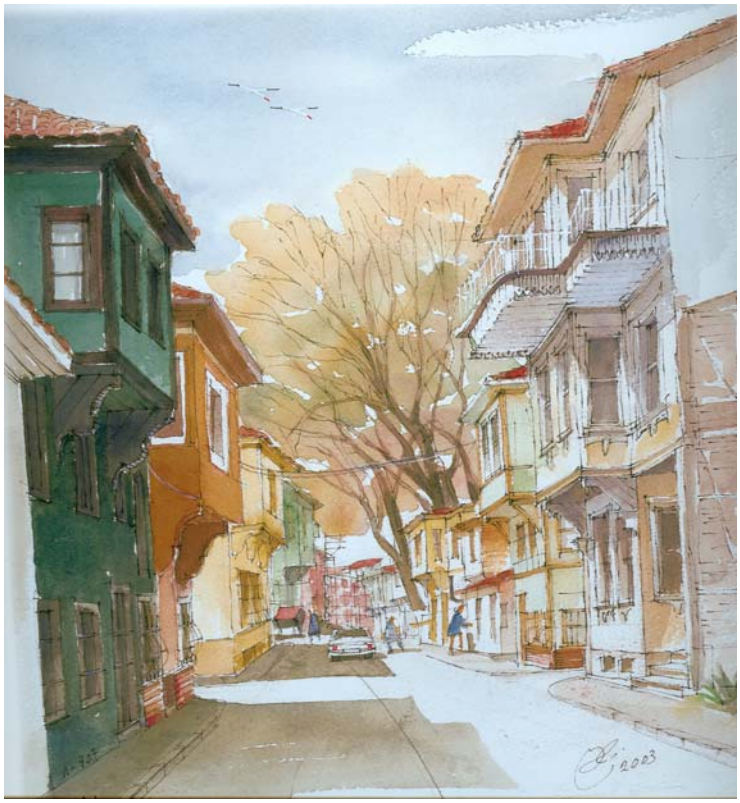
Mudanya'nın kültürel peyzajını daha çok evlerin oluşturduğu geleneksel yerleşim dokusu oluşturmaktadır. İlk peyzaj karakter alanı olarak belirlenen bölgeye ait dokunun en belirgin özelliği tarihteki eski yerleşmelerin birçoğunun da karakteri olan ızgara planlı sokaklarıdır.

Bölge sokak özellikleri açısından değerlendirildiğinde; sokakların ölçek olarak bölgenin yeniden yapılandırıldığı 1877 yılının ulaşım özelliklerinin, yönlendirme olarak da parselasyonun belirleyiciliğinde biçimlendiği görülmektedir. Yaya ulaşımının önemli bir yer tuttuğu 19. yüzyıla özgü olarak Mudanya'da sokakların boyutları, insan ölçülerinin yanısıra bölgede kullanılan eşek, at gibi taşıma hayvanlarının ve at

arabalarının ölçüleri de dikkate alınarak oldukça dar yapılmıştır. Sokaklar, yerleşme dokusuna bağlı olarak kuzey-güney doğrultusundadır, denize dik ve düzdürler.

Izgara plan şemalı dokuda bitişik düzen hakim durumdadır ve yapılara sokaktan doğrudan girilmektedir. Bahçeler genelde arka planda yer aldığından sokak düzleminde algılanan Osmanlı Mahallesinde olduğu gibi bahçe duvarları değil, konut cepheleridir. Sokakların belirlediği dikdörtgen yapı adaları konut adalarıdır, ayrıca zeytinin işlendiği ve depolandığı "mağaza" adı verilen işlikler de bulunmaktadır.

Sokak adları ise ya Şükrü Çavuş, Ali Fuat, Münir Paşa gibi Kurtuluş savaşında önem kazanan tarihi kişilerin adlarından ya da Çınarlı Kahve, Çardaklı Kahve ve adını 2.Dünya Savaşı döneminde Mudanya'da bulunan 70. alay askerlerinin uğrak yeri olmasından alan Alay Kahvesi gibi halkın popüler toplanma mekanlarından gelmektedir. Okul Sokak, Sağlık Sokak, Değirmenler Sokak, Harmanlar Sokak Merdivenli Sokak, Kuru Çeşme Sokak gibi diğer sokaklar ise adlarını bölgedeki önemli yapı ve elemanlardan almaktadırlar.

Şekil 4.5 Giritli Mahallesinin 2003'de yapılan suluboya bir resmi (Tanör, 2005)

Geleneksel yerleşim dokusunun anlaşılmasında, yapısal somut öğelerin yanısıra mahalleler de önemli bilgiler içermektedirler. Mahallelerin etnik yapıları, tarihsel süreç içinde kazandıkları özellikleri geleneksel kentin diğer öğelerini ve kent bütününü etkileyerek dolaylı da olsa mekanların biçimlenmesine katkıda bulunmuştur. Mudanya'da da etnik yapıları açısından iki farklı kültürü barındıran mahallelerden Giritli Mahallesi olarak bilinen bölge Mütareke, Halitpaşa ve Karafatma olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır.

Giritli Mahallesi yapılanma düzeninde zengin Rum tüccarlarının, ayrık nizam bahçeli düzendeki iki ya da üç katlı evleri sahilde yer alırken, orta gelir grubundaki tüccarların evleri geridedir. Büyük çoğunluğu yaklaşık 100 m 'den küçük olan parsellerde sokak üzerinde evler, arkada bahçeler bulunmaktadır. Köşe parsellerde konumlanan yapılarda bahçe yoktur. Cephelerde "Art Nouveau" özellikler taşıyan elemanlara sıkça rastlanmaktadır. Mahallelerde iki, üç hatta dört katlı yapılara rastlanmaktadır. Ara katlar özgün olarak ipek böceği üretimi için kullanılmıştır (Alper, 1997)

Şekil 4.6 Mudanya'nın eski mahalle yapısı 1930 Halitpaşa Mahallesi Çınarlı Kahve (Cüneyt Pekman Arşivi)

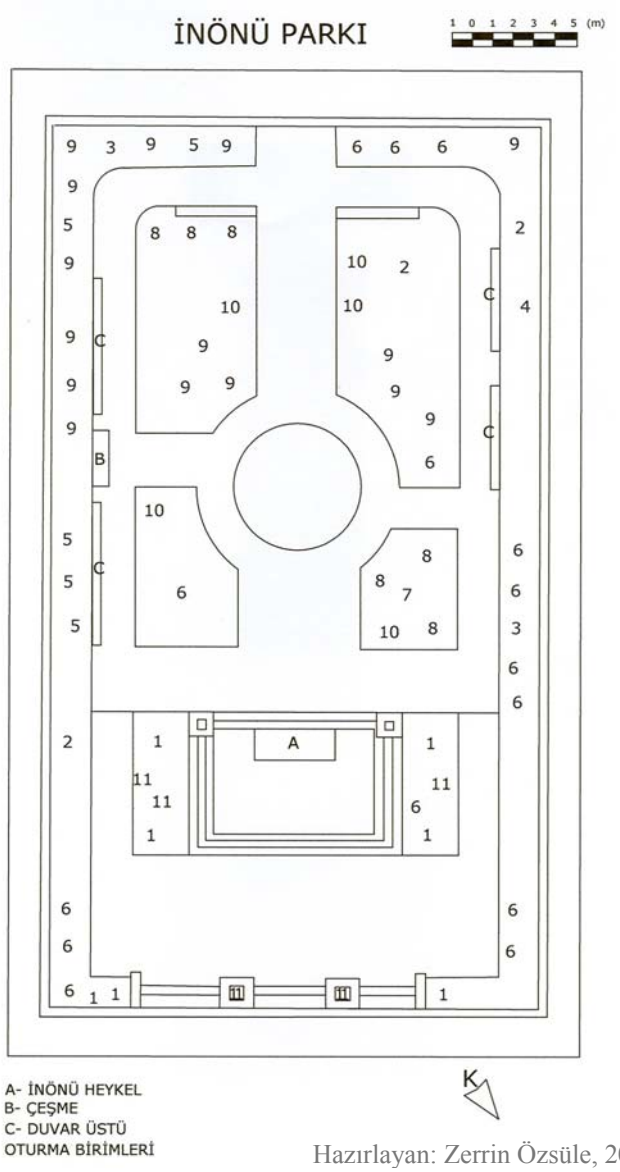
Bölge açık ve yeşil alanlar açısından değerlendirildiğinde ise Giritli Mahallesi sınırları içinde halkın yararlanması amacıyla planlanmış bir yeşil alanın olmaması dikkat çekmektedir. Çocukların oynayabilecekleri oyun parkı veya yetişmiş kişilerin istediklerinde zaman geçirebilecekleri rekreasyon alanları bulunmamaktadır. İstanbul

K.T. V. K. Bölge Kurulu'nun 16.06.1987 gün ve 3610 sayılı kararı ile onaylanan kıyı dolgusu ile sahilin bir kısmının yürüyüş şeridi haline getirilmesi sağlanmıştır. Ancak zaman içinde çay bahçesi ve lokantaların sahil şeridini işgal ettikleri gözlenmektedir. Bu durumda rekreasyon amaçlı başka alternatiflerin de üretilmesi gerekmektedir.

Giritli Mahallesini içine alan birinci alt bölge sınırları içinde Mütareke Evi'nin karşısında yer alan Mütareke Meydan düzenlemesi ve İnönü Parkı veya Mütareke Parkı olarak bilinen alan kamuya açıktır. İsmet İnönü heykeli ve Mütareke anıtının yer aldığı mekan, bir Cumhuriyet Dönemi Parkı olarak düzenlenmiştir (Şekil 4.7). Bu park peyzaj karakter alanının en belirgin yeşil alanını oluşturmaktadır. İnönü Parkı'nda bulunan bitkilerin listesi, park planı ve rölövesi Şekil 4.8'de verilmektedir.

Şekil 4.7 İnönü Parkı ve Mütareke Meydanı'na ait genel görünümler, 2004

Şekil 4.8 İnönü Parkı (Mütareke Meydanı) Rölövesi

İnönü Parkında mevcut olan bitkiler

1. *Phoenix canariensis* (Hurma)
2. *Platanus orientalis* (Anadolu Çınarı)
3. *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı Akçaağaç)
4. *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak)
5. *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya)
6. *Nerium oleander* (Zakkum)
7. *Olea europaea* (Zeytin)
8. *Thuja orientalis* (Doğu mazısı)
9. *Cotoneaster horizontalis* (Dağ muşmulası)
10. *Pyracantha coccinea* (Ateş dikeni)
11. *PittospoRum tobira* (Japon pittosporumu)

Bölgenin sahil kesiminde de 2001 yılında Coşkunöz Plajı olarak açılan küçük bir plaj düzenlemesi ve balıkçı barınağı olarak bilinen küçük bir liman yer almaktadır. Birinci bölge sınırları içinde % 4.8 oranında bir alanı kapsayan ve üzerinde yapı bulunmayan boş arsalar, dağınık halde bulunan küçük arazilerdir. Bu arsaların çoğu özel şahıs mülkiyetindedir ve terkedilmelerinden dolayı üzerindeki geleneksel konut ya yok olmuş ya da imar koşullarından yararlanıp yeni yapı inşa etmek isteyen kişilerin konutlarını yıktırması sonucu boş arsa durumuna gelmişlerdir.

Bölgede görülen özel ev bahçeleri ve sokak, parsel ve ev ilişkisi açısından Giritli Mahallesi geleneksel konutları incelendiğinde, bölgede % 93'ü oranında görülen bitişik düzende yapılanmış konutların, % 7 oranında görülen ayrık düzende yapılanmış konutlara göre daha baskın olduğu gözlenmektedir. Parselin büyüklüğü, parsel içi konumlanma biçimini belirleyen en önemli unsurdur. Sokağa cephesi bulunan, tek girişli, iki yan cephesinden bitişik, dikdörgen planda biçimlenmiş ve konut derinliğinin yarı uzunluğunda arka bahçeli konutlar, bölgede en çok uygulanmış örneklerdir (Şekil 4.9).

Parsele bitişik düzene göre yerleşmiş yapılar incelendiğinde;

A - Sokaktan girilen yapılar

1-Bahçesiz; Yapının sokak cephesinden tek bir girişi vardır ve yapı parselin tamamını kapsamaktadır. % 40 uygulanma oranına sahip bu yapı örnekleri, çoğunlukla içinde bulunduğu adanın köşe parselidir.

2- Arka bahçeli; Yapının esas girişi sokak cephesindendir ve yapının arkasında bulunan bahçeye ayrıca bir çıkış vardır. % 58 oran ile bölgede en çok uygulanan örneklerdir.

B - Bahçeden girilen yapılar

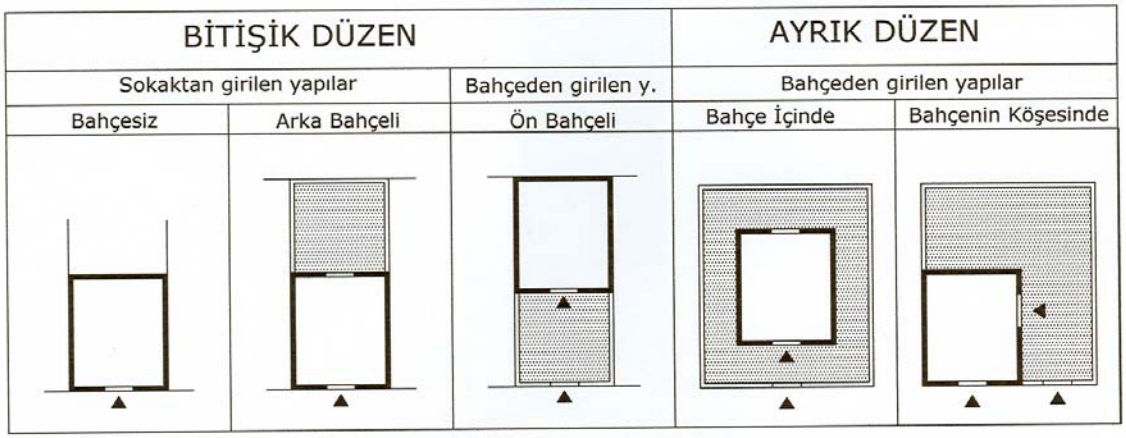
1- Ön bahçeli; Bahçe sokak cephesinde, yapı arka planda yer almaktadır. Sokaktan yapıya ulaşmak için bahçeden geçilmesi gerekmektedir. Bitişik düzende yapılanmış konutların % 2' sini kapsamaktadır.

Parsele ayrık düzene göre yerleşmiş yapılar incelendiğinde;

A - Bahçeden girilen yapılar

1- Bahçe içinde; Yapının sokağa cephesi bulunmamaktadır. Yapının girişine bahçeden geçilerek ulaşılmakta ve ayrıca bahçeye bir çıkış da bulunmaktadır.

2- Bahçenin bir köşesinde; Yapı ve bahçe sokak cephesinde yanyana yeralmakta ve her ikisine de sokaktan doğrudan giriş sağlanmaktadır. Ayrıca yapıya bahçeden başka bir giriş daha verilmiştir. Genellikle gelir düzeyi yüksek ailelerin sahip olduğu konut tipidir. Bölgede % 5 gibi az bir oranda uygulanmıştır.

Şekil 4.9 Giritli bölgesindeki geleneksel konutların parsel içi yerleşimi

Mudanya'nın Tirilye ilçesiyle ulaşımını sağlayan, aynı zamanda Giritli Mahallesi'nin arka sınırını belirleyen Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nden başka diğer yolların önceleri "Arnavut kaldırımı" olduğu çevredeki halktan öğrenilmiştir. Bu sokaklar ortaya doğru eğimlidir ve suyun rahat akması için orta aksta, diğerlerinden daha büyük taşlar kullanılmıştır. Özgün kaplamasını günümüze kadar koruyabilen, denize dik konumlanmış sadece 2 kısa sokak vardır. Diğer sokak ve caddeler sonraki dönemlerde parke taş ile kaplanmıştır. 1992 - 1993 yılları arasında tüm parke yolların asfalt kaplandığı bölgede yapılan anket çalışmaları sırasında saptanmıştır.

Şekil 4.10 Eski yol döşemeleri (Cüneyt Pekman Arşivi)

2004 yılından itibaren, Belediyenin aldığı yeni bir kararla asfalt dökülerek özellikleri bozulan parke taşların yerine geleneksel dokunun yoğunlaştığı bölgelerde kilitli beton taş parke uygulamasına karar verilmiştir ve bu araştırmanın yapıldığı sırada yol kaplama çalışmaları devam etmektedir.

Giritli Mahallesi'ndeki ulaşım alanlarının tümünün araç trafiğine açık bulunması, ilk bakışta önemli görünmese de, yer yer bazı sorunlara neden olabilmektedir. Mahalle içindeki sokaklar sadece iki küçük otomobilin geçebileceği kadardır. Bu yüzden büyük boyutlu araçlar zaman zaman engel oluşturmaktadır. Bölgenin güneyindeki Mustafa Kemal Paşa Caddesi'ne paralel 2. bir yol alternatif olarak üretildiğinde, mahalle içindeki ulaşım alanlarının araç trafiğine kapatılıp yaya hizmetine açılması uygun olacaktır. Birinci peyzaj karakter alanında (Giritli Mahallesi) mevcut bir otopark tespit edilememiştir. Ara sokakların tümü park yeri olarak kullanılmaktadır.

4.1.1.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler

Alanda korunması gerekli kültürel değerler olarak doğal anıtlar, anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri olarak sıralanabilir. Doğal anıtlar kapsamında 6 adet çınar ağacı bulunmaktadır. Bu ağaçların üç tanesi, eskiden Çınarlı Kahve olarak bilinen şimdi ise apartmana dönüştürülmüş konut olarak kullanılan yapının önünde, Fevzi Paşa Caddesi ve Çınarlı Kahve Sokağın kesiştiği noktada yer almaktadır. Diğer ikisi ise, günümüzde Uğur Mumcu Kültür Merkezi olarak kullanılan Eski kilisenin bulunduğu parseldedir. Anıt ağaç olarak nitelendirilen son tescilli çınar ağacı ise Fevzi Paşa Caddesi ve Geniş Sokağın kesiştiği köşede yer alan Yeni Cami'nin arka bahçesindedir.

Bölge anıtsal yapılar açısından değerlendirildiğinde, Giritli Mahallesinde tescil kaydı yapılan 73 adet yapının 5 tanesi dini ve kültürel (anıtsal) yapı olduğu görülmektedir. Geleneksel mimari özellikleri yansıtması açısından bu peyzaj karakter alanında en önemli anıtsal yapı olan Mütareke Evi, Kültür Bakanlığı tarafından onarılarak yakın tarihimizin anılarının sergilendiği bir müze olarak kullanılmaktadır. Mütareke Evi'nin yanısıra bugün Uğur Mumcu Kültür Merkezi olarak kullanılan kilise, Yeni Cami, İnönü Heykeli ve Ziraat Bankası bölgedeki anıtsal yapılardır.

11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi'nin imzalandığı ev günümüzde müze olarak hizmet vermektedir ve bölgenin simgesel yapısıdır. 1930-1935 yıllarında restorasyonu yapılan bu evin etrafındaki bitişik nizam yapılar, istimlak edilerek yıkılmıştır. Eskiden Rum bir kereste tüccarına ait olan ev içindeki eşyalarla birlikte günümüze kadar korunabilmiştir.

Uğur Mumcu Kültür Merkezi Binası, önceleri Aya Yorgi Kilisesi, daha sonra bir cami ve şimdi de bir kültür binası olarak dikkatleri çekmektedir. İlk yapılma amacı bir kilise olan bu yapı dikdörtgen bir plana sahiptir. Doğu tarafında oldukça dışa taşkın bir apsis bölümü yer almaktayken, batı tarafı cami mimarlığına daha uygun süslemelerle donatılmıştır (Eroğlu, 1997).

Yeni Cami ise, Fevzi Paşa Caddesi Geniş Sokakta yer almaktadır. Bahçe içinde ve dörtgen planlı olup, minaresi güneybatı köşesinde ve tek şerefelidir. 1987 yılında tescil

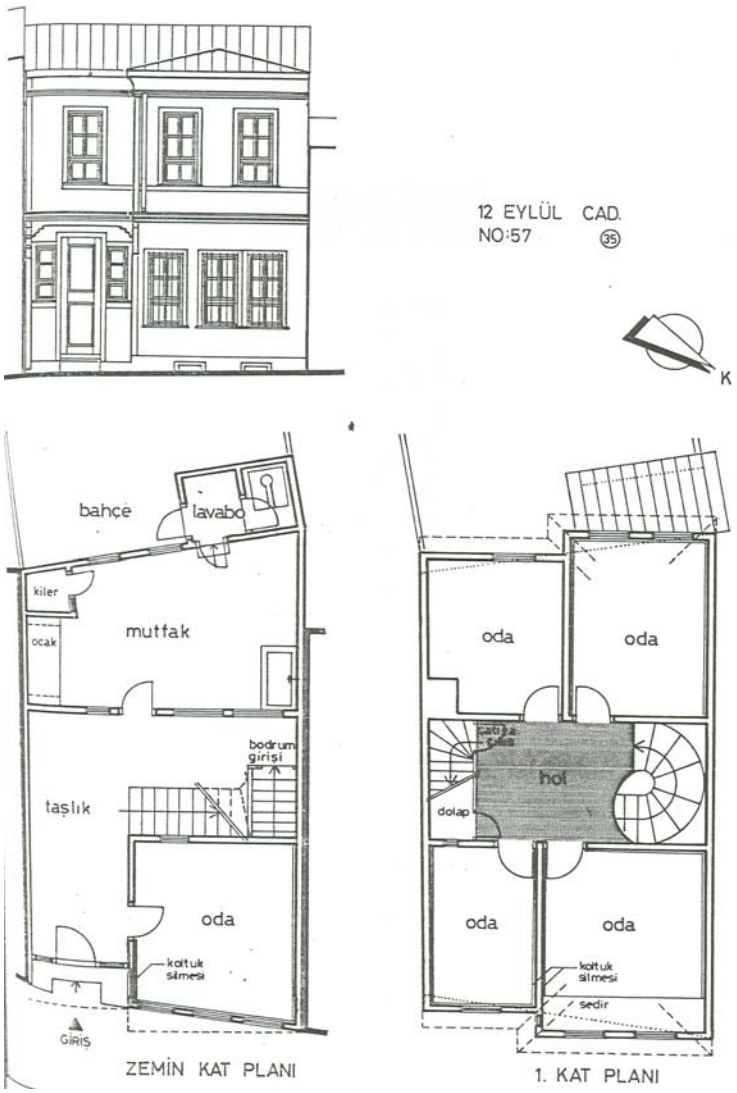
edilmesine rağmen geçirdiği onarımlar sonrasında yapının özgünlüğüne ilişkin ipuçları bulunamamaktadır.

Mudanyalı hayırsever Hayri İpar tarafından, 1938 yılında Nusret SUMAN adlı heykeltraşa yaptırılan İnönü Heykeli, ilk olarak aynı zamanda kent merkezi olan ve Mudanya Mütarekesi için gelen yabancı heyeti karşıladığı limanın karşısına konulmuş, Atatürk'ün doğumunun 100.yılı olan 1981 yılında ise Mütareke Evi'nin karşısındaki meydanda yeni bir yer tahsis edilerek etrafı park alanına çevrilmiştir.

İnceleme alanındaki sivil mimarlık örneklerinin çoğu Bursa koruma kurulunca tespit edilmiştir. Bölgede tescilli 73 adet yapı bulunmaktadır. Bu bölgede sivil mimari örnekleri olarak belirlenen yapıların çoğunu taş bir bodRum kat üzerinde iki veya üç yaşama katına yayılan ve yer yer "Art Noveau" tarzında özellikler sergileyen ahşap karkas yapılar oluşturmaktadır.

Geleneksel yapıların plan ve cephe özelliklerinin iyi birer örnekleri olan bu yapıların bir kısmında tescilden düşmeyi gerektirecek kadar bozulmalar tespit edilmiştir ve 6 adet yapı tescilli olduğu halde tamamen yıkılmıştır. Yıkılan yapıların bir kısmının mahkemesi halen sürmektedir.

Bölgede en çok tekrarlanan parsel boyutları 4.50-7.00 m.genişliğinde, 8.00-10.00 m. derinliğinde olanlarıdır ve dikdörtgen biçimlenmiş bu parsellere yine dikdörtgen planlı yapılar uygulanmıştır. Bölgedeki konutların oda biçimleri çoğunlukla dikdörtgene yakındır. Konutların hemen hepsinde esas katlarda sokağa "kapalı çıkma" ve balkon yapılmıştır. Yapım sırasında tuvaletin eve dahil edilmediği durumda, bu mekan bahçeye yapılan müştemilat ile çözülmüştür. Konutların birçoğu bacalı olarak tasarlanmadığından ihtiyaç doğrultusunda soba boruları cephe duvarını veya pencereyi delerek dışarıya ulaştırılmışlardır. Bu durum yapının tahribatına neden olmakta ve sokak silüetini olumsuz etkilemektedir. Konutların çatıları çoğunlukla kırma çatı ile örtülü ve oluklu (alaturka) kiremit kaplıdır (Aydoğan, 1994).

Şekil 4.11 Birinci bölgede en çok rastlanan plan tipi (Aydoğan, 1994).

Bundan sonraki aşamada, bölgenin işlevsel analizi yapılmıştır. Bölgedeki yapılar işlevlerine göre konutlar, konut+ticaret yapıları, ticaret yapıları, dini yapılar, kamu yapıları olarak değerlendirilmişdir. Bölgenin işlevsel analizinde yeşil alan durumu ayrıca incelenmiştir.. Bölgenin yoğunluğunu konut alanları oluşturmaktadır. Konut alanlarının arasında dağılmış halde alt katları ticaret, üst katları konut olarak kullanılan çeşitli imalat, atölye ve satış birimlerinden oluşan küçük ticaret mekanları da bulunmaktadır. Bölgede ayrıca Marmara Birlik'e ait iki büyük zeytin depolama alanı da yer almaktadır. Mağaza olarak adlandırılan zeytin depoları ve yağhaneler ise eskiden önemli birer yapı durumunda iken, günümüzde kullanılmaz olmuşlardır ve işlevlerini tamamen yitirmişlerdir.

İnceleme alanının en belirgin yapısı günümüzde Kültür Bakanlığı'na bağlı müze olarak kullanılan Mütareke Evi'dir. 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi'nin imzalandığı Alexandre Galyanofa adlı bir Rum kereste tüccarına ait olan bu ev, içindeki eşyalarla birlikte günümüze kadar korunabilmiştir. Yeni Cami ise, bölgedeki tek dini yapıdır. 1834 yılında yapılan ve Rumlar döneminde kilise olarak kullanılan ve eski kilise olarak bilinen Aya Yorgi Kilisesi günümüzde Uğur Mumcu Kültür Merkezi olarak kullanılan kamu yapısıdır. Diğer kamu yapıları ise Ziraat Bankası ve Mahfel'dir.

4.1.1.4 İşlevsel Analiz

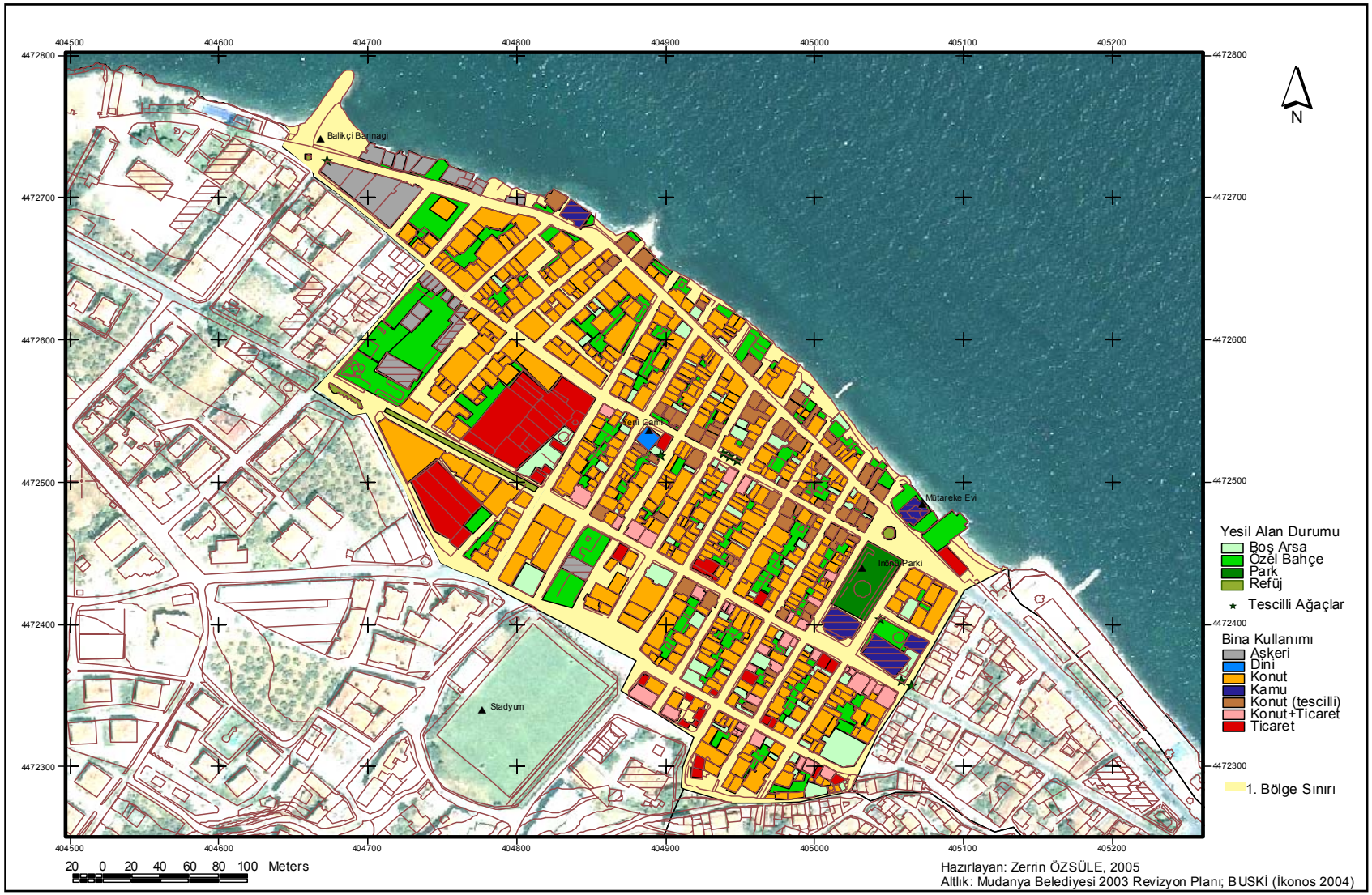
Mudanya Birinci peyzaj karakter alanı mevcut durum analizine göre yapıların ve yeşil alanların işlevlerine göre dağılımı Tablo 4.1'de yer almaktadır.

Tablo 4.1 Birinci bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı

YAPISAL DAĞILIM		
Nitelik	**Miktarı**	**Kapladıkları Taban Alanı (M²)**
Konut Alanları Tescilli Tescilsiz	571 63 508	39670 4532 35137
Ticaret Alanları	26	6320
Konut+Ticaret Alanları	35	2425
Kamu Alanları	5	1545
Dini Yapılar	1	155
Askeri Alanlar		3746
YEŞİL ALAN DAĞILIMI		
Park Alanları		1407,70
Spor Alanları		---
Refüjler		568,77
Özel Bahçeler		12793,81
Boş Arazi		4788,52
Yeşil alan toplamı:		19558,8

Araştırma bölgesindeki kat yoğunluğu genellikle 1-2 kat arasındadır ve genellikle konut olarak kullanılmaktadır. Bunların arasında yer yer mevcut olan 4-5 katlı betonarme yapılar ve Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yürürlüğe girmesinden önce 1980'li yılların sonunda zemin+beş kat yapı izni alınarak, iki katlı geleneksel evlerin yıkılmasıyla 12 Eylül ve Fevzi Paşa Caddeleri sonuna yapılan apartmanlar sokak silüetini oldukça bozmaktadır.

Şekil 4.12'de ise bölgedeki yapıların işlevlerine göre dağılımı ve yeşil alan durumu verilmektedir.

Şekil 4.12 Birinci peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi

Dokuyu zedeleyen bu yapılar genellikle düşük inşaat kalitesi, oranları bozuk pencere ve kapı boşlukları, dar enleriyle kullanım dışı balkonları, kimi teras kimi çatılı üst örtüleriyle artık ülkemiz genelinde bilinen bir örnek oluşturan çok katlı yapı düzenindedirler ve yeterli bir açıklığa sahip olmayan yolların iki yanında dizilmeleriyle hem teknik hem de kentsel estetik açısından oldukça kötü bir görsel değere sahiptirler.

Şekil 4.13 Giritli Mahallesinde geleneksel doku ile uyumsuz apartmanlar, 2005

4.1.2 İkinci Peyzaj Karakter Alanı

4.1.2.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler

Peyzaj karakter alanı olarak seçilen ikinci bölge halk arasında yerli mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Mudanya genelinde, Türk ev geleneği ve geleneksel Osmanlı yerleşim dokusuna sahip bir bölge olduğu ve alandaki diğer yerleşimlerden farklı bir karakter taşıdığı için ayrı bir bölge olarak incelenmiştir. Bölgedeki çekirdek yerleşim, Osmanlıların Mudanya'yı hakimiyetine almalarının takip eden yıllarda oluşturdukları yapılardan oluşmaktadır. Bu organik dokuyu Kültür Bakanlığı'nca onarılan ve bir müze ve çocuk kütüphanesine dönüştürülen Tahir Paşa Konağı simgeleştirmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırları içinde ev tasarımını belirleyecek çeşitli etkenler vardır. Başta ev geleneği ve yaşama biçimi olmak üzere iklim, malzeme, teknoloji ve ekonomi, yerel ev biçimlerini Osmanlıdan önce zaten belirlemişti. Güneydoğu Anadolu, Suriye-Filistin, Mısır, Irak, Arabistan yarımadası kendi yöresel mimarlıklarını sürdürmüşlerdir. Orta Anadolu büyük oranda iklim ve malzeme koşullarına bağlı kalarak kerpiç ya da taş malzemeye dayalı bir özellik göstermektedir. İmparatorluğun güneybatı sınırı yöresel Akdeniz kültürünü devam ettirmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesinin gelişmiş bir ahşap mimarlığı vardır. Doğu Anadolu-İran sınır ise Orta Asya etkisindedir (Tosun, 1998).

Araştırma bölgesini de içine alan Marmara Bölgesi Bursa, Edirne ve İstanbul kentleri Türk evi karakterleri açısından oldukça gelişmiş ve diğer yöreleri de etkilemiştir. Türk evi kapsamı içinde kalan bölgeler arasında görülen farklar plan tiplerinde, ahşap çatkı tekniğinde, zemin kat taş duvar işlemesinde, dolgu ve kaplama malzemelerinde, çatı ve saçaklarda, çıkma ve çıkma taşıyıcılarında, pencere kapak ve korkuluklarında, ocak ve bacalarda, tavanlarda ve diğer detaylarda olmasına karşın yine de bütün olarak Türk evi karakterini hemen belli etmektedir (Günay, 1999).

Türk evini oluşturan fiziksel etkenler olarak topoğrafya, iklim, deprem, yapı malzemesi, sosyal etkenler olarak toplum yapısı, aile yapısı, yaşama biçimi ve tarihi etkenler sıralanabilmektedir.

Bu etkenler, incelenen peyzaj karakter alanında ele alındığında; topoğrafyanın her yerleşimde olduğu gibi Mudanya'nında değerlendirme yapılan bölgesinin yerleşimini etkileyerek yapıların konumlanmasında ve mimarilerinde etkili olduğu görülmektedir. Eğimli araziye yerleşen yapıların ön ve arka cepheleri arasında kot farkı bulunmaktadır. Kot farkından yararlanılarak elde edilen bodRum katlarında yapıların ahır, depo, kiler, vb. gibi hizmet bölümleri yer almaktadır. Bölgede eğime paralel sokaklar oluşturarak yapıların eğimden çok etkilenmemesine çalışılmıştır. Buna rağmen yapıların bazıları için özel çözümler üretilmesine neden olmuştur (Çağlarım, 1994).

Yapıların çoğunda giriş kapıları zemin katta yer almaktadır. Arazinin eğiminden elde edilen bodRum katı bahçe ile bağlantıyı sağlamaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Kenan Doğruöz evi kesiti (Envanter No:6)

Eğimden yararlanılarak elde edilen bodRum katlarının havalandırılmasını ve ışık almasını sağlamak için konutların bazılarında, zemin katları yarım kat kadar yükseltilmiştir (Şekil 4.15).

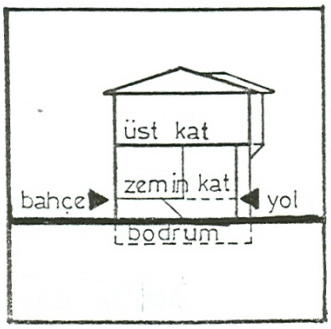
Şekil 4.15 Yükseltilen zemin kat kesiti (Envanter No:151)

Bölgede ayrıca giriş kapısı zemin katta olduğu halde, bahçe ile bağlantının üst katta olduğu yapı örneklerine de rastlanmaktadır (Şekil 4.16).

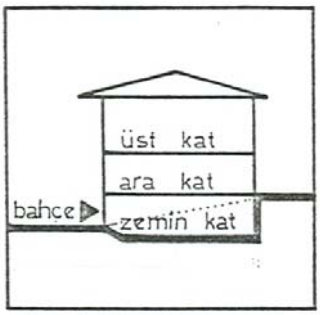
Şekil 4.16 Bahçe bağlantısının üst katta olduğu ev kesiti (Envanter No: 136)

Zemin katta bulunan yaşama mekanını sokak kotundan yükseltmek ve bu bölümün altını bodRum olarak değerlendirmek üzere zemin katta kot farkının yapıldığı yapılar da bulunmaktadır (Şekil 4.15).

Şekil 4.17 Zemin katta kot farkının yapıldığı ev kesiti (Envanter no: 150)

Topoğrafyanın biçimlendirdiği son örnek olarak zemin kat kotunun bahçe kotundan daha düşük olduğu yapı tipi gösterilebilir. Konuta birkaç basamak inilerek girilir. Bununla beraber eğimin yükselmesiyle üst kat arkada zemine oturmaktadır (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Zemin kodunun bahçe kotundan düşük olduğu ev kesiti (Envanter no:10)

Yön ve manzara yapıların konumlanmasında çok etkili değildir. Arazinin güneye doğru yükselmesi yapıların kuzeye doğru yönelmesine neden olmuştur. Kuzeyde yer alan deniz manzarası da yapıların yerleşmesinde bir etmen olmaktadır. Sokağın iki yanında yer alan yapılarda alt katlar günlük yaşamın geçtiği mekanlar olup, arkada bulunan bahçeyle birleşen mekanlardır.

Mudanya iklimi genel olarak ılıman olmakla beraber, kıyılarla iç bölgeler arasında ve yerel topoğrafya nedeniyle mikro klima, ısı ve yağış bakımından mevsimlere göre farklılık göstermektedir (bkz.çalışma alanı doğal verileri). Buna rağmen Mudanya'da görülen ev ve yerleşim dokusunda iklime bağlı çok büyük değişiklikler yoktur. Yine de her evde hava şartlarından korunmak için mimari çözümlerle önlem alınmış, yazlık ve kışlık yaşamaya uygun mekanlar düzenlenmiştir. Ara kat veya orta kat, bölgede

ipekböceği yetiştirildiği dönemlerinde kullanılmış, daha sonra alçak tavanından dolayı ısıtma kolaylığı sağladığı için kışlık kat olarak kullanılmıştır.

Mudanya deprem kuşağı üzerindedir ve ahşap çatkı sisteminin bu nedende geliştirildiği söylenebilmektedir. Çağlarım (1994)'ın bölgedeki mimari araştırmasına göre yapı malzemesine göre ahşap ve kagir evler yapılmış, bina içlerinde ise daha çok çam türleri kullanılmıştır. Temel ve zemin kat duvarlarında yöreye ait taşlar, dolgu malzemesi olarak taş, kerpiç, tuğla ve ahşap görülmektedir. Çatılarda kiremit örtü malzemesi kullanımı yaygındır.

Toplum yapısı açısından bakıldığında; Anadolu'ya gelen Türklerin yerleşik ve göçebe olmak üzere iki kökeni olduğu söylenmektedir. Genellikle yönetici sınıf yerleşmiş, göçebeler ise yerleşikliği uzun sürede ve zorlukla kabul etmiştir. Mudanya'da yerli mahallesi oluşturulurken nüfüsu çoğunlukla Rum, Ermeni ve az da olsa Yahudiyi barındırmaktaydı ve bu yerleşik halk tüccar, çiftçi ve zanaatkardı. Müslümanlar ise önceleri azınlık konumundayken, özellikle mübadeleden sonra tamamen baskın konuma geçmişlerdir. Mimarlığın ve bahçe yapısının biçimlenmesinde etkili olan büyük aile düzeni Mudanya'da da devam etmiş, göçebe kültürümüzden miras kalan doğa içinde yaşamak felsefesi nedeniyle de yazlık yaşamaya ayrılmış bağ ve bahçeler içinde evler oluşmuştur. Mudanya'daki Rum Mahallesi'nden farklı olarak her evin çevresinde konumuna bağlı olarak ön, arka ve yan bahçeler oluşmuştur. Mudanya'daki günlük yaşamın ise bütün Osmanlı dönemindeki yaşama az çok benzer olduğu düşünülmektedir.

Mudanya'nın büyük oranda düz alana yayılmış ve bu çalışmada birinci peyzaj karakter alanı olarak incelenen Rum yerleşiminin aksine, tepe üzerine kurulu olan yerli mahallesi aynı zamanda kentin geçmişe uzanan kültürünü ve sivil mimarlık örneklerini barındırması bakımından da dikkat çekicidir. Bir kısmı kentsel sit alanı olarak değerlendirilen yerli mahallesi, dar sokakları, evleri, çeşmeleri, küçük meydanları ve etrafında genişlediği camileriyle geleneksel Türk mahallesi özelliklerini yansıtmaktadır. Bölgenin kuzeyinde, denizle arasında kalan bölgede ticaret yoğunlaşmıştır. İkinci ve üçüncü bölge arasındaki sınırı İpar caddesi oluşturmaktadır. Üçüncü bölgenin batısında

ise, birinci bölge olarak değerlendirilen Giritli Mahallesi yer almaktadır. Güneyde ise bölge ile başlayan eğim, gittikçe artarak arkadaki tepelere ulaşılmaktadır. Üçüncü bölge sınırlarının bittiği yerde son yirmi yıl içerisinde yoğunlaşan konutlar, yerleşim bölgesinin bittiği yerde zeytinlikler başlamaktadır.

Bölgenin içinden geçen Selvilik Caddesi, geleneksel mimari örneklerinin yoğunlaştığı bir aks oluşturmaktadır. Caddenin iki yanında ve ara sokaklarında yer alan geleneksel Türk mimarisi örneklerinin oluşturduğu ve korunması gereken sokak dokusu bulunmaktadır.

4.1.2.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler

Bölgeyi önemli bir peyzaj karakter alanı yapan ve geleneksel bölge dokusunu oluşturan öğeler sokaklar, mahalleler, açık alanlar, özel ev bahçeleri, yollar ve yapılar olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.19 Osmanlı Mahallesi'nin tepeden genel bir görünümü, 2005

Mudanya sivil ve dini mimarlık örneklerinin, daha çok da evlerin oluşturduğu bir dokuya sahiptir. İkinci peyzaj karakter alanı olarak belirlenen bölgeye ait dokunun en belirgin özelliği Anadolu'daki eski yerleşmelerin birçoğunun da karakteri olan organik düzendeki sokaklarıdır. Bütün yapı türlerinin kent dokusu içindeki homojen dağılımlarına ve bir odak noktası yaratma çabalarının olmamasına uygun olarak,

sokakların oluşmasında da bir kademelenme sözkonusu değildir. Sokakların ne boyutlarında, ne de yönlendirilmelerinde bir önem sırası belirlenmiştir. Ancak bazı biçimlenmeler tanımlayıcı özellikler olarak ortaya çıkmaktadır. Bir veya birkaç eve hizmet veren çıkmaz sokaklar, evlere girişte yapılan sahanlıklar, ortak kullanım alanları ile özel kullanım alanlarının ara kesitlerinde nasıl bir yapılanma içinde olunduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile, mülkiyet hakkının nerede başlayıp nerede bittiği ve yapım geleneğinin bunu nasıl değerlendirdiği hakkında önemli ipuçları vermektedirler.

Sokaklar, boyut olarak bölgenin oluşturulduğu çağın (1600-1800 yılları), ulaşım özelliklerinin, yönlendirme olarak ta parselasyonun belirleyiciliğinde biçimlenmiştir. Sanayi öncesi toplumlara özgü olarak yaya ulaşımının önemli bir yer tuttuğu Mudanya'da, sokakların boyutları, insan ölçülerinin yanısıra bölgede kullanılan eşek, at gibi taşıma hayvanlarının ölçüleri de dikkate alınarak oldukça dar yapılmıştır. Sokaklar, yerleşme dokusuna bağlı olarak doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusundadır. Doğu-batı yönündeki sokaklar denize paralel, bazen eğimli, bazen düzdürler. Kuzey-güney doğrultusundaki sokaklar ise, bunlara dik konumdadır ve eğimden dolayı bazen basamaklaşarak merdivenlere dönüşmüştür. Taş örgü duvarlar ile yapılardan ayrılan sokakların onlarla olan ilişkisi kuzey cephesi eksenindeki (denize doğru yönlenme) giriş kapıları, havalandırma pencereleri, gönye ve düz çıkmalar düzlemindedir. Yapıların bahçe duvarlarının arasında kalan sokaklar, topoğrafyaya bağlı olarak çoğu kez ya rampa ya da merdivene dönüşmüştür. Organik bir doku oluşturan sokaklar, iki yanında yer alan yapıların bahçe duvarları, çıkmalar, giriş sahanlıkları, kapılar ve pencereler ile etkili bir bütünlük içindedir.

Kent dokusunda, sokaklar bazen bir çeşme ile buluştuğunda ya da birden fazla sokağın keşişme noktasına kendiliğinden oluşan ve meydan nitelendirilebilecek genişlemelere olanak sağlamaktadır. Bunlar, az olan yapılanmamış alanlar ve yapıların sahip olduğu avlular ve bahçeler dışındaki boşluklardır. Geleneksel yerleşimin sokak, çıkmaz sokak, meydan biçiminde ortaya çıkan ulaşım ağının kendiliğinden oluştuğu izlenimine karşın, hemen hemen bütün boş alanlarda doğal taş döşeme kaplamasına ve boyutlarına kadar tüm tasarımda yerel yapım geleneğinin kurallarının egemen olduğu izlenimi edinilmektedir.

Şekil 4.20 Osmanlı yerleşiminde sokaktan bir görünüm, 2005

Orjinal doğal taş örgü sınırlayıcı duvarlar zamanla aşındığından çoğu yıkılmış ya da yerlerini beton ve tuğla duvarlara bırakmıştır. Yine tarihi fotoğraflardan görüldüğü üzere zamanında önce arnavut kaldırımı olan yer döşemesi, 1969 yılında Ana Caddelerin asfaltlanması için buradaki parke taşlarının sökülerek bu bölgeye döşenmesiyle parke taşa dönüşmüş, 1980'li yılların sonunda ara sokaklardaki parke taşları sökülmeden üzeri asfaltlamıştır.

2005 yılı itibarıyla da altyapı çalışmaları kapsamında bozulan yolların tekrar asfaltlanması devam ederken, belediyenin aldığı kararla, bu bölgede geleneksel konutların yer aldığı mahallelerde tekrar parke taşı döşenmeye başlanmıştır.

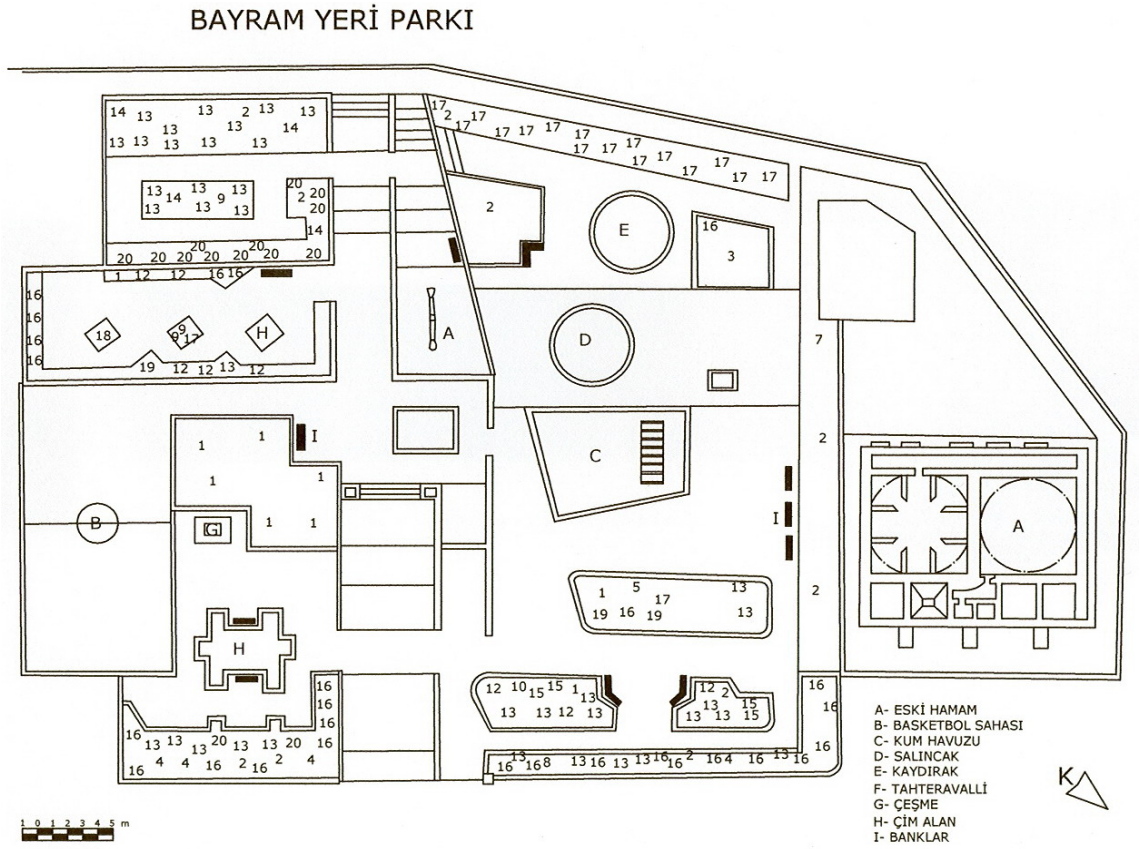
Geleneksel kent dokusunun anlaşılmasında yapısal somut öğelerin yanısıra, fiziki bir mekan olarak tanımlanamamakla birlikte, mahalleler de önemli bilgiler içermektedirler. Mahallelerin etnik yapıları, süreç içinde kazandıkları özellikleri, geleneksel kentin diğer öğelerini ve kent bütününü etkileyerek dolaylı da olsa mekanların biçimlenmesine katkıda bulunmuştur.

Cumhuriyet döneminde Mudanya Karafatma, Mütareke, Şükrü Çavuş, Rüştü İpar, Musabey, Erdoğdu, Hasanbey Mahalleleri biçiminde 7 adet mahalleye bölünmüştür, sonraları Halitpaşa, Ömerbey ve Yenimahalle'nin eklenmesiyle mahalle sayısı 10'a çıkmıştır. Osmanlı Mahallesi diye adlandırılan bu bölge ise Şükrü Çavuş Mahallesi, Hasanbey Mahallesi, Musabey Mahalesi ve Erdoğdu Mahallesi'nin İpar Caddesi'nin güneyinde kalan bölümünden oluşmaktadır.

Mahalleler, her sınıf ve bölgeden insanların, belirli kurallar ve etiketler çerçevesinde birlikte yaşadığı birimler olarak tanımlanırsa, gerek kentin nüfüslu aileleri gerekse farklı statüteki ailelerin evleri yanyana birlikte yer almıştır. Mahallelerin etnik özelliği ise Mudanya'da uzun süre etkili olmuştur. Osmanlının Mudanya'yı egemenlik altına aldığı ve takip eden yıllarda nüfus kayıtlarından elde edilen verilere göre, nüfusun büyük bir kısmı Rumlardan oluşmakta ve Müslümanlar azınlıkta kalmaktaydı. Söz konusu olan bölge ise, Osmanlılar tarafından daha önce deniz kıyısındaki düzlükte yerleşik olan Rum Mahallesi'ne ve ticaret açısından önemli olan iskeleye hakim olmak amacıyla ikisinin ortasında ve biraz yukarıda biçimlendirilmeye başlamıştır. Önce ev sayısı ve müslüman hane sayısı oldukça az iken, zamanla artmış ve bölge yerli mahallesi olarak anılmaya başlamıştır. Şükrü Çavuş ve Hasanbey gibi Mudanya tarihinde önemli kişiler mahallelere adını vermiştir. Sokaklar ise, genellikle Bayır sokak, Harmanlar sokağı, Karakaşdere sokağı, Alçak Bayır Sokağı, Yokuş Çeşme Sokağı, Meydancık Sokak, Eski Su Sokağı gibi fiziksel özelliklerden ya da Cami Sokak, Köşk Çıkmazı, Bayramyeri Sokak, Parti Sokak, Rüştiye Mektebi Sokak gibi belirgin elemanlardan adını almıştır.

Mahallelerin sakinleri de süreç içinde değişiklik göstermiştir. Günümüzde bu mahallelerde yerleşenlerin bir kısmı Mudanya'nın aldığı iç göç dolayısı ile Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen insanlardır. Bölgede yerli tabir edilen kuşaklar boyu Mudanyalı aile sayısı da gittikçe azalmaktadır.

Bölge açık ve yeşil alanlar açısından değerlendirildiğinde ise, sadece Eski Hamam'ın yanında yer alan ve Bayramyeri Parkı olarak bilinen alanın kamuya açık olduğu ve bir mahalle parkı olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu parka ait rölöve Şekil 4.21'de verilmektedir.

Hazırlayan: Zerrin Özsüle, 2005

Şekil 4.21 Bayramyeri Parkı rölövesi

Bayramyeri parkındaki mevcut bitkilerin listesi ise;

1. *Cupressus sempervirens* (Akdeniz servisi)
2. *Platanus orientalis* (Anadolu Çınarı)
3. *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur)
4. *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya)
5. *Sophora japonica* (Sofora)
6. *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak)
7. *Prunus domestica* (Erik)
8. *Prunus amygdalus* (Badem)
9. *Olea europaea* (Zeytin)
10. *LigustRum ovalifolium* (Kurtbağrı)
11. *Elaeagnus angustifolia* (İğde)
12. *Nerium oleander* (Zakkum)
13. *Cotanester franchetti* (Dağ muşmulası)
14. *Punica granatum* (Nar)
15. *Lonicera fragrantissima* (Hanımeli)
16. *Chanomeles japonica* (Japon süs ayvası)
17. *Pyracantha coccinea* (Ateş dikeni)
18. *Forsythia intermedia* (Altınçanağı)
19. *Spirea vanhouttei* (Şipir)
20. *Berberis juliana* (Çin kadın tuzluğu)

olarak sıralanabilmektedir.

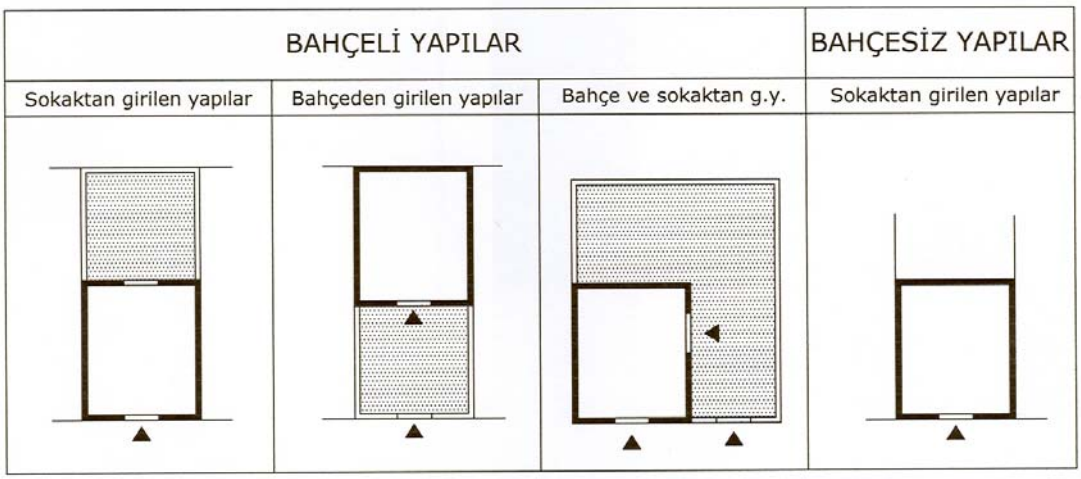
Şekil 4.22 Bayramyeri Parkı'ndan genel görünümler, 2004

Bölgede ayrıca Tahir Paşa Konağı'nın hemen karşısında yer alan bir alanda çocuk oyun elemanı yerleştirilerek küçük bir yeşil alan düzenlemesi yapılmıştır, fakat oldukça kötü durumda bulunmaktadır (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 Bölgedeki çocuk oyun elemanı bulunan alandan bir görünüm, 2004

Bektaş (2001)'ın ifadesiyle 'halk yapı sanatı' ürünleri olarak adlandırabilinen Türk evlerinin bir avuç büyüklüğünde de olsa bahçesiz olabileceği hemen hemen hiç düşünülmez. Türk evlerinde bahçe en az evin içi gibi özenle tasarlanmaktadır. Bir çeşmesi, yalağı, kuyusu, havuzu, sarnıcı (bunlardan en az biri) vardır. Bulunduğu coğrafyaya göre üzüm ezme teknesi, pekmez ocağı, çamaşır ocağı ve/veya taşı, tandır, dibek, anbar, depo, odunluk, ahır, kümes, tuvalet, hamam buradadır. Bahçenin dışa kapıdan başka açıklığı yoktur. Kimi yerlerde komşu bahçeye geçiş kapısı bulunmaktadır. Bir bölümü sebze bahçesidir, bir bölümünde çiçek yetiştirilmektedir. Elden geldiğince çeşitli meyva ağaçları dikilmiştir. Bahçede gölgelikli bir oturma yeri olabilmektedir. Bir bahçe bir karı-kocanın bakabileceği büyüklükte, ortalama 100-150 m²'dir ama 10-15 çeşit meyve ağacını bulundurabilmektedir (Bektaş, 2001).

Şekil 4.24 İkinci peyzaj karakter alanında sokak-parsel-yapı ilişkisi

Mudanya'da Osmanlı Mahallesi olarak adlandırılan 3. bölgede de tarihi dokuyu veren ve geleneksel Türk mimarisinin birer örneği olarak karşılaşılan evler, genelde bahçeli planlanmıştır. Bunların arasında bahçeli olmayan örnekleri de saptamak az da olsa olasıdır ama Mudanya geneliyle kıyaslandığında, bu bölgede bahçeli evler oldukça fazla görülmektedir.

Evleri yerleşim içindeki konumları dikkate alınarak sokak-parsel-yapı ilişkisine göre sıralamak gerekirse (Şekil 4.24);

- Bahçesi önde, ev arka planda, girişin bahçeden sağlandığı evler
- Bahçesi arka planda, doğrudan sokağa açılan evler
- Bahçesi yanda ve arkada, girişin bahçeden ve sokaktan sağlandığı evler
- Bahçesiz, sokaktan giriş sağlanan evler olarak dört kategoride incelenebilir.

Bahçesi önde, ev arka planda, girişin bahçeden sağlandığı evler ile sokak arasında bahçe bulunmaktadır. Yapıya bahçeden girilmektedir. Bölgedeki daha eski dönemden kalan yapılar bu şekilde konumlanmıştır. Yapı ile sokak arasında yer alan bahçe mahremiyet sağlamaktadır. Bölgede bu özellikte bahçesi bulunan ve bahçeden girilen yapılar ve adresleri Tablo 4.2'de verilmektedir.

Tablo 4.2 İkinci peyzaj karakter alanındaki ön bahçeli evlerin listesi

Envanter No	**Adres**
-	Harmanlar Caddesi No:1
10	HalilAğa Konağı
181	Rüştiye Mektep Sok. No:3
-	Eski Su Sokak
-	Yüksek Bayır Sokak
-	Yüksek Bayır Sokak

Bahçesi arka planda, doğrudan sokağa açılan evler parselin sokak cephesinde konumlanmıştır. Bahçe yapının arkasında kalmaktadır. Yapıya doğrudan sokaktan girilmektedir. Bu düzenlemenin oluşumundaki etkenlerden biri olarak parsellerin miras yoluyla bölünerek küçülmesi ve yoğunluğun artmasıdır. Bahçenin bir köşesinde genellikle tek katlı müştemilat vardır. Yapının uzantısı durumundaki servis birimleri ise bitişik düzendeki yapının devamında bahçenin bir duvarına bitişik olarak bulunmaktadır.

Bölgede bu özellikte bahçesi bulunan ve sokaktan girilen yapılar ve adresleri Tablo 4.3'de yer almaktadır.

Tablo 4.3 İkinci peyzaj karakter alanındaki arka bahçeli evlerin listesi

Envanter No	**Adres**
-136	Cami Sok. No:5
137	Cami Sok. No:14
147	Yokuş Çeşme Sok. No:4
149/150	Meydancık Sok. No:5
-	Selvilik Cad. No:1 /Parti Sok. No:24
-	Parti Sokak No:22
177	Parti Sokak No:16
178	Selvilik Cad. No:23
179	Selvilik Cad. No:21
176	Selvilik Cad. No:17
174	Selvilik Cad. No:27
174	Selvilik Cad. No:36
107	Selvilik Cad. No:38
208	Eski Su Sok. No:34
-	Selvilik Cad. No:64
-	Eski Su Sokak
144	Eski Su Sokak
143	Harmanlar Cad. No:16
142	Harmanlar Cad. No:13
141	Yokuş Çeşme Sok. No:30
139	Yokuş Çeşme Sok. No:12
236	Selvilik Caddesi
-	Selvilik Caddesi No:70
138	Yokuş Çeşme Sok. No:8
140	Yokuş Çeşme Sok. No:3
146	Köşk Sok. No:2
-	Köşk Sok.
152	Selvilik Cad.. No.2
170	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:9
171	Selvilik Cad.. No.20
172	Selvilik Cad.. No.24
209	Selvilik Cad.. No: 58-60
-	Alçak Bayır Sokak
154	İğneci Sok. No:8-8A
155	İğneci Sok. No:14
158	Harmanlar Cad. No:16
157	Harmanlar Cad. No:12
156	Harmanlar Cad. No:10
163	Türbe Sok. No:2
164	Türbe Sok. No:6
165	Cami Sok. No:17-17/A
166	Cami Sok. No:11-13
237	Cami Sok.
211	Bayramyeri Sok. No:3

Bahçesi önde, ev arka planda, girişin bahçeden sağlandığı evler ile sokak arasında bahçe bulunmaktadır. Yapıya bahçeden girilmektedir. Bölgedeki daha eski dönemden kalan yapılar bu şekilde konumlanmıştır. Yapı ile sokak arasında yer alan bahçe mahremiyet sağlamaktadır. Bölgede bu özellikte bahçesi bulunan ve bahçeden girilen yapılar ve adresleri Tablo 4.4'de verilmektedir.

Tablo 4.4 İkinci peyzaj karakter alanındaki ön bahçeli evlerin listesi

Envanter No	Adres
-	Harmanlar Caddesi No:1
10	HalilAğa Konağı
181	Rüştiye Mektep Sok. No:3
-	Eski Su Sokak
-	Yüksek Bayır Sokak
-	Yüksek Bayır Sokak

Bahçesi yanda ve arkada, girişin bahçeden ve sokaktan sağlandığı evlerde parselin sokak cephesinde yapı ile bahçe birlikte yer almaktadır. Sokaktan bahçe ve yapıya girilebilmektedir. Yapının bahçeden ayrıca bir girişi bulunmaktadır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 İkinci peyzaj karakter alanındaki yan ve arka bahçeli evlerin listesi

Envanter No	Adres
06	Kenan Doğruöz Evi
148	Meydancık Sok. No:3-3A
151	Selvilik Cad. No:3
175	Selvilik Cad. No:31
152	Selvilik Cad. No:2
153	Selvilik Cad. No:10
155	İğneci Sok. No:14
212	Bayramyeri Sok. No:4

Bahçesiz, sokaktan giriş sağlanan evler parselin tamamına oturmaktadır. Bölgede bu tür yapılar çok fazla bulunmamaktadır. Geleneksel mimari açısından önem taşımayan birkaç yapıda bu özellik görülmektedir. Miras yoluyla bölünen parsellerin çok küçülmesi yapıların bu şekilde konumlandırılmasında en önemli etken olmaktadır. Kurul tarafından tescil edildiği halde cephe ve plan özellikleri oldukça bozulan İğneci sokaktaki yapı, bölgedeki bahçesiz evlere örnek olarak gösterilebilir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6 İkinci peyzaj karakter alanındaki bahçesiz evlerin listesi

Envanter No	Adres
-	İğneci Sokak No: 1

Bölgede görülen sebze bahçeleri ise, genellikle ekilebilecek boyutlarda tutulmuştur. Sulamaya uygun bir yerde yer almaktadır ve genelde fasulye, domates, biber, hıyar, patlıcan, soğan, sarmısak, bezelye, enginar, nane, maydanoz gibi yaz sebzelerinin veya ıspanak, pırasa, lahana, marul, havuç, kabak, turp vb. kış sebzelerinin ekildiği mekanlar olmuşlardır. Günümüzde evlerin yakın çevresinde bulunan bu sebze bahçelerinin yerini çok katlı konutlar almıştır.

Şekil 4.25 Osmanlı Mahallesi'nin 1972'de yapılan suluboya bir resmi (Tanör, 2005)

Bölge de yer yer meyve bahçeleri de görülmektedir. Mudanya'da geçmiş dönemlerde yer alan meyve bahçelerinde yetiştirilen meyve ağaçları da çok çeşitli ve çok sayıda olmuştur. En sık rastlanılan meyve ağaçları olarak dut, şeftali, elma, erik, incir ve badem ağaçları sıralanabilmektedir. Ayrıca yörede 21 çeşit üzüm yetiştirildiği de bilinmektedir.Tarihi kaynaklardan edinilen bilgilere göre, bölgedeki en geniş meyve bahçeleri Tahir Paşa Konağı'na ait olmuştur.

Geleneksel yerleşim dokusunun anlaşılmasında, yapısal somut öğelerin yanısıra yol kaplamaları, sınır elemanları, duvarlar da önemli bilgiler içermektedirler. Bölgede asfalt kaplamalı yollar çoğunluktadır. Parke taşı kaplamalar asfalt ile kapatılarak geleneksel doku içinde genişlikleri uygun olmamakla birlikte bu yollar araç trafiğine açılmıştır. Bölgede sadece genişliği 1.5 m.yi geçmeyen ve 15-20 m. uzunluğundaki iki çıkmaz sokakta arnavut kaldırımı korunmuştur. Belediyenin aldığı yeni bir kararla asfalt dökülerek özellikleri bozulan parke taşların yerine geleneksel dokunun yoğunlaştığı bölgelerde kilitli beton taş parke uygulamasına karar verilmiştir ve bu araştırmanın yapıldığı sırada yol kaplama çalışmaları devam etmektedir. Bölgede parke taşı kaplamalı merdivenler de bulunmaktadır.

Şekil 4.26 Tarihi dokuya uyması için döşenen yeni parkeler, 2005

Bahçe, sokağın doğal çizgisini izleyen bir duvarla sokaktan ayrılmıştır. Ancak sınırı sokak belirlemektedir. Ev tasarımı bu sınırın biçimine etki etmekten çok, ona uymaktadır. Duvar yüksekliği insan boyundan biraz fazladır, sokaktan bahçe içi görülmemektedir. Duvar taş ya da kerpiçten olabilmektedir.

Şekil 4.27 Geleneksel bahçe duvarı örnekleri, 2004

Üzerinde duvarı yağmur sularından koruyan bir kiremit örtü veya ahşap bir saçak vardır. Bu saçak bir ya da iki yüzeyli olabilmektedir. Komşu bahçeler arasındaki duvarlar ise, tahta perde ya da daha alçak duvarlardan oluşmaktadır. Örtüsü de duvar kime aitse onun bahçesine doğru eğimlidir. Sokaktan bahçeye giriş üstü saçaklı ve tek ya da iki kanatlı kapılarla olmaktadır. Bahçe kapısı tasarımı ev kapısı gibidir.

Bölgedeki geleneksel yerleşim dokusunda çeşmeler de önemli bir yer tutmaktadır. Kurul tarafından tescil edilen Hüseyin Fethi Bey çeşmesi Cami sokaktadır. Çeşme arkasındaki geleneksel yapılarla güzel bir manzara noktası oluşturmaktadır. Bundan başka bölgede yakın dönemden kalma iki çeşme daha bulunmaktadır ve çalışır durumdaki bu çeşmelerin peyzaj elemanı olarak korunması gerekmektedir.

4.1.2.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler

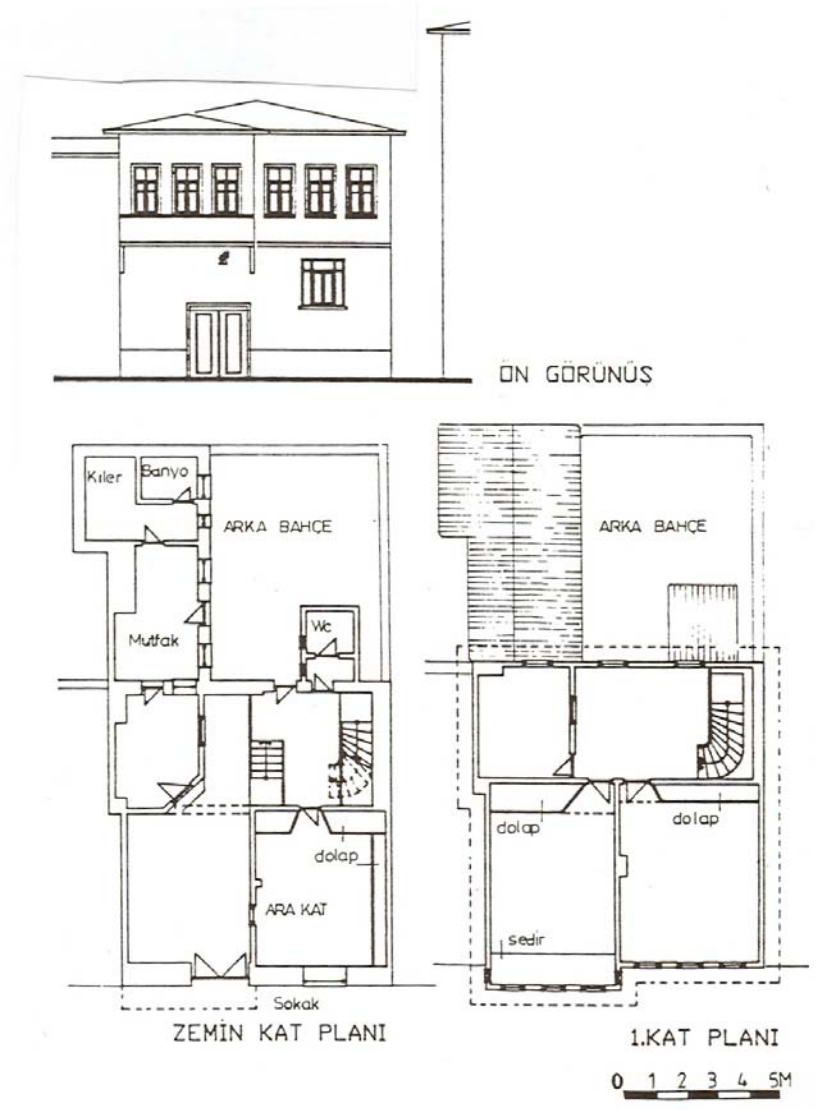
Bölgede korunması gerekli kültürel değerler olarak doğal anıtlar, anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri olarak sıralanabilmektedir.

Doğal Anıtlar açısından değerlendirildiğinde ikinci peyzaj karakter alanı içine giren bölgede Bursa koruma kurulu tarafından tescil edilmiş 8 adet ağaç bulunduğu görülmektedir. Ağaçların cinsleri çam ve servidir. 2 adet çam ağacı kuyu sokaktadır. 6 adet servi ağacı ise eski hamamın yanında yer alan Bayramyeri Parkı'nın içinde yer almaktadır.

Araştırma bölgesinde ayrıca 8 adet anıtsal yapı bulunmaktadır. Bu anıtsal yapılar Tahir Paşa Konağı, Halil Ağa Konağı, Kenan Doğruöz Evi, Hasan Fethi Bey Çeşmesi, Eski Hamam, Hasan Bey Camisi, Hasan Hüseyin Türbesi ve Kubbeli Antik Mezar (Dromoslu Mezar Odası)'dır.

Adı geçen konaklar 17.yüzyılda yapılmış tepe pencereli evlerdir. Bezeme ve mimari açısından Mudanya için önemli örneklerdir. Cami sokakta bulunan Hasan Fethi Bey Çeşmesi çalışır durumdadır. Sokağın deniz yönünden bakıldığında çeşme ve arkasındaki geleneksel konutlar vista noktası oluşturmaktadır. Eski hamam ise, günümüzde oldukça tahribata uğramıştır ve ticarete yönelik marangoz atölyesi olarak

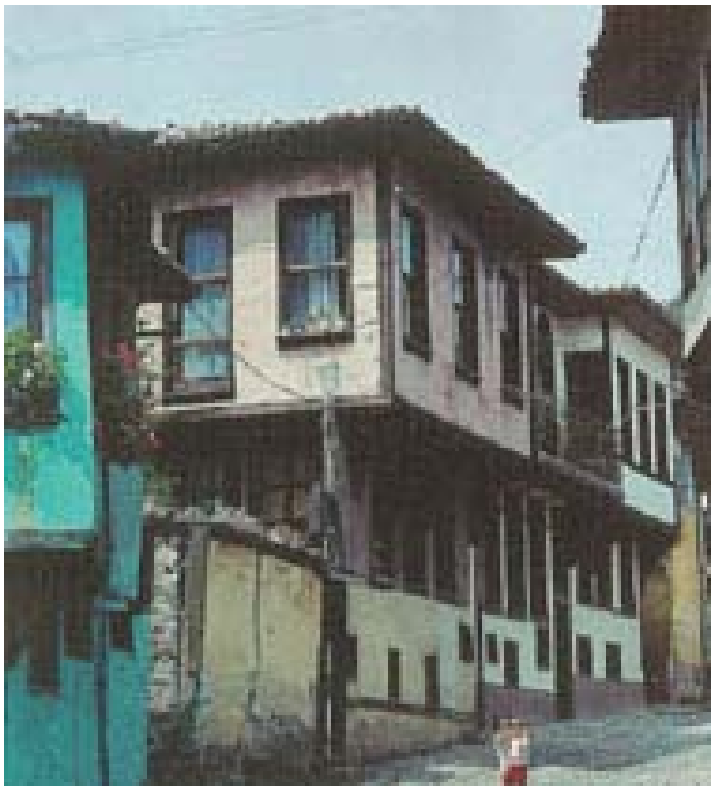
kullanılmaktadır. Hasan Bey Camisi ve Hasan Hüseyin türbesi ise güneye hakim bir yamaç üzerindedir ve sonradan yapılan yapılar tarafından çevrelenmiştir. Antik mezar ise kentin bir başka tepesi olan alçakbayır tepesindedir ve İ.Ö. IV. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Anıtsal yapılar tescilli yapılar arasında % 10 gibi bir orana sahiptir (Çağlarım, 1994).

Şekil 4.28 İkinci Bölgede en çok rastlanan konut plan tipi (Çağlarım, 1994).

İnceleme alanındaki sivil mimarlık örneklerinin çoğu Bursa koruma kurulunca tespit edilmiştir. Bölgede tescilli 47 adet yapı bulunmaktadır. Geleneksel yapıların plan ve cephe özelliklerinin iyi birer örnekleri olan bu yapıların bir kısmında tescilden düşmeyi gerektirecek kadar bozulmalar tespit edilmiştir. Kurul tarafından tescil edilen yapılardan

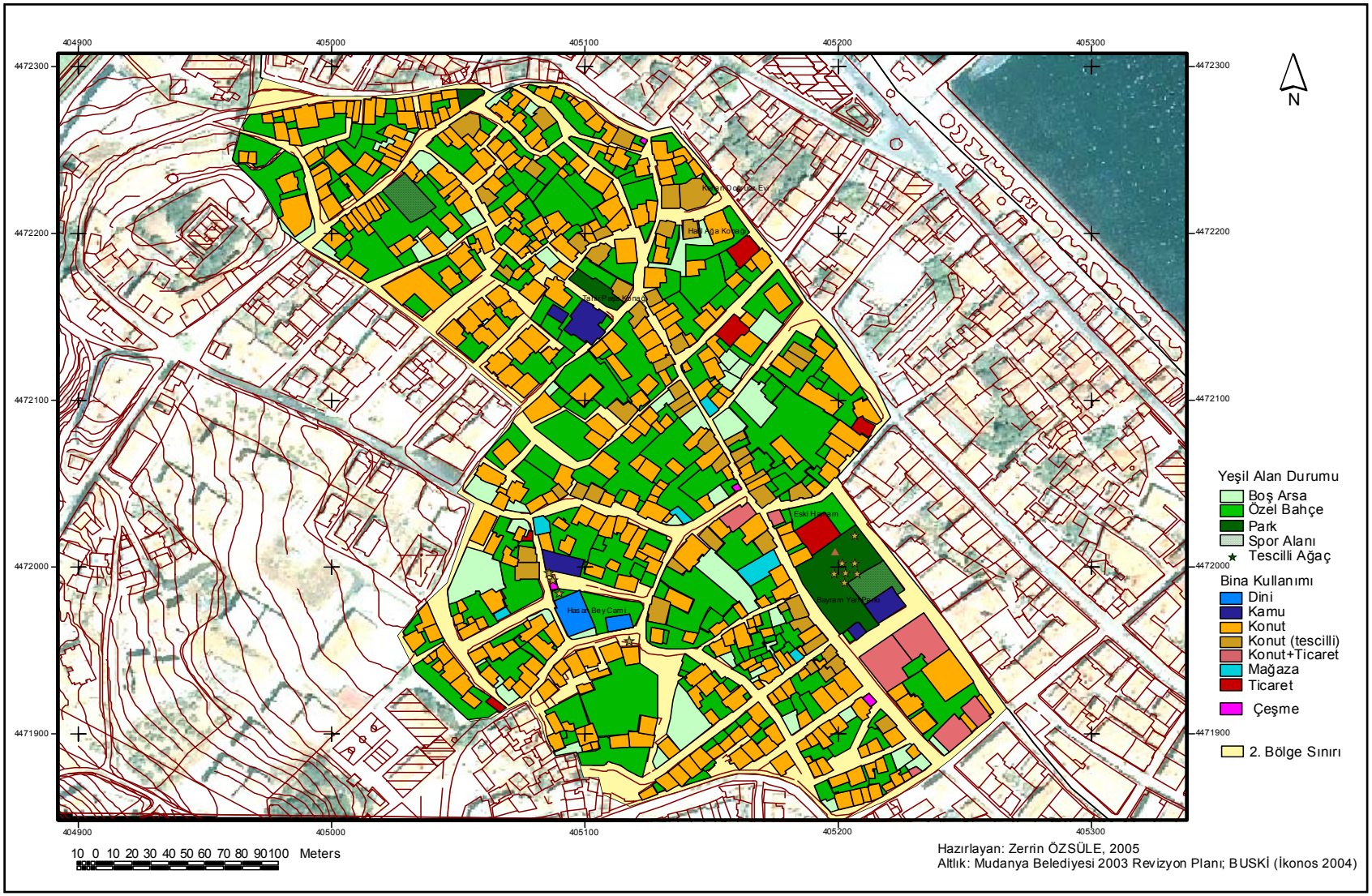
üç tanesi ise günümüzde yerinde bulunmamaktadır. Yıkılan yapılardan birinin yerine betonarme yapı yapıldığı için sahibi mahkemeye verilmiştir, diğer ikisinin yerinde ise boş arsa bulunmaktadır. Diğer yapılara gereken özenin gösterilmemesi bu sayının artmasına neden olacaktır. Bu bölgede sivil mimari örneği olarak belirlenen yapıların çoğunu (65 adet) ahşap karkas yapılar oluşturmaktadır.

Şekil 4.29 Geleneksel Osmanlı Evleri

Bölgedeki yapılar işlevlerine göre konutlar, konut+ticaret yapıları, ticaret yapıları, dini yapılar, kamu yapıları ve yeşil alan durumu olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.30). Araştırma kapsamı içine giren bölgede, konutlar yoğunluktadır ve bölgede 12 adet geleneksel konut kullanılmamaktadır. İlgisizlik sonucu yok olma tehlikesiyle karşıkarşıya kalan yapıların restorasyona ihtiyacı vardır.

Önemli bir arter olan İpar caddesi üzerinde ticaret gittikçe yoğunlaşmaktadır ve buradaki yapıların alt katları tamamen ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Üst katları ise konut olarak düzenlenen yapılar, 7 adet olup bölgede az bir yer kaplamaktadır.

Şekil 4.30 İkinci peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi

Bölgedeki küçük imalat ve atölyelerden oluşan ticaret işlevli yapılar ise geleneksel dokunun içinde dağınık durumdadır. Mağaza olarak adlandırılan zeytin depoları ve yağhaneler ise eskiden önemli birer yapı durumunda iken günümüzde kullanılmaz olmuşlardır ve işlevlerini tamamen yitirmişlerdir.

Hasan Bey Camisi ve Hasan Hüseyin türbesi ise, bölgedeki dini yapılardır. Bölge içinde önemli bir sivil mimari örneği olan Tahir Paşa Konağı günümüzde Kültür Bakanlığına bağlı bir müze ve ilçe halk kütüphanesi olarak kullanılan kamu yapısıdır. Diğer bir kamu yapısı ise İlçe Tarım Müdürlüğü'dür.

4.1.2.4 İşlevsel Analiz

Mudanya ikinci peyzaj karakter alanı mevcut durum analizine göre yapıların ve yeşil alanların işlevlerine göre dağılımı Tablo 4.7'de yer almaktadır.

Tablo 4.7 İkinci bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı

YAPISAL DAĞILIM		
Nitelik	**Miktarı**	**Kapladıkları Taban Alanı (M²)**
Konut Alanları Tescilli Tescilsiz	440 50 390	32193 4305 27888
Ticaret Alanları	6	875
Konut+Ticaret Alanları	7	1700
Kamu Alanları	5	980
Dini Yapılar	2	495
Çeşmeler	4	75
YEŞİL ALAN DAĞILIMI		
Park Alanları		1992,52
Spor Alanları		835,48
Refüjler		--
Özel Bahçeler		29517,25
Boş Arazi		5442,98
Yeşil alan toplamı:		37788,23

Araştırma bölgesindeki kat yoğunluğu ise, genellikle 1-2 kat arasındadır ve genellikle konut olarak kullanılmaktadır. Bunların arasında yer yer mevcut olan 4-5 katlı betonarme yapılar ise sokak silüetini oldukça bozmaktadır.

4.1.3 Üçüncü Peyzaj Karakter Alanı

4.1.3.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler

Peyzaj karakter alanı olarak seçilen üçüncü bölge, daha önce incelenen ilk iki bölgenin kesişimi durumundadır ve her iki bölgeden de çeşitli özellikler taşımaktadır. Özellikle Eski Cami ve civarı, ticaret işlevinin yoğunlaştığı Mustafa Kemal Paşa Caddesi ve Halitpaşa Caddesi'nin bu bölgede kesişmesi ile hemen hemen bir çekirdek haline gelmiştir. Eski Cami'nin içinde bulunduğu ada ile bitişiğindeki yapı adaları, Hasan Ağa, Cemal Aki, Halil Ağa, Kenan Doğruöz evleri gibi bölgenin en eski ve Mudanya'nın geleneksel yerleşim dokusunda simgesel özellikler taşıyan evlerinin toplandığı alanlardır. Giritli Mahallesi'ne yakın olan kuzeydoğu kısımları Rum yerleşimin özelliklerini kısmen yansıtsa da güneybatıya doğru Türk yerleşimi karakterini açıkça belli etmektedir. Bu konutların planlama özellikleri ve tasarım elemanlarının biçimlenişinde görülen farklılıkların yanısıra, Giritli Mahallesi'ne yakın olan alanlardaki konutlar bahçesiz ya da oldukça küçük bahçeli olurken, güneydoğu kesimlerine gidildikçe bahçelerin de büyüdüğü gözlemlenmektedir.

Üçüncü peyzaj karakter alanı ayrıca, hem iskele ve yakın çevresinde yoğunlaşan yeme-içme ve eğlence mekanlarını hem de Halitpaşa ve İpar Caddesi boyunca yer alan alışveriş ve ticaret merkezlerini bünyesinde barındırdığı için, çoğunluğunu konut alanlarının oluşturduğu diğer iki bölgeye kıyasla, kentin insan akışının en yoğun olduğu bölgedir. Hükümet Konağı, Belediye, Kaymakamlık, Jandarma, Postane ve Hastane Binaları gibi kamusal yapılar ile otel, eczane ve banka şubelerinin de burada toplanmış olması bu yoğunluğu daha da artırmaktadır.

Mudanya tarihsel yerleşimi dar sahil bandı ve hemen arkasından başlayan tepenin yamacına oturmuştur. Üçüncü Bölge kıyı düzlüğünde yer almaktadır ve sahil şeridinde bulunduğu için düze yakın bir arazi yapısına sahiptir. Bölgenin güneydoğu sınırının hemen gerisinde başlayan eğimli arazi sadece iki ada üzerinde bulunan yapıları etkilemektedir. Eğimden dolayı bir set üzerinde kalmış olan bu yapılar, Türk yerleşimine dayanmaktadırlar ve inceleme alanına hakim olan deniz manzarasına doğru yönelmişlerdir.

Sahil şeridi düzlüğüne oturmuş konutlar ve eski yapılar genelde iki veya üç kattan oluşmuşlardır. Bu yapıların bir kısmında zemin kat döşeme kotunun taş duvarlar üzerinde hafifçe yükseltilmesiyle ışık ve hava olanağı sağlanmış bodrum katlar bulunmaktadır.

Şekil 4.31 Üçüncü bölgenin genel bir görünümü, 2004

Manzara ve yön açısından ele alındığında bölgedeki yapılar genelde bitişik nizam olduğundan, sokak yönüne ve arka bahçe yönüne açılmak üzere dışarı bakan iki cepheye sahiptirler. Bu cephelerden de mümkün olduğunca faydalanmak için çıkmalar yapılmıştır. Bölgedeki yerleşim kuzeybatı-güneydoğu yönünde, kıyı çizgisine paralel olarak yayılmıştır. Yapı adalarını sınırlayan sokakların bazıları kuzeybatı yönünde bulunan denizin kıyı çizgisine diktir ve uçları deniz yönüne açılmaktadır. Rum yerleşimine yakın olan kuzeybatı kısımlarında ızgara plan tipi belirgin durumdayken, güneydoğuya doğru bu belirginlik azalarak, çıkmaz ve dar sokakların oluşturduğu daha karmaşık bir yapı kazanmaktadır. İskele meydanından güneydoğuya doğru kıyıya paralel yapılandırılmış ve Mudanya'daki yazlık dinlenme etkinliklerinin temeli sayılabilecek Demirhane yöresindeki evler ise kentin doğuya doğru ilk uzantısını oluşturmuştur ve Giritli Mahallesi'ne benzer şekilde düzgün geometrik planlı parseller üzerinde az katlı ve ızgara plana uygun olarak gelişmiştir. Demirhane kıyı şeridindeki evlerin bölgenin genel yapısına uyumundan dolayı yeni yapılanmanın yer aldığı dördüncü peyzaj karakter alanı yerine bu bölümde değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Bu peyzaj karakter alanında görülen ev ve yerleşim dokusunda iklime bağlı çok büyük değişiklikler yoktur. Fakat deniz kıyısındaki konumu ve özellikle birçok hastalığa iyi geldiği belirtilen temiz havası ve iklim özellikleri sayesinde 1975 yılından sonra Demirhane yöresinde özellikle emekliler tarafından sayfiye evleri yapılmıştır.

Mudanya deprem kuşağı üzerindedir ve bu bölgede yer alan yerleşimlerin özellikle de eski doku sınırları içinde bulunanların az katlı olması nedeniyle genelde deprem için uygun olduğu söylenebilir. Bölgede yer alan dört kattan fazla betonarme binalar ise 1999 depreminde zarar görmüş, belediye binasının güçlendirme çalışmaları yeni tamamlanmıştır. Hükümet Konağının yanında yer alan Mudanya İşhanı ise gerek kat sayısı, gerekse inşaat kalitesi açısından bölge içinde tehlikeli bir görünüm oluşturmaktadır.

Batum (1994)'un yörede yaptığı mimari oluşum araştırmasına göre üçüncü bölgede yer alan geleneksel konutlar ahşap karkas yapım sistemiyle yapılmıştır. Taşıyıcı iskelet yapıyı ahşabın oluşturduğu bu yapılarda dolgu malzemesi olarak genellikle kerpiç bloklar ve tuğla kullanılmıştır. Çoğu binada yapı zemin etkilerinden kurtarılmak için taş duvarlar üzerine oturtulmuştur. Bu geleneksel yapıların çoğunun dış cephesi günümüzde sıvalıdır. Bölgede yeni yapılan kamu binaları, işhanları ve apartmanlar ise betonarmedir.

Toplum yapısı açısından bakıldığında; bölge bir bölümüyle geleneksel Rum ve Osmanlı yerleşiminin özelliklerini taşırken ve Mudanya'nın yerlilerinden oluşurken, bir yönüyle de deniz kıyısındaki konumu, havası, vb. nedenlerde dışardan gelen insanların da ilgisini çekmiş ve yerleşmelerine yol açmıştır. Başlangıçta, Demirhane mevkinde çoğunluğu emeklilerden oluşanların başlattığı yazlık ev ve ikinci konut akımı, Güzelyalı mevkine doğru gelişmeye başlamış, ikinci konut isteği ve emeklilik yaşları için uygun ortama sahip olması (büyük kentte yakınlık, havasının özelliği, güneş, deniz ve şimdilik sakinlik, ucuzluk ve huzur) gibi nedenlerle her yerden yoğun göç almıştır. Başlangıçta az katlı olan yazlık evler ise yerlerini sitelere bırakmaya başlamıştır.

4.1.3.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler

Bölgeyi önemli bir peyzaj karakter alanı yapan ve geleneksel bölge dokusunu oluşturan öğeler; sokaklar, mahalleler, açık alanlar, özel ev bahçeleri ve yapılar olarak belirlenmiştir.

Bölgedeki geleneksel dokuda, genel sokak profilinde yol ve kaldırımdan sonra hemen bina başlar, giriş kapısına bir ya da birkaç basamakla çıkılmakta, bazı yapılarda girişin üzerindeki katta çıkma bulunmaktadır. Eğer yapı üç katlıysa çıkmalar genellikle son kattadır ve çatılar kiremit ile kaplıdır (Batum, 1994). Dış mekanı etkileyen bahçe ve bahçe duvarlarının çok fazla olmayışı, bu bölgedeki önemli bir özelliktir. Bahçeler genellikle yapının arkasında yer aldığı için sokaktan algılanamazlar. Bahçeleri önde veya yanda olan nadir örneklerde ise bahçe duvarının yüksekliği 1.50 m dolaylarında olduğu için bahçe çok fazla algılanmamaktadır. Genellikle taştan örülmüş olan bahçe duvarlarının bir kısmının üzeri sıvanmıştır ve yanındaki yapı ile devamlılık göstermektedir. Bitişik nizam olan yapılarda parselleri birbirinden ayıran bahçe duvarlarının kerpiç bloktan yapılanları da gözlemlenmiştir.

Şekil 4.32 Cami Sokak'tan bir duvar görünümü, 2004

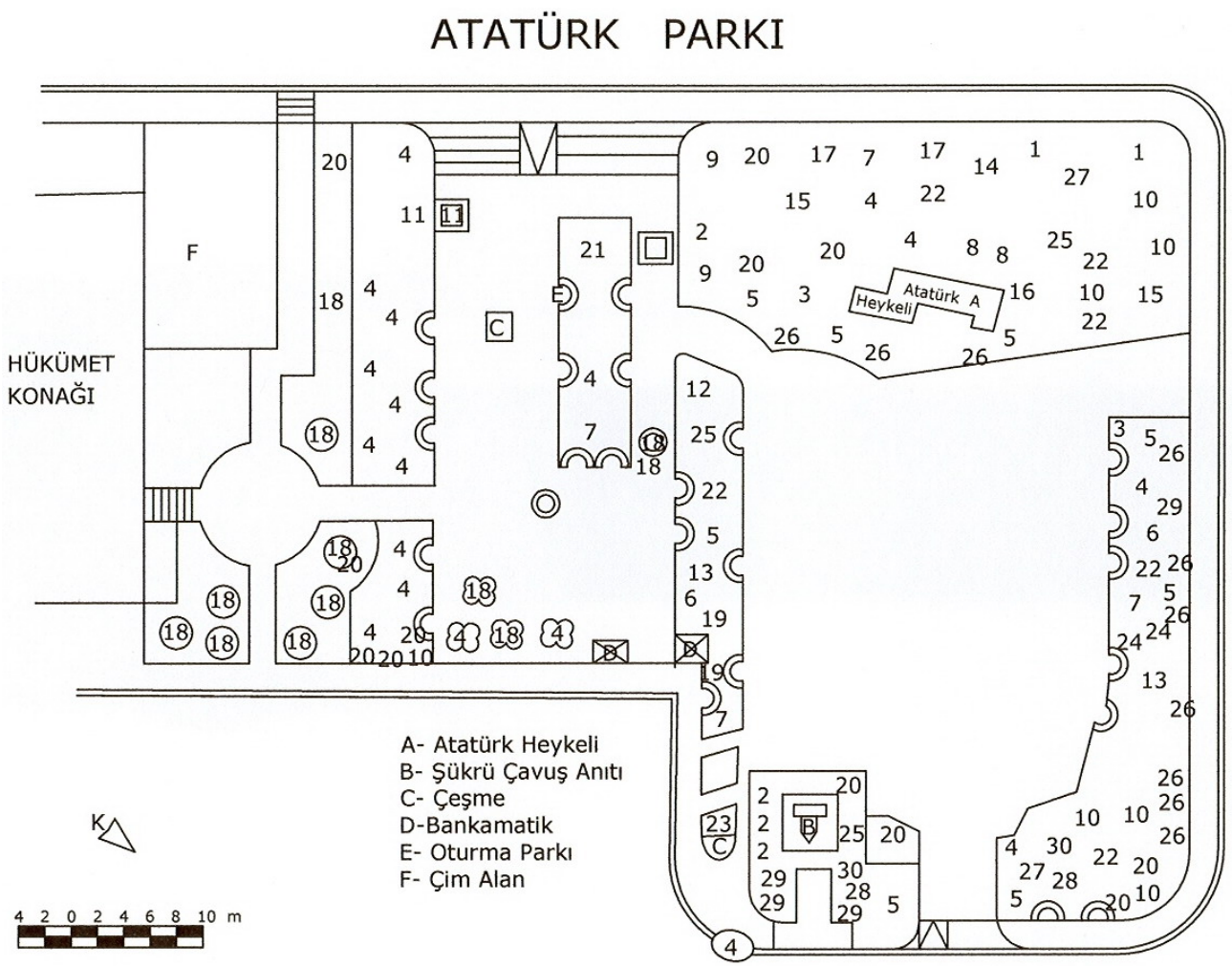
Bölgenin açık alan durumu incelendiğinde, kamuya açık en önemli yeşil alan olarak iskele meydanında yer alan Atatürk Parkı görülmektedir. 1981 yılına kadar geniş bir açık alandan oluşan iskele meydanına Atatürk'ün doğumunun 100.yılı nedeniyle heykeltraş Namık Denizhan tarafından yapılan Atatürk heykeli getirilmiş ve etrafında

çevre düzeni yapılarak bugünkü Atatürk Parkı halini almıştır. Parkta genişçe bir kaide üzerine oturtulmuş Atatürk heykelinin yanısıra Şehitler Anıtı ve Kurtuluş Savaşı günlerini temsil eden bir top bulunmaktadır. Bu park, aynı zamanda, resmi törenlerin yapıldığı ve Mudanya'ya kara ya da denizyoluyla gelenlerin ilk olarak karşılandığı mekan olması bakımından Mudanya genelinde de en önemli park konumundadır.

Şekil 4.33'de bu parkın mevcut planı ve rölövesi yer almaktadır.

Atatürk Parkında mevcut olan bitkiler;

1. *Pinus pinaster* (Sahil çamı)
2. *Cupressus sempervirens* (Akdeniz servisi)
3. *Thuja orientalis* (Doğu mazısı)
4. *Platanus orientalis* (Anadolu çınarı)
5. *Phoenix canariensis* (Hurma)
6. *Acer platanoides* (Çınar yapraklı akçaağaç)
7. *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı akçaağaç)
8. *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur)
9. *Catalpa bignonoides* (Katalpa)
10. *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya)
11. *Alianthus altissima* (Kokar ağaç)
12. *Populus nigra* (Kara kavak)
13. *Prunus cerasifera 'Pisardi nigra'* (Kırmızı yapraklı süs eriği)
14. *Prunus serrulata* (Kiraz)
15. *Fraxinus excelsior* (Adi dişbudak)
16. *Cercis siliquastRum* (Erguvan)
17. *Eriobothrya japonica* (Yenidünya)
18. *Lagerstroemia indica* (Oya ağacı)
19. *LigustRum lucidum* (Kurtbağrı)
20. *Nerium oleander* (Zakkum)
21. *Elaeagnus angustifolia* (İğde)
22. *Cotanester franchetti* (Dağ muşmulası)
23. *PittospoRum tobira* (Japon pittospoRumu)
24. *Chanomeles japonica* (Japon süs ayvası)
25. *Punica granatum* (Nar)
26. *Pyracantha coccinea* (Ateş dikeni)
27. *Vibumum tinus* (Herdemyeşil kartopu)
28. *Euonymus japonica* (Taflan)
29. *Euonymus japonica aurea-marginata* (Sarı kenarlı taflan)
30. *Euonymus japonica argento-variegata* (Gümüş kenarlı taflan) şeklindedir.

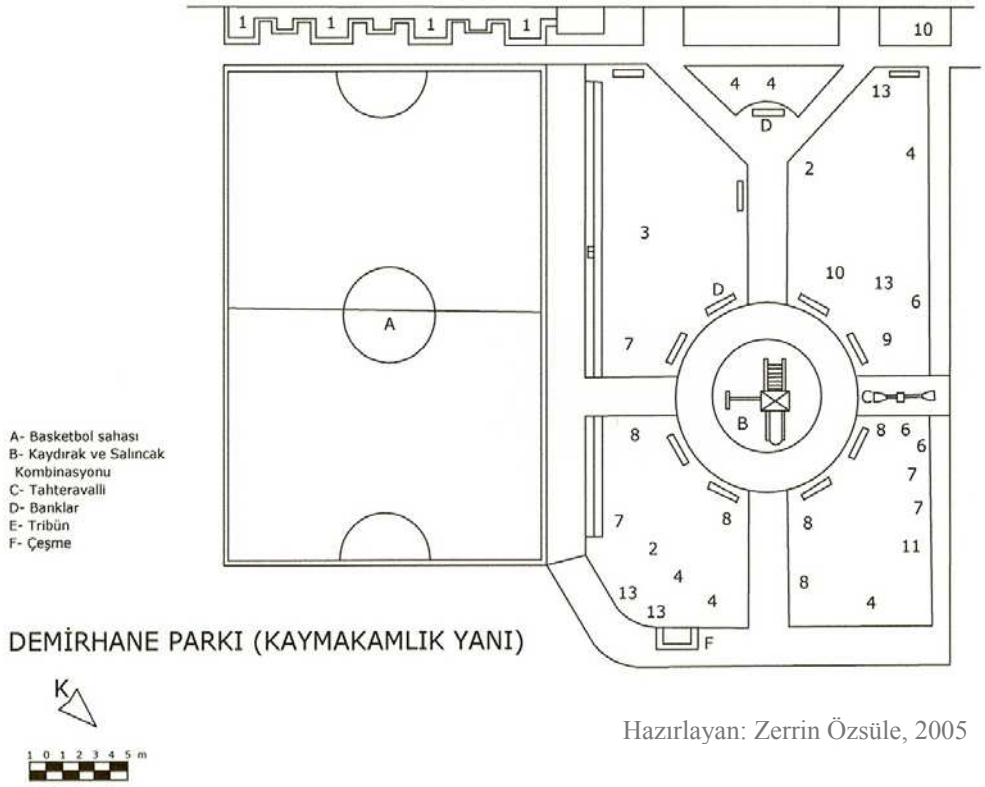
Hazırlayan: Zerrin Özsüle, 2005

Şekil 4.33 Atatürk Parkı Rölövesi

Bu peyzaj karakter alanının ikinci parkı, Atatürk Parkı'nın hemen karşısında yer alan kaymakamlık lojmanının yanında bulunan Demirhane Parkı'dır. Parktaki çocuk oyun elemanı ve bitişiğinde yer alan basketbol sahası nedeniyle daha çok çocuklar ve gençler tarafından tercih edilen küçük bir park özelliği taşımaktadır. Şekil 4.34'de Demirhane Parkı'na ait rölöve yer almaktadır.

Demirhane Parkında mevcut olan bitkiler;

l.Pinus pinaster (Sahil çamı)
2.Cupressus sempervirens (Akdeniz servisi)
3. *Phoenix canariensis* (Hurma)
4. *Platanus orientalis* (Anadolu çınarı)
5. *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur)
6. *Koelreuteria paniculata* (Güvey kandili)
7. *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı akçaağaç)
8. *Populus nigra* (Kara kavak)
9. *Prunus domestica* (Erik)
10. *Nerium oleander* (Zakkum)
11. *Elaeagnus angustifolia* (İğde)
12. *LigustRum ovalifolium* (Kurtbağrı)
13. *PittospoRum tobira* (Japon pittosporumu) dır.

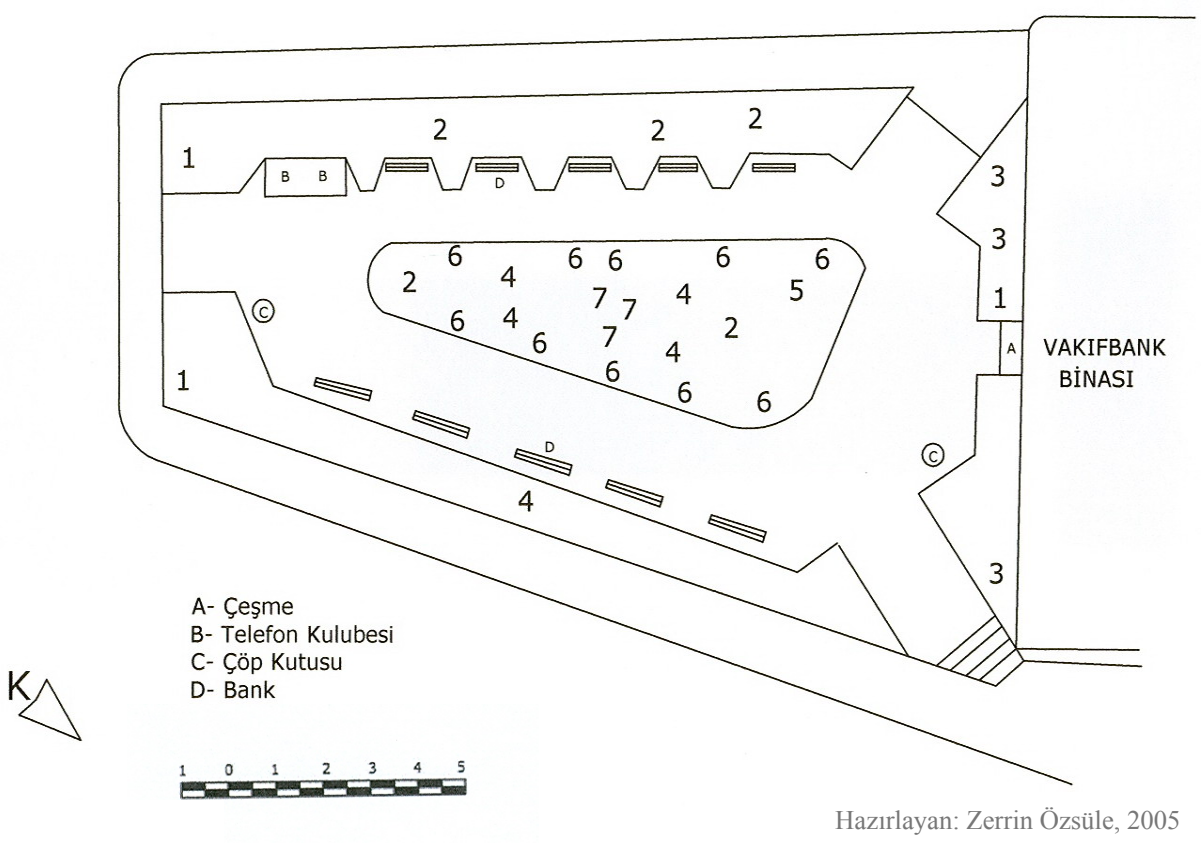

Şekil 4.34 Demirhane Parkı rölövesı

Üçüncü bölgede mevcut olan diğer bir park alanı da Belediye olarak hizmet veren binanın hemen önünde yer alan küçük bir parktır. Genellikle etrafında yoğunlaşan resmi dairelerde işleri olanların ve emeklilerin sıklıkla tercih ettiği küçük bir cep parkı görünümündedir. Şekil 4.35'de ise bu parka ait plan ve rölöve yer almaktadır.

Bu parkta belirlenen bitkiler ise;

1. *Phoenix canariensis* (Hurma)
2. *Platanus orientalis* (Anadolu Çınarı)
3. *Thuja orientalis* (Doğu mazısı)
4. *Nerium oleander* (Zakkum)
5. *Cotanester franchetti* (Dağ muşmulası)
6. *Buxus sempervirens* (Şimşir)
7. *Rosa sp.* (gül) şeklindedir.

Şekil 4.35 Belediye binası önündeki parkın rölövesi

Üçüncü peyzaj karakter alanında, bu üç parkın dışında, doldurularak oluşturulan İsmet İnönü Bulvarı da bölgenin önemli açık alanları arasında yer almaktadır. Bulvar boyunca refüjler ve yer yer çocuk oyun elemanlarının yanısıra, kuşlar için düzenlenmiş küçük bir ada da bulunmaktadır (Şekil 4.36).

Şekil 4.36 İnönü Bulvarı'ndaki kuş evleri, 2004

Bölgede parsel içi yerleşimi ve yapı ilişkisine bakıldığında; parsel içi konumlanmaların belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri parsel büyüklüğüdür ve bölgedeki parsel boyutları farklılıklar göstermektedir. Bölgenin kuzeydoğu kesiminde eski Rum yerleşiminin devamı olan bölgede ve Halitpaşa Caddesi ve dolaylarındaki ticaret bölgesinde parsel boyutları bölgenin geri kalanına kıyasla daha küçüktür. Bölgedeki konutlarda genelde bitişik düzen hakimdir. Sokağa ve arka bahçeye bakan iki cephesi bulunan, yan cepheler sağır ve arka bahçeli konutlar en çok rastlanan örneklerdir. Demirhane mevki denilen ve kıyıya paralel olarak uzanan geleneksel dokuya kıyasla yeni sayılabilecek (1975 ve sonrası) apartmanlar ise üç-dört katlı ve ayrık nizamda yapılanmışlardır. Bu yerleşimde evler ön bahçeli, yan bahçeli ve bahçenin bir köşesinde evin bulunduğu düzen olmak üzere parsele yerleşmişlerdir.

Bitişik düzende sokaktan girilen yapılarda, bahçesiz ve arka bahçeli yapılar ile ön bahçeye sahip ve girişin bahçeden olduğu yapılara rastlanmaktadır. Bu çalışma alanında

geleneksel konutların yarıya yakınının bahçesi bulunmamaktadır. Yapı parselin tamamını kaplamakta ve yapıya doğrudan sokaktan ulaşılmaktadır. Bu yapıların yarısını konut+ticaret olmak üzere iki fonksiyon içeren yapılar oluşturmaktadır. Bu yapılar özellikle bölgenin güneydoğusunda ticaretin yoğun olduğu Halitpaşa Caddesi üzerinde toplanmıştır. Arka bahçeye sahip konutlar ise bölgede en çok görülen uygulamadır. Yapının girişi ön cephedendir ve zemin kattan arka bahçeye geçiş vardır. Konut+ticaret fonksiyonlarını içeren yapılar da %10 gibi az bir uygulama oranına sahiptir.

Ayrık düzende ise yapılar, sokaktan girilen yapılar ve bahçeden girilen yapılar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sokaktan girilenlerde bahçe sokak cephesine göre yapının yanındadır. Bazı yapılarda sadece bahçeden, bazıların da ise hem de sokaktan hem bahçeden yapıya giriş bulunmaktadır fakat bölgedeki uygulama oranları oldukça azdır.

Bahçeden girilen yapılarda ise ön ve yan bahçeli veya ön ve arka bahçeli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ön ve yan bahçeli yapılarda yapının hem önünde hemde yanında bahçe bulunmakta, sokaktan bahçeye geçildikten sonra yapıya giriş ön veya yan cepheden olabilmektedir. Geleneksel dokudaki evlerin bir kısmı ve Demirhane mevkindeki evlerin çoğunluğunda bu bahçe tipine rastlanmaktadır. Ön ve arka bahçeli yapı ise, sadece Eski Cami İmam Evi'nde görülmektedir. Bu uygulamada yapıya hem arka bahçeden hem de önde bulunan cami avlusundan giriş vardır. Her iki bahçeye de sokaktan geçiş verilmiştir.

İnceleme yapılan diğer iki bölgede, konutların oluşturduğu mahalle havası baskın iken, bu bölge, iskele ve ticaretin yoğun olduğu en işlek iki caddeye sahip olması ve otellerin ve eğlence alanlarının burada toplanmasından dolayı kentin ticaret ve turizm merkezi konumundadır. Bu peyzaj karakter alanı, Musabey, Ömerbey ve Erdoğdu Mahallelerinin bir kısmı ile Rüştü İpar Mahallesini kapsamaktadır. Bölgede denize paralel akslar adlarını Halitpaşa, Mustafa Kemal Paşa, İpar Caddesi ve İsmet İnönü Bulvarı gibi Türkiye ve Mudanya tarihinde önemli olan kişilerden alırken, sokaklar adlarını Eskisu, Bostan, Cami, Parti, Hamam gibi önemli yapı ve elemanlardan almışlardır.

Bölgeye açık alanlar açısından bakıldığında; İskele Meydanı ve hemen yanında yer alan Atatürk Parkı ile Montania Otel'in karşısında yer alan Kaymakamlık Evi'nin yanındaki park ve spor alanı en önemli düzenlenmiş ve kamuya açık alanlardır. Ayrıca Mudanyalıların kentsel açık alan yetersizliği karşısındaki talepleri ile bağlantılı olarak bugün İsmet İnönü Bulvarı olarak bilinen alan, 1984 yılında denizin doldurulması ile elde edilmiş bir kıyı dolgu alanıdır. Yol boyunca düzenlenen refüjlerle bulvar, kamuya açık bir promenad alanı olarak düzenlenmiştir. Doldurularak oluşturulan bu bulvar boyunca yer alan otel, balık restoranları ve çay bahçeleri olarak işlevlendirilmiş mekanların özellikle haftasonlarında Bursa'dan gelen günübirlik ziyaretçilerin akınına uğraması nedeniyle Mudanya'daki yerli turistlerin toplanma merkezi durumundadır. Hatta bu ziyaretçilerin Mütareke Evi'nden öteye ve yamaçlara doğru geçmediği gözleminden yola çıkarak, üçüncü bölgenin diğer karakter alanlarından farklı olarak günübirlik ziyaretçileriyle öne çıktığı söylenebilmektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi Mudanya'da da bir kent meydanı yaratmak amacıyla çalışmalar yapılmış, bu amaçla eski iskelenin tam karşısına gösterişli bir Atatürk heykeli yaptırılmış, çevresi park ve meydan olarak düzenlenmiştir. Bugün Tekel binası olarak atıl durumda bulunan binanın yerinde ise eskiden büyük bir kent parkı bulunduğu, ağaçları ve yeşillikleriyle dikkat çeken bahçenin bu parkın kalan bir parçası olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla İskele meydanı ve eski kent parkının yerini alan Atatürk Parkı'nın bulunduğu alanın kentin tarihinden bu yana resmi törenlerin ve festival açılışlarının gerçekleştiği en önemli kent meydanı kimliğini koruduğu söylenebilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin yurdun çeşitli yerlerinde yaptığı gözalıcı bir anıt ve kaidesinin etrafında düzenlenen meydanlar ve parklar kuralı Mudanya'da da bozulmamıştır. Atatürk Parkı'nın odak noktasını geniş bir kaide üzerinde yükselen Atatürk Anıtı oluşturmaktadır. İskele meydanında ise, Mudanya'nın denizinde eskiden bol miktarda bulunduğu ve maalesef günümüzde artık pek rastlanmayan yunus balıklarını temsil eden bir heykel yer almaktadır.

Orjinali arnavut kaldırımı ve sonrasında parke taş olan yer döşemesi ise, yerini 1960'lı yılların sonundan itibaren asfalt kaplamaya bırakmıştır.

4.1.3.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler

Doğal Anıtlar açısından bakıldığında, üçüncü peyzaj karakter alanı içine giren bölgede, Bursa Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiş 8 adet çınar ağacı ve 2 adet servi ağacı bulunmaktadır. Bunların dışında Eski Cami haziresi (küçük mezarlık) içinde bulunan 2 adet servi ağacı ağacıyla birlikte bölgede 12 adet korunması gerekli ağaç olduğu söylenebilir.

Tablo 4.8 Üçüncü peyzaj karakter alanı içinde korunması gerekli doğal anıtlar

Envanter No	Adı	Adresi
33	Çınar	Mustafa Kemal Paşa Caddesi ve Sağlık Sokak köşesinde
34	Çınar	Yeni Yol Cad. üzeri Aşağı Hamam kuzeyinde
35	Çınar	Aşağı Hamam doğusunda
36	Çınar	Tekke-i Atik Cami kuzeyinde
39	Servi (2)	Şehitler Anıtının kuzey doğusunda
40	Yeşil Alan	Sanat Okulu Bahçesi
42	Çınar	Emniyet Amirliği avlusunda
43	Çınar	Bilgi Sokak+İkizçeşme Sokak
44	Çınar	Tekke-i Atik Cami önünde
52	Çınar	Eski İstasyon ve Gümrük Binasının kuzeyinde
-	Servi (2)	Eski Cami Haziresi içinde

Araştırma bölgesinde 14 adet anıtsal yapı bulunmaktadır. Bu anıtsal yapılar, Eski Cami ve İmam Evi, Tekke-i Cedid Cami, Tekke-i Atik Cami, Sinan Bey Çeşmesi, Aşağı Hamam, Hasan Ağa Konağı, Eski Belediye Binası, Jandarma Binası, Kaymakamlık Binası, Eski İstasyon Binası, Eski Pratik Kız Sanat Lisesi ve Tekel Binası ile Şükrü Çavuş Anıtı ve Atatürk Heykeli olarak sıralanmaktadır.

Adı geçen Hasan Ağa Konağı, Mudanya'nın en eski evlerinden biri olarak bilinmektedir. Sedat Hakkı Eldem (1984) Türk Evi kitabında bu konağa da yer vermekte ve yapının tarihini 16 yy. sonu ile 17 yy. başı olarak tahmin etmektedir. Evin

planı değişiklikler geçirmiş olmasına rağmen, karkas eski şeklini koRumuştur. Yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

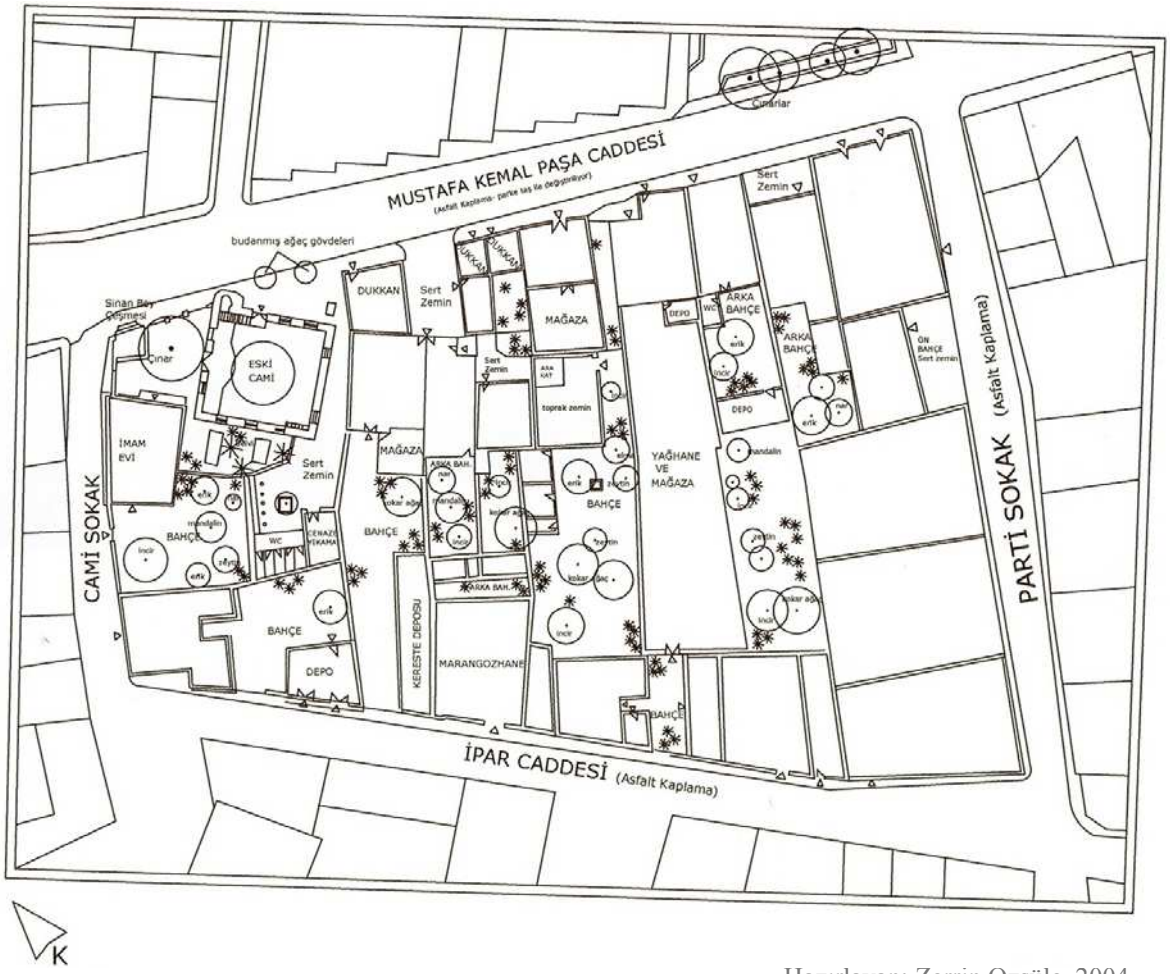
Üçüncü peyzaj karakter alanının kullanılmayan diğer iki yapısı ise, Tekel Binası ve Eski Pratik Kız Sanat Lisesi'dir. Her iki bina da günümüzde işlevini yitirmiştir ve yeniden değerlendirilmesi bürokratik nedenlerden dolayı şimdilik mümkün görülmemektedir. Bina karakterleri ve sahip oldukları yeşil alanlar ile kent için oldukça büyük değer taşıyan bu yapıların atıl durumda bekletilmesi yöre halkının da tepkisini çekmektedir.

Bölgedeki Camiler ise oldukça eski olup, yapım yılları 15 yy. sonu-16 yy. başı gibi tarihlere denk gelmektedir. Çeşitli dönemlerde restorasyondan geçmişlerdir ve günümüzde her üçü de kullanılmaktadır.

Önceleri terkedilmiş durumda olan ve depo olarak kullanılan Eski İstasyon Binası ise 1989–1993 tarihleri arasında Mehmet Alper tarafından restore edilerek Montania Otel adıyla yeniden hizmete sunulmuştur ve kentin en önemli konaklama merkezidir (İşcan, 1994).

İnceleme alanı olarak seçilen üçüncü bölge içinde, anıtsal yapılar dışında korunması gerekli geleneksel sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Bu örneklerin bir kısmı konut olarak kullanılmakla birlikte, bölge içinde 12 tanesi terkedilmiş durumdadır.

İncelenen alan içerisinde dağınık bir halde bulunan bu yapıların pek çoğu oldukça yıpranmış ve maddi olanaksızlıklardan dolayı bakımsız durumdadır. İçinde oturulamayacak kadar harap olan yapılar kendi hallerine terkedilmişlerdir. Kullanılanlar ise içinde yaşayanların veya sahiplerinin olanağı doğrultusunda onarılabilmekte, bu onarımların çoğu bilinçsiz olduğu için yapının özgünlüğü zedelenmektedir. Özellikle ahşap karkas yapılarda bu durum daha belirgindir. Şekil 4.37'de Eski Cami'nin yer aldığı, incelenen alan için örnek gösterilebilecek 6. Pafta 43 No'lu yapı adasının plan ve rölövesi yer almaktadır.

Hazırlayan: Zerrin Ozsüle, 2004

Şekil 4.37 Üçüncü peyzaj karakter alanında Eski Cami'nin yer aldığı yapı adasının rölövesi

Korunması gerekli yapıların en önemlilerini Karakol Binası, Halk Eğitim Merkezi, Tekel Binası, Eski Pratik Kız Sanat Lisesi ve bazı konut+ticaret yapıları oluşturmaktadır. Halkın mağaza olarak adlandırdığı ve zeytin depolamakta kullanılan yapılar, bölgede terkedilmiş durumdadır ve korunması gerekli yapıların üçünü bu mağazalar oluşturmaktadır.

Bölge içinde en çok tekrar edilen kat sayısı % 40'lık bir oran ile iki katlı yapılardır ve tamamını konutlar oluşturmaktadır. Bunu tek ve üç katlı konutlar izlemektedir. Araştırma yapılan alan kısmen sit alanı içinde olmasına rağmen, 4- 6 kat arası yeni yapılara da rastlanmaktadır.

4.1.3.4 İşlevsel Analiz

Bundan sonraki aşamada bölgenin işlevsel analizi yapılmıştır. Bölgedeki yapılar işlevlerine göre konutlar, konut+ticaret yapıları, ticaret yapıları, dini yapılar, kamu yapıları ve yeşil alan durumu olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.38). Araştırma kapsamı içine giren bölgede ticaret ve konut+ticaret alanları yoğunluktadır ve bölgede 10 adet geleneksel konut kullanılmamaktadır. İlgisizlik sonucu yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan yapıların restorasyona ihtiyacı vardır.

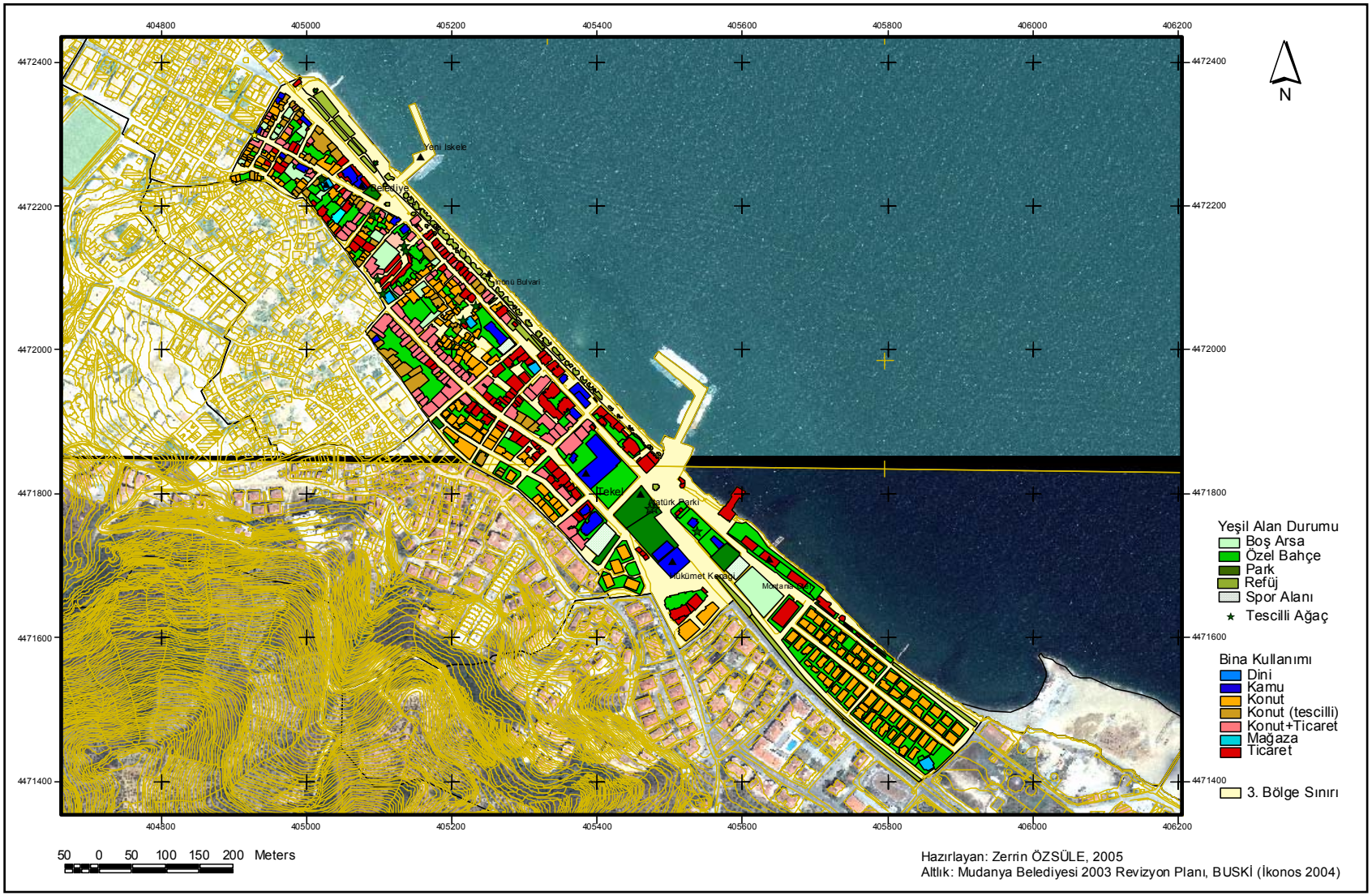
Önemli bir ticaret ekseni olan Halitpaşa Caddesi ve İpar Caddesi üzerinde ticaret gittikçe yoğunlaşmaktadır ve buradaki yapıların alt katları tamamen ticaret amaçlı kullanılmaktadır. Üst katları ise konut olarak düzenlenen yapılar, 97 adet olup bölgenin %18.2'sini kapsamaktadır. İnceleme bölgesindeki tüm yapılar içinde konut oranı % 51'dir. Bölgede 272 adet olan konutların %22.8'ini geleneksel konutlar oluşturmaktadır.

Üçüncü peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi Şekil 4.38'de yer alan haritada gösterilmektedir.

Mevcut durum analizine göre binaların işlevlerine göre sayıları ve kapladıkları m² miktarı ve alandaki mevcut yeşil alan dağılımları ise Tablo 4.9'da yer almaktadır.

Tablo 4.9 Üçüncü bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı

YAPISAL DAĞILIM		
Nitelik	**Miktarı**	**Kapladıkları Taban Alanı (m²)**
Konut Alanları	272	35985
Ticaret Alanları	133	19553
Konut+Ticaret Alanları	97	15442
Kamu Alanları	24	7666
Dini Yapılar	5	1132
Hamam	1	415
YEŞİL ALAN DAĞILIMI		
Park Alanları		6513,05 m²
Spor Alanları		2076,01 m²
Refüjler		7677,05
Özel Bahçeler		39082,84 m²
Boş Arazi		6535,02 m²
Yeşil alan toplamı:		**61883,97**

Şekil 4.38 Üçüncü peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi

Eski Cami, Ömerbey Cami, Tekke-i Atik ve Tekke-i Cedid Camileri ve Hacıbaba Cami bölgedeki dini yapılardır. Eski Belediye Binası ve günümüzde Kaymakamlık Binası olarak restore edilen Eski Jandarma Binası bölge içinde önemli sivil mimarlık örneği olarak kullanılan kamu yapılarıdır. Bölgedeki diğer kamu yapıları ise, Hükümet Konağı, Belediye Binası, Şaziye Rüştü Hastanesi, 12 Eylül İlköğretim Okulu, Orman İşletme Şefliği, Postane, Bankalar ve Tekel Binasıdır.

4.1.4 Dördüncü Peyzaj Karakter Alanı

4.1.4.1 Kent İçindeki Durumu ve Peyzaj Karakterini Oluşturan Etkenler

Batı toplumlarında 19. yüzyılda yeni bir toplumsal ve ekonomik biçimlenme süreci başlatan Endüstri Devrimi, kentlerin fiziksel yapılarında belirgin bir değişimi de birlikte getirmiştir. Ülkemizde ise, özellikle Cumhuriyet döneminde etkinliği artan bu değişmelerden öncelikle sanayileşme politikasına doğrudan katılan kıyı kentleri payını almış, hızlı kentleşme nedeniyle geleneksel doku giderek yok olma sürecine girmiştir. Bu kentlerin yakın etki alanı içinde olmayan, ana ulaşım yolları üzerinde bulunmayan ve gelişmeleri için özel ekonomik olanaklara sahip olamayan özellikle kasaba ölçeğindeki pek çok yerleşme ise, geçirdikleri tarihi sürecin tüm aşamalarını oldukça iyi yansıtabilen dokularını yakın bir geçmişe kadar koruyabilmişlerdir. Ancak, hızla nüfus kaybederek bugün kentsellik dereceleri bile tartışılır duruma düşen kasabaların tarihsel rolünün tek canlı kanıtı olan dokuları da zamanın yıkıcı etkisine direnme sınırındadırlar. Tüm dünyada küresel güçler kentlerin ekonomik oluşumlarını değiştirirken, arazi ve toplumsal kullanım değerlerini de etkilemekte, küresel ekonominin yeni kavramları ve bunların sosyal ve fiziksel mekanlar üzerindeki yansımaları kent ölçeğinde önemli uyum sorunlarına neden olmaktadır. Peyzaj karakter alanı olarak seçilen dördüncü bölge de Mudanya'nın eski tarihi dokusu ile uzlaşmayan ve kente kültürel bir kimlik kazandıran zeytin ağaçlarınını yok ederek gün geçtikçe büyüyen yüksek katlı apartmanlar, yazlık siteler ve vilların baskın olarak bulunduğu toplu konut alanlarını kapsamaktadır.

Sözen (1997) 'e göre 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar kıyı kentleri çok yönlü gözden geçirildiğinde; limanı, konut ve ticaret bölgeleriyle bu kentler, iklim koşullarının verdiği olanaklarla da, uzun yıllar hep devingen bir yaşamın izlerini taşımışlardır. Mudanya da

bu özellikleri geliştiren ve koruyan önemli bir yerleşme merkezi olarak Bursa ile ilişkisini güçlendirerek bölge içindeki ağırlığını kesintisiz sürdürmüş, Bursa'nın tarım arazilerini sanayiye dönüştürmesi sürecinden bir süre etkilenmemiştir. Daha sonra yoğun anlamlı-anlamsız konut üretme çılgınlığı rüzgarına kendini kaptırmış, kıyı bölgesi ve onunla buluşan yeşil doku ağır bir konut baskısı altında ezilmeye başlamıştır. Önce yakın çevresini, sonra kentin içini saran bu "çılgın" yeni akım, Mudanya'yı kimliğinden olma noktasına getirmiştir.

Mudanya'nın bir diğer özelliği Bursa ve yakın çevresinin sayfiyesi oluşudur. Önceleri günübirlik gelişlerle gerçekleştirilen yazlık kullanım, sonraları mevsim boyunca sürekli kullanıma dönüşmüş, buna bağlı olarak ilçenin güneyindeki Güzelyalı mahallesi ikincil konutlarla hızlı ve yoğun bir yapılaşmaya tanık olmuştur. Diğer yandan son yıllarda sanayileşme ile birlikte gelen hızlı kentleşme sorunlarını yaşayan Bursa, gelişimini Mudanya'ya doğru yöneltmiştir. Bu doğrultuda Bursa-Mudanya karayolu çevresindeki zeytinlikler ve tarım arazileri yoğun ve sağlıksız bir yapılaşma ile hızla tüketilmektedir. Mudanya'nın giderek yalnızca sayfiye yeri olmaktan çıkıp, sürekli yaşam çevresi olarak da tercih edilir konuma geçmesi, genellikle orta gelir grubunun oturduğu eski kent mekanına ilgiyi arttırmıştır. Tarihi doku giderek yoğunlaşan bir yeniden yapılanma eyleminin tehdidi altındadır (Alper, 1997).

Mudanya'yı geleneksel yerleşiminin ve kültürel peyzaj özelliklerinin korunması göz önüne alınarak yaşanabilir bir kentsel mekan olarak yaratmak ve yerel özelliklerini kaybetmeden 21. yüzyıla hazırlamak için kentin sahip olduğu gelişme-büyüme dinamiklerini ve eğilimlerini saptamak gerekmektedir. Mudanya'yı Mudanya kılan özelliklerinin kaybedilmesi yönündeki en önemli tehdit, kentin çeperlerine doğru büyük bir hızla yayılan ve geleneksel yerleşimiyle uyumlu olmayan yapılaşmadır. Bu nedenle dördüncü ve son peyzaj karakter alanı olarak özellikle 1980 yılı sonrası hızla gelişen yeni yapılaşmaların olduğu alan seçilmiştir. Çeşitli potansiyelleri yüzünden Bursa'nın yayılarak Mudanya'ya doğru büyümesi, yoğun doğal değerlere ve kültürel varlıklara sahip Mudanya'yı adeta yutmaktadır ve bu nedenle incelenmesi gerekmektedir.

Dördüncü bölge olarak seçilen bu alan ise, arazi kullanımı ve konut ve kullanıcı özelliklerindeki farklılıklar gözönüne alınarak sınıflandırmada kolaylık sağlamak amacıyla, bu araştırma için, 3 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelere ait sınırlar Şekil 4.1'de gösterilmiştir.

Dördüncü Peyzaj karakter alanının alt bölgeleri, kentteki gözlemlere, yöre halkıyla görüşmelere ve Mudanya Emniyet Müdürlüğü ve muhtarlıklardan derlenen bilgilere dayanarak topoğrafya, bina ve kullanıcı özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Kullanıcı özelliklerine ait bilgiler birinci alt bölge (A) yerli mahallesi olarak bilinen ve bu çalışmada ikinci peyzaj karakter alanı olarak incelenen bölgenin yukarılarında yer almaktadır. Tarihi yerleşim bölgesinin artan nüfüsun konut ihtiyacını karşılayamaması sonucunda kent yukarılara doğru yayılmaya başlamış, iki yeni ortaöğretim kuRumunun (Mudanya Lisesi ve Anadolu Lisesi) bu bölgede hizmete girmesinden sonra çevresi hızla yapılaşmış ve bu yapılaşma, stadyumun arkasından eş zamanlı olarak yükselen apartmanlarla birleşmiştir. Bu bölgenin tipik özelliği kooperatif evlerinden oluşması ve ikinci konut olarak kullanılan evlerden çok, sürekli konut gereksinimini karşılamak amacıyla yapılmasıdır. Kentin bazı bölgelerinin sit alanı olarak ilan edilmesinden sonra, hem restorasyonun pahalılığı hem de yenileme çalışmalarının bürokratik engellerden ötürü uzun ve yorucu olması nedeniyle tarihi evlerin sahiplerinin bir kısmının da bu evleri kaderine bırakarak yeni apartmanları tercih etmesi sonucunu doğurmuş ve bu yapılaşma süreci hız kazanmıştır.

İkinci (B) ve Üçüncü (C) alt bölge olarak belirlenen alanlar ise 1970'li yılların başından beri gelişen turizm ile hızla gelişmiş ve Bursa'nın orta ve üst gelir gruplarının sayfiye yeri olarak kentin çeperleri sarılmıştır. İlk olarak Bursa–Mudanya girişi ve Güzelyalı'da başlayan ikinci konut kullanımları Güzelyalı'nın hızla büyüyerek 1994 yılı Mart ayında ayrı bir belediye kabul edilerek Mudanya'dan ayrılmasını doğurmuştur. İkinci alt bölgeyi kentin doğu yönünde ve Mudanya'nın Bursa yönünden girişinde konumlanan ve genelde orta gelir grubunca tercih edilen yazlık olarak kullanılan ikinci konutlar ve Mudanya'ya iç göçlerle gelen ve çoğu emekli olan sakinlerin oluşturduğu siteler yer almaktadır.

İkinci alt bölgedeki yoğunluk fazlalığından sonra üst gelir grubuna sahip Bursa ve İstanbul'lular burada 3.alt bölge olarak ele alınan Kumyaka-Trilye yönündeki villa tipi yazlık evleri oluşturmuşlardır. Buradaki konutlar hem topoğrafyanın gittikçe dikleşen etkisinden kaynaklanan fiziksel koşullar hem de sahiplerinin yüksek gelir grubuna sahip olmasından kaynaklanan tercihleri nedeniyle, diğer iki bölgedeki zemin+beş kat yüksek yapılaşmanın aksine, genellikle dubleks ya da tripleks villalar şeklindedir ve kentin batı aksında ve Trilye'ye doğru gelişmektedir.

Şekil 4.39 Kentteki yapılaşmadan genel bir görünüm (Mudanya Belediyesi Arşivi)

Gültekin ve diğ. (1999) 'a göre bu noktada kenti daha iyi tanımlayabilmek için önemli bir gelişme desenini ve yönlenmeyi vurgulamak gerekmektedir. İkinci konut kullanımlarının kentin çeperlerinin sarması ve başta Bursa olmak üzere pek çok kentin çekim odağının olması gibi etmenlerden dolayı Bursa'nın gelişme alanı Mudanya'ya doğru büyümektedir. Ancak Mudanya'nın ikinci konut gelişimi göz önüne alındığında, bu kentin de Bursa'ya doğru büyüdüğü görülecektir. İkinci konut ile kent bir yandan zeytinlikleri yok ederek tepelere doğru yayılırken, bir yandan da batıda Trilye'ye doğru genişlemektedir. Bir zamanlar önemli bir tarımsal değer olan zeytinlikler, yeni konutlara arazi açmak için yok edilmekte, bu da hızla kirlenen deniz ile birlikte kentin klimatik özelliklerini de bozmaktadır. Bu ortamda geriye kalan zeytinliklerden elde edilen

ürünün kalitesi de düşmektedir. Ayrıca Trilye ve Bursa'ya doğru yayılma ileride Mudanya ve Trilye'nin Bursa'nın birer mahallesi olacakları işaretini de vermektedir. Mudanya Belediyesi yetki devrinin bu araştırma devam ederken 2005 yılı başı itibarıyla Bursa Belediyesi'ne verilmesi, bu yönde atılan somut bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Bölgeyi oluşturan fiziksel etkenler olarak topoğrafya, iklim, deprem, yapı malzemesi ve sosyal etkenler olarak toplum ve aile yapısı ele alınabilir. Bölge fiziksel olarak gözden geçirildiğinde diğer üç peyzaj karakter alanının aksine, bölgenin yükseltisi güneybatıdan kuzeydoğuya doğru yavaş yavaş yükselmektedir ve kıyı boyunca uzanan yazlık evler sayılmazsa, buradaki yapılaşma eğimli bir topoğrafya üzerinde yoğunlaşmaktadır. Elitoğ (1989) 'un derlediği verilere göre, deniz kıyısı batıda Eşkel limanından doğuda Kurşunlu'ya kadar 50 km'lik bir uzunluğa sahiptir. Kıyı sıradağlarının alçalma ve yükselmeleriyle ilgili olarak girintili-çıkıntılı bir görünüşe sahip olan bu kıyılarda alçalma sahaları koylara, yükselme sahaları ise burunlara denk gelmektedir. Kıyı bazı yerde 25-30 m gibi dar bir alana sahipken, bazı yerlerde ise 1 km'ye varan bir genişliğe sahip olmaktadır. Kıyının genişlediği ve denize girmeye elverişli koşullar oluşturduğu noktalarda yazlık siteler yoğunlaşmıştır. Arnavutköy-Trilye arasında uzanan falezli yüksek kıyılar sahasında yer yer araya giren çakıllardan ve iri elemanlardan oluşan 5-8 m. genişliğinde plaj sahaları mevcuttur. Gerçekten Mudanya ve çevresinde kıyı şeridinin bu özelliği buranın bir yazlık dinlenme ve haftasonu sayfiye yeri haline gelmesinde önemli bir etkendir. Kumyaka ve Zeytinbağı çevresindeki bu plaj sahaları çevresinde yazlık siteler, dinlenme kampları ve yer yer de çadır kampları kurulmuştur.

Mudanya ve çevresindeki kıyı morfolojisi ile yazlık konutlar arasında sıkı bir ilişki ve bağlantı göze çarpmaktadır. Buna özellikle Bursa'yı Mudanya'ya bağlayan çift şeritli asfalt yolun yapılmasından sonra özel oto sahiplerinin kolay erişilebilirlikleri ve fiziki yakınlık ta eklendiğinde, hafif bir kıyı düzlüğüne ve plaj sahasına sahip fakat konut yapımına ve yerleşmeye pek uygun olmayan kıyıların dahi yoğun kullanımına yol açmaktadır.

Gerek Mudanya-Arnavutköy gerekse Arnavutköy-Trilye arasındaki alanda, yazlık site ve konutlar çok dar bir kıyı şeridi boyunca adeta denizin üzerine kurulmuşlardır ve uzanışları çoğu yerde kıyıya paralel bir doğru şeklinde olmuştur. Fakat 1980'li yılların sonunda buraya yönelen büyük talep, sitelerin kıyının gerisindeki yamaçlara doğru hızla yayılmasına sebep olmuştur.

Kıyıdaki dik falezli yapı çoğu yerde yapılaşmaya izin vermediği gibi, yazlık sitelerin kesintisiz uzanmasını engellemiş, elverişli olan yerlerde enine gelişmeyi zorunlu kılmıştır. İkinci alt bölge olarak ele alınan Bursa-Mudanya asfaltı üzerinde kıyının 500 m gerisindeki sahada yer alan Örnek Evler Sitesi, Akarsu, Mercan, Yıldıztepe Siteleri ile Ar-kent Yapı Kooperatifleri bu şekilde yapılaşmanın belirgin ve tipik örnekleridir.

Bu peyzaj karakter alanındaki eğim ise birinci ve ikinci alt bölgeden üçüncü bölgeye doğru yani güneybatıdan kuzeydoğuya doğru yavaş yavaş yükselmekte, zemin+beş kat sayısıyla başlayan yapılaşma güneybatıda iki kata kadar düşmektedir.

Bölgenin iklimi her mevsim yağışlı Karadeniz iklimiyle, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi arasında geçiş oluşturduğu ve havasal özellikleri nedeniyle astım hastalarına önerildiği için, memleketin diğer yerlerinde yaşayan insanların, özellikle de emeklilerin ilgi odağı olmuş ve dışardan aldığı yoğun göç inceleme konusu olan dördüncü peyzaj karakter alanında yapılaşma artışına yol açmıştır.

Mudanya deprem kuşağı üzerinde olmasına rağmen, bu özelliği bu yerleşim bölgesindeki konut özelliklerinde fazla etkili olmamıştır. İstinat duvarlarıyla çevrelenen eğimli arazi üzerinde 6 kat yüksekliğe varan apartmanlar ve siteler, 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi depremiyle büyük zarar görmüştür. Bu olay dördüncü bölgedeki yapılaşma hızını bir süreliğine kesmiş ve Mimarlar Odası Mudanya Temsilciliği kayıtlarına göre 1996-1998 yılları arası ruhsat için başvuran toplu konut alanlarının sayısı büyük bir ivme kazanmış iken, 1999 depreminden sonra düşüş yaşamıştır (Tablo 4.1).

Üçüncü alt bölgedeki villa tipi yapılaşmanın ise bölgenin deprem riskine karşı daha uygun olduğu söylenebilmektedir. Bölgedeki binalar betonarme-karkastır. Bina tiplerinin özelliklerine gelince; yazlık konutların yoğunluk kazandığı evler asgari iki kat, azami altı kata sahip blok apartmanlar şeklindedir. Demirhane mevkinde ve üçüncü alt bölgede kıyı yakınına kurulmuş eski evler, ayrık nizamlı ve bahçeli olup villa tipidir. Kıyının gerisindeki yapılar ise, daha fazla kat sayısına sahip olup birkaç blok veya site şeklindedir. Binalardaki ortalama daire sayısı ise 10-15 arasında değişmektedir.

Tablo 4.10 1996-2005 yılları arası yeni yapılaşma alanlarındaki konut ruhsatı için başvuruların dağılımı

Yıl	**Proje Sayısı**	**Yıl**	**Proje Sayısı**
1996	167	2001	50
1997	281	2002	24
1998	82	2003	45
1999	75	2004	40
2000	51	2005	--

Bu bölgede ikamet eden insanların özellikleri incelendiğinde, birinci ve ikinci alt bölgenin orta gelire sahip ve çoğu emeklilerden oluşan bir profili olduğu görülürken; üçüncü alt bölgedeki konutlar daha yüksek gelir seviyesine sahip ve çoğu İstanbul ve Bursa gibi metropollerden gelen ailelere hitap etmektedir. Bu farklılık, bir yandan mimari tasarım ve yapım malzemelerinde kendini gösterirken, diğer yandan da konutlara ait özel bahçelerin peyzaj ve çevre düzenlemelerinde ortaya çıkmaktadır.

4.1.4.2 Geleneksel Yerleşim Dokusunu Oluşturan Öğeler

Dördüncü peyzaj karakter alanı, diğer üç bölgeden farklı olarak, siteler ve toplu konut alanları olarak ortaya çıkmaktadır. Mudanya'da nüfus artışının yarattığı konut sorununa çözüm arayışlarında toplu konut yaptırmayı amaçlayan örgütlenmelerinin değişik türleri olmuştur ve bu süreçte plansız, kontrolsüz ve hızlı bir yapılaşma ile karşı karşıya kalınmıştır. Halitpaşa Mahallesi'nin üst kısımları, Yeni Mahalle, Hasanbey ve Ömerbey Mahalleleri 1980 yılı sonrası kurulan mahallelerdir.

Bu alanlarda baskın olarak küme şeklinde yerleşme düzeni görülmektedir. Küme düzende yapı yüzeyi azalmasına karşın, kat yükseklikleri artmakta, buna paralel olarak konut sayısında bir artış sağlanabilmektedir. Cadde ve sokak yapılanması, geleneksel yerleşim bölgelerinden farklı olarak, daha geniş olmaktadır.

Konut alanlarının parselasyonunda belirli bir düzen bulunmamaktadır. Topoğrafyanın yapısına bağlı olarak, eğim yönünde istinat duvarları oluşturulmuş ve bahçe duvarları ile yapı adaları sokaktan ayrılmıştır. Bağcılar Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Deniz Caddesi gibi geniş caddeler ve Yenimahalle sınırları içinde kurulan mahallelerin ortasında refüjler düzenlenmiştir, fakat bölgedeki yeşil alanlar hiyerarşik bir dağılıma sahip değildir.

Bölgedeki sitelerin bir kısmının düzenlenmiş yeşil alanları, otoparkları, yüzme havuzları ve bahçeleri bulunmaktadır. Araştırma bölgesinde yapılan gözlem ve incelemeler sonucunda, bu şekil peyzaj düzenlemelerine sahip sitelerin başlıca örnekleri birinci alt bölgede yer alan, Ömerbey Mahallesi ve Yenimahalle'de İmbat Sitesi, Yıldıztepe Sitesi, Çamlık Sitesi, Genç-Al Sitesi, Cumhuriyet Sitesi, Çamdibi Sitesi ve Doğa Evleri, ikinci ve üçüncü alt bölgeyi kapsayan Halitpaşa Mahallesinde ise Gökdere Sitesi, Bizimevler Sitesi, Pekman Sitesi ile Yıldıztepe üstünde yer alan Günay Villaları, İkizkonaklar ve Dörtçelik Sitesi (Üçmühendisler)'dir (Şekil 4.40).

Bunların dışında yer alan siteler ve diğer konut alanlarında kayda değer bir peyzaj düzenlemesi bulunmamaktadır. Kısıtlı olan ortak alanları sert zeminden oluşmakta ve genellikle otopark olarak kullanılmaktadır. Fakat bir kısım binaların otoparkları da bulunmadığı için apartmanlarda yaşayanlar araçlarını özellikle akşam saatlerinde kıyıdaki yürüyüş yoluna ve ara sokaklara park ederek buraları kapatmaktadırlar.

Bizimevler sitesi

Gökdere Sitesi

Çağdaş Sitesi

İmbat Sitesi

İkizkonaklar

Dörtçelik Sitesi

Şekil 4.40 Sitelerin peyzaj düzenlemeleri, 2005

Dördüncü bölgede mahalle ölçeğinde hizmet gören açık ve yeşil alanların mahalle nüfusu, kapasitesi ve ihtiyaçlar fazla dikkate alınmadan düzensiz ve plansız bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Ayrıca bölge içindeki açık ve yeşil alanlar dağınık ve küçük parçalar halinde olup birbirleri ile bir bütünlük oluşturmamaktadır. Park tasarımlarının genellikle ağaç, bank ve basit çocuk aletleri olacak şekilde birbirlerinin benzeri olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle çocuk bahçesi ve oyun alanları yaş grupları dikkate alınmadan planlanmıştır ve birbirleriyle benzer özellikler taşımaktadır. Donatı elemanları ve bitkisel materyaller yeterli ölçüde bulunmadığı gibi, estetik ve işlevsel açıdan da gereksinimleri karşılayamadığı görülmektedir. Planlamadan doğan bu yeşil alan sorunlarının yanısıra, uygulamadan ve işletimden kaynaklanan sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Sadece dördüncü peyzaj karakter alanı için değil, Mudanya genelindeki parkların bakım ve iyileştirmelerinin yapılması gerekmektedir.

Dördüncü bölgenin başlıca aktif yeşil alanları; düzenlenerek park olarak kullanılan Eski Değirmen alanı, Yıldıztepe mevkindeki polis ormanı ve rekreasyon alanı ve İlçe Stadyumu'dur. Ayrıca Yenimahalle'de Şehit Şükrü Çavuş Parkı ve Yenimayhalle Parkı mevcut bulunmaktadır.

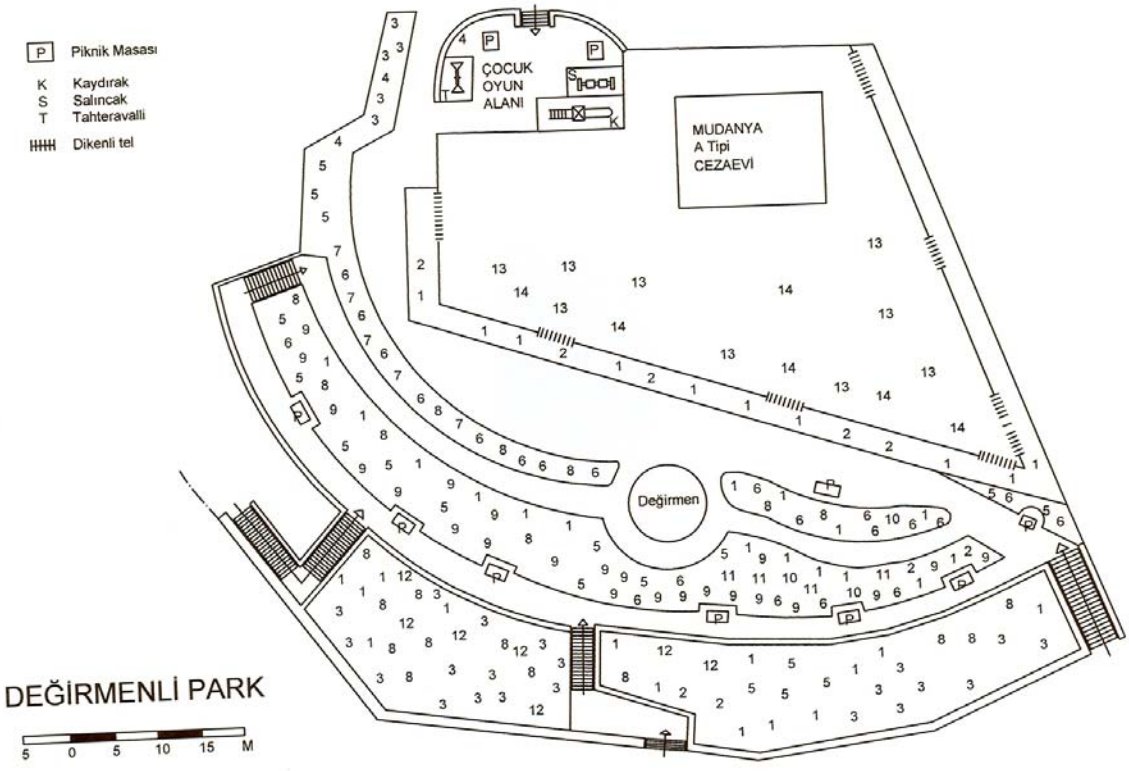
Bu park alanlarının yanısıra yer yer mahalle ölçeğinde hizmet veren çocuk oyun elemanı gurupları bulunmaktadır.

Eski değirmen kalıntısının restore edilerek etrafının yeşil alana dönüştürüldüğü Değirmenli Park, konum olarak Mudanya A Tipi Cezaevi'nin hemen yanında eğimli bir bölgede yer almaktadır. Değirmen'in bulunduğu seyir terasından kentin panaromik bir manzarası izleme olanağı veren parkta, yeterli ölçüde bitkisel materyaller ve gölgeleme elemanları kullanılmadığı için çok fazla kullanılmadığı ve daha çok gençler tarafından tercih edildiği gözlemlenmiştir.

Bu parkta ait bitki listesi ve rölöve Şekil 4.41'de yer almaktadır.

Değirmenli Park'ta yer alan bitkilerin listesi;

1. *Cotaneaster franchetti* (Dağ muşmulası)
2. *Cotaneaster microphyllus* (Küçük yapraklı dağ muşmulası)
3. *LigustRum vulgare* (Adi Kurtbağrı)
4. *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya)
5. *PittospoRum tobira* (Japon pittospoRumu)
6. *Nerium oleander* (Zakkum)
7. *Juniperus horizontalis* (Yayılıcı ardıç)
8. *xCupressocyparis leylandii*
9. *Pyracantha coccinea* (Ateş dikeni)
10. *Cupressus macrocarpa 'Goldcrest'*
11. *Phoenix canariensis* (Hurma)
12. *Viburnum tinus* (Herdemyeşil kartopu)
13. *Pinus nigra* (Karaçam)
14. *Cupressus sempervirens* (Akdeniz servisi) şeklindedir.

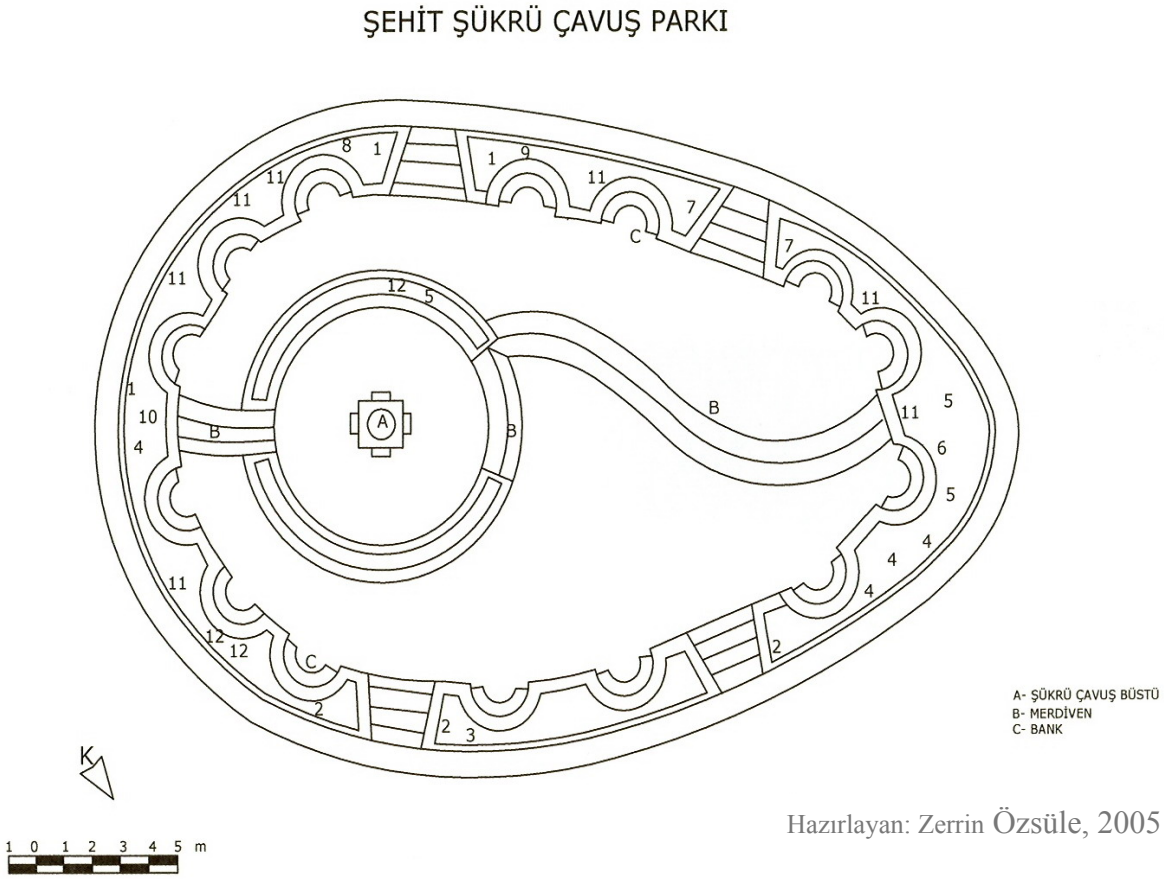
Hazırlayan: Zerrin Özsüle, 2005

Şekil 4.41 Değirmenli Park rölövesi

Bölgede son dönemde yapılan Şehit Şükrü Çavuş Parkı konum olarak bir kavşak noktasında yer almaktadır ve kentte Cuma günleri kurulan pazarın hemen içinde yer almasından dolayı sıklıkla kullanılmaktadır.

Şehit Şükrü Çavuş Parkı'nda kullanılan bitkilerin listesi aşağıdadır.

1. T*huja orientalis* (Doğu mazısı)
2. *Thuja orientalis* 'Aurea' (Sarı kenarlı doğu mazısı)
3. *Populus nigra* (Karakavak)
4. *Juniperus foetidissima* (Kokulu ardıç)
5. *Olea europaea* (Zeytin)
6. *Nerium oleander* (Zakkum)
7. *Taxus baccata* (Adi porsuk)
8. *Prunus domestica* (Erik)
9. *Prunus amygdalus* (Badem)
10. Eriobothrya japonica (Yenidünya)
ll. *Lagerstroemia indica* (Oya ağacı)
12. Punica granatum (Nar)

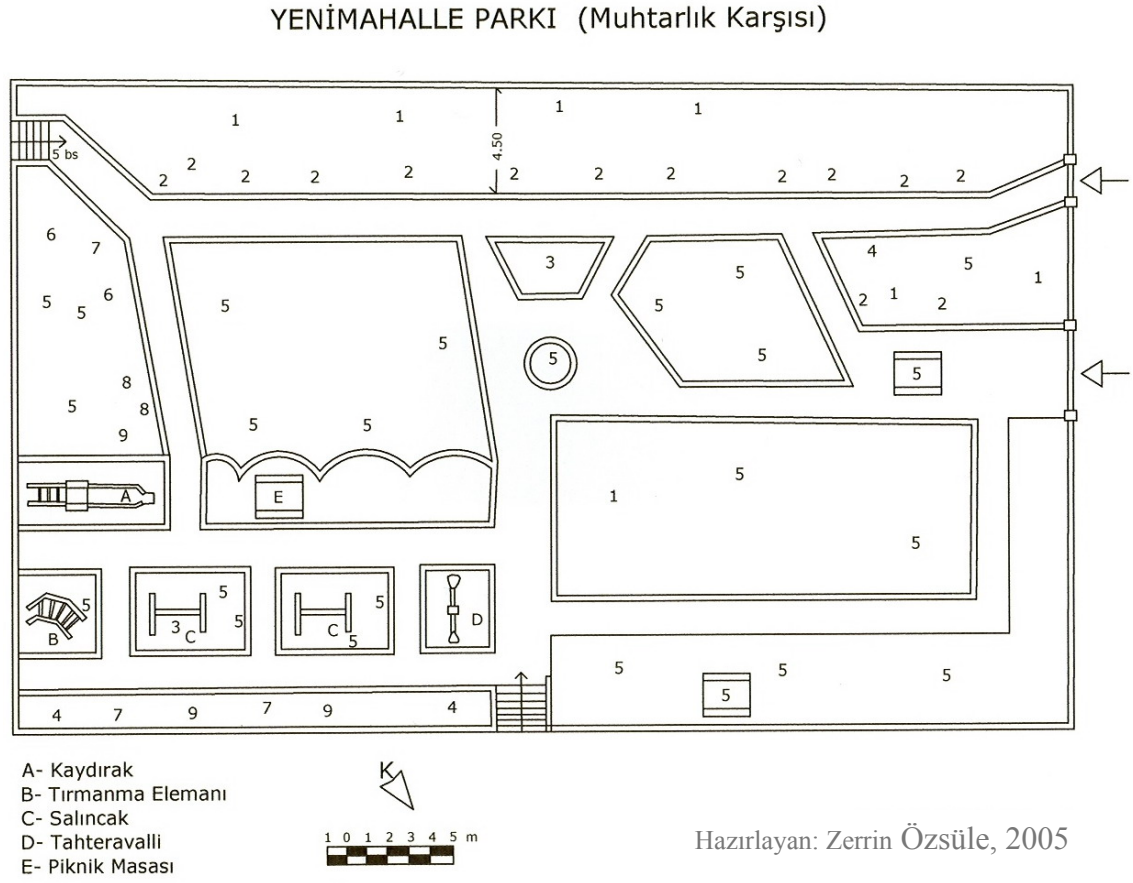

Şekil 4.42 Şehit Şükrü Çavuş Parkı Rölövesi

Yeni yapılanan sitelerin arasında yer yer küçük mahalle parkı düzeyinde yeşil alanlar ve çocuk oyun alanları da mevcuttur ama oldukça yetersizdir. Bu parkların tipik bir örneği Yenimahalle Muhtarlığı'nın karşısında yer alan parktır ve bu parka ait rölöve Şekil 4.4'de yer almaktadır.

Yenimahalle Parkı'nda kullanılan bitkiler ise,

1. *Pinus pinaster* (Sahil çamı)
2. *Thuja orientalis* (Doğu mazısı)
3. *Phoenix canariensis* (Hurma)
4. *Prunus cerasifera 'Pisardi nigra'*(Kırmızı yapraklı süs eriği)
5. *Olea europaea* (Zeytin)
6. *Nerium oleander* (Zakkum)
7. *Forsythia intermedia* (Altın çanağı)
8. *Pyracantha coccinea* (Ateş dikeni)
9. *PittospoRum tobira* (Japon pittospoRumu)
10. *Rosmarinus officinalis* (Biberiye) dir.

Şekil 4.43 Yenimahalle Parkı rölövesi

Şekil 4.44 Değirmenli Park, Şükrü Çavuş ve Yenimahalle Parkı'ndan görünümler, 2005

Pasif yeşil alan olarak ilçe mezarlığı, Bursa girişinde Küçük Sanayi'nin hemen yanında yer almaktadır. Bölge de ayrıca Mudanya'nın en belirgin bitki örtüsü olan zeytinlikler bulunmaktadır. Yeşil alan açısından bakıldığında, bölgede özellikle zeytinliklerin yerleşmeye açılmasıyla geri dönüşü olmayan çevresel ve doğal tahribat devam etmektedir.

4.1.4.3 Korunması Gerekli Kültürel Değerler

Bölgede kayda değer nitelikte olan korunması gerekli kültürel değerler olarak doğal anıtlar, anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri bulunmamaktadır. Toptepe mevkinde

anıt ağaç olarak Mudanya için simgesel önem taşıyan ve halk arasında kesik selvi olarak bilinen ağaç, bu çalışma devam ettiği sırada 2005 yılı Mart ayında olası bir konut alanına yer sağlamak amacıyla kesilmiştir. Bölgede simgesel değer taşıyan anıt olarak şu anda çevresi park olarak düzenlenen eski değirmen kalıntısından söz edilebilir.

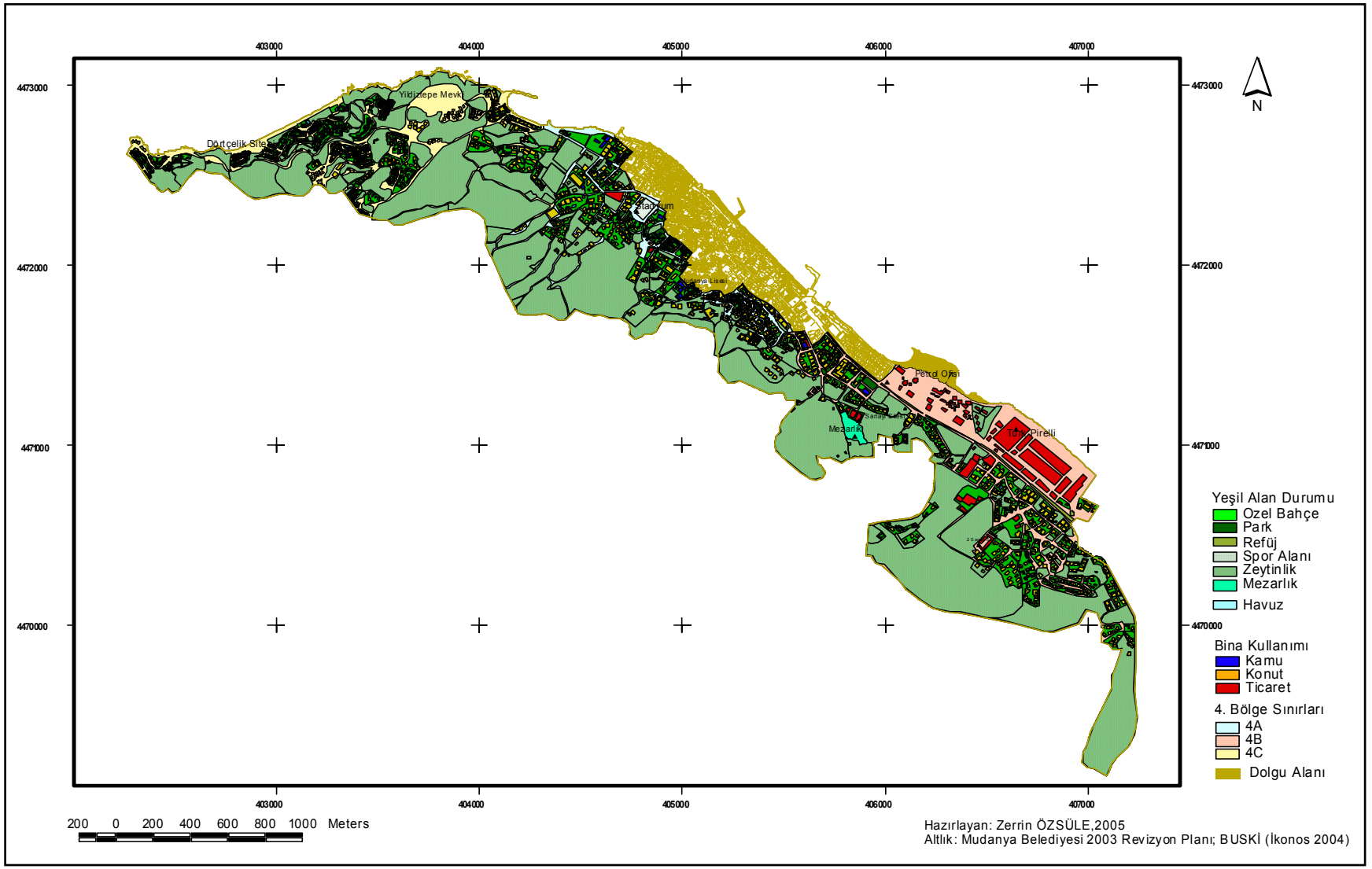
4.1.4.4 İşlevsel Analiz

Bölgedeki yapılar işlevlerine göre konutlar, kamu yapıları ve ticaret yapılarından oluşmaktadır. Belediye İşhanı'nda yer alan mescidin dışında dini yapıya rastlanamamıştır. Cezaevi ve İlçe Emniyet Müdürlüğü dışında bölgedeki kamu yapılarını okullar oluşturmaktadır. Dördüncü peyzaj karakter alanının mevcut durum analizi Şekil 4.45'de haritalandırılmıştır.

Bölgenin genel görünümü bir inşaat ve sanayi alanı şeklindedir. Mudanya'nın çevresi ve özellikle Bursa için bir sayfiye yeri haline gelmesi ve yoğunlaşan içi göç hareketleri ile çevresel baskının en belirgin örneğini hızlı ve sürekli yapılaşma oluşturmuştur. Son 20-30 yıl öncesine kadar birkaç evden ibaret ve zeytinliklerle kaplı bir tarım arazisi olan dördüncü peyzaj karakter alanı, bugün beton bloklar ve yazlık evlerle dolmuştur. Önceleri, tamamıyla tarımsal amaçla kullanılan arazi artık toplu konut alanlarına tahsis edilmeye başlanmış ve bölge kesintisiz beton yığınlarıyla kuşatılmıştır. Bu yüksek ve çok katlı blok apartmanların çoğu yerde denizi görme olanağını ortadan kaldırdığı açıktır. Dolayısıyla kıyıdan uzaklaşıldıkça bina ve arsa fiyatları azalmaktadır.

Konut alanlarının yanısıra bölgede ticaret alanları da yoğun olarak bulunmaktadır. Küçük zeytin işletmeleri ve fabrikalarının yanısıra, ilçede faaliyette bulunan, Türk Pirelli Kablo ve Sistemleri A.Ş., Siemens Otomotiv Sistemleri Ltd. Şti, Türk Petrol Ofisi Depolama Tesisleri gibi önemli istihdam alanları bölgenin önemli ticaret alanlarıdır.

1991 yılında Mezarlık yolu üzerinde kurulan Mudanya Küçük Sanayi Sitesi, yaklaşık 4000 m²'lik alan üzerinde genellikle oto tamir-bakım işini yapan işletmeleriyle yine bu bölgede yer almaktadır.

Şekil 4.45 Dördüncü peyzaj karakter alanı mevcut durum analizi

Mudanya dördüncü peyzaj karakter alanı mevcut mevcut durum analizine göre yapıların ve yeşil alanların işlevlerine göre dağılımı aşağıdaki Tablo 4.11'de yer almaktadır.

Tablo 4.11 Dördüncü bölgenin yapısal ve yeşil alan dağılımı

YAPISAL DAĞILIM		
Nitelik	**Miktarı**	**Kapladıkları Taban Alanı (m²)**
Konut Alanları	1810	3336358
Ticaret Alanları	79	184925
Kamu Alanları	20	6733
Dini Yapılar	1	100
Özel Havuzlar	45	4650
YEŞİL ALAN DAĞILIMI		
Park Alanları		5115,55
Spor Alanları		8490,06
Refüjler		12201,03
Özel Bahçeler		445946,71
Mezarlık		13436,84
Zeytinlikler		21214790,73
Yeşil alan toplamı:		**21699980,92**

4.2 "KULLANICI KATILIMLI FOTOĞRAFLAMA" VERİLERİNİN ANALİZİ

Kültürel peyzaj özellikleri taşıyan alanlarda planlamacılar ve yöneticilerin üzerinde durması gereken en önemli konulardan biri günümüzün değişen koşullarıyla birlikte yapılan yeni düzenlemelerle kültürel peyzaj elemanlarını ve yöre halkının yaşam kalitesini bozmamaktır. Bu amaçla yöre halkının kültürel peyzaj elemanlarına yaklaşımını ve Mudanya'daki kullanıcı memnuniyetinin sürekliliği açısından korunması veya düzeltilmesi gerektiğini düşündükleri eleman ve mekanlara ilişkin görüşlerini elde etmek amacıyla "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama Tekniği" uygulanmıştır. Çalışmadaki amaç kişilerin alan hakkındaki deneyimini kayıt altına almaktır.

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" çalışması, 2004 Eylül ve 2005 Nisan aylarında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile, yöre halkının Mudanya için önemli olduğunu düşündükleri ve kent açısından özellikle korunması ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündükleri peyzaj elemanlarının ve bunlara yönelik taşıdıkları değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Mudanya gibi ekonomisi büyük ölçüde turizme dayanan küçük kıyı kentlerinde, yöreye ilk defa gelen ziyaretçilerin tekrar ziyaretlerinde kentte ilişkin algılarının da önemli olduğu düşünülerek, Mudanya'ya ilk kez gelen ziyaretçilerin yaklaşımlarını değerlendirmek ve yöre halkıyla karşılaştırmak amacıyla aynı çalışma ziyaretçilere de uygulanmıştır.

Özetle, "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" çalışmasının amacı kentteki önemli peyzaj elemanlarının ve tarihi ve kültürel özelliklerin kullanıcı tarafından algılanışının ve kentsel mekanlarla ilgili tercihlerinin belirlenmesidir.

Bu amaçla Mudanya merkez ilçe sınırlarında bölge halkına 12 poz içeren fotoğraf makineleri dağıtılmış, topluluklarına ve etraflarındaki peyzaja ait olan ve kenti yaşanılabilir kılan, kent kalitesinde önemli etkiye sahip mekanları ve elemanları göstermek amacıyla fotoğraflarını çekmeleri istenmiştir.

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" çalışmasında yanıt verilmesi istenen sorular; "Neyin fotoğrafı çekilmiştir?", "Fotoğrafın öznesi nerede yer almaktadır?", "Kent kalitesine etkisi pozitif ya da negatif midir?" ve "Bu özneyi seçme nedenleri nelerdir?" şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcılara dağıtılan fotoğraf kayıt dosyasının örneği Ek 2'de verilmektedir.

Katılımcılar ise yaşları 18 ya da daha üstü olarak rasgele seçilmiş çeşitli meslek gruplarından 30 kişi Mudanya'da ikamet eden yöre halkı, diğer 30 kişi ise Mudanya'ya ilk kez gelen ziyaretçiler olmak üzere toplam 60 kişiden oluşmaktadır. Değerlendirme ise toplam 720 fotoğraf üzerinden yapılmıştır.

Fotoğraf çektirme ve anket sonuçları sonrasında elde edilen bilgiler ise;
-Sıklıkla fotoğraflanan mekanlar ya da elemanlar,
-Bu elemanların pozitif ya da negatif algılandığı,
-Seçtikleri mekan ya da elemanlarla ilişkili olarak taşıdığı değerler,
-Algısal olarak önemli düğümler yani çeşitli kişilerce fotoğraflanan ve özel önem taşıyan mekanlar ya da elemanlar olarak özetlenebilmektedir.

“Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama” tekniği analizlerinden elde edilen verilerden oluşturulan Tablo 4.12’de Mudanya’da sıklıkla fotoğraflanan konular ya da elemanların listesi yer almaktadır. Tablolarda Mudanya’da ikamet eden yöre halkından elde edilen veriler, İEF (İkamet edenlerin fotoğrafları), ziyaretçilerden elde edilen veriler ise, ZİF (Ziyaretçilerin fotoğrafları) kodlamasıyla gösterilmektedir.

Katılımcıların değerlendirmelerine göre, Mudanya’da yaşamlarını olumlu ya da olumsuz yönde önemli ölçüde etkileyen ve kentin kültürel özellikleri açısından korunması ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündükleri elemanların başında yapılar gelmiştir. Burada yaşayanlar ve ziyaretçiler kentin en önemli kültürel özelliğinin, çoğu geleneksel mimariden seçilmek üzere, eski yerleşim dokusunu oluşturan yapılar olduğunu düşünmüşlerdir. Mimari açıdan özgün özellikler taşıyan ve geçmişi yansıtan yapıların iyi örneklerini kentteki pozitif peyzaj elemanları olarak değerlendirirken, bu yapılarda kullanım, ihmal ve bakımsızlıktan kaynaklanan sorunları ve estetik kaybı kent için olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Ortalama %38.8 tekrar sıklığı ile en çok fotoğrafı çekilen peyzaj elemanları yapılar olmuştur. Fotoğraf konusu olan yapılardan, geleneksel sivil mimariyi temsil eden tescilli yapılar, toplamın %37’sini oluşturmaktadır. Bunları sırasıyla kamu yapıları, ticaret yapıları ve dinsel/sosyal yapılar izlemektedir. Geleneksel dokunun içinde sonradan yükselen apartmanlar ve yeni yerleşim alanlarındaki yapılaşma/işgaller ise yapılardan sonra en çok çekilen fotoğraf konuları arasındadır.

Genel fotoğraflar içinde, %5.4 oranında tekrarlanan ve yeni yerleşim bölgelerinde az sayıda bulunan iyi planlanmış site örneklerinden çekilen fotoğraflar sayılmazsa % 94.6 oranı ile kent için en olumsuz bulunan peyzaj elemanlarını yapılaşma/işgaller olarak sınıflandırılan fotoğraflar oluşturmaktadır.

Kent ve kent içindeki yaşamları için önemli, aynı zamanda kentin kültürel özellikleri ve yaşam kalitesi açısından korunması ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündükleri diğer sınıflar ise önem sırasına göre kentsel donatı/peyzaj yapıları, park/spor alanları ve pasif

yeşil alanlar, deniz ile ilgili elemanlar, genel görünüm, altyapı/kirlilik ve ulaşımla ilgili öğeler, kent için odak noktası olduğu düşünülen meydanlar ve insanlar olmuştur.

Tablo 4.12 Mudanya'nın kültürel özellikleri ve yaşam kalitesinin sürekliliği açısından korunması/düzeltilmesi için fotoğraflanan elemanların listesi

Değişken	**Toplam Fotoğraf(n)**	**İkamet edenler İEF Toplam(n)(%)**	**İlk defa gelenler ZİF Toplam (n)(%)**
Fotoğraf Sınıfları	720	360	360
1.Yapılar	279 (38.8)	164 (45.5)	115 (31.9)
Geleneksel Sivil Mimari	103(36.9)	71 (43.3)	32 (27.8)
Kamu Yapıları	76(27.2)	50 (30.5)	26 (22.6)
Dinsel/Sosyal Yapılar	31(11.1)	18 (11.0)	13 (11.3)
Ticari Yapılar	43(15.4)	18 (11.0)	25 (21.7)
Harap Yapılar/Boş Arazi	26(9.3)	7 (4.2)	19 (16.5)
2.Yapılaşma/İşgaller	74 (10.3)	33 (9.2)	41 (11.3)
3.Kentsel Donatı/Peyzaj Yapıları	80 (11.1)	30 (8.3)	50 (13.8)
4.Park/Spor Alanı	62 (8.6)	27 (7.5)	35 (9.7)
5.Yeşil Alan	29 (4.0)	16 (4.4)	13 (3.1)
6.Deniz İle İlgili	72 (10.0)	40 (11.1)	32 (8.8)
7.Genel Görünüm	36 (5.0)	11 (3.1)	25 (6.9)
8.Altyapı/Kirlilik	31 (4.3)	13 (3.6)	18 (5.0)
9.Ulaşım	22 (3.1)	13 (3.6)	09 (2.5)
10.Odak Noktası	14 (2.0)	03 (0.8)	11 (3.1)
11.İnsanlar	12 (1.7)	04 (1.1)	08 (2.2)
12.Diğer	09 (1.2)	06 (1.6)	03 (0.8)
Çekildiği Konum	720	360	360
1. Peyzaj Karakter Alanı	226(31.4)	118 (32.7)	108 (30.0)
2. Peyzaj Karakter Alanı	82 (11.4)	36 (10)	46 (12.7)
3. Peyzaj Karakter Alanı	213 (29.5)	102 (28.3)	111 (30.8)
4. Peyzaj Karakter Alanı	124 (17.2)	55 (15.2)	69 (19.2)
Mudanya Geneli	75 (10.5)	49 (13.6)	26 (7.2)
Etkisi	720	360	360
Pozitif	376 (52.2)	184 (51.1)	192 (53.4)
Negatif	311 (43.2)	163 (45.2)	148 (41.1)
Pozitif + Negatif	33 (4.6)	13 (3.6)	20 (5.5)

12 sınıfa ayrılarak değerlendirilen fotoğraflardaki konu dağılımı ise Tablo 4.13'de yer almaktadır. Başlıkların sol tarafındaki rakamlar bu konuda çekilen fotoğraf sayısını, sağ alt köşede yer alan rakamlar ise bu fotoğraf sınıfındaki toplam sayıyı ifade etmektedir.

Tablo 4.13 Fotoğraflardaki konu dağılımı

Fotoğraf Sınıfı	**İkamet edenler** **İEF Toplam (n)** **∑n**	**İlk defa gelenler** **ZİF Toplam (n)** **∑n**	**Toplam (Yüzde)**
Yapılar	71 Geleneksel Sivil Mimari 50 Kamu Yapıları 18 Dinsel /Sosyal Yapılar 18 Ticari Yapılar 07 Harap Yapılar/ Boş Arazi 164	32 Geleneksel Sivil Mimari 26 Kamu Yapıları 13 Dinsel /Sosyal Yapılar 25 Ticari Yapılar 19 Harap Yapılar/ Boş Arazi 115	279 (38.8)
Geleneksel Sivil Mimari	53 Giritli Mahallesi evler 16 Yerli Mahallesi evler 02 Üçüncü bölgedeki evler 71	18 Giritli Mahallesi evler 08 Yerli mahallesi evler 06 Üçüncü bölgedeki evler 32	103 (14.3)
Kamu Yapıları	14 Mütareke Evi 08 Pratik Kız Sanat Okulu 06 Tekel Binası 04 Tahir Paşa Konağı 04 Mudanya İşhanı 03 (Kaymakamlık + Okul) 02 Halk Eğitim Binası 01 (Eski Belediye + Yeni Belediye + Hastane + Sağlık Ocağı + Ce zaevi + Hükümet Binası) 50	12 Mütareke Evi 04 Hastane ve Poliklinik 03 Tahir Paşa Konağı 01 Tekel 01 (Pratik Kız Sanat Binası + Jandarma + Okul,Eski Belediye + Yeni Belediye + Muhtarlık) 26	76 (10.5)
Dinsel/Sosyal Yapılar	10 Uğur Mumcu Kültür Merkezi 02 Kahvehane 04 Cami 01 (Şehitlik + Hamam) 18	05 Uğur Mumcu Kültür Merkezi 04 Kahvehane ve kafeler 02 Cami 02 Sivil Toplum örgütleri 13	31 (4.3)
Ticari Yapılar	08 Montania Otel 04 Petrol Ofisi Tesisleri 02 Eski Hamam 01 (Eski Yağhane + Boş Çarşı + Küçük Sanayi + Hal Sitesi) 18	04 Zeytin Fabrikası 03 (Balık Lokantası + Pazaryeri + Otel) 02 (Petrol Ofisi + Eski Hamam + Eski Yağhane) 01 (Belediye İş Merkezi + Pirelli + Carting Pisti + Mudanya Çarşısı + Dersane + Pastane) 25	43 (6.0)
Harap Yapılar/ Boş Arazi	03 Osmanlı Mahallesi Yapılar 03 Giritli Mahallesi Yapılar 01 Yeni yerleşim 07	10 Osmanlı Mahallesi Yapılar 08 Giritli Mahallesi Yapılar 01 Ara bölgedeki yapı 19	26 (3.6)
Yapılaşma/ İşgaller	19 Yeni yerleşim bölgeleri 05 Giritli mahallesi yeni yapılar 02 Yerli mahallesi yeni yapılar 05 Üçüncü bölge yeni yapılar 02 Mudanya Geneli 33	27 Yeni yerleşim bölgeleri ve arazi kullanımı 07 Giritli mahallesi yeni yapılar 04 Yerli mahallesi yeni yapılar 03 Üçüncü bölge yeni yapılar 41	74 (10.3)
Kentsel Donatı/ Peyzaj Elemanları	18 Heykeller 04 Bankamatik 02 Bulvardaki kuş evleri 02 Duvar boyamaları 01 Amfi 01 Oturma elemanı 01 Aydınlatma Elemanı 01 Tabela 30	20 Heykeller 08 Bulvardaki kuş evleri 05 Çeşmeler 02 Aydınlatma ve telefon direkleri 03 İstinat duvarları 02 Amfi 01 (Izgara + Çöp kutusu + Merdiven + Kaldırım + Yol + Durak + Üst geçit + Satış standı + Tabela) 50	80 (11.1)

(Tablo 4.13'ün devamı)

Fotoğraf Sınıfı	**İkamet edenler** **İEF Toplam (n)** **∑n**	**İlk defa gelenler** **ZİF Toplam (n)** **∑n**	**Toplam (Yüzde)**
Park/Spor Alanı	06 Yıldıztepe 04 (Çocuk oyun alanı + Stadyum) 03 Spor tesisi 02 (İnönü Bulvarı+ Atatürk Parkı+ İnönü Parkı+ Yeşil alan) 01(Değirmen + Şükrü Çavuş Parkı) 27	08 Çocuk oyun alanı 07 İnönü Bulvarı 05 (İnönü Parkı + Stadyum) 04 Değirmen 02 Yıldıztepe 01 (Atatürk Parkı+ Şükrü Çavuş Parkı) 35	62 (8.6)
Yeşil Alan	08 Zeytinlikler 04 Çamlık alan 01 (Yeşil alan + Orman+ Doğa + Çınar ağacı) 16	07 Ağaçlar 04 Zeytinlikler 02 Bina bahçeleri 13	29 (4.0)
Deniz İle İlgili	10 Askeri iskele ve askeri gemi 09 Deniz manzarası 08 Balıkçı Barınağı 04 Dolgu Yarımada 04 Çay bahçeleri 03 Sahil ve plajlar 02 Balıkçılar 40	08 Sahil ve plajlar 06 Askeri iskele ve askeri gemi 05 Çay bahçeleri 04 Deniz manzarası 03 Balıkçı Barınağı 01 (Balıkçılar + Martılar +Kayıkhane+ İskele + Bulvar + Poyraz) 32	72 (10.0)
Genel Görünüm	04 Giritli Mah.Tarihi sokak 04 Mudanya genel panorama 01 Yerli Mah.Tarihi Sokak 02 Yeni yerleşim bölgeleri 11	13 Giritli Mah.Tarihi sokak 05 Yerli Mah.Tarihi Sokak 03 Mudanya genel panorama 02 Yeni yerleşim bölgeleri 02 Ticaret bölgesi 25	36 (5.0)
Odak Noktası	01 İskele meydanı 01 Mütareke Meydanı 01Tarihi Çeşme 03	07 İskele Meydanı 02 Mütareke meydanı 01 Saat heykeli önündeki meydan 01 Değirmen 11	14 (2.0)
Altyapı/Kirlilik	05 Deniz kirliliği 02 Altyapı sorunu 02 Yol döşemeleri ve kaldırımlar 02 Denizde kanalizasyon borusu 02 Çöpler 13	10 Yol döşemeleri ve kaldırımlar 04 Altyapı sorunu 03 Denizde kanalizasyon borusu 01 Çöpler 18	31 (4.3)
Ulaşım	06 İskele 03 Trafik sorunu/otopark 02 Deniz Otobüsü 01 Demiryolunun kaldırılışı 01 Toplu taşıma 13	03 İskele 03 Otopark 01 Deniz Otobüsü 01 Liman 01 Toplu Ulaşım Kartı 09	22 (3.1)
İnsanlar	02 Mudanya halkı 01 Çocuklar 01 Geleneklere bağlılık 04	04 Halkın yakınlığı 01(Mudanya esnafı + Çocuklar + Kadınlar + Kalabalık) 08	12 (1.7)
Diğer	01 (Bitmeyen spor salonu inşası + şarapçılık + tarihi bina yanı çay bahçesi + dar sokaklar + eski kışla) 06	01 (Elyapımı ürünler + Eski evlerin satışı + Medya) 03	09 (1.2)
Toplam	**360**	**360**	**720**

Katılımcılarda oluşturduğu pozitif veya negatif etkiye göre çekilen ve Mudanya için pozitif ve negatif peyzaj elemanları olarak değerlendirilen fotoğrafların konuları ve dağılımları ise Tablo 4.14'de yer almaktadır.

Katılımcıların kenti algılamasında pozitif ve negatif değerlerin dağılımı hemen hemen birbirine yakındır. Kente dair pozitif peyzaj elemanlar % 52.2 oranı ile en fazla hissedilen değer iken, % 43.2 oranında negatif veriler elde edilmiştir. Katılımcıların % 5'e yakını ise (4.6) çektikleri elemanlara ait düşüncelerinde kararsız kalmış, hem pozitif hem de negatif olarak ifade etmiştir.

Tablo 4.14'de görüldüğü üzere, katılımcılar kentteki geleneksel sivil mimari, dinsel sosyal yapılar ve kamu yapılarını kent için en önemli pozitif değerler olarak görürken, bu yapıların yanlış kullanımı, tahribi ve bozulmasından kaynaklanan olumsuzlukları ve harap yapıların geleneksel doku içinde olduğu gibi bırakılmasını negatif olarak algılamaktadırlar. Bu yüzden yapılara ait çekilen fotoğrafların yarıdan fazlası (%57.5) restore edilen ve iyi durumda olan yapılardan oluşmakta iken, diğer kısmı (%35.3) kötü durumda bulunan yapılardır.

Katılımcıların bir kısmı ise, manzaraya bir bütün olarak yaklaşmış, duygularını aynı anda hem geleneksel dokudaki binaların güzelliğinden dolayı pozitif, hem de kötü durumda bulunduklarından dolayı negatif olarak ifade eden % 7.2 oranında yapı fotoğrafı çekmişlerdir. Geleneksel dokunun içinde son dönemlerde yapılan yapılar ve yeni yapılaşma alanlarında görülen apartman, site, toplu konut alanları hem görsel olarak estetik bulunmadığı ve eski doku ile uyumsuzluğu hem de deprem bölgesi olan Mudanya'da kat sayıları ve yapım kalitesi gibi nedenlerle tehlikeli bulundukları kent için negatif olarak değerlendirilmişledir. Yapılar ve yapılaşmadan sonra kentsel donatı/peyzaj yapıları ve aktif/pasif yeşil alanlar Mudanya için önemli bulunan ve sıklıkla fotoğraflanan öğelerdir. Kentte mevcut olan kentsel donatı/peyzaj yapıları % 58.5, aktif/pasif yeşil alanlar % 74.9 oranında pozitif olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 4.14 Katılımcılarda yarattıkları etkiye göre fotoğraf kategorilerinin dağılımı

Değişken	**Genel Toplam(n)(%)**	**Pozitif**	**Negatif**	**Pozitif +Negatif**
Fotoğraf Sınıfı	**720**	**376 (52.2)**	**311 (43.2)**	**33 (4.6)**
Yapılar	279 (38.8)	161 (57.7)	98 (35.1)	20 (7.2)
Geleneksel Sivil Mimari	103 (36.9)	65 (63.1)	29 (28.2)	9 (8.7)
Kamu Yapıları	76 (27.2)	45 (59.2)	23 (30.3)	8 (10.5)
Dinsel/Sosyal Yapılar	31 (11.1)	25 (80.6)	6 (19.4)	0 (0.0)
Ticari Yapılar	43 (15.4)	26 (60.5)	14 (32.6)	3 (6.9)
Harap Yapılar/Boş Arazi	26 (9.3)	0 (0.0)	26 (100)	0 (0.0)
Yapılaşma/İşgaller	74 (10.3)	3 (4.0)	70 (94.6)	1 (1.4)
Kentsel Donatı/Peyzaj Yapıları	82 (11.4)	48 (58.5)	32 (39.0)	2 (2.5)
Park/Spor Alanı	63 (8.7)	40 (63.5)	20 (31.7)	3 (4.8)
Yeşil Alan	29 (4.0)	25 (86.2)	4 (13.8)	0 (0.0)
Deniz İle İlgili	72 (10)	43 (59.7)	29 (40.3)	0 (0.0)
Genel Görünüm	36 (5.0)	8 (22.2)	22 (61.1)	6 (16.7)
Odak Noktası	14 (1.5)	13 (92.9)	0 (0.0)	1 (7.1)
Altyapı/Kirlilik	31 (4.3)	0 (0.0)	31 (100)	0 (0.0)
Ulaşım	22 (3.1)	14 (63.6)	8 (36.4)	0 (0.0)
İnsanlar	12 (1.6)	9 (75.0)	3 (25.0)	0 (0.0)
Diğer	09 (1.3)	3 (33.3)	6 (66.7)	0 (0.0)
Çekildiği Konum	**720**	**336** (46.7)	**351** (48.8)	**33** (4.5)
1. Peyzaj Karakter Alanı	226 (31.4)	145 (64.1)	71 (31.4)	10 (4.5)
2. Peyzaj Karakter Alanı	82 (11.4)	28 (34.2)	47 (57.3)	7 (8.5)
3. Peyzaj Karakter Alanı	213 (29.6)	81 (38.0)	122 (57.3)	10 (4.7)
4. Peyzaj Karakter Alanı	135(18.7)	46 (34.1)	83 (61.5)	6 (4.4)
Mudanya Geneli	64(8.9)	36 (56.2)	28 (43.8)	0 (0.0)

Kentsel donatılardan tarihi önemi olan ve kent için simgesel olduğu düşünülen İnönü heykeli (Mütareke Anıtı), Atatürk heykeli, İskele Meydanındaki Yunus heykeli, Mütareke meydanındaki barış güvercini pozitif olarak değerlendirilirken; Eski Belediye Binası önündeki meydanda yer alan ve üzerinde saat bulunan heykel çirkin ve anlamsız bulunarak negatif olarak nitelendirilmiştir. Stadyum önündeki futbolcu heykeli de yine orantısız ve çirkin bulunarak kent için negatif olarak tanımlanmıştır. Oturma, aydınlatma elemanları, tabelalar, otobüs durakları, kaldırım ve yollar ise birbiriyle uyumsuz ve kentin itibarını bozucu ve negatif olarak nitelendirilmişlerdir.

Katılımcılarda yarattıkları etkiye göre fotoğraf kategorilerinin yöre halkı ve ziyaretçilere göre dağılımı Tablo 4.15'de ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Tablo 4.15 Katılımcılarda yarattıkları etkiye göre fotoğraf kategorilerinin yöre halkı ve ziyaretçilere göre dağılımı

		İkamet edenler İEF Toplam (n=360) (%)			**İlk defa gelenler ZİF Toplam (n=360) (%)**		
Değişken	**Toplam (n) (%)**	**Pozitif**	**Negatif**	**Pozitif +Neg**	**Pozitif**	**Negatif**	**Poz. +Neg.**
Fotoğraf Kategorisi	**720**	**184 (51.1)**	**163 (45.3)**	**13 (3.6)**	**192 (53.3)**	**148 (41.1)**	**20 (5.6)**
Yapılar	280(38.8)	91 (32.5)	62 (22.1)	12(4.3)	70(25.0)	(13.2)	8(2.9)
Geleneksel Sivil Mimari	103(36.8)	40	25	6	25	4	3
Kamu Yapıları	76(27.1)	28	16	6	17	7	2
Dinsel/Sosyal Yapılar	31(11.0)	13	5	0	12	1	0
Ticari Yapılar	43(15.4)	10	8	0	16	6	3
Harap Yapılar/ Boş Arazi	27(9.7)	0	8	0	0	19	0
Yapılaşma/İşgaller	73 (10.1)	0	32	0	3	37	1
Kentsel Donatı / Peyzaj Yapıları	82 (11.4)	17	13	0	31	17	2
Park / Spor Alanı	63 (8.7)	17	9	1	23	10	2
Yeşil Alan	29 (4.0)	16	0	0	9	4	0
Deniz İle İlgili	72 (10)	26	14	0	23	9	0
Genel Görünüm	36 (5.0)	4	7	0	7	12	6
Odak Noktası	14 (1.5)	3	0	0	10	0	1
Altyapı / Kirlilik	31 (4.3)	0	13	0	0	18	0
Ulaşım	22 (3.1)	6	7	0	8	1	0
İnsanlar	12 (1.6)	3	1	0	6	2	0
Diğer	09 (1.3)	1	5	0	2	1	0
Çekildiği Konum	720	184	163	13	192	148	20
1. Peyzaj Karakter Alanı	227(31.5)	80	35	4	65	37	6
2. Peyzaj Karakter Alanı	82(11.4)	13	20	3	15	27	4
3. Peyzaj Karakter Alanı	213(29.6)	49	48	5	73	33	5
4. Peyzaj Karakter Alanı	134(18.6)	26	38	1	19	45	5
Mudanya Geneli	64(8.9)	16	22	0	20	6	0

Kentteki aktif ve pasif yeşil alanların varlığı pozitif olarak değerlendirilirken, parkların ve özellikle çocuk oyun elemanlarının bakımsızlığı ve tasarım ilkelerine uyulmamasından kaynaklanan tehlikeli durumları olumsuz görülmektedir. Kentteki yeşil alanların miktarca yetersiz ve az olması, eski değirmenin yer aldığı park alanı ve Yıldıztepe'nin potansiyeline rağmen yeterince değerlendirilememesi (özellikle kentin en güzel manzara noktası olan Yıldıztepe'nin kazı alanı olarak kullanılması), kente anlam katan zeytinliklerin yerini yapılaşmaya bırakması negatif olarak değerlendirilmektedir.

Deniz ise manzarası, martıları, balık ve balıkçıları, balıkçı barınağı ve iskelesi, sahildeki çay bahçeleri ve esen poyrazıyla pozitif olarak değerlendirilmiştir. Denizle bağlantılı olarak çekilen fotoğraflarda negatif olarak değerlendirilen en önemli fotoğraf ise önceleri halkın rahatlıkla kullanabildiği ve üzerinde balık tutabildiği bir iskele

konumunda iken, İmralı Adası'ndaki cezaevinin denetlenmesi ve güvenliği nedeniyle askeriye tarafından kullanılan yeni iskele olmuştur. Katılımcılar hem kamuya ait bir alanı kullanamamalarından ve hem de limanda sürekli duran çıkartma gemisini psikolojik olarak rahatsız edici bulduklarından bu limanı ve gemiyi negatif olarak algılamaktadırlar. Yeni ve eski yapıların bir arada yer aldığı genel Mudanya görünümü, altyapı/kirlilik ve ulaşım sorunları da negatif olarak değerlendirilen diğer öğelerdir.

Mudanya halkının ve ziyaretçilerin seçilen peyzaj elemanlarıyla ilgili olarak taşıdığı değerler ise, seçilen nesnenin Mudanya ve katılımcılar için neden önem taşıdığı ve fotoğrafını niçin çektiklerine ilişkin ifadeleri analiz edilerek oluşturulmuştur. En önemli değer tüm fotoğrafların içinde % 17 yazılma sıklığıyla estetik değil/çirkin/görüntü kirliliği ifadeleriyle açıklanan fiziksel görünüm ile ilgili negatif değer olmuştur. Negatif olarak ifade edilen fotoğraflardaki diğer olumsuz değerler ise % 6.9 sıklığıyla rahatsız edici, % 6.2 sıklığıyla çevresiyle uyumsuz, % 3.5 oranıyla yeri yanlış/konforlu değil, % 2.9 tehlikeli, % 2.0 sıklığıyla zeytinlik ve yeşil alan tahribi olarak açıklanmıştır.

Mudanya halkının ve ziyaretçilerin seçilen peyzaj elemanlarıyla ilgili olarak taşıdığı değerlerde % 11.2 tekrarlanma sıklığıyla 'tarihi değer' en önde gelmektedir. Bunlardan sonra % 9 ile estetik/güzel, % 7.8 kent kimliği/simgesel, % 6.7 kent için önemli, % 6.0 kültürel değer, % 5.7 rekreasyon açısından önemli gibi ifadeler gelmektedir. Bunları sırasıyla huzur verici, ekonomik açıdan önemli, turizm açısından önemli, eğitim/sosyal açıdan önemli gibi değerler izlemektedir. Mudanya halkının seçilen peyzaj elemanlarıyla ilgili olarak taşıdığı değerlerin dağılımı Tablo 4.16'da yer almaktadır.

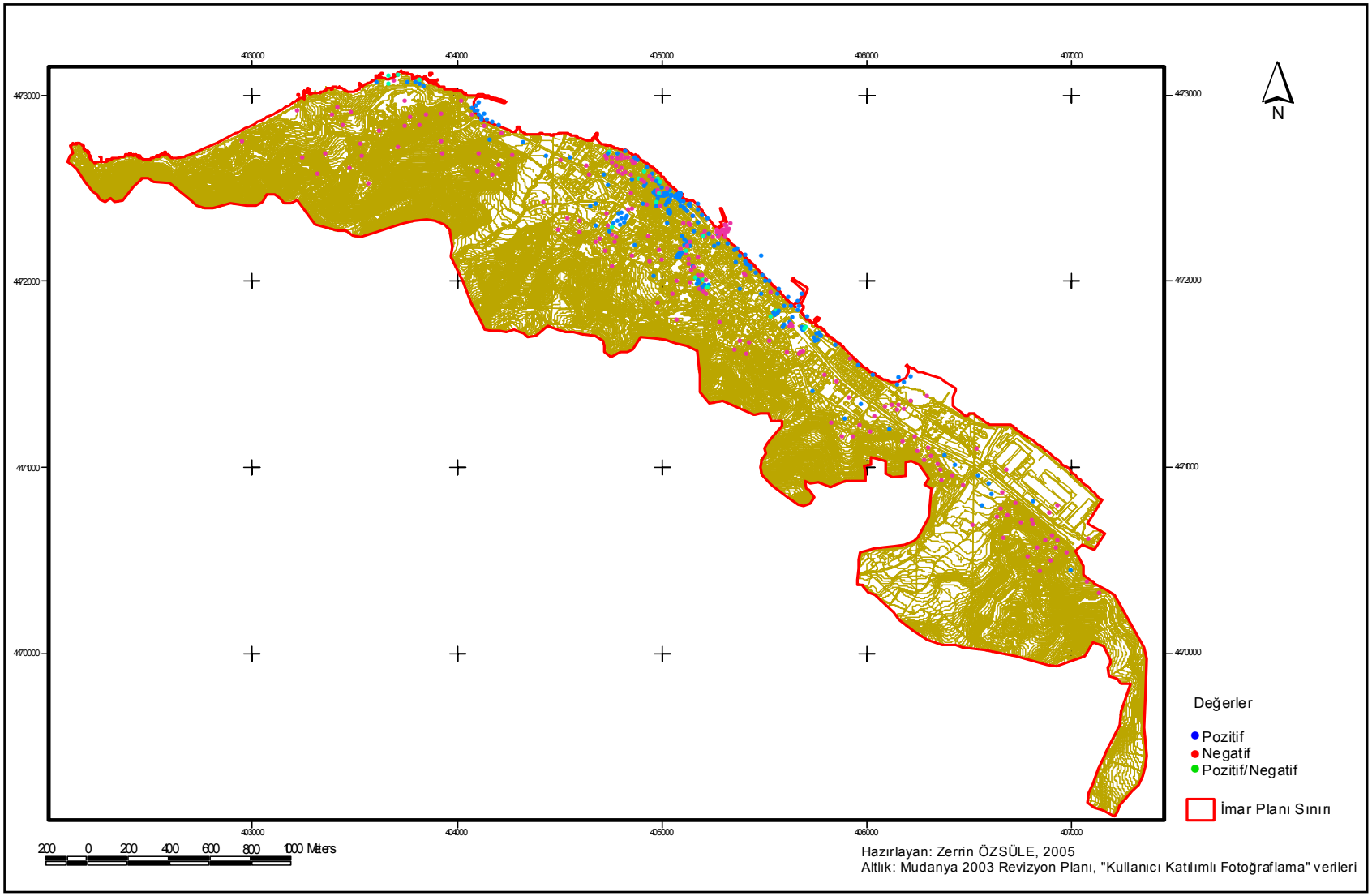
Tablo 4.16 Mudanya'nın kültürel özellikleri ve yaşam kalitesinin sürekliliği açısından kullanıcıların taşıdığı değerler

İfade Edilen Değerler	Toplam Fotoğraf(n) (%)	İkamet edenler İEF Toplam(n) (%)	İlk defa gelenler ZİF Toplam (n) (%)
1.Tarihi Değer	95 (11.2)	62(14.4)	33 (7.9)
2.Kültürel Değer	51 (6.0)	30 (7.0)	21 (5.0)
3.Kent Kimliği/Simgesel	67 (7.8)	28 (6.5)	39 (9.3)
4.Estetik/Güzel	77 (9.0)	36 (8.4)	41 (9.8)
5.Estetik değil/Çirkin/Görüntü Kirliliği	144 (17.0)	67 (15.6)	77 (18.3)
6.Huzur Verici /Doğal	38 (4.5)	27 (6.3)	11 (2.6)
7.Rahatsız edici	59 (6.9)	38 (8.8)	21 (5.0)
8.Tehlikeli	25 (2.9)	17 (3.9)	8 (1.9)
9.Kent için önemli	57 (6.7)	30 (7.0)	27 (6.4)
10.Eğitim/sosyal hayat yönünden önemli	17 (2.0)	7 (1.6)	10 (2.4)
11.Yeri yanlış/konforlu değil	29 (3.5)	20 (4.7)	9 (2.1)
12.Rekreasyon açısından önemli	49 (5.7)	19 (4.4)	30 (7.1)
13.Turizm açısından önemli	20 (2.4)	13 (3.0)	7 (1.7)
14.Ekonomik açıdan önemli	23 (2.7)	9 (2.1)	14 (3.3)
15.Zeytinlik ve yeşil alan tahribi	17 (2.0)	9 (2.1)	8 (1.9)
16.Çevresiyle uyumsuz	53 (6.2)	12 (2.8)	41 (9.8)
17. Diğer	29 (3.5)	6 (1.4)	23 (5.5)
Toplam	**850**	**430**	**420**

Kullanıcı katılımlı fotoğraflama tekniğiyle elde edilen verilerin analiziyle son olarak, çekilen fotoğraflardan ve katılımcıların çekilen fotoğrafın konumuna ilişkin kayıt dosyasında doldurdukları bilgilerden yararlanarak, fotoğraf çekim noktalarının Mudanya genelinde dağılımının haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.46).

Bu haritaya göre katılımcıların sıklıkla fotoğraf çektiği bölgeler deniz kıyısına paralel ve denize yakın yerlerde yoğunlaşmakta, yukarılara çıkıldıkça seyrekleşmektedir. Doğu yönünden batıya doğru bir sıra izlenecek olursa; Dolgu Yarımada, İskele Meydanı, İnönü Bulvarı, Yerli Mahallesi, Mütareke Evi, Uğur Mumcu Kültür Merkezi, Giritli Mahallesi, Balıkçı Barınağı ve Yıldıztepe pozitif olarak değerlendirilen fotoğraflarının en çok çekildiği noktalar olmuşlardır.

Bursa girişinde yoğunlaşan yapılaşma ve Petrol Ofisi Tesisleri, askeriye tarafından kullanılan liman, geleneksel dokunun içindeki apartmanlar ve Yıldıztepe üstlerindeki konutlar negatif fotoğrafların sık çekildiği alanlardır. Negatif olarak değerlendirilen bölgelerdeki pozitif noktaları ise sıklıkla yeşil alanlar oluşturmaktadır.

Şekil 4.46 Fotoğraf çekim noktalarının Mudanya genelinde dağılımı

4.3 ANKET VERİLERİNİN ANALİZİ

Geleneksel yerleşim alanlarında kullanıcı gözlem ve anketlerini içeren çalışmalar özellikle ortak kullanım mekanlarında planlama ve tasarımın başarıya ulaşması için temel ilkeler ortaya koymaktadırlar. Alan çalışması içinde yürütülen anket görüşmeleri de bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Anket görüşmeleri kullanıcı ve çevreye yönelik olarak fiziksel, sosyal ve kültürel boyutların ilişkilerini kapsayan genel bir sistem arayışı içinde ele alınmıştır. Anket çalışması, Mudanya halkına uygulanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" çalışmasının hemen ardından ve bu çalışmada elde edilen verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Yöre halkının gözünden Mudanya'nın olumlu ve olumsuz yönleri, mekansal tercihleri, kentteki doğal ve kültürel çeşitliliği korumak ve geliştirmek için yapılacak değişiklikleri değerlendirmeye yönelik bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı fotoğraflarda belirlenen konu ve değerlerin anket çalışması verileriyle sağlamasını yapmaktır.

Araştırma alanı için anket çalışması, Haziran-Eylül 2004 döneminde rasgele seçilen toplam 100 katılımcı ile yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara 5 adet boşluk doldurma, 6 adet çoktan seçmeli, 6 adet 7 üzerinden derecelendirilen bir ölçek üzerinden seçmeli sorulardan oluşan toplam 17 soru sorulmuştur. Kentte istenilen potansiyel değişikliklere ait sorunun ayrıca 15 alt başlığı bulunmaktadır. Anket süresinin uzun olmaması amaçlandığından soru sayısı 5'i katılımcılara ait genel bilgiler olmak üzere toplam 17 soru ile sınırlandırılmıştır. Ankette kullanılan sorulardan 7 adet soru verilecek yanıtlar önceden sınırlandırılamadığı için açık uçlu olarak sorulmuştur. Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, vb. gibi kişisel somut bilgiler içeren sorular ise çoktan seçmeli olarak düzenlenmiştir. Kişilerin Mudanya'da yaşamaktan memnuniyet dereceleri, kent için turizm, yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin önemi ve Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini korumak için yapılacak potansiyel değişikliklere dair görüşleri ise Likert ölçeğinde 1-7 arası ölçeklendirilerek hazırlanmıştır. Kişilerin belli bir konu üzerindeki düşünce, davranış ve eğilimini saptamak için kullanılan Likert'in toplama sınıflama ölçeğinde kişi önerme şeklinde hazırlanan sorulara belirlenen bir ölçek üzerinden puan vererek görüşlerini bildirir ve bu görüşler puan toplamına göre sıralanarak sınıflandırılabilir. Böylece konu üzerindeki

genel görüş ortanca ya da aritmetik ortalama olarak saptanma avantajından dolayı, bu ölçek ankette yer alan 6 soru ve toplamda 20 adet önermede kullanılmıştır.

Anket sorularından elde edilen yanıtlar (1) Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, (2) Mudanya hakkındaki genel görüş ve memnuniyetlerinin değerlendirilmesi, (3) Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini korumak ve geliştirmek için potansiyel değişiklikler ve son olarak (4) Kişisel anlamı ve önemi olan ve Mudanya'nın yapısını yansıttığına inanılan özel mekanlarına yönelik olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilmektedir. Anket sonuçları bilgisayar ortamında 'SPSS İstatistik Programı'(Statistical Package for the Social Science) kullanılarak değerlendirilmiştir. Kodlama ve veri girişi yapıldıktan sonra elde edilen analizler aşağıdaki 4 başlık altında yer almaktadır. Mudanya için kullanılan anket formunun örneği Ek 3'te verilmiştir.

4.3.1 Mudanya Hakkındaki Genel Görüşler

Bu bölümde yöneltilen anket soruları, Mudanya halkının bu kentte yaşamaktan memnuniyetleri, halkın gözüyle Mudanya'yı diğer kentlerden farklı kılan özellikleri, pozitif ve negatif yanları ve çevresindeki yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin önem derecesini değerlendirmeyi hedeflemektedir. Sorular açık uçlu ve 7 üzerinden derecelendirilen bir ölçek üzerinden seçmeli sorulardan oluşmakta ve sonuçlar Tablo 4.17'de gösterilmektedir.

Tablo 4.17 Mudanya'da yaşamaktan memnuniyet dereceleri

Puan	Anlamı	Frekans/Yüzde	Ağırlık Değeri	Sıralama
	Hiç memnun değilim	4	0.04	7
4	kararsızım	13	0.52	5
5	Biraz memnunum	25	1.25	6
6	memnunum	18	1.08	4
7	Oldukça memnunum	40	2.8	1
Toplam		100	5.69	

7 üzerinden 5.69 ağırlık ortalaması ile katılımcıların büyük bir çoğunluğu Mudanya'da yaşamaktan oldukça memnun görünmektedir. Kararsız ve memnun olmayan grubunu oluşturan katılımcıların çoğunluğunu ise gençler oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak ilk bakışta gençler arasında işsizlik oranının yüksekliği ve sosyal hayat/eğlence hayatında fazla çeşitliliğin olmaması söylenebilmektedir.

"Mudanya'yı memleketimizdeki diğer kentlerden farklı kılan kendine has özelliğinin ne olduğunu düşünürsünüz" açık uçlu sorusuna verilen yanıtların büyük bir çoğunluğunu doğa ve çevre ile ilgili veriler ve tarihi özellikler oluşturmaktadır. Tablo 4.18'de bu değerlendirme sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.18 Mudanya'yı farklı kılan, kendine has özellikleri

Kod	Özellikler	Özellik kategorileri	Frekans	%	Önem Sırası
1	Cumhuriyet tarihindeki önemi	Tarihi Özellikler	19	9.4	Havası- İklimi - Poyrazı
2	Sahil kenarı oluşu-Denizi	Doğal / Çevresel	28	13.8	Sahil kenarı oluşu-Denizi
3	Havası- İklimi - Poyrazı	Doğal / Çevresel	46	22.7	Zeytin Yetiştiriciliği - zeytini
4	Sessiz – Sakin olması	Topluluğun Yapısı	8	3.9	Tarihi Dokusu
5	Tarihi Dokusu	Tarihi Özellikler	24	11.8	Cumhuriyet tarihindeki önemi
6	Manzarası – Doğal Güzelliği	Doğal / Çevresel	16	7.9	Manzarası - Doğal Güzelliği
7	Zeytin Yetiştiriciliği - zeytini	Doğal / Çevresel	26	12.8	Büyük şehre yakınlığı-Konumu
8	Büyük şehre yakınlığı-Konumu	Topluluğun Yapısı	9	4.4	Balığı –Yöresel Ürünleri
9	Balığı –Yöresel Ürünleri	Doğal / Çevresel	8	3.9	Sessiz – Sakin olması
10	Modern bir ilçe oluşu	Topluluğun Yapısı	6	3	Yalıtılmış olması
11	Yalıtılmış olması	Topluluğun Yapısı	7	3.4	Modern bir ilçe oluşu
12	Hiçbir farklılığı yoktur	Diğer	6	3	Hiçbir farklılığı yoktur
Toplam			203	100	

Tablo 4.19 Mudanya'nın pozitif özellikleri

Kod	Özellikler	Özellik kategorileri	Frekans	%	Önem sırası
1	Havası – Poyraz rüzgarı	Doğal / Çevresel	73	26.1	Havası – Poyraz rüzgarı
2	Doğal Güzellik - Manzarası	Doğal / Çevresel	22	7.9	Denizi - Balığı
3	Denizi - Balığı	Doğal / Çevresel	59	21.1	Sessiz – Sakin olması
4	Zeytini – Zeytin Ağaçları	Doğal / Çevresel	8	2.9	Doğal Güzellik - Manzarası
5	Sessiz – Sakin olması	Topluluğun Yapısı	23	8.2	Ölçeği -Kent içi ulaşım rahatlığı
6	Küçük şehir ortamı - Nüfusu	Topluluğun Yapısı	19	6.7	Büyük şehre yakınlığı-Konumu
7	Güvenli bir şehir olması	Topluluğun Yapısı	6	2.1	Küçük şehir ortamı-Nüfusu
8	Büyük şehre yakınlığı-Konumu	Topluluğun Yapısı	20	7.1	Doğduğum yer-aile-arkadaşlar
9	Ölçeği -Kent içi ulaşım rahatlığı	Topluluğun Yapısı	21	7.5	Herkesin birbirini tanıması
10	Herkesin birbirini tanıması	İnsanlar /Komşuluk	10	3.6	Zeytini-Zeytin Ağaçları
11	Doğduğu Yer-Aile-Arkadaşlar	İnsanlar /Komşuluk	16	5.7	Güvenli bir şehir olması
12	**Diğer**	Diğer	3	1.1	Diğer
Toplam			280	100	

Mudanya'da yaşamanın pozitif yanları olarak en çok sıralanan özellikleri ise doğal ve çevre ile ilgili veriler oluşturmaktadır. Bunu topluluğun yapısı ile ilgiler özellikler izlemektedir.

En çok seçilen pozitif özellikler ile bağlantılı olarak Mudanya halkından çevresindeki yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin Mudanya'yı yaşanılır bir kent kılmasındaki öneminin derecelendirilmesi istendiğinde 7 üzerinden 6.48 ağırlık ortalaması ile "oldukça önemli" sonucuna ulaşılmıştır. Bu değerlendirme sonuçları Tablo 4.20'de verilmektedir.

Tablo 4.20 Yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin Mudanya'yı yaşanılır bir kent kılmasındaki önemi

Puan	Anlamı	Frekans/ Yüzde	Ağırlık Değerleri	Sıralama
1	Hiç önemli değil	0	0	7
2	Önemli değil	0	0	6
3	Biraz önemli değil	0	0	5
4	orta	8	0.32	4
5	Biraz önemli	8	0.40	
6	önemli	12	0.72	
7	Oldukça önemli	72	5.04	
Toplam		100	6.48	

Tablo 4.21'de ise Mudanya'nın negatif özelliklerine ilişkin değerlendirme sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.21 Mudanya'nın negatif özellikleri

Kod	Özellikler	Özellik Kategorileri	Frekans	%	Önem Sırası
1	Doğal Doku-Yeşil Katli	Doğal/Çevresel	23	8.2	Trafik Yoğunluğu / Ulaşım
2	Çarpık kentleşme/yapılaşma	İdari Sorunlar	40	14.2	Çarpık kentleşme/yapılaşma
3	Trafik Yoğunluğu / Ulaşım	İdari Sorunlar	57	20.1	Altyapı ve Çevre Sorunları
4	Altyapı ve Çevre Sorunları	İdari Sorunlar	34	12	Doğal Doku-Yeşil Katli
5	Monoton/ Sosyal Hayat-Eğlence Azlığı	Toplumsal Yapısı	22	7.7	Monoton/ Sosyal Hayat-Eğlence Azlığı
6	Deniz ve Hava Kirliliği	Doğal/Çevresel	14	4.9	İşsizlik / Yatırım Yokluğu
7	İşsizlik / Yatırım Yokluğu	İdari Sorunlar	20	7.0	Kültürel Değer Kaybı
8	Pahalılık ve Bursa'ya Bağımlılık	İdari Sorunlar	18	6.3	Pahalılık ve Bursa'ya Bağımlılık
9	Park ve Açık Alan Yetersizliği	Doğal/Çevresel	12	4.2	Deniz ve Hava Kirliliği
10	Göç alması – Kalabalık – İnsanlar	Toplumsal Yapısı	10	3.5	Park ve Açık Alan Yetersizliği
11	Turizm Sektörünün Noksanlığı	İdari Sorunlar	8	2.8	Göç alması – Kalabalık – İnsanlar
12	Kültürel Değer Kaybı	Toplumsal Yapısı	20	7.0	Turizm Sektörünün Noksanlığı
13	Diğer	Diğer	6	2.1	Diğer
Toplam			284	100	

Mudanya'da yaşamanın problemli yanları sorulduğunda sıralanan negatif özelliklerde ise en önemli maddeleri trafik ve ulaşım ile ilgili sorunlar, çarpık kentleşmeye ve yoğun yapılaşmaya dayalı sorunlar, altyapı ve çevre sorunları oluşturmaktadır. Genel olarak ise yine idari sorunlar esas çoğunluğu oluşturmaktadır.

Özet olarak, Mudanya'da kente ait pozitif ölçütler mekanın boyutu, karakteri, manzara güzelliği, görsel kalite, hava ve iklim güzelliği, küçük kent atmosferi gibi kent ölçeği ve fiziksel kalite ölçütleriyle ifade edilirken, negatif özellikler; gürültü, yoğun trafik, yetersiz otopark, bakım onarım sorunları, park-bahçe sayısı ve yüksek yoğunluk gibi daha çok sokak ölçeği ve idari sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Yine Mudanya halkına en çok seçilen negatif özellikler ile bağlantılı olarak Mudanya'da son 25-30 yıl içinde gelişen yerleşimler ve ikinci konutlar hakkında ne düşündüğü sorulduğunda 7 üzerinden 2.46 ile memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.22 Mudanya'da son 25-30 yıl içinde gelişen yerleşimler ve ikinci konutlar hakkındaki düşünceler

Puan	Anlamı	Frekans/ Yüzde	Ağırlık Değerleri	Sıralama
1	Hiç memnun değilim	48	0.48	1
2	Biraz memnun değilim	12	0.24	4
3	Memnun değilim	11	0.33	2
4	kararsızım	16	0.64	3
5	Biraz memnunum	6	0.30	5
6	memnunum	2	0.12	7
7	Oldukça memnunum	5	0.35	6
Toplam		100	**2.46**	

4.3.2 Doğal ve Kültürel Çeşitliliğini Koruma ve Geliştirmeye Yönelik Değişiklik Tercihleri

Bu bölümde, Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini ve kimliğini korumak ve geliştirmek için yapılacak değişikliklere yönelik halkın tercihlerinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 4.23'te sıralanan her madde için arttırılması, azaltılması ya da aynen korunmasına ilişkin katılımcıların düşünceleri 7 üzerinden derecelendirilmektedir.

Tablo 4.23 Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini ve kimliğini korumak ve geliştirmek için yapılacak potansiyel değişimler

Potansiyel Değişiklikler		1	2	3	4	5	6	7	**Toplam**
Park ve Açık Alanlar	Frekans	0	0	0	12	06	21	61	100
	Ağırlık	0	0	0	0.48	0.30	1.26	4.27	**6.31**
Meydanlar ve Toplanma Alanları	Frekans	0	0	0	18	33	19	30	100
	Ağırlık	0	0	0	0.72	1.65	1.14	2.1	**5.61**
. Kıyı Dolgu Alanları	Frekans	28	0	04	43	03	06	16	100
	Ağırlık	0.28	0	0.12	1.72	0.15	0.36	1.12	**3.75**
Orman Alanları	Frekans	0	0	0	16	10	14	60	100
	Ağırlık	0	0	0	0.64	0.5	0.76	4.2	**6.10**
Meyve Bahçeleri ve Zeytinlikler	Frekans	0	0	0	14	15	25	46	100
	Ağırlık	0	0	0	0.56	0.75	1.5	3.22	**6.03**
Zeytin,Incir gibi Yöresel Ürünler	Frekans	0	0	0	10	20	26	44	100
	Ağırlık	0	0	0	0.4	1	1.56	3.08	**6.04**
Tarihi Evlerin Restorasyonu	Frekans	0	0	0	2	6	14	78	100
	Ağırlık	0	0	0	0.08	0.3	0.76	5.46	**6.60**
Otel, Pansiyon ve Turistik Tesisler	Frekans	1	0	2	4	14	22	57	100
	Ağırlık	0.01	0	0.06	0.16	0.7	1.32	3.99	**6.24**
Festival ve Etkinlikler	Frekans	0	0	0	17	14	18	51	100
	Ağırlık	0	0	0	0.68	0.7	0.96	3.57	**5.91**
Kent Mobilyaları/Heykeller	Frekans	0	2	0	23	19	31	25	100
	Ağırlık	0	0.04	0	0.92	0.95	1.86	1.75	**5.52**
Kültür-Sanat Evleri/Müzeler	Frekans	0	0	0	14	14	26	46	100
	Ağırlık	0	0	0	0.56	0.7	1.56	3.22	**6.04**
Yerleşen Yeni Insanlar	Frekans	22	12	6	31	8	11	10	100
	Ağırlık	0.22	0.24	0.18	1.24	0.4	0.66	0.7	**3.64**
Yeni Yerleşim ve Yazlık Evler	Frekans	30	12	10	28	8	2	10	100
	Ağırlık	0.3	0.24	0.3	1.12	0.4	0.12	0.7	**3.18**
Denizyoluyla Ulaşım	Frekans	0	1	0	2	8	21	68	100
	Ağırlık	0	0.02	0	0.08	0.4	1.26	4.76	**6.52**
Karayoluyla Ulaşım	Frekans	0	2	4	16	17	12	49	100
	Ağırlık	0	0.04	0.12	0.64	0.85	0.72	3.43	**5.80**
Anahtar: 1= Büyük oranda azaltılmalıdır; 2=Biraz azaltılmalıdır; 3=Azaltılmalıdır; 4= Değişikliğe gerek yoktur; 5=Biraz artırılmalıdır; 6=Artırılmalıdır; 7= Büyük oranda artırılmalıdır									

Sonuçlardan elde edilen ağırlık ortalamalarına göre koruması ve artırılması istenen öğelerin önem sıralaması şöyledir:

1. Tarihi Evlerin Restorasyonu
2. Denizyoluyla Ulaşım
3. Mudanya'nın Park ve Açık Alanları
4. Otel, Pansiyon ve Turistik Tesisler
5. Orman Alanları
6. Kültür,Sanat Evleri ve Müzeler
7. Zeytin,İncir Gibi Yöresel Ürünler
8. Meyve Bahçeleri ve Zeytinlikler
9. Festival ve Etkinlikler
10. Karayoluyla Ulaşım/Toplu taşıma
11. Meydanlar ve Toplanma Alanları
12. Kent Mobilyaları/Heykeller

Kıyı dolgu alanları, Mudanya'ya yerleşen yeni insanlar ile yeni yerleşim ve yazlık evlerin ise yeterli olduğu düşünülmekte hatta azaltılmalarının yerinde olacağı baskın görüş olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3.3 Mudanya'nın Yapısını Yansıtan ve Kişisel Bir Önem Taşıyan Özel Mekan Tercihleri

Bu bölümde ise, Mudanya halkına göre kişisel anlamı ya da önemi olan ve Mudanya'nın yapısını yansıttığına inandıkları mekanların isimleri, konumları ve orada yaptıkları aktiviteler ve katılımcılar için neden özel bir anlam taşıdığı sorulmuştur. Tercih edilen özel mekanlar ile ilgili soruların amacı, Mudanya için önemli peyzaj elemanları ve algısal olarak önemli noktaları belirlemenin yanısıra "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğiyle elde edilen fotoğraf çekim noktalarının karşılaştırmasını yapabilmektir.

Sahilde İnönü Bulvarı olarak bilinen kıyı dolgu alanı ve üzerinde yer alan restoran ve çay bahçeleri insanların yürüyüş, dinlenme ve sosyal gereksinimlerini karşılayan en önemli alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bulvar ile birlikte belirli kafeler ve çay bahçeleri adları en sık geçen mekanlar olmuşlardır. Halkın kent için özel bulduğu mekanlara ilişkin sonuçlar Tablo 4.24'de yer almaktadır.

Tablo 4.24 Özel mekanlar

	Mekan Adı	**Frekans**	**Yüzde**	**Önem Sırası**
1	Sahil-Bulvar-Kıyı Dolgu Alanları-İskele	35	18.7	Sahil-Bulvar-Kıyı Dolgu Alanları-İskele
2	Sahildeki Kafe ve Restoranlar	31	16.6	Sahildeki Kafe ve Restoranlar
3	Uğur Mumcu Kültür Merkezi	24	12.9	Uğur Mumcu Kültür Merkezi
4	Tahir Paşa Konağı / İlçe Kütüphanesi	9	4.8	Mütareke Evi
5	Mütareke Evi	22	11.8	Giritli Mahallesi ve Tarihi Evler
6	Yıldıztepe	16	8.6	Yıldıztepe
7	Balıkçı Barınağı	5	2.6	Özel Mekan Bulunmamaktadır
8	Parklar- Çocuk Parkları- Çamlık Alan	7	3.6	Tahir Paşa Konağı / İlçe Kütüphanesi
9	Giritli Mahallesi ve Tarihi Evler	19	10.2	Parklar- Çocuk Parkları- Çamlık Alan
10	Diğer	6	3.2	Balıkçı Barınağı
11	Özel Mekan Bulunmamaktadır	13	7	Diğer
Toplam		187	100	

Uğur Mumcu Kültür merkezi, Mütareke Evi ve Tahir Paşa Konağı sıklıkla seçilen kamu yapıları, Giritli Mahallesi ve tarihi evleri ise en beğenilen kent dokusu olmuştur. Açık alanlar ve park alanlarında ise Balıkçı Barınağı ve Yıldıztepe ilk iki sırada yer almakta, bunları çocuk parkları izlemektedir.

4.3.4 Katılımcıların Özellikleri /Sosyo-demografik Yapı

Sosyo-demografik yapıyı araştıran anket soruları açık uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde katılımcılara yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, yaşanılan semt, yaşam süresi ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Uygulanan anketlerde cinsiyete göre dağılımın eşit olması hedeflenirken, seçilen katılımcıların yaşlarının 18'den büyük olmasına dikkat edilmiştir. Orta yaş ve üstü katılımcılara yönelimin ana nedeni değerlendirme sırasında Mudanya'daki değişim sürecinin dönüm noktası kabul edilebilecek tarihlerin öncesi ve sonrasında yönelik verimli bir değerlendirme yapabilmesinin şekillendirilmeye çalışılmasıdır.

Katılımcıların cinsiyet bilgileri ele alındığında 51 erkek ve 49 kadın sayısıyla kadın ve erkek sayısı birbirine hemen hemen eşit çıkmaktadır. Yaş gruplarına ait bilgiler ise Tablo 4.25'te yer almaktadır.

Tablo 4.25 Yaş bilgileri

	Yaş Grupları	Frekans/ Yüzde	sıralama
1	18'den az	0	36-45 arası
2	18-25 arası	13	26-35 arası
3	26-35 arası	25	46 -60 arası
4	36-45 arası	32	18-25 arası
5	46 -60 arası	20	61 ve üstü
6	61 ve üstü	10	
		100	

Tüm anket katılımcılarının % 69'u evli ve % 31'i bekardır. Eğitim durumlarında ise % 52 katılım oranıyla en büyük yoğunluğu lise mezunları oluşturmaktadır ve sırasıyla % 26 Üniversite, % 18 İlköğretim ve % 4 Yüksek Lisans sahibi katılımcılar izlemektedir. Katılımcıların en yoğun olarak ikamet ettikleri mahalleler ise % 25 Ömerbey ve % 24 Halitpaşa olup, sırasıyla Yenimahalle, Hasanbey, Karafatma, Mütareke ve Şükrü Çavuş Mahalleleri takip etmektedir.

Katılımcıların arasında en ağırlıklı meslek gruplarını % 33 oranı ile memurlar, % 15 esnaf ve % 14 serbest meslek sahipleri oluşturmaktadır. Bunları sırasıyla mühendis, işçi, işsiz ve öğrenciler izlemektedir.

Katılımcıların Mudanya'da yaşama süresinde ise yoğunluğu en az 10 yıl ve üzerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Katılımcılar belirlenirken uzun yıllardır Mudanya'yı tanıyor olmaları için özellikle çaba gösterilmiştir. Katılımcıların Mudanya'da yaşama süresi Tablo 4.26'da yer almaktadır.

Tablo 4.26 Mudanya'da yaşama süresi

		Frekans/ Yüzde	Sıralama
1	0-5 yıl	10	11-20 yıl
2	6-10 yıl	19	21-35 yıl
3	11-20 yıl	29	36 yıl ve üstü
4	21-35 yıl	21	6-10 yıl
5	36 yıl ve üstü	21	0-5 yıl
		100	

4.4. MEKANSAL DİZİN VERİLERİNİN ANALİZİ

Bu bölümde Mudanya'da farklı karakter özellikleri temel alınarak bölümlenen kültürel peyzaj karakter alanlarında fiziksel formların oluşturduğu verilerin ve Mudanya'da yaşayan katılımcıların gözlemlediği, algılayabildiği yüzey, kenar, alan ve yolların birbiriyle ve mekanın bütünüyle ilişkilerini bilgisayar ortamında sorgulayabilmek ve elde edilen bütünleşme değeri en yüksek akslarını diğer yöntemlerden elde edilen verilerle karşılaştırmak için "mekansal dizin yöntemi" kullanılmıştır.

Mekansal dizin yöntemi içinde uygulanan analizler alfa ve gama analizleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Alfa analizleri, yerleşme düzenlerini ve dokularının değerlendirerek mekansal yapıyı sayısal olarak tanımlarken, gama analizleri binaların iç mekan düzenini ve mekanlar arasındaki ilişkileri incelemektedir (Hillier,1984). Yerleşim alanlarında konut dışı mekanın biçimsel yapısının değerlendirilmesi için alfa analizleri kullanılmaktadır. Analizlerde bir yerleşmenin sürekliliği olan mekanlar dizisine sahip açık alanların ve bu açık alanlarda yer alan yapıların tanımlanması, bir başka ifadeyle açık mekan yapısının sınırlarının tespiti/çizilmesi analizin ilk aşamasını

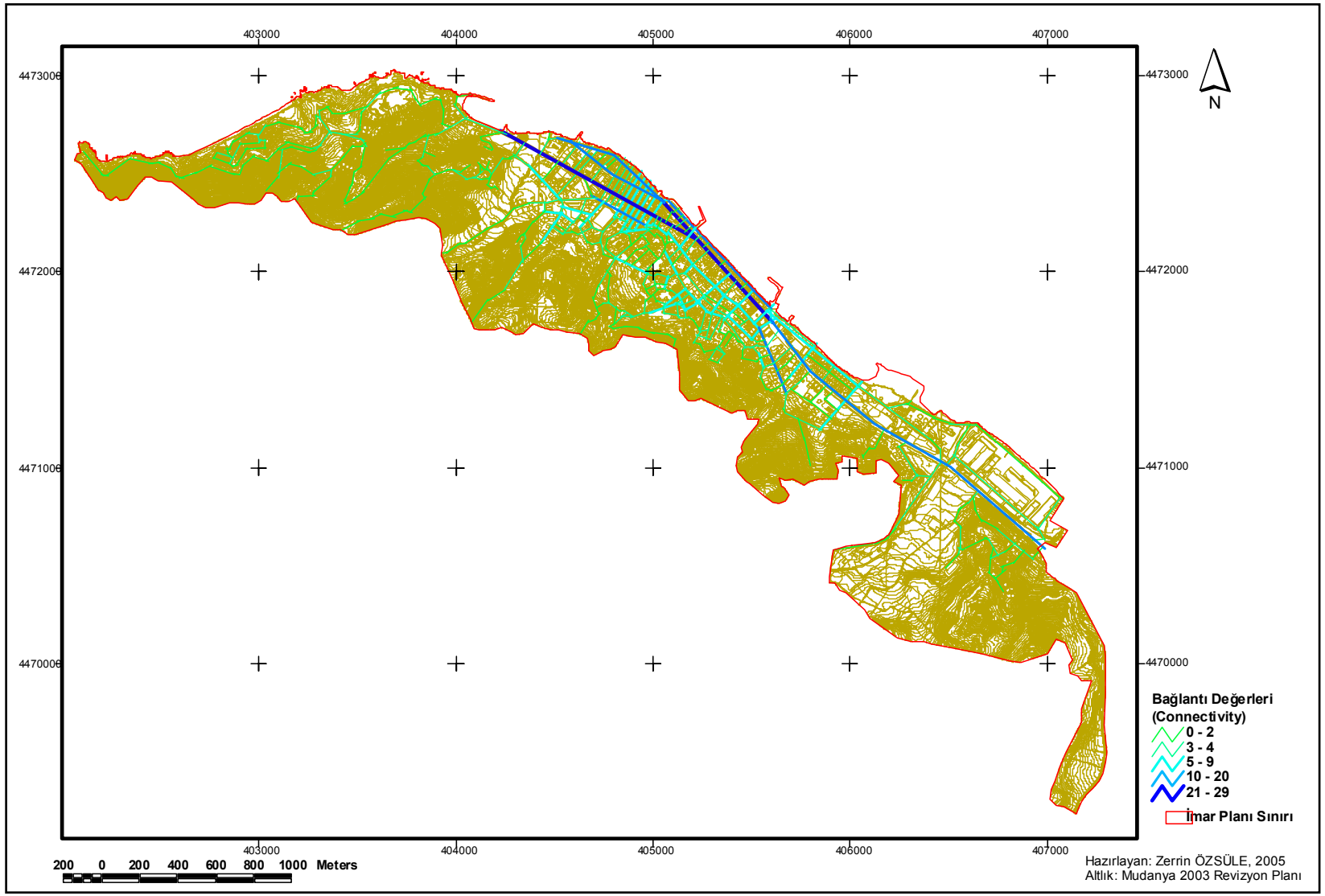
oluşturmaktadır. Hillier (1984)'e göre yöntemin temelini oluşturan analitik yaklaşımların doğru sonuç verebilmesi için açık mekan yapısı gösteren haritaların 1/1000 ile 1/10000 ölçekleri arasında olması gerekmektedir.

Bu araştırmada, daha önce dokusal analiz ve sentezler için oluşturulan Mudanya kent merkezinin 1/5000 ölçekli sayısal haritalar kullanılmıştır ve yoRumlanmasında 1/1000 ölçekli imar planından yararlanılmıştır.

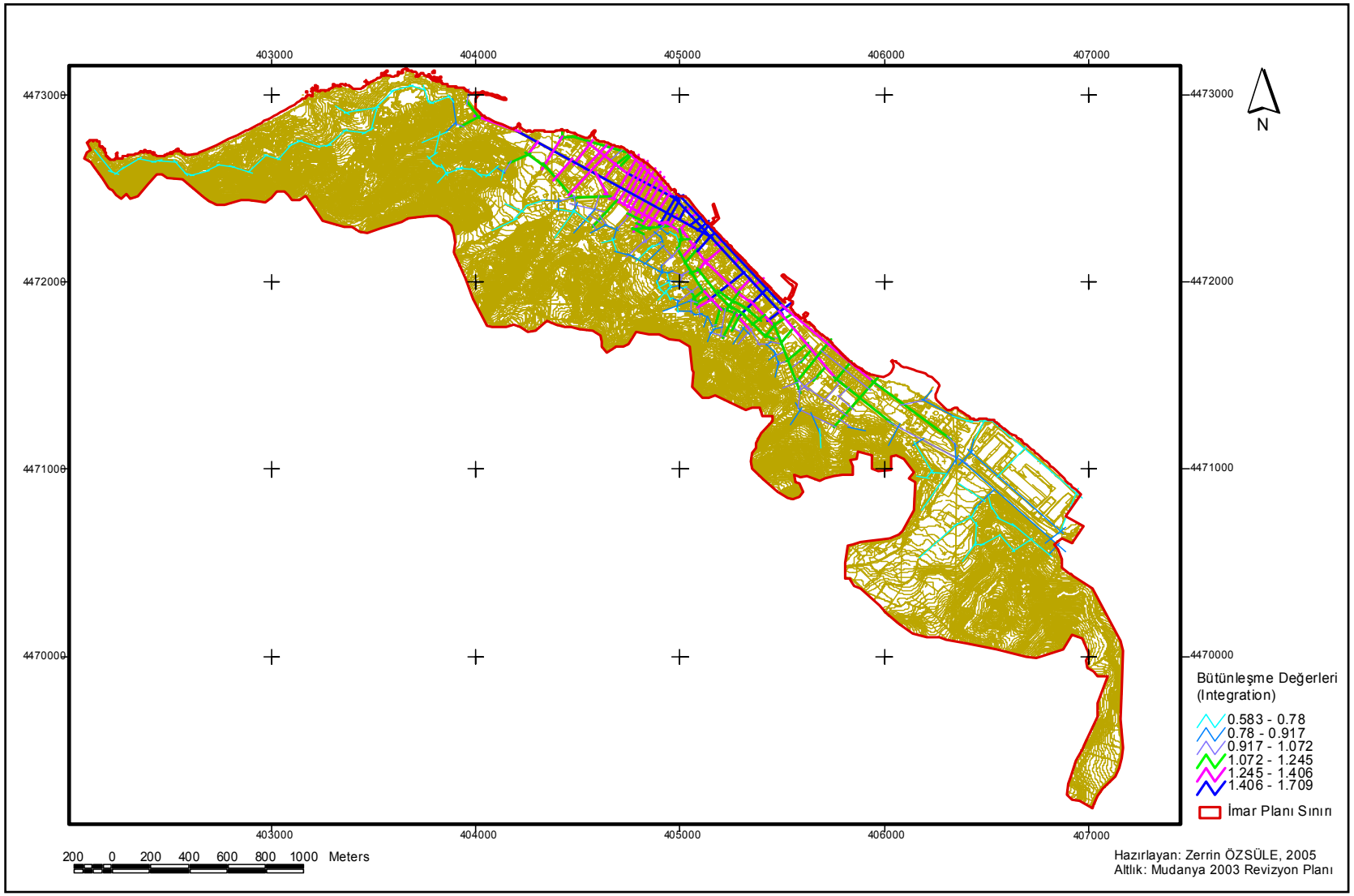
Öncelikle, haritalar üzerindeki en uzun doğru bulunmuş, ardından açık mekandaki diğer tüm doğrular buna eklenerek kent bütününün aksiyel doğru haritaları çizilmiştir. Haritalarının çizim aşamasını takiben, aksiyel doğru haritasında yer alan doğruların birbirleriyle olan ilişkilerinin açıklanabilmesi için bir sonraki adım bilgisayar tarafından alana ait bağlantı (connectivity) değerinin hesaplanmasıdır. Bağlantı değerleri, aksiyel haritalarda herhangi bir aksiyel doğruyu kesen diğer aks doğrularının sayısını ifade etmektedir.

Kentsel mekanlar, bütün içindeki işlevine bağlı olarak hareketliliğin oluşmasına neden olmaktadırlar. Hareketin kaynağı insan olduğu için davranış farklılıkları, kullanıcı çeşitliliği ve yaşam biçiminin doğal hareketlilik üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkiler, insanların farklı düzeydeki mekansal etkileşiminden doğmakta ve yerleşim alanlarında yaşayanlar ya da ziyaretçilerin mekanla ilişkileri doğal hareketi oluşturmaktadır. Mekandaki doğal hareketliliğinin değeri ise bütünleşme (entegrasyon) ölçütü ile belirlenmektedir (Tutal, 1999).

Doğal hareketle doğrudan ilişkisi olan **bütünleşme**, yerleşim alanlarında dış mekanın kullanım değerinin ortaya koyduğundan, bu çalışmanın amacına uygun olarak, kent merkezinde bütünleşme değerleri belirlenmiş ve oluşturulan haritalarda en yüksek değerlere sahip doğruların 'Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama' ile anket ve gözlem sonuçlarından elde edilen mekansal tercih verileri ile ne derece ilişkili olduğu incelenmiştir. Şekil 4.47 ve 4.48'de Mudanya kent merkezine için oluşturulan bağlantı ve bütünleşme haritaları yer almaktadır.

Şekil 4.47 Mudanya kent merkezine ait bağlantı haritası

Şekil 4.48 Mudanya kent merkezine ait bütünleşme haritası

Aksiyel sistemdeki tüm mekanların bütünleşme değerinin küçükten büyüğe dağılımı haritada birbirleriyle en fazla bütünleşmiş ya da ayrışmış mekanlar dokusunu göstermektedir. Şekil 4.44'de görülen Mudanya kent merkezi bütünleşme haritası, kentin bütünleşme değeri en yüksek akslarının birbirine paralel olan Halitpaşa Caddesi ve İsmet İnönü Bulvarı ile Mustafa Kemal Paşa Caddesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu üç aksın batıda Giritli Mahallesi ve doğuda Bursa asfaltına doğru devam eden izleri ikincil bağlantılar olarak gözükmektedir. Mudanya kent merkezinde bütünleşme değeri ortalaması 1.146 olarak hesaplanmıştır.

Bu harita seçilen dört bölge açısından değerlendirildiğinde, birinci ve üçüncü peyzaj karakter alanının kent merkezinin bütünleşme değeri en yüksek noktalarında bulunduğu görülmektedir. Bu iki alan da bütünleşme değeri ortalamasının üstünde değere sahip akslar üzerinde yer alırken, üçüncü ve dördüncü bölgedeki bütünleşme değerleri ortalamayı geçememektedir.

Bu harita "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" ve anket verilerinden elde edilen kentte algısal olarak önemli noktalar açısından değerlendirildiğinde en çok tercih edilen mekanların alanlarının kent merkezinin bütünleşme değeri en yüksek noktalarında bulunduğu tespit edilmektedir. En yüksek bütünleşme değerlerine sahip mekanlar, deniz otobüsü iskelesinden başlayarak sahil boyunca devam eden ve Mütareke Evi'nde son bulan doğru üzerinde yer almaktadırlar. Burada fotoğrafı en çok çekilen veya ankette belirtilen mekanlar ise Mütareke Evi, Korsan ve Derya Çay Bahçeleri, İnönü Bulvarı ve burada yer alan çocuk oyun alanları, kuş evleri ve iskeleler olmuştur. Mudanya genelinde fotoğrafı çekilen oturma bankları, aydınlatma lambaları ve tabelalar gibi olumsuz bulunan kent mobilyalarının tümünün bahsedilen doğru üzerinde yer alması oldukça dikkat çekicidir.

Giritli Mahallesi'nde fotoğrafı çekilen sivil mimari örnekleri ve anıtsal yapılar da yine kentin bütünleşme değeri en yüksek olan Halitpaşa ve Mustafa Kemal Paşa Caddeleri üzerinde yer almaktadır. Bu caddeler üzerinde en çok tercih edilen mekan ise, Uğur Mumcu Kültür Merkezi ile Eski Cami ve Cemal Aki evi olarak bilinen evin ve eski yağhanenin yer aldığı yapı adası olmuştur.

Yerli Mahallesi ise İpar Caddesi'ne takılı beş sokağın açıldığı kent dokusu olarak önemli bir konumda olmakla birlikte mahallenin bütünleşme değerleri ortalama değerin üzerine çıkamamaktadır. Bu durum arazinin topoğrafyası ve Türk yerleşiminin özellikleri nedeniyle dar ve dolambaçlı yollara ve çıkmaz sokaklara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci bölge kendi içinde değerlendirildiğinde, birbirine paralel olan İpar Caddesi ve Selvilik Caddesi ile bu iki caddeyi birbirine bağlayan sokakların önem kazandığı görülmektedir. Mudanya genelinde algısal olarak önemli bulunan Bayramyeri Parkı ve Eski Hamam Selvilik Caddesinde yer almakta, bölge için simgesel değer taşıyan Kenan Doğruöz Evi ve Halil Ağa Konağı ise İpar Caddesi'ne bakmaktadır. Bölgede en çok fotoğrafı çekilen noktalardan biri olan Tahir Paşa Konağı ise Köşk Çıkmazı olarak bilinen bir çıkmaz sokağa açıldığı için bütünleşme ortalama değerinin altında kalmaktadır.

Dördüncü Bölge kendi içinde değerlendirildiğinde ise, en yüksek bütünleşme değerine sahip doğrunun Bursa Asfaltı olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Mustafa Kemal Paşa ve Kumyaka Caddeleri takip etmektedir. Bu bölgede en çok fotoğrafı çekilen noktalar olan Petrol Ofisi Tesisleri, Siemens Fabrikası, Ocak Sitesi, Hisarkent ve Arkent Siteleri Bursa Asfaltı üzerinde yer almaktadır. Fotoğraflanan zeytinlik alanların bir kısmı ise yine bu doğru üzerindedir. Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin fotoğraflardan elde edilen en önemli noktaları ise Saatli Heykel, Belediye Binası, Jandarma Binası ve Balıkçı Barınağı olmuştur.

Hem fotoğraf hem de anket sonuçlarına göre halk tarafından sıklıkla tercih edilen Yıldıztepe, bu özelliğine rağmen bütünleşme değeri ortalamanın altında çıkan kentteki ender mekanlardan biridir ve bölgede en yüksek değere sahip ikinci aks olan Kumyaka Caddesi'nin sonlarında yer almaktadır Buradaki bütünleşme değerinin düşüklüğü, konum olarak eğimin gittikçe arttığı batı yönünde yer alması ve Balıkçı Barınağı'nın yer aldığı koyun güçlü olarak gelen aksı bölücü etkisinden kaynaklanmaktadır.

5 TARTIŞMA VE SONUÇ

Geleneksel özellikler taşıyan yerleşimlerde, toplumun gereksinimlerine ve değişme isteklerine bağlı olarak yerleşim dokuları ve özellikleri sürekli olarak değişime uğramaktadır. Bu tür yerleşimlerde koruma ise, bu değişimlerin denetlenip tarihi karaktere zarar vermeyecek ölçülerde kalmasını sağlamaktır. Yerleşmenin sosyal yapısının değişmesi, ekonomik zorluklar ve doğal felaketlerin yanısıra; tarihi çevrelerdeki bakımsızlık, terk, bayındırlık çalışmaları ve rant baskısı gibi çeşitli tehlikeler de bir yerleşmenin gelişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Tarihi ve kültürel özellikler taşıyan kent merkezlerinin bazıları terk edilip yıkılmaya mahkum olurken, üzerinde yaşamın sürdüğü yerleşmelerde yoğun yapılanma istekleri, yeni yollar açılması tarihi dokunun değişip yok olmasına neden olmaktadır. Çevre dokusunu oluşturan bileşenlerin değerlendirilmesi, bakımlarının sağlanması, tahribi en aza indirgeyecek önlemlerin alınması, günümüz ve gelecek için uygun bir koruma politikasının saptanması kültür varlıklarımızın geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Kendilerini 21.yüzyıla hazırlayan kentler yeniden yapılanma, yenilenme baskıları altında kalmakta ve kentsel mekanlarının özelliklerini kaybetme endişesini taşımaktadırlar. Bu endişeler; hayatta kalabilmek, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kent yaratmak ve bu süreçte kentsel tasarım sorunlarını da insan ölçeğinde çözümleyebilmek olarak sıralanabilmektedir.

Son yıllarda geleneksel Anadolu yerleşim dokuları hakkındaki çalışmaların hız kazanması ve kültürel mirasa sahip çıkma bilinci, geçmişten günümüze ulaşan değerler ışığında sağlıklı ve bilinçli gelecek yaratılması için bir adım olmaktadır. Tüm bu varolan örneklerin araştırılması, zaman içinde değişik bölge ve yerleşim yerlerinde karşılaşılan siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel değerlerin günümüz toplumlarına olan etkisi hakkında ipucu verecektir. Yurdumuzda bu tür araştırma ve çalışmalar yapılmakta, ancak çeşitli politik, ekonomik ve örgütsel sorunlar ile arzulanan koruma seviyesine ulaşılamamaktadır. Ancak önemli olan nokta, geleneksel yerleşim dokuları

üzerine doğru bilgilerin çoğaltılmasının kültürümüzün aydınlatılmasında olduğu kadar, dünya kültürü içinde önemli olduğudur. Bu konuda Anadolu'da göz ardı edilemeyecek bir zenginlik bulunmaktadır. Geleneksel yerleşim dokularının ve kültürel peyzaj özelliklerinin araştırıldığı oranda tanınması, tanındığı oranda korunması ve değerlendirilmesi, sahip olunan kültürün geleceğe doğru aktarılmasını sağlayacaktır.

Tarihi koruma çalşmalarının ve kültürel peyzajların korunmasının en önemli hedefi, önemli ve yaygın elemanlarının belirlenmesi ve korunmasıdır. Peyzajlar dinamiktir fakat sürdürülebilirliği için en önemli koşul, doğal ve kültürel elemanlarını gözönünde bulundurarak peyzaj karakteristiklerinin ortaya konulması ve korunmasıdır. Bu araştırmada, örnek olarak seçilen Mudanya için, doğal ve kültürel elemanları göz önünde bulundurularak, kent dört farklı peyzaj karakter alanına ayrılarak incelenmiş ve bu karakter alanlarının önemli ve baskın elemanları ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Peyzaj karakterinin belirlenmesinde; karakterini oluşturan fiziki ve sosyal etkenler, geleneksel yerleşim dokusunu oluşturan öğeler, korunması gereken kültürel değerler ve işlevleri incelenmektedir ve değerlendirme sonuçları bu çalışmanın bulgular bölümünde yer almaktadır.

Fiziksel çevre verilerinin analizinden sonraki aşamada ise toplumsal çevre verilerine ulaşmak amacıyla "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" ve anket tekniklerinden yararlanılmıştır. Kültürel peyzajların değerlendirilmesinde Türkiye'de ilk defa kullanılan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniği, bu çalışmanın amacı doğrultusunda Mudanya kentine başarı ile uyarlanmış ve uygulamasında zorluklarla karşılaşılmamıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, özellikle fotoğrafların kalitesi, kent için önem taşıyan peyzaj elemanlarının analizinde oldukça zengin bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" tekniğinin bu çalışmada ve bundan önce kullanıldığı çalışmalardaki verimine rağmen, bazı sınırlamaları da bulunmaktadır. Uygulanmasında, araştırmacıların fotoğraf çekim tercihinde ulaşılabilirliğin oldukça etkili olduğu ve önemli peyzaj elemanları tanımlanırken, kullaıcı üzrindeki etkisinin yanısıra ulaşılabilirliğin de önemli olduğunu gözönüne almaları gerekmektedir.

“Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama” ve anket çalışmaları sonucunda katılımcıların kentteki yaşamlarını olumlu yönde önemli ölçüde etkileyen ve Mudanya’nın kültürel özellikleri ve buradaki yaşam kalitesinin sürekliliği açısından korunması gerektiğini düşündükleri en önemli peyzaj elemanlarını; çoğunluğunu geleneksel sivil mimari örneklerinin oluşturduğu yapılar, park ve spor alanları, kentsel donatı ve peyzaj yapıları, yeşil alanlar ve deniz ile ilgili elemanlar oluşturmaktadır. Yine anket sonuçlarına göre koruması ve artırılması istenen öğelerin önem sıralaması ise tarihi evlerin restorasyonu, park ve açık alanlar, otel, pansiyon ve turistik tesisler, kültür/sanat evleri ve müzeler, zeytin,incir gibi yöresel ürünler, meyve bahçeleri ve zeytinlikler, kent mobilyaları/heykeller olmuştur.

Yerleşim alanı açısından önemli ve yaygın kültürel peyzaj elemanlarının belirlenmesinden sonra, koruma önerilerinin geliştirilmesi için, kentteki yaşamı olumsuz yönde önemli ölçüde etkileyen ve kentin kültürel özellikleri ve yaşam kalitesi açısından düzeltilmesi gereken sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmaktadır. Bu araştımada örnek alan olarak seçilen Mudanya, pek çok sorunu ve potansiyeli bünyesinde barındırmakta, farklı dış etkilerle yaşatmaktadır. Bunun da ötesinde tüm bu etkileşimler mekana öylesine yoğun bir biçimde yansımaktadır ki; Mudanya neredeyse tüm kentsel gelişmelerin toplandığı örnek bir yer niteliğini taşımaktadır. Konumu nedeniyle Bursa gibi önemli bir sanayi kentinin yakınında olması ve İstanbul'a ulaşılabilirlik düzeyinin yüksekliği ile bu türden ikincil bir etki alanında olması, tarım sektöründe hızlı bir gerileme ile özellikle zeytinliklerin yerleşmeye açılmasıyla geri dönüşü olmayan çevresel ve doğal tahribatın devam etmesi ve buna karşı hizmetler sektöründe gelişmelerin sürmesi yerleşme alanı için oldukça önemli özelliklerdir. Bunların yanında; hem kıyı kenti olması ve hem de sahip olduğu kültürel değerleri ile yüksek turizm potansiyeli olması, uzun bir tarihi ve bunun kentsel kanıtlarının varlığını sürdürmesi ile özellikle Mütareke Evi ile yakın tarihimizde ayrıcalıklı bir yere sahip olması, ikinci konut isteği ve çoğunluğunu emeklilerin oluşturduğu yaş grupları için uygun ortama sahip olması ile her yerden yoğun göç alması kent için oldukça önem taşımaktadır. Tarihinden gelen kültür turizmi, kıyı kenti olmasından gelen deniz turizmi ve havasının özelliğinden (kalp, tansiyon ve astım hastalıklarının tedavisine uygunluğu) gelen sağlık turizmi gibi turizm potansiyelinin çok yönlü ve çeşitli olması gibi veriler de Mudanya'nın durağan ya da gerileyen değil sürekli değişen ve gelişen bir kent

olduğunun göstergeleridir. Küçük ölçekli bir yerleşim olması da, herşeyin bir bütün olarak algılanmasını kolaylaştırmaktadır.

Geleneksel yerleşimlerin korunarak gelişmesinde bir örnek olabilecek Mudanya'yı kültürel verileri ve kentsel gelişim potansiyeli ile birlikte değerlendirmek amacıyla kentteki koruma çalışmalarına genel olarak bakıldığında, 1970'li yılların ortasında başlatılan tarihi yapıları tescilleme konusunda başlatılan çalışmalar sonucunda Mudanya'da iyi niyetli koruma çalışmalarının yapıldığı bir dönem başlatıldığı görülmektedir. 1992 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı'nın onaylanmış ve Mudanya içinde 32 adet anıtsal yapı ve 239 adet sivil mimarlık örneği yapının tescili onaylanmıştır. 11 Kasım 1987 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararıyla 'Kentsel Sit Alanı' nın ilan edilmesinin ardından; 24.1.1992'de birinci derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. Bu çabalarla eski Rum ve Osmanlı yerleşimlerinde yapılan restorasyon çalışmaları başlamıştır.

Çekül'ün Mudanya'yı "7 bölge 7 kent" projesi kapsamına almasından sonra, kentte öncelikle Şükrü Çavuş Sokağı ve köşesindeki bir ev gündeme alınarak, onarım-sağlıklaştıma-işlevlendirme programı uygulamaya konulmuştur. İlk aşamada 'Mudanya Araştırmaları Merkezi' olarak ta kullanılacak olan Çekül Evi'nin onarımı tamamlanmış, sonra Ali Fuat Sokağı'nın sıhhileştirme projelerine geçilmiştir. Bu süre içinde Mudanya Jandarma Karakolu ve Tarihi Polis Karakolu Çekül Vakfı tarafından ele alınarak projeleri hazırlanmış, Mudanya Kaymakamlığı tarafından onarılmıştır (Sezginer, 2001). Çekül'ün yürüttüğü restorasyon ve cephe iyileştirme çalışmaları kentsel dokunun korunması açısından Mudanya'ya bir süre rahat bir nefes aldırdıysa da, sivil toplum örgütlerinin kentteki varlığı uzun soluklu olamamıştır.

Tüm bu koruma ve yenileme çalışmaları dışında Mudanya'nın değişen koşulları ve Mudanyalıların kentsel açık alan yetersizliği karşısındaki talepleri ile bağlantılı olarak yeni ortak kullanım yaratma çabaları da artırılmıştır. 1984 tarihli İmar Planı gereğince belediye önündeki genişce bir alanda 8.000 m²lik alan doldurularak gerçekleştirilen İnönü Bulvarı promenad alanı düzenlemesi bu çabaların en dikkat çekici olanıdır. 8.000 m²' lik bu alanın 400 m²'si iki ayrı çay bahçesi, 2.500 m²si çim alan, çiçek parteli ve

yeşil alan olarak, geriye kalan yaklaşık 5.000 m²lik alan ise gezinti ve dinlenme yeri olarak düzenlenmiştir (Artuner, 1992). İlçedeki diğer dolgu alanı ise Yarımada Çarşısı olarak bilinen Petrol Ofisi Dolum Tesisleri'nin hemen arkasında yer almakta ve üzerinde kümelenen Balıkçı lokantaları ile özellikle Bursa'dan günübirlik gelen yerli turistlere hizmet vermektedir.

Ahunbay (2004)'a göre, Türkiye'de kentlerin kültürel kimlikleri ve kent planlarında yaşanan bozulmalar, 1950 yılı sonrası başlamış ve apartman modası ile birlikte hız kazanarak, kentsel doku büyük değişimlere uğramıştır. 1950 yılı sonrası yaşanan sosyo-ekonomik oluşumlar, siyasi politikalar, kentlerin hızlı bir şekilde kimliklerini kaybetmelerine yol açmıştır. 1950'li yıllar Mudanya'nın endüstrileşmeye başladığı ve Petrol Ofisi ve Siemens gibi büyük tesislerin kurulduğu yılları içermektedir. 1982 yılında endüstri ürünlerinin taşınması ve halkın ulaşım kolaylığı hedeflenerek Bursa yönünden gelen yolun yeniden yapılandırılarak çift şeritli hale getirilmesi kentin nüfusunda hızlı bir artış meydana getirmiş, böylelikle hızla gelişen bir kent kimliğine bürünmüştür. Söz konusu süreç Mudanya'nın kentsel gelişimini ne yazık ki olumsuz yönde etkilemiş ve kentin kimliğini yansıtan mimari miras ile geleneksel dokunun hızlı bir şekilde yok olmasına yol açmıştır. Kentin günümüzde sahip olduğu genel görünümünün temelleri bu yıllarda atılmıştır. Eski kent merkezinde yaşayanların, bakım masrafları ve tescilli yapı restorasyonunun uzun ve yıpratıcı süreci nedeniyle evlerini terk ederek yeni apartmanlara taşınmaları ise, geleneksel evleri tamamen kaderlerine terk etmekte ve her geçen gün yok olmalarına neden olmaktadır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 Sit alanı sınırları içinde bakımsızlıktan çöken bir ev (Sinan Şentürk Arşivi)

Mudanya'nın doğal kültürel peyzajını oluşturan zeytinlik alanları, 1950'li yıllardan itibaren tarım arazilerinin sanayiye dönüşmesi sürecinden etkilenen Bursa'ya oldukça yakın olmasına rağmen, doğal bitki örtüsünü olarak uzunca bir süre kentin siluetinde etkili olmuştur. Özellikle 1982 yılında hizmete açılan yeni Bursa Asfaltı ve 1985 yılında imar yetki devrinin belediyelere bırakılmasını izleyen yıllarda zeytinliklerin yerlerini yoğun konut alanlarına bırakmasıyla, zeytin ağaçlarının oluşturduğu doğal peyzaj tahrip olmaya başlamıştır. Zeytin ağaçlarının oluşturduğu yeşil dokuyla birleşen kıyı bölgesi de ağır konut baskısı altında ezilmeye başlamıştır. Önce kentin yakın çevresi ile çeperlerini, daha sonra kentin içini saran çok katlı konutlar, Mudanya'nın geleneksel konut dokularından ve zeytinlik alanlarından oluşan kimliğini kaybetme noktasına getirmektedir.

Zeytinliklerin kent merkezinde azalmaya başlaması, geleneksel konutlarda yer alan "mağaza" adı verilen zeytin depolama mekanlarının ve zeytini işleyerek zeytinyağına dönüştüren işlikler olan yağhanelerin de zaman içinde yok olmasına neden olmuştur. Günümüzde Mudanya kent merkezinde çalışır durumda yağhane bulunmamaktadır. Zeytinlik alanlarının tahribi, Mudanya'nın kültürel peyzajında önemli elemanlar olan mağaza ve yağhanelerin yokolmasına ve bunlara paralel olarak gelişen zeytin işleme kültürünün yerel ölçekte kaybına yol açmaktadır.

Kentin doğal bitki örtüsünü oluşturan zeytinliklerin yeni konutlara yer açmak için tamamen yok edilmesi, Mudanya'da yaşayanlar tarafından oldukça rahatsız edici bulunmaktadır. Mudanya'nın doğal bitki örtüsünü ve tarım dokusunu oluşturan zeytin ağaçlarının yapılaşma uğruna kesilmesi, "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" verilerinde "Yapılaşma/İşgaller" başlığı altında değerlendirilmiş ve kentin kültürel özelliklerinin kaybında olumsuz olarak nitelendirilen en önemli kayıp olmuştur. Anket sonuçlarında da Mudanya'yı farklı kılan, kendine has özellikleri sıralamasında zeytini ve doğal manzarası oldukça etkili olmuş; zeytinlik alanların kent için çok önemli olduğu ve korunması gerektiği ortak görüş olarak ortaya çıkmıştır.

Mudanya'da kişi başına düşen yeşil alan miktarı 2003 revizyon planı raporunda 7 m² olarak gösterilmesine rağmen, yerleşim yeşil alan normları açısından

değerlendirildiğinde, kişi başına düşen yeşil alanın merkezde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Mudanya imar planı sınırları içinde park,spor, refüj alanları ve mezarlık toplamından oluşan kamusal açık ve yeşil alan miktarı 59750 m² olup, 2000 yılı nüfusuna bölündüğünde (21.280) kişi başına 2.8 m² yeşil alan düşmektedir. Yaz aylarında nüfusun dörde katlandığı düşünülürse, kamuya ait yeşil alan miktarının gerekenin oldukça altında kaldığı ortaya çıkmaktadır.

Mudanya tarih boyunca sürekli bir değişim geçirmiş özellikle Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte başta politik ve sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklanan önemli değişimlere uyum sağlama ve devletin kamu alanlarında kendini hissettirmesi ihtiyacı yaşamıştır. Kentin kamusal açık ve yeşil alanları kentsel gelişim süreci içinde değerlendirildiğinde, Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni yönetim biçiminin kentsel açık alanları şekillendirdiği, gözalıcı bir anıt ve kaidesinin etrafında düzenlenen meydanlar ve parklar aracılığıyla kendini gösterdiği hissedilmektedir. Atatürk ve İnönü Parkları ve son dönemlerde yapılan Şehit Şükrü Çavuş Parkı bu anlayışa örnek gösterilebilir.

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde, Mudanya kent merkezindeki kamusal açık alanlarının farklı özellikleri ile ön plana çıktığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi Mudanya'da da bir kent meydanı yaratmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Eski iskelenin tam karşısına gösterişli bir Atatürk heykelinin yapılması, çevresinin park ve meydan olarak düzenlenmesi kentteki meydanlaşma çabasının bir sonucudur. İskele meydanı ve Atatürk Parkı ilk kurulduğu günden bu yana resmi törenlerin ve festival açılışlarının gerçekleştiği kent meydanı kimliğini korumaktadır.

İskele meydanında önceleri İsmet İnönü Heykeli yer almaktayken, Atatürk'ün doğumunun 100. yılında bu heykel Mütareke meydanının karşısına taşınmış, yerine Atatürk Heykeli getirilmiştir. 1981 yılında İskele meydanında bulunan İsmet İnönü Heykeli, Mütareke Müze Evi önündeki alana alınarak etrafı meydanla bütünleşecek şekilde bir park haline dönüştürülmüştür.

Doldurularak oluşturulan İsmet İnönü Bulvarı, ise promenad alanı boyunca yer alan otel, balık restoranları ve çay bahçeleri olarak işlevlendirilmiş mekanlarının özellikle

hafta sonlarında Bursa'dan gelen günübirlik ziyaretçilerin akınına uğraması nedeniyle Mudanya'daki yerli turistlerin toplanma merkezi durumundadır.

Eski Osmanlı dokusunun içinde yer alan Bayramyeri Parkı ise, Cumhuriyet döneminde özellikle bayram günlerinde burada bir lunapark kurulması, baloncular, satıcılar, vb. kişilerce renklendirilmesi dolayısıyla halk için bir toplanma ve eğlenme merkezi durumunda iken günümüzde bu anlamını kaybetmiş, yıllar içine büyük ölçüde kadınların ve çocukların zamanlarını geçirdiği bir mahalle parkı özelliğine bürünmüştür.

Bu dört alan kentin arazi kullanımı özellikleri açısından da farklı kimlikleri temsil etmektedir. İskele meydanının hemen karşısında konumlanan Atatürk Parkı ve Mütareke Evi'nin karşısında yer alan İnönü Parkı kentin iki önemli meydanıyla bağlantılı konumları dolayısıyla kent parkı özelliği taşımaktadırlar ve kentin odak noktası durumundadırlar. Şehit Şükrü Çavuş Parkı, Yenimahalle Parkı, Bayramyeri Parkı gibi Mudanya ölçeğinde nispeten büyük sayılabilecek park alanları ise konut bölgelerinin içinde yer almalarından dolayı mahalle parkı özelliklerini taşımaktadırlar. Kıyı dolgu alanları ise turizme bağlı ticaret unsurlarını bünyesinde geliştirmiştir ve kent için önemli toplanma merkezleri konumuna gelmişlerdir ve Mudanya sınırları içinde rekreasyon amaçlı alanlar olarak dikkati çekmektedirler. Tirilye yolunda yer alan ve içinde Polis Ormanı'nı da barındıran Yıldıztepe ise, Mudanya halkı tarafından önemli bir rekreasyon ve manzara seyir noktası olarak kullanılmaktadır ve önemli bir gelişim potansiyeline sahiptir. Yine bir park ve manzara seyir noktası olarak düzenlenen eski Değirmen kalıntısının bulunduğu alan, konut alanları ve cezaevi arasında sıkışıp kalmakta, insanların yoğun bir şekilde kullandığı bir alan olması gerektiği halde ulaşımında yönlendirmenin olmayışı ve çekiciliğini arttırıcı elemanların eksikliğinden dolayı ıssız bir yapı sergilemektedir.

Kentin yarı özel açık ve yeşil alanlarının en önemli iki örneğini oluşturan Tekel İşletmeleri ve Eski Pratik Kız Sanat Lisesi'nin bahçeleri ise, binaların boş tutulmasından dolayı, günümüzde değerlendirilememektedir. Kent merkezinde çok önemli bir konumda bulunan Cumhuriyet döneminin bu iki güzel yapısı politik ve idari nedenlerden ötürü boş tutulduğu ve yeniden fonksiyon kazandırılamadığı için her geçen

gün daha da bakımsızlaşmakta ve kent siluetini oldukça olumsuz etkilemektedir. Kullanıcı katılımlı fotoğraflama ve anket çalışmalarında da bu iki bina halkın mimari özelliklerinden dolayı kent için oldukça önemli buldukları, ama bugünkü durumundan dolayı kent için olumsuz olarak düşündükleri mekanların en başta gelenleri olmuşlardır. Kentin yarı-özel açık ve yeşil alanlarını oluşturan okul bahçeleri arasında ise, güzel bir çevre düzenlemesine sahip olanı görülmemektedir. Kentteki okul bahçeleri gençlerin spor alanı gereksinimlerini birazını karşılayabilmeleri açısından önem kazanmaktadır.

Bu çalışmaların bulgular bölümünde, peyzaj karakter alanlarına göre genel olarak değerlendirilen özel ev bahçeleri ise kent bütününde çok fazla bir yer kaplamamaktadır. Giritli Mahallesi'ndeki bahçeler daha çok bitişik nizamda görülen evlerin aydınlatması amacıyla evin arsa cephesinde bırakılan boşluklardan ibaret olup; depo, müştemilat ya da tuvalet olarak kullanılan eklerden oluşmaktadır ve oldukça bakımsız durumdadır. Hemen her evin bir bahçesinin olduğu yerli mahallesinde ise, oturanların gelir durumlarıyla paralel olarak, düzenli olarak bakımı yapılan iyi bahçe örneklerine ender olarak rastlanmaktadır. Bahçelerde kullanılan bitkileri ise genellikle meyve ağaçları oluşturmaktadır. Yeni yapılaşma alanlarındaki site ve toplu konut bahçeleri ise genellikle otopark için kullanılan sert yapıların fazla olduğu örneklerden oluşmaktadır. Dördüncü peyzaj karakter alanında üçüncü alt bölge olarak değerlendirilen Trilye yönündeki villa tipi konutların bahçe düzenlemelerinin, diğer iki alt bölgeye kıyasla, daha iyi olduğu söylenebilmektedir.

Bir toplumda korunan eser, ister taşınmaz eski eser niteliğindeki tek bir anıt veya dini yapı, isterse geçmişin kültürel ve mimari değerlerini yansıtan bir yerleşim birimi olsun, çevresindeki yeşil mekânı ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çağdaş toplumlarda geçmişin kırsal ve kentsel görünümünü koruyabilmek ve onlara gereken önemi vererek yaşatabilmek amacıyla çalışmalar yapılmakta, birçok yerleşim yeri her ölçekteki yeşiliyle bütünlük içinde korumaya alınmaktadır. Yurdumuzda ise Kültür Bakanlığının yetkisi kapsamında olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu sit alanları ile ilgili düzenlemelerde "tarihi ve doğal sit" tanımlamalarına açıklık getirilmiş ise de, tarihi eserlerin ne oranda çevresindeki yeşil alanlarla birlikte korunması gerektiği konusunda net bir açıklama yapılmamıştır.

Yazgan ve Erdoğan (1992)'a göre "Tarihi Çevrenin Korunması" bilincinde olan ülkelerde genel olarak, açık ve yeşil alanlar, Tarihi Çevre içinde iki ayrı işleve sahiptirler. Birincisi; tarihi eserlerin özelliklerini taşıdıkları evrelere paralel olarak, çevrelerindeki yeşil alanlarında tarihi biçimlerinin belirtilmesidir. İkincisi ise; belirli bir tarihi eserin dahi iyi değerlendirilebilmesi için çevresinin yeşil alan olarak ayrılmasıdır. Böylece "Tarihi Çevrenin Korunmasında" rol alan açık ve yeşil alanlar; kültürel, estetik, rekreasyonel, turistik ve ekonomik amaca hizmet etmektedirler.

Çalışma alanında ise geçmiş kuşakların yaşantı ve kültürünü belirleyen mimari miras; endüstrileşme, nüfus artışı ve ulaşım sorunları ile her geçen gün bozulmakta, kamu kuruluşları ve halk kitleri ise bu konuda yetersiz kalmaktadır. Mudanya'nın kentsel açık ve yeşil alanları ise alansal olarak yetersizdir, sosyal ve kültürel düzeyde gelişmeyi sağlayacak düzeyde bulunmamaktadır. Geleneksel dokuda yer alan özel ev bahçeleri kent genelinde oldukça bakımsız durumdadır. Kamusal açık ve yeşil alanların ise donatım ve malzeme kalitesi olarak gerek kendi içinde ve gerekse tarihi çevre ile uyumu genellikle bulunmamaktadır. İmar planında yer alan açık ve yeşil alanlar, çeşitli faktörler nedeniyle araziye uygulanamamakta ve güncel durum ile örtüşmemektedir. Ayrıca plansız ve düzensiz yapılan çalışmalar sonucu mahalle ölçeğindeki açık ve yeşil alanların sayısı, dağılımı ve sahip olduğu donatılar açısından düzensizlik ve yetersizlikler bulunmaktadır. Kentsel sit alanında aktif yeşil alan olarak iki küçük park bulunurken, toplam on mahallenin dördünde park alanı bulunmamaktadır ya da küçük çocuk oyun alanı birimleri halinde yer almaktadır. Kent içinde dağınık ve küçük parçalar halinde bulunan ve bir bütünlük oluşturmayan mevcut açık ve yeşil alanlar, sahip olduğu yapısal, bitkisel eleman ve donatıların estetik ve işlevsel özellikleri açısından, kent insanının gereksinimlerini karşılayacak ve tarihi doku ile bütünlük sağlayacak nitelikte olmadığını söylemek mümkündür.

Kentin yeşil alanlarının yetersizliğinin yanısıra kent içinde denize girilebilecek plajların miktarı da oldukça sınırlıdır. Yaşlı nüfusun bahsettikleri İncirdibi, İskele, Arnavutköy, Burgaz, Sırakayalar, Uzunyalı ve Kocakarı gibi plajlar günümüzde ya zaman içinde plaj özelliklerini kaybederek yapılaşmış ya da Burgaz örneğinde olduğu gibi yazlık yerleşmelerin arasında sıkışarak özelleşmişlerdir. Ayrıca, plaj olarak

değerlendirilebilecek en güzel mekanlar Siemens, Petrol Ofisi gibi Sanayi Tesisleri ve Bursa Jandarma Bölge Komutanlığı Mudanya Gazinosu tarafından kullanılmaktadır. 2001 yılında düzenlenerek hizmete açılan Coşkunöz Plajı ve Petrol Ofisi'nin arkasındaki sahil yazları günübirlik ziyaretçiler tarafından kullanılsa da plajların miktarı ve kalitesi genel olarak yeterli bulunmamaktadır. Günümüzde kentin kıyı bölgesi, onunla buluşan yeşil doku ağır bir konut baskısı altında ezilmeye başlamış ve önce yakın çevresini sonra kentin içini saran bu yapılaşma süreci Mudanya'yı geleneksel dokusunu kaybetme noktasına getirmiştir.

"Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama", anket çalışmaları ve araştırmacının gözlemleri sonucunda halkın Mudanya için olumsuz bulduğu ve kentin kültürel değerlerinin korunması ve kentin yaşanılabilir olması açısından düzeltilmesi gerektiğine inandıkları engeller olduğu görülmektedir. Bu engeller (sorunlar) bölgenin olumsuz görüntüsü, binaların restorasyon ve yeniden kullanım sorunları, düzenlenmiş açık ve yeşil alan yetersizliği, yaşam koşullarının zorluğu, gücünü yitiren bir ticaret merkezi ve iskele, sosyal hayat ve kültür yoğunluğunun kaybedilmesi, yetersiz altyapı ve otopark sorunları gibi başlıklar altında özetlenebilir.

Bölgenin olumsuz görüntüsü, tarihi kent merkezindeki bina cephelerinin bozulmuş durumda olması, yıkılan evlerin yerine yapılan konutların uyumsuzluğuyla tarihi kent-merkezinin homojenliğinin yok olmaya başlaması ve çevre kirliliği (sobayla ısınma) ve deniz kirliliği (deniz kenarında olmasına rağmen kent merkezinde denize girilemiyor) nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan oluşmaktadır.

Restorasyon ve yeniden kullanım sorunları geleneksel konutların ve parsellerin çok küçük olması ve yüksek oranda ortak mülkiyet bulunması, tescilli evlerde gayrimenkul piyasasının çok durgun olması, bakım ve restorasyon masraflarının çok pahalı olmasının yanısıra tescilli binaların onarılmasındaki bürokratik sorunların mal sahiplerini mağdur duruma düşürmesi, restorasyon konusunda danışmanların ve kalifiye elemanların yokluğu, Belediyenin sit alanını koruma konusundaki isteksizliği ve organize eksikliği ve Mütareke Evi ve Tahirpaşa Konağı gibi müzeye dönüştürülerek yeniden işlevlendirilen alanların işletim sorunları oluşturmaktadır.

Düzenlenmiş açık ve yeşil alanların yetersizliği, Mudanya'daki açık ve yeşil alan düzenlemelerinin bölgede yaşayanların ihtiyaçlarına uyarlanmaması, çocuk oyun alanlarının bakımsızlığı ve tehlike oluşturması, rekreasyon alanlarının azlığı ve merkezde yeşil alanların miktarının yetersiz olması, plaj olabilecek ya da rekreasyon alanı olarak kullanılabilecek en iyi yerlere sanayi tesisleri ve askeri bölge olarak kullanılması gibi problemlerden ortaya çıkmaktadır.

Yaşam koşullarının zorluğu, yüksek nüfus yoğunluğu ve iç göçün devam etmesi, birçok alanda aşırı konut yığılması ve sağlıksız konutlar ile halkın gelir seviyesinin düşüklüğü ve işsizlik oranının yüksekliğinden oluşmaktadır.

Gücünü yitiren bir ticaret merkezi ve iskele yerleşimin gelişmesinde önemli bir engeldir. Mudanya iskelesinin tarihteki Bursa'nın en önemli limanı konumunu Gemlik ve Yalova'ya kaptırması, bölgede çok sayıda ticaret ve hizmet tesisinin olmayışı, yatırımcı ve iş imkanı azlığı, özellikle genç nüfusun işsizliği, çarpık sanayileşme ve kentin çeşitli ihtiyaçlar için Bursa'ya bağımlı olması yerleşim için aşılması gereken zorluklar yaratmaktadır.

Sosyal hayat ve kültür yoğunluğunun kaybedilmesi, kentin kültürel gelişimini sekteye uğratmaktadır. Yerleşimde, bir kültür merkezine sahip olma avantajına rağmen, amatör oyuncuların çabasıyla ayakta kalmaya çalışan bir tiyatronun dışında sosyal ve kültürel aktivitelerin olmaması, açık ve kapalı sinema salonlarının kapatılarak sinemaya gitmek için bile Bursa'ya bağımlı olması, eğlenceye ve kültürel etkinliklere yönelik, toplumsal ve eğitsel nitelikleri olan tesislerin yetersizliği gibi sorunlar bulunmaktadır. Geleneksel olması planlanan "Zeytin ve Deniz Festivali"nin yerel yönetimin el değiştirmesiyle sekteye uğraması ve bunun dışında önemli sayılabilecek ulusal ya da uluslararası bir sanat veya kültür hareketi bulunmaması, beldede ve yakın çevrede yaşayan yazar, ressam, şair, tarihçi, arkeolog, vb. sosyal bilim alanlarında çalışmış hatta isim yapmış kişileri biraraya getirici ve halkın dikkatini çekici bir çalışmanın yapılmaması ve kent merkezindeki gönüllü kuruluş ve derneklerin hareketsizliği (aktif halde semt güzelleştirme dernekleri veya ilginç projeler bulunmaması) diğer sorunlardır.

Çekül'ün faaliyetleri de Şükrü Çavuş Sokağı cephe iyileştirme ve birkaç restorasyon çalışmasından sonra oldukça yavaşlamıştır.

Yetersiz altyapı ve otopark sorunlarını belediyenin bütçe yetersizliği, altyapı düzenlemelerinin (içme suyu, yağmur suları, atık sular, sokak aydınlatması) hala çözümlenmemiş olması, sağanak yağmur yağdığında su baskınlarının olması, kanalizasyonların denize açık bulunması ve yaz aylarında halk sağlığını tehdit etmesi, kente doğalgazın getirilememesi, tarihi kent merkezindeki yolların dar ve kent genelinde otopark alanlarının kısıtlı olması, yollardaki ve kaldırımlardaki kullanım ihtilafları gibi sorunlar oluşturmaktadır.

Bütün bu engellerin yanısıra Mudanya'nın, iyi değerlendirildiğinde kentti olumlu yönde etkileyecek, birtakım avantajları da bulunmaktadır.

Bu avantajların en önemlilerinden birini yerleşim alanının tarihin bilinen her döneminde Anadolu ve Akdeniz kültürlerinin kesiştiği bir coğrafyada konumlanması ve Mudanya Mütarekesi'nin bu kentte imzalanması nedeniyle kazandığı tarihsel kimlik oluşturmaktadır. Kentin geleneksel dokuya sahip bölgelerinde sit alanı ilan edilmesi ve Koruma Kurulu tarafından kentsel sit alanında inşaat ruhsatlarının durdurulması geleneksel dokunun daha da tahrip edilmesinin dondurulması açısından önemli bir gelişmedir. Halkın katılıma ilgisi de oldukça yoğun bulunmaktadır. Yatırım için çok sayıda emlak ve gayrimenkul (boş gayrimenkuller, boş ve harap arsalar) fırsatının bulunması ve açık ve deniz manzaralı alanların ve kentin ihtiyaçlarına bağlı olarak yeniden düzenlenebilecek alanlarının varlığı da kent için önem taşımaktadır. Konumundan dolayı İstanbul ve Bursa ile bağlantı ve ulaşım kolaylıkları ve Bursa'ya yakınlığından kaynaklanan hafta sonu yerli turist potansiyelinin yanısıra; astım, hipertansiyon ve kalp hastalarına tavsiye edilen klimatik özelliklerine sahip olmasından kaynaklanan sağlık turizmi potansiyeli de kentin sahip olduğu önemli avantajlar arasındadır.

Mudanya'da kültürel mirasın korunmasına yönelik süreç, 1987 yılında geleneksel dokuyu barındıran bölgelerin kentsel sit alanı olarak belirlenmesi ve mimarlık tarihi

açısından değer taşıyan yapılar tescillenmesiyle başladığını söylemek mümkündür. Kentsel sit alanı ilan edilmesiyle Mudanya'daki tarihi yapıların koruma altına alınması kent için bir avantaj olarak düşünülse de halkın bu alanın kentsel sit statüsüne alınmasından sonra çıkan "koruma" kavramına yaklaşımları aynıdır. Kiracı ya da evsahibi olsun, tescilli yapılarda ikamet eden her iki kesim de "eski" olarak gördüğü geleneksel konutların yıkılarak yerine parsel koşullarına göre yeni bir yapı inşa etmenin beklentisi içinde olduklarından mevcut kentsel sit kararının bu beklentiyi engellediği görüşündedir. Bu nedenle Mudanya için geliştirilecek koruma önerilerinde, bu bölgeyi içinde yaşayan insanlarla birlikte değerlendirmek bir ön koşuldur. Mudanya'nın tarihi merkezinin eski canlılığına kavuşması ve Mudanya'nın yaşanan bir bölgesi durumuna getirilebilmesi için yaratılacak çözümlerin insan faktörünü dışlamadan gerçekleştirilmesi gerekir. Burada yaşamlarını sürdürenlerin çoğunluğunun alt gelir grubundan olması koruma amaçlı bazı tedbirlerin alınmasına engel oluşturmaktadır. Ev sahiplerinin yeni ev yapma isteğine yanıt veremeyen geleneksel Mudanya evleri uzun zaman bakımsız bırakılarak kendi haline terk edilmesi nedeni ile düşük kiralarla talep görmektedir. Buradaki koruma alanının ortadan kalkması beklentisiyle ev sahiplerinin kendi haline terk ettiği yapılardan bazıları da bu nedenle boş ve bakımsız durmaktadır. Mudanya'da uygulanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" ve anket sonuçlarına göre kentin kültürel özellikleri açısından önemli olduğu ve korunması gerektiğini düşündükleri öğelerin başında geleneksel konutlar bulunmaktadır. Sivil mimarlık örnekleri diye adlandırılan bu yapılar, bulundukları memleketin veya bölgenin iklim, örf, adet, ekonomi, sosyal ve etnik etkilerini yansıtan bölgesel nitelikler göstermektedir. Ancak bunların korunmasında, bugüne kadar geniş kapsamlı koruma planı yapılıp uygulanmadığından tarihi, kültürel ve doğal miras günün değişen ekonomik koşullarına uydurulmak için kullanılmakta, yıpratılmakta ve bozulmaktadır.

Bunu önlemek için fiziki planlama çalışmalarının korumaya dönük bir anlayış içinde olması ve plan araştırmalarının, değerlendirmelerinin, öneri ve uygulama yöntemlerinin saptanması gerekmektedir. Günümüzde kentlerin imarına ilişkin nazım planları ve bölgesel planlamalar yapılırken bu alanlar içinde ya da yakın çevrede bulunan tarihi çevrelerin korunmaları, geliştirilmeleri önemle göz önüne alınıp uygulanmalıdır. Bugün özellikle ülkemiz koşullarında, yapılar veya yapı grupları tarihi eser olarak kabul edilip,

koruma kapsamına alınmaktadır. Geleneksel yerleşmelerde bir grup eski yapı yalnız başlarına veya birkaçı tarihi eser olarak kabul edilip koruma kapsamı içine alınabilse de, bu henüz koruma değeri içeren bir yerleşme alanı anlamında değildir. Çalışma alanında uygulanan "Kullanıcı Katılımlı Fotoğraflama" ve anket çalışmaları yöre halkı ve ziyaretçilerin en çok tescilli alanların yakınındaki yıkılmaya yüz tutmuş eski evleri ve korunan yapının hemen yanında yer alan, yapıyla uyumsuz çok katlı ve yeni yapılaşmayı negatif olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Ancak herhangi bir yerleşme alanına yapılan, topoğrafya, su, bahçeler, ağaçlar, tarım alanları, orman ve çayır-meralar vb. birlikte karakter kazandırmaktadır. Koruma, o zaman değer kazanmış olmakta ve gerçekleştirilebilmektedir. Kültürel miras ister tek bir yapı ya da yapı grupları, ister "eski kent" olsun, çevresinin açık ve yeşil alanıyla, doğal ve kültürel peyzaj özellikleriyle bütünleştiği ölçüde değer kazanmaktadır.

Kullanıcıların peyzaj tercihlerinin değerlendirilmesinde kullanılan fotoğraflama ve anket çalışmalarının sonuçları, peyzaj karakter alanlarına göre değerlendirildiğinde katılımcılarda en fazla pozitif etki ve değer yaratan bölgeler, sit alanı sınırları ve yakın çevresindeki tarihi yerleşim olmuştur. Kent için önemli buldukları toplanma mekânları, meydanlar ve parklar yine bu bölgede yer almaktadır. Tarihi çevrenin mekân organizasyonu bakımından insan ölçeğine daha yakın sosyal mekânları içermesi üstünlüğü, günümüz kent tasarımının özlemini çektiği önemli bir faktördür. Tarihi çevrenin mahalle olarak bütünlüğü, insan ölçeği ve olumlu insan ilişkilerini kolaylıkla yaratabilmesi gibi özellikleri, modern tasarımın kolaylıkla başaramadığı öğeler olduğundan kenti bu olanaklardan yoksun bırakmak doğru değildir. Fakat, kentin tarihi dokusunda yaşayan kişilerin o yörelerde oturma nedenleri genellikle ekonomik yönden güçsüzlük olduğu gözönüne alındığında, bu gruptan onarım ve bakım konusunda geliştirici katkı beklemek gerçekçi değildir. Mudanya'nın bu bakımsız ve yer yer terkedilmiş görüntüsünü değiştirmek için öncelikli çözüm, yerleşimi kendi içinde ekonomik dinamiğe kavuşturmak olacaktır.

Bu kapsamda, bölgeye yeniden hareket kazandıracak en önemli unsur, Mudanya'ya dışarıdan gelen ziyaretçileri geleneksel yerleşimlerin bulunduğu bölgelere çekecek sosyal ve kültürel amaçlı bazı mekanlar oluşturmaktır. Bu amaçla birinci peyzaj

karakter alanında geleneksel dokunun kısmen homojen kaldığı Fevzi Paşa Caddesi, ikinci peyzaj karakter alanında Eski Su Sokak köşesinden başlayarak devam eden Selvilik Caddesi ve devamında Cami Sokağı kapsayan arter üzerindeki yapılar ve üçüncü peyzaj karakter alanında Rüştü İpar Caddesinde bulunan 6.pafta 43 no'lu yapı adası yerleşim içinde merkez olma niteliğini halen korumaktadır ve bölgeyi yeniden canlandırmayı amaçlayan girişimlerin bu bölgelerden başlaması ve çevre sokaklarıyla birlikte geleneksel kent dokusunu ortaya çıkaran düzenlemelerin yapılması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Mudanya'ya gelen turistler için eğlence ve alışveriş yerleri tarihi mekanlardan daha çok dikkat çekmektedir. Gözlem ve fotoğraflama çalışmaları ziyaretçilerin iskele meydanından Mütareke Evi'ne kadar olan kıyı bandında dolaştığını, lokanta veya çay bahçelerinde gününü geçirerek geri döndüğünü göstermektedir. Giritli Mahallesi'ni gezenlerin sayısı oldukça az olup, yerli mahallesine uğranılmamaktadır. İstanbul'daki Çiçek Pasajı, Kumkapı gibi mekanların küçük ölçekli bir örneği kontrollü olarak geleneksel dokuya çekilip buranın terkedilmiş görüntüsü yıkılarak tarihi dokunun yaşatılması bir öneri olarak sunulabilmektedir.

Mudanya kentsel sit alanında karşılaşılan temel sorunlardan biri de sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle konutların uğradığı mimari değişimlerdir. Ev sakinlerinin kendi olanakları çerçevesinde yaptıkları onarımların bazıları özgün mimari malzemeyi dikkate almaksızın yeni malzemeyle gerçekleştirilmiştir ve bilinçli bir restorasyon içermemektedir. Kent dokusunu yaratan geleneksel mimarinin özelliklerini yansıtan bu konutların kapsamlı onarımı ev sahiplerini aşan bir durumdur. Evlerin restorasyonu konusunda mal sahiplerine ilgili kuruluşlarca destek olmak önemlidir. Ancak bu noktada mal sahiplerinden gelen bazı konfor koşullarını ve yeni işlevler konusundaki taleplerini yönlendirmek ve bazı noktalarda kolaylıklar sağlayarak restorasyona teşvik etmek gerekmektedir. Üniversite, belediye ve sivil toplum örgütlerinin oluşturacağı kültürel ve sanatsal mekanları besleyecek küçük bazı işletmelerin mal sahiplerine ekonomik kaynak olarak sunulması, bölgenin kendi içindeki ekonomik ve sosyal dinamizmin yaratacaktır.

Devletin koruma konusunda her türlü yardımı desteklemesi gerekmektedir. Bölge için hazırlanacak koruma amaçlı imar planı doğrultusunda konut sahiplerine projeler

karşılıksız ya da düşük ücretle verilebilir. Kurulacak organizasyon bürosu aracılığı ile teknik danışmanlık, eleman yetiştirme ve kontrollük hizmetleri gerçekleştirilmelidir. Düşük faizli ve uzun vadeli kredi olanaklarının araştırılarak kamu kuruluşlarının ve uluslararası kuruluşların desteği sağlanmalıdır. Anıtlar kurulu ve koruma derneklerinin proje oluşturması ve UNESCO'nun kültürel miras ile ilgili fonlarına başvurulması için altyapının oluşturulması bu konuda akla gelen ilk önerilerdir. Buna paralel olarak, konut sahiplerinin ödemesi gereken vergilerde indirim yapılması ve ödeme kolaylıklarınını sağlanması devletin yapacağı yardımlar olarak sıralanabilmektedir. Restorasyon için kredi ve teşvik olanakları bireysel olarak değerlendirilebilmektedir. Tescilli binaların onarılmasındaki bürokratik sorunları aşacak uygulamalar, binaları koruyanları ödüllendirici krediler ve uygun ödemeler sağlanabilir. Koruma çalışmalarının hız kazanması ve ülke genelinde tanıtımı ve koruma uygulamalarının Avrupa kentlerinde olduğu gibi yerel ölçekte tanımlanmış özel kurallar ile kent yönetimi tarafından yürütülmesi bir çözüm olabilmektedir.

Korunması planlanan bölge sınırları içinde, günümüze özgünlüğünü kaybetmeden ulaşmış yapılardan birkaçının müze ev olarak düzenlenmesi, korumaya yönelik bir örnek olacaktır. Bu konuda halkın en çok sahip çıkılmasını ve yeniden değerlendirilmesini istediği yapılar arasında eskiden Rum yerleşiminin olduğu deniz kıyısında yer alan iki ahşap ev, yerli mahallesinde ise simgesel özellikler taşıyan Kenan Doğruöz ve Halil Ağa evleridir. Üçüncü bölgede ise sıklıkla fotoğrafı çekilen ya da bahsedilen yapılar ise, Tekel Binası ve Eski Pratik Kız Sanat Lisesi olmaktadır. Bölge içinde eskiden zeytin depolamak ve işlemek amacıyla kullanılan 'Mağaza' adı verilen ve artık işlevini sürdürmeyen yapılardan bir ya da birkaçı bölgenin kültürel özelliklerini yansıtması açısından korunarak teşhir edilmelidir. Koruma için kent planlama etabından tek yapı ölçeğine kadar her aşamada kentlilerin çeşitli konularda bilgilendirilmesi, itirazların titizlikle dikkate alındığı ve plancı, idareci, kentli olarak bütün tarafların hemfikir olduğu ortak bir noktada buluşulmaksızın uygulamaya geçilmemesi (yerel yönetim, teknik kadro ve halk katılımı) bu çabaların başarıya ulaşması için oldukça önemlidir.

Mudanya'nın geleneksel yerleşim dokusunun korunmasında faaliyet öncelikleri düşünüldüğünde, ilk adım ayrıntılı alan etütlerinin ve kültürel peyzaj envanterinin çıkarılması olmalıdır. Bu araştırmada genel bir peyzaj envanter değerlendirmesi yapılmıştır. Bundan sonraki aşama çeşitli meslek gruplarının uzmanlık alanlarına göre alanın ayrıntılı etütlerin ve mimari, ekonomik, ekolojik, arkeolojik potansiyellerinin değerlendirileceği çok disiplinli bir çalışmanın ortaya konulması ve yerel sivil toplum örgütlerinin koordinasyonu ve bölgedeki hukuki örgütlenmenin sağlanmasıdır. Mimari analizler sonucunda meskenlerin iyileştirilmesi çalışmalarına başlanması ve müteahhit, mimar, inşaat mühendisi, peyzaj mimarı ve şehir bölge planlamacıları gibi konusunda uzman kişilerin eşliğinde düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Semt sakinlerinin yaşam düzeyinin altyapı çalışmalarını (ulaşım şebekesi, doğalgaz, elektrik, temizlik, yağmur suyu tahliyesi) içeren bir program sonucunda iyileştirilmesi ve özellikle gençlerin istihdamı (gençlerin istihdamı, bir ölçüde semtin rehabilitasyonunun doğrudan ya da dolaylı olarak yol açacağı faaliyetlere bağlıdır) için çözümler üretilmesi kent için öncelik taşımaktadır. Alt yapı çalışmalarının devamı olarak geleneksel yerleşim dokusu motorize araçlardan arındırılmalı ve konut ve ticaret işlevleriyle donatılmalıdır. Geçmiş ve gelecek arasında köprü kuracak, sosyal hayatı canlandıracak kültürel faaliyetlerin gerçekleştirileceği alanlar yaratılması ve tarihi kent merkezinin yaşatılması gerekmektedir. Geleneksel doku yayalaştırılarak otopark ve terminal noktaları oluşturulabilir. Bu çalışmalar paralel olarak, halkın eğitimine önem veren toplumsal-eğitsel tesislerin oluşturulması ve kaliteli eğitimcilerin ilgisi çekilerek bilinçli bir halk yaratılması önem kazanmaktadır.

Mudanya'nın ulaşım avantajı doğru değerlendirilerek tarım ve turizm ilçesi olma yolunda çalışmalar yapılabilir. Zeytinlik ve bağlık alanların yeniden kazanımı ve var olanların etkin olarak kullanılması ve tarıma dayalı sanayi olanaklarının değerlendirilmesi, kentsel dokuya ve ekonomik faaliyetlere (zanaat ve ticaret) yeniden hareketlilik kazandırılması kentin öncelikli faaliyetleri olmalıdır. İklimsel verilere dayalı sağlık turizmine hizmet verecek yeni ekonomik kaynakların geliştirilmesi ve kongre ve deniz turizmi (yelken sporları vb.) olanaklarının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bursa için ikinci konut yığılmalarıyla bir yatakhane kent olmaktan

ziyade kentsel aktivitelerle Bursa'ya eklemlenmeyi sağlayan sosyal ve kültürel alanların geliştirilmesi ve alışveriş merkezi, organik tarım pazarı, pansiyonlar ve butik oteller gibi etkinliklerle turizm potansiyelinin desteklenmesi gerekmektedir. Geleneksel konutlar arasında bulunan niteliksiz yapılar, ekler ayıklanarak yapı adaları arasında bulunan boşluklar açık alanlar olarak değerlendirilerek yerleşim bölgesine yakın yerlerde park ve rekreasyon alanları kurulabilir. Sahildeki plajlar ve yakın çevrede çeşitli noktalar geçmişte olduğu gibi yeniden canlandırılarak ve yakın çevrede kamp yerleri oluşturularak geliştirilebilir. Mudanya kıyısında ayazma, zeytinlik ve kumsallardan oluşan birçok mevkinin çekici tesislerle donatılması gerekmektedir.

Kentin mevcut açık ve yeşil alanları değerlendirildiğinde ise, Yıldıztepe olarak bilinen manzara seyir noktasının kent sakinlerince sıklıkla fotoğrafının çekildiği ve anketlerde en önemli özel mekan olarak gösterildiği görülmektedir fakat ziyaretçiler tarafından bilinmemektedir. Kent için oldukça önemli rekreasyonel gelişim potansiyeline sahip bu alan maalesef kazı alanı olarak kullanılmıştır ve alanda fiziksel ve görsel tahribat oluşturulmuştur. Bu alanın öncelikli olarak kente tekrar kazandırılması önerilmektedir.

Tarihi anıt olarak tescil edilen eski değirmen kalıntısının etrafı düzenlenerek park alanı haline getirilmiş ve halkın hizmetine sunulmuş olmasına rağmen, kent merkezinden alana yönlendirmenin ve kentsel donatıların eksikliği açısından yoğun bir kullanım potansiyeline sahip değildir. Ziyaretçi akışını sağlayacak yeni bir düzenlemeye kavuşturulması gerekmektedir.

Bayramyeri Parkı olarak bilinen Geleneksel Türk Evleri'nin arasında kalan mahalle parkı ise hem tasarımı ve hem de kullanılan elemanlar açısından eskimiş durumdadır. Hemen bitişiğinde bulunan Eski Hamam ise günümüzde marangoz atölyesi olarak kullanılmaktadır. Tarihi öneme sahip anıtsal bir yapının bu şekilde tahrip ediliyor olması kent için önemli bir kayıptır. Hamamın park alanına katılması ve yapı ölçeğinde korunarak park alanını bütünleyen bir işlev kazandırılması kent için öncelik taşımalıdır. Diğer açık ve yeşil alanlarında düzenli olarak bakımının yapılması ve güncellenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, tarihi kentler büyüdükçe “tarihi birikimlerde” gözlenen küçülmeyi durdurabilmek için sadece imar ve planlama politikalarındaki korumaya dönük ihmallerin giderilmesi yetersiz kalmaktadır. Mudanya’da kültür ve üretim potansiyelini değerlendirmeye yönelik bir “kentsel yönlendirme projesi”nin hazırlanması ve kentlerin geçmişten gelen karakterlerini ve kazanımlarını “sürdüren” bir kentlilik anlayışının öncelik kazanmasını sağlayan girişimlerin planlanması gerekmektedir. Kıyı dokusu, kent yaşamı ve kültüründeki değeri, kalkınma projeleri adına yol ve yapılaşma için gözden çıkarılmamalı, tarihi kent dokularının terk edilmesi durdurularak kültürel miras yaşatılarak korunmalıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tarihi kentlerin yönetilmesi, disiplinlerarası çalışmayı gerektiren çok perspektifli bir konu olarak akademik alanda da mutlaka değerlendirilmelidir.

6 KAYNAKLAR

AHUNBAY, Z. 2004. *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon.* Yapı Endüstri merkezi Yayınları No:28, 3.baskı, İstanbul.

AKBAŞ, M., 2005. (Mudanya Lisesi emekli tarih öğretmeni Mehmet Akbaş ile sözlü görüşme)

ALASUUTARI, P. 1995. *Researching Culture: Qualitative Methodology and Cultural Studies*. London. Sage

ALPER, B.,1997. Ulusal Köhneleşmenin Sonu, Toplumsal Restorasyonun Başlangıcı, Mütarekeden Günümüze Mudanya. *Arkitekt Dergisi,* Sayı 452, s:18-25, Nokta Basın A.Ş.,İstanbul

ANONİM, 1987. T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, Mudanya İlçesindeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tescil Kaydı Devam Eden Doğal Anıtların Listesi. 2 / 7 /1987 gün ve 3439 Sayılı Karar

ANONİM, 1992. TC Kültür Bakanlığı, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Mudanya Kentsel Sit ve Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Listesi, Bursa

ANONİM, 2000. *3194 Sayılı İmar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler*, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Ankara.

ANONİM, 2002. Mudanya Esnaf ve Sanatkarlar Odası Tanıtım Kataloğu, Mudanya.

ANONİM, 2003a. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Mudanya Tarım İlçe Müdürlüğü , Çiftçi Kayıt Sistemi Verileri, Mudanya.

ANONİM, 2003b. İsmet İnönü Heykeli. [online] [erişim:13.05.2004] http://www.mudanyaonline.net/tanitim/ismetinonu.htm

ANONİM, 2004. "***Axwoman: An Analytical Tool for Local Accessibility"*** Centre for Advanced Spatial Analyses [online] http://www.casa.ucl.ac.uk/newvenue/axwoman-intro1.htm.[erişim: 10.10.2004]

ANONİM, 2005. T.C.Kültür Bakanlığı, Dünya Miras Listesinde Türkiye [online] [erişim:3.02.2005] http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/BELGENO=2668

ARISOY, K.,1990,"Mudanya", Ana Britannica Ansiklopedisi, Cilt 8, Ana Yayıncılık, İstanbul

ARTHUR, L. M., DANIEL, T. C. & BOSTER, R. S., 1977. Scenic Assessment: An Overview. Landscape Planning, 4: 109-129

ARTUNER, İ.,1992. Mudanya İmar Planı Raporu, Mudanya

ASLANOĞLU, R., 2001. *Bursa Kent Planlama Tarihi*, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bursa.

AYDOĞAN, G., 1994. *Mudanya Giritli Mahallesi Geleneksel Konutlarının Mimarlık Özellikleri Üzerine bir Araştırma*, YTÜ, FBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

AYKUT, Ş., 2001. *Büyük Bursa Tarih Antolojisi*, Hat Matbaası, Bursa.

BANKS, M. 2001. Visual Methods in Social Research. New York: Russell Sage

BATUM, B., 1994. *Mudanya'da Tarihsel Araştırma ve Mimari Oluşumun İncelenmesi (2. Bölge).* YTÜ, FBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

BEKTAŞ, C.,2001. *Halk Yapı Sanatı*. Literatür Yayınları:48 ISBN:975-8431-30-7

BELL, S.,1999. *Landscape: Pattern, Perception and Process.*,E&FN SPON.

BELL, S.,2005. Le Notre Tuning Process Cultural Landscapes Workshop Report on the Subject Specific Competencies Associated with Teaching Landscapes. ECLAS Spring Meeting, Budapest

BIRNBAUM, C. A.,1996. *USNPS Preservation Brief 36: Protecting Cultural Landscapes: Planning, Treatment and Management of Historic Landscapes*. [online] http://www.cr.nps.gov/hps/tps/briefs/brief36.htm [erişim: 11.02.2003]

BİBERCİ, K., 1981, "Mudanya". Yeni Hayat Ansiklopedisi, Cilt V, İstanbul : 2404

BUCKLE, R. J., 2002. *Managing cultural Landscapes: A case study of Stirling, Alberta*. University of Calgary (Canada), Master Tezi.

CEYLAN, G., 2003. *Marmara'nın İncisi Mudanya & Saklıkent Zeytinbağı.* Mudanya Belediyesi Kültür Yayını No 1, Ceylanlar Matbaacılık, İzmir.

CHASE, M., CARLISLE C.L AND BECKER, R.H.,1993. Beyond The Eye of the Beholder, *Proceeding of the Conference on Livable Places*, Charleston, SC.

CHEREM, G. and DRIVER, B.L., 1983. Visitor Employed Photography. *Journal of Leisure Research* Vol.3 65-83.

CHENOWETH, R., 1984, Visitor Employed Photography: A Potential Tool for Landscape Architecture. *Landscape Journal*, Vol.3, No.2

CHENOWETH, R. and NIEMANN, B. 1987. Wisconsin's Scenic Resources and Tourism. *Stewardship Conference in Resource Policy Perspectives*, University of Wisconsin-Madison, 19-28.

CLEERE, H., 1995. The Evaluation of Cultural Landscapes: The Role of ICOMOS. *Cultural Landscape of Universal Value*. VCH Publishing, London

ÇAĞLARIM, N., 1994. *Mudanya'da Geleneksel Konut Mimarisinin Gelişimi ve Günün Şartlarına Uygulanması Üzerine bir İnceleme (3.Bölge).*YTÜ,FBE Yüksek Lisans Tezi

DOSTOĞLU N. T ve ORAL E. Ö., 1999. *Bir Osmanlı Başkenti Bursa'nın Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Fiziksel Değişim Süreci.* Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı: Uluslararası Bir Miras Sempozyumu Bildiri Kitabı. YEM Yayınları, İstanbul

DROSTE, B. V., 1995. Cultural Landscapes in a Global World Heritage Strategy. *Cultural Landscape of Universal Value*. VCH Publishing, London

PLACHTER, H. ve RÖSSLER, M.,1995. Cultural Landscapes: Reconnecting Culture and Nature. *Cultural Landscape of Universal Value*. VCH Publishing, London

DUMONT, P. ve GEORGEON, F., (ed.), 1999. *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.

DURAK, S., 2003. *Bir Modernleşme Projesi Olarak Anadolu'da Demiryollari ve Bursa-Mudanya Demiryolu Hattı.* Uludağ Üni., FBE Yüksek Lisans Tezi; Bursa

EDGÜ, E., 2002. *Konut Tercihlerinin, Mekansal Dizin ve Mekansal Davranış Parametreleri ile İlişkisi,* İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

ELITOĞ, C,1989. *Bir Yazlık Yerleşme Alanı Olarak Mudanya*. İ.Ü.Coğrafya Fakültesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ERGÜNAY, O., 2003 . *Bursa İlinin Afet Tehlikesi Raporu.* Kızılay Genel Müdürlüğü Afet Müdahale ve Yardım Müdürlüğü, Ankara

EROĞLU, Ö., 1997. Mudanya'da Yaşam. *Arkitekt*, Sayı 452, Ağustos, Nokta Basın A.Ş.,İstanbul, s:18-25

ESTEPA, J., 1999. *An Exploratory Adaptation of Visitor Employed Photography for Determining The Open Space Preferences of Seniors*.University of Guelph Master Tezi

EVLIYA ÇELEBI, 1975. *Seyahatname*.Yayına hazırlayan M.Zillioğlu. Üçdal Neşriyat, İstanbul

FAROQHI, S., 1993. *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, çev. N. Kalaycıoğlu, Türk Tarih Vakfı Yayınları, Türkiye Araştırmaları 3, İstanbul: 122,141.

FOWLER, P. J., 2003.; UNESCO World heritage cultural landscapes, 1992-2002, World Heritage series papers; Vol.:6 [online] http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_06_en.pdf [erişim: 07.11.2004]

GILBERT, C. A., 1985. *Ebey's Landing National Historic Reserve: Reading the Cultural Landscape.* [online] http://www.nps.gov/ebla [erişim: 12.04.2003]

GÜLTEKİN, N. vd., 1999. Osmanlı Kenti Mudanya'dan Ansbach'a. *Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası XI. Yapı ve Yaşam Kongresi,* Mimarlar Odası Bursa Şubesi ve Uludağ Üniversitesi, 1999.

GÜNAY, R.,1999. *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*. 2.Baskı. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

GÜVEN, S. 1996. *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri*. Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa. 115-138

HAWKINS, H.G.,GARRETT, M., RILEY M., 1999. *Community Analysis of the "Windshield Experience:" Use of Resident Employed Photography in Developing an Application for National Scenic By-Way Designation for the Ashley River Road.* Strom Thurmond Institute and Clemson University Report submitted to the River Conservation Coalition

HAYDEN, D., 1996. *The Power of Place*: Urban Landscapes as Public History, MIT Press, Massachusetts

HENDERSON, B.W.1999. *Cultural Landscape Report for Herkimer Home State Historic Site (New York)* State University of New York, En. Sci. and Forestry, Master Tezi.

HILLIER, B.,1998. *The Common Language of Space* [online] http://www.bartlett.ucl.ac.uk/spacesyntax/publications [erişim: 01.05.2003]

HOUGH, M., 1990. *Out of Place: Restoring Identity to the Regional Landscape*. Yale University Press.

İNAN, M., 2004. "Mudanya'da bir İncirdibi Vardı…". *Mudanya Bayram Gazetesi*. 14 Kasım 2004 Pazar, Yıl:5, Sayı:5, Mudanya Gazeteciler Derneği

INGERSON, A. E., 2003. *What are Cultural Landscapes?,* Instıtute of Cultural Landscape Studies Report.

İŞCAN, A., 1994. İçinden Tren Geçen Otel, *Aktüel*, Sayı 157, İstanbul . 86-89

İZBIRAK, 1982, "Bursa", Yurt Ansiklopedisi, Cilt III, İstanbul, 1671-1727

JACKSON, J. B., 1984. *Discovering the Vernacular Landscape*. Yale University Press.

KALTENBORN, B. P. AND BJERKE, T.,2001. Associations between Environmental Value orientations and Landscape Preferences., *Landscape and Urban Planning* 59

KELLER, T. and KELLER, G. P.,1998. *National Register Bulletin 18: How to Evaluate and Nominate Designed Historic Landscapes*. [online] http://www.cr.nps.gov/publications/bulletins/nrb18/ [erişim: 01.05.2003]

KELLER, T., KELLER,G. P. and MELNICK,R.,1999. *National Register Bulletin 30: Guidelines for Evaluating and Documenting Rural Historic Landscapes* [online] http://www.cr.nps.gov/publications/bulletins/nrb30/ [erişim: 01.05.2003]

KİPER, B. ve AREL, E., 2002. *Mudanya (Bursa) Yerleşim amaçlı Temel Sondajları ve Jeolojik ve Jeoteknik İnceleme Raporu*. Bülent Kiper Jeoteknik Müh. Taah.Tic. ve San. Ltd. Şti. Ankara

KORKMAZ, E.1991. Bursa K.V.K.K.'nun Bursa ili Mudanya ilçesi Myrleia (Apemeia) antik kenti sit alanı sınırlarını tespiti hakkındaki 19.12.1991/2570 tarih ve sayılı raporu.

KUBAN, D.,2001. *Türkiye'de Kentsel Koruma: Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

MECHTILD, R., 2000. Landscape Stewardship: New directions in Conservation of Nature and Culture, *George Wright FoRum*, c:7, n:1[online] www.georgewright.org/171rossler.pdf , [erişim: 10.03.2004]

O'DONNELL, P.,1995. Cultural Landscapes of North America: An Overview of Status in The U.S. and Canada, *Cultural Landscapes of Universal Value*, GFV Publication, Germany

OĞUZOĞLU, Y. 2002. Ulusal Zaferimizi Taçlandıran Kasaba: Mudanya. Uludağ Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü [online] www.uludag.edu.tr/dergi13/**mudanya**.pdf, [erişim: 15.06.2004]

ÖZCAN, Z.,GÜLTEKİN, N.,DÜNDAR, Ö.,1998. Bir Kenti Tanırken...Mudanya, *Arkitekt*, sayı 456, s: 49-54

ÖTÜKEN, S.Y., VD., 1986. Mudanya İlçesi, *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Cilt 4, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları , Ankara: 456-466

ÖZGÜÇ, N. 1984. Tu*rizm Coğrafyası.* İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3203 İstanbul

ÖZTAN, Y., 1995. *Park ve Rekreasyon Alan Planlaması*, Basılmamış Ders Notu, Ankara.

ÖZTAN, Y., 2004. *Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığ*ı. Tisamat Basım Sanayi, Ankara ISBN: 975-96507-3-8

PAMUK, Ş. 1999. *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. Gerçek Yayınevi, İstanbul

PARKS CANADA, 1994 An Approach to Cultural Landscapes [online] http://www.pc.gc.ca/ [erişim: 13.12.2004]

PARKER, P. and KING, T. F.,1998, U.S.N.P.S., National Register Bulletin 38: Guidelines for Evaluating and Documenting Traditional Cultural Properties [online] http://www.cr.nps.gov/publications/bulletins/nrb38/ [erişim: 01.05.2003]

PEPONIS, J., ZIMRING, C. and CHOI, J. K., 1990. Finding the Building in Wayfinding. *Environment and Behaviour,* Vol.22

PLACHTER, H. & RÖSSLER, M.,1995. Cultural Landscapes: Reconnecting Culture and Nature. *Cultural Landscape of Universal Value*. VCH Publishing, London

RAPOPORT, A., 2004. *Kültür Mimarlık Tasarım*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları

RIBEIRO, L. F. 1998. *The Cultural Landscape and Uniquenes of Place: A Greenway heritage network for landscape conservation of Lisbon metropolitan Area,* University of Massachusetts Amherst, Doktora Tezi

RÖSSLER, M., 1995. UNESCO and Cultural Landscape Protection. *Cultural Landscape of Universal Value*. VCH Publishing, London

SAINT-LAURENT, B.,1999. " Bir Tiyatro Amatörü: Ahmet Vefik Paşa ve 19.Yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa'nın Yeniden Biçimlenmesi". *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.

SENCER, M., 1989. *Toplum Bilimlerinde Yöntem*, İstanbul

SEZGINER, Ş., 2001. Kültürel Varlıkların Korunmasında Mudanya. *Çekül Sanatsal Mozaik dergisi,* İstanbul

SÖZEN, M., 1997. İkinci Mudanya Mütarekesi, *Arkitekt*, Sayı 452, Ağustos, Nokta Basın A.Ş.,İstanbul, s:12-13

SWANWICK, C.,2002. *Landscape Character Assesment: Guidance for England and Scotland,* Countryside Agency& Scottish National Heritage

ŞEN, M.,Temmuz 2004.(Mudanya Belediyesi Fen İşleri Müdürü Metin Şen ile sözlü görüşme)

TANÖR, B., 2005. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Takvimi. Ayber Danışmanlık Ltd. Şti. Bursa

TAYLOR, J. G., REIS-RUEHRWEIN J. B.1999. *Quality of Life on the Colorado Plateau:A Report to Camera Survey Collaborators in Southwest Utah*. U.S.Department of Interior U.S.Geological Survey Open File Report 01-478, Utah.

TAYLOR, J. G., 1998. *Heritage Landscape Conservation in Canada: The Tantramar Pilot Study.* 35th IFLA World Congress Proceedings.

TAYLOR, J. G., CZARNOWSKI K. J. , SEXTON N. R., and FLICK S. A.1995. The importance of water to Rocky Mountain Park visitors: An adaptation of visitor employed photography to natural resources management. *Journal of Applied Recreation Research* 20(1):61-85.

TAYLOR, J. G.,BURKARDT, N., CAUGHLAN L. and LAMB B.L. 2000. Thinking Outside the Lines: Parks and the Quality of life in area communities. *Park Science,* Spring Issue,Vol. 20 (1)

TOSUN, V., 1998. *Biçim Anlamı İzler: Doğu Karadeniz Bölgesinin Kırsal Alanlarındaki Yöresel Ev ve Yerleşme Biçimlerinin Değişiminin Analizi için Kuram ve Yöntem,* KTÜ FBE Doktora Tezi

TUTAL, O., 1999. *Toplu Konut Alanlarında Biçimsel Yapının Mekan Dizimi Yöntemiyle Değerlendirilmesi: Eskişehir Örneği*, İTÜ, FBE Doktora Tezi

UTKU, Ö., 2001, *Bursa Ansiklopedisi (Toplumsal Yaşam)* Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları, Bursa.

UZUN, A.,1996. Anıt Ağaç Kavramı ve İstanbul'un Anıt Ağaçları. *Kent Ağaçlandırmaları ve İstanbul Sempozyumu*. İsfalt Yayını No:3, İstanbul

UZUN, A., YEŞİL, A., OZSULE, Z., 2002. The Planning of User Flows in İstanbul Groves for Sustainability in Natural Structure. Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas Conferance Proceedings., Vienna.

ÜZÜMERİ, M.E., DİNÇER, S., KAZANCI, S., 1987, "Mudanya". Türk Ansiklopedisi, Cilt IV, Ankara: 224-226

VOS, W. and MEEKS, H., 1999. Trends in European Cultural Landscape Development: Perspectives for a Sustainable Future. *Landscape and Urban Planning* 46

YAZGAN, M., ERDOĞAN, E., 1992. *Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama.* Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları No:2, Ankara

YERASIMOS, S., 1999. "Tanzimatı'ın Kent Reformları Üzerine". *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.

YERGÜN, U., 1991. *Bursa Geleneksel Konut Mimarisinin Kentsel ve Yapısal Morfolojisi Hakkında bir Araştırma*, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

YILDIZCI, A.C., 1982. *Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği.* İTÜ Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.

ÖZDEĞER, H., 1941. *Bursa Şehri Tereke Defterleri* alınmıştır Aydoğan, Gülhan 1994. Mudanya Giritli Mahallesi Geleneksel Konutlarının Mimarlık Özellikleri Üzerine bir Araştırma, YTÜ, FBE Yüksek Lisans Tezi

WATT, L. A., 2001. *Managing Cultural Landscapes: Reconciling Local Preservation and Institutional Ideology in the National Park Service*. University of California, Berkeley, Doktora Tezi.

ZUBE, E., SELL, J.L., TAYLOR, J. G., 1982. "Landscape Perception: Research, Application and Theory". *Landscape Planning*, 9: 1-31

7 EKLER

7.1 EK 1 DÜNYA MİRASI LİSTESİ'NE TÜRKİYE'DEN KABUL EDİLEN ALANLAR

Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın korunması için 16 Kasım 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür KuRumu (UNESCO) tarafından kabul edilen sözleşmeye ülkemiz 14 Nisan 1982 tarihinde taraf olmuştur. Bu sözleşme kapsamında tanımı yapılan anıtlar, yapı toplulukları ve diğer alanlar kültürel miras olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme altında korunan alanlar *Dünya Kültürel ve Doğal Miras Alanı* olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Miras Listesinde, 3 Temmuz 2003 tarihi itibarıyla, 128 ülkeye ait 754 varlık bulunmaktadır. Bunların 582'si kültürel, 149'u doğal, 23'ü ise kültürel ve doğal varlık olarak kabul edilmiştir. Liste, komitenin son toplantısının yapıldığı Temmuz 2004'te güncellenmiştir.

Türkiye'nin "Dünya Mirası" Listesi:
1985 Tarihi Yarımada - Kültürel
1985 Göreme ve Kapadokya - Doğal
1985 Divriği Cami ve hastanesi - Kültürel
1986 Hattuşa - Kültürel 1987 Nemrut - Kültürel
1988 Xanthos-Letonn - Kültürel
1988 Hierapolis-Pamukkale - Doğal
1994 Safranbolu - Kültürel
1998 Truva - Kültürel

Dünya Miras Listesinde yer alan 9 varlığın yanısıra UNESCO Dünya Mirası Endikatif (Geçici) Listesinde yer alan Efes ve Karain ören yerlerine ait dosyaları UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne gönderilmiştir.

Dünya Miras Merkezince 2000 yılı içinde onaylanan Geçici (Endikatif) Listede aşağıdaki varlıklarımız yer almaktadır.

1) Selimiye Camii ve Külliyesi (16. yy)
2) Bursa ve Cumalıkız Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri (13. yy. 15. yy.)
3) Konya Selçuklu Başkenti
4) Alanya Kalesi ve Tersanesi
5) Selçuk Kervansarayları Denizli - Doğubeyazıt Güzergahı (13. yy)
6) Ishakpaşa Sarayı (17. yy)
7) Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (17. yy - 19. yy)

8) Diyarbakır Kalesi ve Surları (12. yy)
9) Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (13. yy)
10) Ahlat Eski Yerleşimi ve mezar Taşları (12.yy - 13.yy)
11) Sümela Manastırı (5.yy - 19.yy)
12) Alahan Manastırı (7. yy)
13) St. Nicholas Kilisesi (7. yy - 8. yy)
14) St. Paul Kilisesi, St. Paul's Kuyusu ve Çevresi
15) Kekova
16) Güllük Dağı - Termessos Milli Parkı

Dünya Anıtlar Fonu
"En Çok Tehlike Altındaki 100 Yer Listesi"nde Türkiye'den dört yer vadır: Ani Arkeolojik Siti, Augustus Tapınağı, Küçük Ayasofya Camii, Tepebaşı Bölgesi.

Türkiye Genelinde Tescil Edilmiş Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları ile Sit Alanları (2002 Yılı)

Tescilli Sit Alanları
Arkeolojik Sit Alanı: 5278
Doğal Sit Alanı: 831
Kentsel Sit Alanı: 188
Tarihi Sit Alanı: 125
Diğer Sit Alanları: 390
TOPLAM: 6812

İstanbul İli Dışındaki Tescilli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları
Sivil Mimari Örneği. 25203
Dinsel Yapılar: 5359
Kültürel Yapılar: 5179
İdari Yapılar: 1473
Askeri Yapılar: 710
Endüstriyel ve Ticari Yapılar: 1733
Mezarlıklar:1685
Şehitlikler: 184
Anıt ve Abideler: 255
Doğal Varlıklar: 2730
Kalıntılar:901
Korunmaya Alınan Sokaklar: 39
TOPLAM: 45451

İstanbul İlindeki Tescilli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları: (17.02.2002)

İSTANBUL
Sit Alanları
Arkeolojik Sit Alanı: 14
Doğal Sit Alanı: 11
Kentsel Sit Alanı: 14
Tarihi Sit Alanı: - Diğer Sit Alanları

Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: 8
Tarih ve Doğal Sit Alanı: 4
Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı: 2
Tarihi ve Kentsel Sit Alanı: 1
Doğal ve Kentsel Sit Alanı: 4
TOPLAM: 58
Kültür (Tekyapı Ölçeğinde) ve Tabiat Varlıkları: 19512
GENEL TOPLAM: 19570

7.2 EK 2 MUDANYA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ TESCİLLİ ANITLAR VE SİVİL MİMARLIK ÖRNEKLERİ LİSTESİ

Mudanya'da korunması gerekli kültür varlıkları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 11. 11. 1977 gün ve A.886 sayılı karar ile tescil edilmiştir. Yapıların bir kısmı tescile değer bulunmayıp daha sonra tescilden düşürülmüştür. Tescil edilen kültür varlıkları; anıtsal yapılar, doğal anıtlar ve sivil mimarlık örnekleri olarak üç grupta toplanmışlardır.

Sivil mimarlık örneklerinin bir kısmı bakımsızlık ve gerekli tedbirler alınmadığı için yıkılmış ve tescilden düşmüşlerdir. Bir kısmı ise tescile değer bulunmayıp tescilden düşürülmüşlerdir.

1980 yılında belediye tarafından onaylanan imar planında kentsel sit alanı sınırı belirlenmiştir. Bu sınır G.E.E.A.Y. Kurulu tarafından onaylanmıştır. 1987 yılında aynı alanda Kentsel Sit Alanı uygulamasının devamına, 1992 yılında yeni hazırlanan Koruma Amaçlı imar Planının kabul edilmesine Kurul tarafından karar verilmiştir.

BURSA G.E.E.A.Y. Kurulu'nun 2.07.1987 Gün ve 3439 Sayılı Kararı:

G.E.E.A.Y. Kurulu Bursa ili, Mudanya ilçesine ilişkin ekli 1/1000 ölçekli paftalarda sınırları belirtilen alanın Kentsel Sit alanı olarak yeniden belirlenmesinin uygun olduğuna;

Ekli liste I'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen Dini ve Kültürel(anıtsal) yapıların korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliği gösterdiğinden tescilinin devamının uygun olduğuna,

Ekli liste II'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen doğal anıtların korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı özelliği gösterdiğinden tescilinin devamının uygun olduğuna,

Ekli liste III'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen sivil mimarlık örneklerinin korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı özelliği gösterdiğinden tescilinin devamının uygun olduğuna,

Ekli liste IV'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen G.E.E.A.Kurulu'nun 11.11.1977 gün ve A - 886 kararı ile tescilli bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarında izinsiz olarak onarım yapılmak suretiyle özgün görünümünü kaybeden

yapıların özgün haline (kapı ve pencere vb) kavuşturulmasına; tescil kaydının devamının uygun olduğuna;

Ekli liste V'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen G.E.E.A.Kurulu'nun 11.11.1977 gün ve A - 886 kararı ile tescilli bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının izinsiz olarak yıkıldıkları anlaşıldığından, yıkanlar hakkında 2863 sayılı yasa uyarınca Valilikçe soruşturma açılmasına; açılacak soruşturma sonucuna göre bu yapılar hakkında yeniden değerlendirme yapılabileceğinin uygun olduğuna;

Ekli liste VI'de adresleri ve kadastral durumları belirtilen yapıların korunması' gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliğini yitirdiğinden 2863 sayılı yasa uyarınca tescil kaydının kaldırılmasının uygun olduğuna;

Kentsel Sit Alanı içerisinde Mudanya Belediyesince koruma amaçlı imar planının en kısa zamanda yapılarak Kurulumuzun onayına sunulmasına; Koruma Amaçlı imar planının yapılıncaya kadar, G.E.E.A.Y. Kurulu'nun 11.11.1977 gün ve A-886 sayılı, kararında belirtilen geçit dönemi geliştirme plan hükümlerinin aynen uygun olduğuna, karar verildi. Bursa G.E.E.A.Y. Kurulu'nun Mudanya'da tespit ettiği yapıların listesi aşağıdadır:

Liste 1. Mudanya ilçesindeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tescil Kaydı Devam Eden Dini ve Kültürel Yapıların Listesi

No	Envanter Adı	Adresi	Pafta / Ada / Parsel
1	Yeni Cami	Fevzipaşa cad.-Toprak sok.	12 / 100 / 16-17-18-19
2	Mütareke Evi	12 Eylül Cad.	10/ 76/ 2
3	Kilise	Mustafa Kemal Paşa Cad.	9 / 68 / 1
4	Çeşme	Harmanlar Cad.	
5	Tahir Paşa Konağı	Köşk Sok. No: 6	2 / 65 / 16
6	Kenan Doğruöz Konağı		7 / 41 / 17
7	Hasan Fethi Bey Çeşmesi		
8	Eski Camii ve meşrutası		6 / 43 / 13-10
9	Sinan Bey Çeşmesi		6 / 43 / 11
10	Halil Ağa Konağı		7 / 41 / 25-26
11	Tekke-i Cedid Cami	Eski Su Sok. - İpar Cad.	4 / 22 / 1
12	Tekke-i Atik Camii	Şadırvan Sok	4/15/14
13	Eski Hamam		4 / 16 / 1
14	Hasan Bey Cami	Cami Sok. - Türbe Sok	5/32 / 1
15	Hasan-Hüseyin Türbesi	Cami Sok. - Türbe Sok.	5/ 32 / 1

16	Kubbeli Antik Mezar		---
17	Ömer Çavuş Camisi	Halit Paşa Cad. - Türbe Sok	38 / 13 / 5
18	İnönü Anıtı	Aşağı Hamam Sok.	---
19	Şehitler Anıtı		---
20	Aşağı Hamam	Aşağı Hamam Sok.	4 / 22 / 31
21	Hasan Ağa Konağı	Mustafa Kemal Paşa Cad.	6 / 43 / 31
22	Eski Belediye Binası	Cami Sok. Harmanlar Cad.	6 / 51 / 1
23	Çeşme	12 Eylül Cad.	6 / 46 / 2
24	Jandarma Binası	12 Eylül Cad.	6 / 49 / 15
25	Yeldeğirmeni kalıntısı	---	3 / 7 / 1
26	Kilise kalıntısı	---	16/ 364 / 8-9
27	Nekropol alanı	---	---
28	Yeni Cami	---	25/ 234 / 1
29	Burgaz Köyü Cami	---	25/ 227 / 1
30	Çeşme	---	25/ 237 / 11
31	Şeyh Mehmet Mezarı	---	25/ 237/10

Liste 2. Mudanya İlçesinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarından Tescil Kaydı Devam Eden Doğal Anıtların Listesi

32	Çınar	Yeni Cami karşısında Alay sokakta	12 /100 / 22 önünde yolda
33	Çınar	Mustafa Kemal Paşa Bulvarı ve Sağlık Sokak köşesinde	9 / 68 / 1 köşesinde yolda
34	Çınar	Yeni Yol Caddesi üzerinde	4 / 22 / 51 içinde
35	Çınar	Aşağı Hamam doğusunda	4 / 22 / 51 içinde
36	Çınar	Tekke Cami kuzeyinde	15-17 arasında Şadırvan sokakta
37	6 adet servi	Eski Hamam ile Tekel Yaprak Tütün Deposu arasında	17 /146 / 6 içinde
38	Park	---	38 / 2 / 6 içinde
39	Servi Ağaçları	Şehitler Anıtının kuzeydoğusunda	17 / 146 / 6 içinde
40	Yeşil alan	Sanat Okulu Bahçesi	38/ 156 / 1 içinde
41	Çınar	Hasan Baba Türbesi önünde	5 / 32 /1 içinde
42	Çınar	Mudanya Emniyet Amirliği avlusunda	6 / 42 /4 içinde
43	Çınar	Bilgi Sok ve İkizçeşme Sok. Köşesinde	9/ 68 /3 önünde yolda

44	Çınar	Tekke Camii önünde	15/16 / 17 arasındaki alanda
45	Üç Çınar	Fevzi Paşa Caddesinde	11 / 93 / 18 önünde
46	Ulu Çınarlar	---	6 / 359 / 13 içinde
47	Çınar	---	140-135-137-134 adalar arasındaki sokakta
48	Çınar	Burgaz Köyü Çakal Deresi ağzının solunda	25 / 201 / 23 içinde
49	Çınar	Burgaz Köyü Çakal Deresi ağzının solunda	25 / 201 / 23 içinde
50	Çınar	Burgaz Köyü Çakal Deresi ağzının solunda	25 / 201 / 23 içinde
51	Çınar	Burgaz Köyü Cami güneyinde	226 /227 /228 adalar arasındaki meydanda
52	Çınar	Eski İstasyon ve Gümrük Binasının kuzeyinde	38 / 4 / 1 köşesinde

Liste 3.Mudanya ilçesindeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tescil Kaydı Devam Eden Sivil Mimarlık Örneklerinin Listesi:

Envanter No:	Adı	Adresi	Pafta / Ada / Parsel
53	Konut	Fabrika Sok. No: 20	14 / 123 / 21
54	"	İsmet Paşa Cad. No: 122/124	13 / 118 / 7
55	"	" " " No: 118	13/113 / 1
56		İsmet Paşa Cad. No:87	
	"	Şeref Sok. No:2	13 / 114 / 11
57	"	Şeref Sok. No: 4	13 / 114 / 12
58	"	İsmetpaşa Cad. No: 116	13 / 112 / 4
59	"	12 Eylül Cad. No: 102	12 / 1 03 / 1
61	"	" "" 76	12 / 95 / 1
62	"	Fevzipaşa Cad. No: 30	1 2 / 96 / 1
63	"	Fevzipaşa Cad. No: 32	12 / 96 / 2
64	"	" " " 34 - 36	12 / 101 / 1-2
65	"	Alay Sok. No: 26	12 / 100 / 24
66	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No : 84	
67	"	Geniş Sok. No : 39	12 / 100 /4
68	Dükkan	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:121	12 /98 /3
69	Konut	Mustafa Kemal Paşa Cad. No: 76 -76A	---
	"	Çınarlı Kahve Sok. No: 26	12 /97/ 1
70	"	Çınarlı Kahve Sok. No: 12	12 /97/ 13

71	"	12 Eylül Cad. No: 69	11 /93/ 8
72	"	12 Eylül Cad. No: 67	11 / 93 / 9
73	"	12 Eylül Cad. No: 63	
	"	Ali Fuat Sok. No: 1	11 / 88 / 11
74	"	12 Eylül Cad. No: 61	11 / 88 / 12
75	"	12 Eylül Cad. No: 57	11 / 88 / 29
76	"	12 Eylül Cad. No: 62-64	11 / 87 / 5-6
78	"	Çardaklı Kahve Sok. No : 26	---
	"	12 Eylül Cad. No: 53	11 / 84 / 14
80	"	12 Eylül Cad. No: 46	11 / 86 / 5 - 7
81	"	12 Eylül Cad. No: 38-38 A	10 / 77 / 3
82	"	12 Eylül Cad. No: 36	10 / 77 / 2
83	"	12 Eylül Cad. No: 41	---
84	Konut	Akıncı Abidin Sok. No : 2	12 / 78 / 7 - 8
85	"	Fevzipaşa Cad. No: 10	11 /85 / 2
86	"	12 Eylül Cad. No: 34	10 / 77 / 1
87	"	12 Eylül Cad. No: 32	10 / 77 / 5
88	"	Fevzipaşa Cad. No: 2	10 / 78 / 1
89	"	Fevzipaşa Cad. No: 4	10 / 78 / 2
90	"	Fevzipaşa Cad. No : 6	---
	"	Şükrü Çavuş Sok. No : 5	10 / 78 / 3
91	"	Fevzipaşa Cad. No: 8	--
	"	Şükrü Çavuş Sok. No : 6	11/ 85 / 1
92	"	Fevzipaşa Cad. No: 16	
	"	Çardaklı Kahve Sok. No : 9	11 / 85 / 3
94	"	Çardaklı Kahve Sok. No : 12	11 / 89 / 24
95	"	Fevzipaşa Cad. No: 23 - 25	---
	"	Çardaklı Kahve Sok. No : 11	11 / 84 / 30 - 31
96	"	Fevzipaşa Cad. No: 19	11 / 84 / 39
97	"	Şükrü Çavuş Sok. No : 10	11 / 84 / 20
98	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No : 107 - 107A	11 / 90 / 11
99	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No : 113	11/ 90 / 9
100	"	Kuruçeşme Sok. No.: 6 - 6A	10 / 80/ 20
101	"	Kuruçeşme Sok.No: 20	10 / 80/ 33
102	"	Mustafa Kemal Paşa Cad.No : 52 - 52A	---
	"	Şükrü Çavuş Sok. No:33	10/ 79/ 38
103	"	Akıncı Abidin Sok. No: 20-22	10/ 79/ 30
104	"	Akıncı Abidin Sok. No: 24	10/ 79/ 31

105	"	Fevzipaşa Cad. No: 13	10/ 79/ 20
106	"	Fevzipaşa Cad. No: 15	10/ 79/ 39
107	"	Eski Su Sok. No: 34	7 / 37/ 24
108	"	Şükrü Çavuş Sok. No: 7	10/ 79/ 18
109	"	İkiz Çeşme Sok. No: 6	9 / 67/ 4
110	"	Sağlık Sok. No: 6	9/ 68/ 4
111	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No: 61-63	9/ 69/ 24
112	"	Merdivenli Sok. No: 8 - 8A	9/ 69/ 27
113	"	2. Harmanlar Sok. No: 19	9/ 69/ 27
	"	Aslanbaba Sok. No: 4	
114	"	Merdivenli Sok. No : 15 - 15A	9/ 63/ 6
116	"	Sağlık Sok. No: 103	9/ 64/ 4
117	"	Ünlü Sok. No: 16	9/ 64/ 19
118	"	Ünlü Sok. No: 12	9/ 64/ 17
119	"	12 Eylül Cad. No: 39	9/ 64/ 14
120	"	12 Eylül Cad. No: 37	9/ 64/ 13
121	"	Ünlü Sok. No: 1 - 1A	6/ 50/ 7
122	"	12 Eylül Cad. No: 33	6/ 49/ 14
123	"	Mahkeme Sok. No: 1	6/ 49/ 1
124	"	Yıldız Kahve Sok. No: 4	9 /63/ 16
125	"	Yıldız Kahve Sok. No: 13	9/ 61/ 3
130	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No :22	6/ 153/ 4
131	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No :20	6/ 153/ 3
	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No :47	6/ 51/ 10
133	"	"Mustafa Kemal Paşa Cad. No: 45	6 / 51 /11
134	"	Cami Sok. No: 10	6 / 51 /21
135	"	Cami Sok. No: 3	6 / 43 / 9
136	"	Cami Sok. No: 14	2/ 41/ 4
137	"	Yokuş Çeşme Sok. No : 4	2/ 41/ 7
138	"	Yokuş Çeşme Sok. No : 8	2/ 62/ 14
139	"	Yokuş Çeşme Sok. No : 12	2/ 62/ 34
140	"	Yokuş Çeşme Sok. No : 3	2/ 65/ 10
141	"	Yokuş Çeşme Sok. No : 30	2/ 62/ 24
142	"	Nalbant oğlu Sok No: 13	2 /62/ 28
143	"	Harrnancılar Cad. No: 13	2/ 63/ 1
144	"	Harmanlar Cad. No: 16	2 /38 / 10
145	Yeni Bina	Harmanlar Cad. No: 47	2 /64 / 19
146	Konut	Köşk Sok. No: 2	2 /65 /13

147	"	Meydancık Sok. No: 5	7 /150 /3
148	"	Meydancık Sok. No: 3-3A	7 / 41/6
149	"	Selvilik Cad. No:1	7 / 41/8
150	"	Parti Sok. No: 24-24A	7 / 41/8
151	"	Selvilik Cad. No: 3	7 / 41/13
152	"	Selvilik Cad. No: 2	2 / 65/25
153	"	Selvilik Cad. No: 10	2 / 65/28
154	"	İğneci Sok. No: 8-8A	2 / 65/22
155	"	İğneci Sok. No: 14	2 / 65/33
156	"	Harmanlar Cad. No: 10	2 / 65/42
157	"	Harmanlar Cad. No: 12	2 / 65/38
158	"	Harmanlar Cad. No: 16	2 / 65/47
162	"	Cami Sok. No: 14	5 / 32/15
163	"	Türbe Sok. No: 2	2/ 67/ 4-5
164	"	Türbe Sok. No: 6	2/ 67/ 6
165	"	Cami sok. No: 17-17A	5/ 31/ 6
166	"	Cami Sok. No: 11-13	5/ 31/ 23
167	"	İğneci Sok. No: 22	2/ 65/ 39
168	"	Selvilik Cad. No:12	2/ 40/ 3
169	"	Selvilik Cad. No:14	2/40/5
170	"	Rıfat Efendi Sok. No: 2	2/40/6
171	"	Selvilik Cad. No: 20	2/38 /21
172	"	Selvilik Cad. No: 24	2/38 /18
173	"	Selvilik Cad. No :30	5 /31/ 15
174	"	Selvilik Cad. No :36-38	7 / 37 / 1-39
175	"	Selvilik Cad. No:31	7 / 37/ 4
176	"	Eski Su Sok. No:32/A	7 / 37/ 6
177	"	Selvilik Cad. No:23	7 / 37/ 7
178	"	Selvilik Cad. No:21	7 / 37/ 9
179	"	Selvilik Cad. No:17	7 / 37/ 12
181	"	Rüştiye Mektep Sok. No:3	6 / 42/ 1
183	"	Hamam Sok. No:20	6 / 42/ 14
184	"	Hamam Sok. No:10	6 / 42/ 11
185	"	Hamam Sok. No:4	6 / 42/ 6
186	Dükkan	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:5	6 / 42/ 4
187	Karakol	Parti Sok. No:5	6 / 43/ 46
188	Konut	Parti Sok. No:2	6 / 43/ 23
189	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:9	6 / 43/ 35

190	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:11	6 / 43/ 22
191	"	Mustafa Kemal Paşa Cad. No:13-15	4 / 22/ 14_18
192	"	Halitpaşa Cad. No:12-20	4 / 22/ 25
194	"	Eski Su Sok. No:14	4 / 22/ 28
195	"	Eski Su Sok. No:18	4 / 22/ 14
196	Konut	Eski Su Sok. No:17	4 /16/ 12
197	"	Karpuzoğlu Sok. No: 4-6	4 /16/ 19
198	"	Karpuzoğlu Sok. No: 8-10	4 /16/ 20
199	"	Şadırvan Sok. No:8	4 /17/ 30
200	"	Karpuzoğlu Sok. No: 20	4 /16/ 26
201	"	Şadırvan Sok. No:14	4 /16/ 28
202	"	Şadırvan Sok. No:16	4 /16/ 29
203	"	Halitpaşa Cad. No:75	4 /14/ 1
204	"	Cami Sok. No:14	38 /13/12
205	"	Cami Sok. No:24	38 /12/8
206	"	Göçmen Sok x Abidin Özmen Sok	38 /11/7
207	Okul	Bursa Mudanya yolu No: 1-1/A	38 /156/1
208	Konut	Selvilik Cad. No:64	5/27/2
109	"	Selvilik Cad. No:58-60	5/ 29/ 7-8
212	"	Bayramyeri Sok. No.4	5/ 30/ 15
214	"	Harmanlar Cad. No:1	2/ 40/ 5
215	"	Arnavutköy No:5	16/134/10
216	"	Fabrika Sok. No:32	14/ 123/ 29
220	"	Burgaz Cad.	25/ 285/1-2
221		Eski İstasyon Binası	35/ 4/ 1-2
222		Gümrük Binası	35/ 4/ 1-2

7.3 EK 3 BURSA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI KORUMA KURULU'NUN MUDANYA ARKEOLOJİK SİT ALANI KARARI

Myrleia antik kent merkezinin bugünkü Mudanya'nın 1-2 km. doğusunda kurulduğu yapılan inceleme ve buluntularla tesbit edilmiştir. Bursa K.T.V. Koruma Kurulu'nun 19.12.1991 gün ve 2570 sayılı görevlendirmesi ile arkeolog gurubunun bölgede yaptığı tesbitlerden Myrleia Kent Akropolnon yerleşime hakim en yüksek tepede kurulduğu belirlenmiştir. Antik kentin yayılma alanlarının tesbit edilmesinin ardından Bursa Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun (K.T.V.K.Y.) Kurulu'nun 04.03.1988 gün ve 6 sayılı ilke kararı doğrultusunda I.,II.,III. Derece Arkeolojik Sit Alanları belirlenmiştir ve 24.01.1992/2272 tarih ve sayılı kararla arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.

Buna göre;

Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarına I. Derece Arkeolojik Sit Alanı denilmesine ve bu alanlara;

a) Kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirtilmesine,

b) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı yapılar dışındaki mevcut yapıların zaman içinde yıkılarak sit alanı dışındaki hazine arazilerini veya kamulaştırılacak diğer arazilere taşınmasına, bu hususta ortaya çıkacak sorunlar için Kültür ve Tabiat Varlıklannı Koruma Kurulu'nun kararının alınmasına,

c) Yeni tarımsal alanların açılmamasını, ağaçlandırmaya gidilmemesine, yalnızca sınırlı mevsimlik tarımsal faaliyetlerin devam edebileceğine,

I.Derece Arkeolojik Sit Alanları olarak belirlenen höyük ve tümülüslerde toprağın sürülmesine dayanan tarımsal faaliyetlerin kesinlikle yasaklanmasına, ağaçlandırmaya gidilmemesine, yalnızca mevcut ağaçlardan ürün alınabileceğine

d) Her türlü kazı yapmanın önlenmesine (bilimsel amaçlı olanların dışında) toprak, taş, alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermerj vs. gibi ocakların açılmamasına

e) Zorunlu durumlarda, ilgili resmi ve özel kuruluşlarca dikilecek dirikler, açılacak su kanalları, boru hatları] karayolları yapımı vs. gibi uygulamalar için Koruma Kurulu'ndan özel izin alınmasına,

f) Bu gibi alanlarda sit sınırlarının sınırtaşları veya tel örgüler ile belirlenmesine, tanıtıcı levhaların kamuoyu oluşturmak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından konulmasına, ayrıca koruyucu önlem almak üzere bu alanlar için bekçi sağlanmasına (Yerel Yönetimlerce de gerekli önlemlerin alınmasına)

g) Turistlik önemi bulunan I. derece arkeolojik alanlarda herhangi bir hafriyat yapmadan gezi yolu veya meydan tanzimi ve otopark yapılabilmesi için Koruma Kurulu'ndan izin alınmasına

Kullanma şekil ve ölçüleri Koruma Kurulları tarafından belirlenecek alanlara **II. Derece Arkeolojik Sit Alanı** denilmesine ve bu alanlarda;

a) Yeni yapılaşmaya izin verilmemesine,

b) Ancak mevcut yapıların K.T. V. K.Y. Kuruluinun 10 sayılı ilke kararında belirtilen türdeki adi onarımlarının müzenin denetiminde yapılabileceğine,

c) Mevsimlik tarım ve seracılığın Koruma Kuruluindan izin alınmak koşulu ile müze denetiminde yapılabileceğine,

d) Her türlü kazı yapmanın(Bilimsel amaçlı olanlar dışında) toprak, taş almanın, ocak açmanın yasaklanmasına,

Gelişmeye yönelik koruma-kullanma plan kararlarının getiridiği Koruma Kurulu'nca izin verilen alanlara **III. Derece Arkeolojik Sit Alanı** denilmesine ve bu alanlarda

a) Belediye sınırları içinde ve dışında imar planı bulunmayan arazi ve köy yerleşik alanlarındaki büyük parsellerde oluşacak yapılaşmada temel kazıları (giderlerinin sahibince karşılanması koşulu ile) müze uzmanları denetiminde müze uzman raporu, o yerin vaziyetini gösteren vaziyet planı) kadastral durumu, çevreyi tanıtan fotoğrafları, 1/50 ölçekli mimari projesi ile koşulları Koruma Kurulu tarafından belirlenecek hertürlü yeni inşaat istekleri için Kurul'dan izin alınmasına, temel kazıları sırasındaki arkeolojik kalıntıya rastlanması halinde inşaatın durdurularak durumun Kurula bildirilmesine,

b) Imar planı bulunmayan büyük parsellerde oluşacak yeni yapılaşmalarda; koşulları Kurul tarafından belirlenen öneri mevzi imar planı ve mimari projeler için “a” maddesinde belirtilen koşullarda Koruma Kurulları'nın onayının alınmasına, uygulama sırasında temel kazılarının Müze uzmanları denetiminde yapılmasına, kazı sırasında arkeolojik buluntuya rastlanılması halinde inşaatın durdurularak Kurula bildirilmesine

c) Kurulca onaylanmış imar planı bulunan, üzerinde kentsel doku bulunmayan III. derece arkeolojik sit alanlarındaki yapılaşmalarda; mevcut parsellerde kalıntı olmayan yerlerde temel kazıları, giderlerin sahibince karşılanması koşuluyla Müze uzmanları denetiminde yapılarak, verilecek rapor doğrultusunda, Koruma Kurullarının alacagı karar uyarınca Belediyesi'nce inşaat ruhsatı verilebileceğine,

d) Üzerinde kentsel doku bulunmayan şehir ve köy merkezlerinde "a" maddesi hükümlerine göre hareket edilmesine,karar verilmiştir.

7.4 EK 4 FOTOĞRAF KAYIT DOSYASI

AÇIKLAMALAR

Yurdumuzda tarihi ve kültürel açıdan büyük bir zenginlik içeren mekanların bir çoğu hızlı büyüme ve kentleşmenin bir sonucu olarak değişim halindedirler. Günümüzde eski peyzaj dokularını iyi değerlendirememek ve eski ile yeni arasındaki geçiş bağlantılarının olmaması bölgenin kültürel ve ekonomik değerlerini tehdit edici ve tahrip edici yönde çevresel kaliteye olumsuz etki yapmaktadır. Bu nedenle planlama kararları alınırken bir yerleşimde ve yakın çevresinde yaşam kalitesinin ve kültürel özelliklerinin sürekliliği için korunması gereken özelliklerin ortaya konulması mekanların kendine ait kimliğini ve yöre halkının yaşadıkları ortamdan memnuniyetinin sürekliliği için önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı halkın bakış açısına göre örnek alan olarak seçilen Mudanya'da hangi elemanlar, mekanlar ya da aktivitelerin en önemli ve gerekli olduğunu belirlemektir.

Sizden istenilen ise Mudanya'da yaşamınızı olumlu ya da olumsuz yönde önemli ölçüde etkileyen ve Mudanya'nın kültürel özellikleri ve buradaki yaşam kalitenizin sürekliliği açısından korunması ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündüğünüz şeylere ait 12 adet fotoğraf çekmenizdir. Çektiğiniz fotoğrafların konusu herhangi bir mekan, eleman, aktivite, manzara ya da tek bir obje olabilir. Sizin yanıtlarınız yöre hakkında endişelerinizi ve kişisel tercihlerinizi doğru bir şekilde ortaya koyacağından dolayı bu araştırma için oldukça önem kazanmaktadır.

Her fotoğrafı çektikten sonra lütfen...

1.Fotoğrafın konusunu kaydediniz.

2.Konumunu kaydediniz

3.Mudanya'nın kültürel özellikleri ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin pozitif ya da negatif yönde olduğunu belirtiniz

4. Kısaca Mudanya için neden önemli bulduğunuzu açıklayınız.

Yukarıda istenilen bilgileri lütfen çektiğiniz fotoğraflarla aynı sıralama ile bu sayfanın arkasında yer alan kağıtlara yazınız.

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Mudanya'nın kültürel peyzaj özellikleri ve yerleşim dokusunu konu alan bir doktora çalışmasının parçası olarak yapılmaktadır. Çalışmanın sonuçları doktora tezinde yayınlanacaktır.

Bu çalışmaya yaptığınız değerli katkılar için teşekkürler

.Fotoğraf

1)Konusu Özellikle neyin fotoğrafını çekmek istediniz?

---

2)Konumu Fotoğrafını çektiğiniz şey nerede yer almaktadır?

Kolayca tanımlanabilmesi için yakınındaki herkesçe bilinen bir bina, yol ya da mahalle ve benzeri bir noktayı belirtebilirsiniz.

---

3)Fotoğrafını çektiğiniz şeyin Mudanya'yı ne şekilde etkilediğini düşünüyorsunuz.....

(lütfen yanındaki kutucuğu işaretleyin)

☐ Pozitif olarak
(kent için oldukça önemlidir ve korunması gerekmektedir)

☐ Negatif olarak
(kentin itibarını düşürmektedir ve düzeltilmesi gerekmektedir)

4)Açıklama

Seçtiğiniz nesnenin Mudanya ve sizin için neden önem taşıdığını ve fotoğrafını niçin çektiğinizi kısaca açıklayınız.

7.5 EK 5. ANKET FORMU

1. Kaç yıldır Mudanya'da yaşıyorsunuz? ----------

2. Mudanya'da yaşamaktan ne kadar memnunsunuz?

(Lütfen aşağıdaki ölçekte seçtiğiniz puanı daire içine alınız)

Hiç memnun değilim			Kararsızım			Oldukça memnunum
1	2	3	4	5	6	7

3. Size Mudanya'da yaşamanın özellikle iyi yanları sorulursa sıralayacağınız ilk üç pozitif özelliği nedir?

Birincisi----------

İkincisi----------

Üçüncüsü----------

4. Mudanya'yı memleketimizdeki diğer şehirlerden farklı kılan kendine has özelliğinin ne olduğunu düşünürsünüz?

---

5. Size Mudanya'da yaşamanın problemli yanları sorulursa sıralayacağınız ilk üç negatif özelliği nedir?

Birincisi----------

İkincisi----------

Üçüncüsü----------

6. Şu anda Mudanya'nın kalkınması açısından turizm ne derecede önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

Hiç önemli değil			Orta			Oldukça önemli
1	2	3	4	5	6	7

7. Mudanya'da şimdi olduğundan daha az ya da daha çok mu turizm hareketi istersiniz?

Daha az			Yeterli			Daha çok
1	2	3	4	5	6	7

8. Mudanya'da son 25-30 yıl içinde gelişen yerleşimler ve ikinci konutlar hakkında ne düşünüyorsunuz.

Hiç memnun değilim			Kararsızım			Oldukça memnunum
1	2	3	4	5	6	7

9. Aşağıdaki ölçeği kullanarak çevresindeki yeşil alan dokusu ve tarihi çevrenin Mudanya'yı yaşanılır bir kent kılmasındaki önemini belirtiniz.

Hiç önemli değil			Orta			Oldukça önemli
1	2	3	4	5	6	7

10. Sizce Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini ve kimliğini korumak ve geliştirmek için ne tür değişiklikler yapılmalıdır? Aşağıda sıralanan her madde için arttırılması, azaltılması ya da aynen korunmasına dair düşüncelerini işaretleyiniz.

Lütfen hazırlanan ölçek sisteminde uygun gelen numarayı daire içine alınız

Mudanya'nın doğal ve kültürel çeşitliliğini korumak ve geliştirmek için:

Potansiyel değişiklikler	Büyük oranda azaltılmalıdır			Değişikliğe gerek yoktur			Büyük oranda artırılmalıdır
Mudanya'nın park ve açık alanları	1	2	3	4	5	6	7
Meydanlar ve toplanma alanları	1	2	3	4	5	6	7
Kıyı dolgu alanları	1	2	3	4	5	6	7
Orman alanları	1	2	3	4	5	6	7
Meyve bahçeleri ve zeytinlikler	1	2	3	4	5	6	7
Zeytin, incir gibi yöresel ürünler	1	2	3	4	5	6	7
Tarihi evlerin restorasyonu	1	2	3	4	5	6	7
Otel, pansiyon ve turistik tesisler	1	2	3	4	5	6	7
Festival ve etkinlikler	1	2	3	4	5	6	7
Kent Mobilyaları/Heykeller	1	2	3	4	5	6	7
Kültür-sanat evleri ve müzeler	1	2	3	4	5	6	7
Mudanya'ya yerleşen yeni insanlar	1	2	3	4	5	6	7
Yeni yerleşim ve yazlık evler	1	2	3	4	5	6	7
Denizyoluyla ulaşım	1	2	3	4	5	6	7
Karayoluyla ulaşım	1	2	3	4	5	6	7

ÖZEL MEKANLAR

11. Size göre kişisel anlamı ya da önemi olan ve Mudanya'nın yapısını yansıttığına inandığınız iki veya üç alan ya da yer seçiniz ve seçtiğiniz mekanın adını, konumunu, orada yaptığınız aktiviteleri ve sizin için neden özel bir anlam taşıdığını belirtiniz.

A.Birinci özel mekanınız

Adı ve Konumu:----------

Orada yaptığınız aktiviteler:----------

Sizin için özel olmasının nedeni:----------

B.İkinci özel mekanınız

Adı ve Konumu:----------

Orada yaptığınız aktiviteler:----------

Sizin için özel olmasının nedeni:----------

C.Diğer özel mekanlar

Mudanya ve sizin için özel olduğunu düşündüğünüz daha fazla "özel mekan" olduğunu düşünüyorsanız, lütfen belirtiniz.

HAKKINIZDAKİ BİLGİLER

12.Yaşınız?

□18'den az □18-25 arası □25-35 arası

□35-45 arası □45-60arası □60 ve üstü

13.Cinsiyetiniz?

□Erkek □Kadın

14. Medeni Durumunuz?

□ Evli □Bekar

15. Eğitim durumunuz?

□İlköğretim □Lise □Üniversite □Yüksek Lisans/Doktor

16. Mesleğiniz?----------

17. Oturduğunuz Mahalle----------

8 ÖZGEÇMİŞ

10 Mart 1973 yılında Balıkesir'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Adapazarı'nda tamamladı. 1990 yılında girdiği Ankara Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünü 1994 yılında tamamlayarak mezun oldu.

1995 yılında T.C.Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aldığı Yurt Dışı Eğitim Bursuyla Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 1996 yılında Louisiana State Üniversitesi Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünde başladığı yüksek lisans eğitimini *"From Menagerie to Biopark: Where the Amerikan Zoo is Today"* adlı yüksek lisans teziyle tamamlayarak 1998 yılında Yüksek Peyzaj Mimarı ünvanıyla mezun oldu.

1999 yılından itibaren İ.Ü. Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak görevini sürdürmektedir.